

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

♥

Ernst Weiss

GÖRGÜ
TANIĞI

Almanca aslından

çeviren

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

SİBEL ARSLAN

GÖRGÜ TANIĞI

Ernst Weiss

Ernst Weiss

GÖRGÜ

TANIĞI

CAN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-736-3

© 1963 by Kreisselmeier Verlag KG. Icking und München - Suhrkamp Verlag /
Onk Ajans Ltd. Şti. / Can Yayınları Ltd. Şti. (1996)

**Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevi'nde basıldı. (1998)**

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranfey.org>

Dizgi: Serap Kılıç

Ernst Weiss

GÖRGÜ

TANIĞI

ROMAN

Almanca aslından
çeviren
SİBEL ARSLAN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 73 - 252 59 88 - 252 59 89 Faks 252 72 33

Özgün adı
Der Augenzeuge

Ernst Weiss, 28 Ağustos 1982'de Br nn/M hren'de doğdu. 15 Haziran 1940'ta Almanların Paris'e girmesinin ardından intihar etti. Tıp eğitimi gördü. Yazdığı romanların çoğunun kahramanı doktorlardı. ***Ernst Weiss***, yazılarıyla ve tutumuyla Nazilerin faşist düşünce ve uygulamalarına hayatı boyunca karşı çıkmış bir yazardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Yazgı, beni dünya savaşıdan sonra `Avrupa'da köklü değişimlere ve sonsuz acılara neden olan ender insanlardan birinin yaşamında önemli bir rol oynamaya itti. Daha sonra sık sık kendime, o zamanlar, 1918 sonbaharında, tıp bilimiyle uğraşan araştırmacıların ana niteliği olan öğrenme hırsının mı, yoksa bir çeşit Tanrısallık, bir kez olsun yazgı rolü oynama arzusunun mu beni bu işe karıştırdığını sordum.

Her şeyden önce 1918 yılı ekim sonuna ya da kasım başına dek hayatımı kısaca anlatmak istiyorum. Yalın ve açık, süssüz ve olabildiğince gerçeğe sadık kalarak. Almanya'nın güneyinde oldukça saygın bir inşaat mühendisinin tek meşru oğlu olarak doğdum. Maden ocağı ya da ona benzer inşaatlar babamın pek ilgisini çekmezdi. Onun asıl ilgi alanı köprülerdi ve biz, çok sevgili, duyarlı annem, o ve ben bir sonbahar gününde trenle M.'den I.'ye yolculuk yaparken, benim tam uykuya daldığım sırada, geçen yaz yapımını bitirdiği demiryolu köprüsünden geçerken babamın beni ansızın uyandırdığını anımsıyorum. Köprüde hiçbir özellik görememiştim, benim için tüm diğer demiryolu köprüleri gibi bir köprüydü, iki yanında söğüt ve kızılgağaçlar büyüyen vahşi bir çayın üzerinde uzanıyordu, dere yatağında yosun tutmuş birkaç taş görünüyordu; otsuz taraça çok dik değildi; annem yine de hayranlıktan kendinden geçmiş gibi davrandı ve heyecanlandığında hep yaptığı gibi öksürdü. Babam kalın sarı bıyığının altından alçakgönüllülükle gülümsedi. Bu arada bana, köprünün dışında inşa edilebilecek çok daha güzel şeylerin, sarayların, alışveriş merkezlerinin, tren istasyonlarının olduğunu itiraf etti; ama bunları daha sonra gerçekleştirecekti.

Ona hep Yüksek Mühendis Bey derlerdi. Önünde yerlere kadar eğilirlerdi, ama biri onun başarısını överse, başını sallayıp şaşkınlıktan başka yana döner ve genellikle, zor geçen gençliğinden ya da amcasından söz etmeye başlardı, aslında çok zengin olan, gücü ve etkisi her şeyi aşan annemin amcasından.

Yaşıma göre oldukça iriydim, 'Au-Okulu'ndaki sınıfın hep en güçlüsüydüm. O zamanlar hep bir arkadaş özlemi içindeydim, ama öyle birini hiç bulamadım. Ya ben sınıf arkadaşlarımla yaklaşımını doğru anlamamıştım ya da kardeşi olmayan bazı çocuklarda sık görülen bir neden yüzünden, yabancılardan korktuğum için bulamamıştım. Ama onlar benden daha çok korkuyorlardı; güçlü bedenimden, suskun varlığımdan. Benim acı çekme konusundaki duyarlılığımı, sert bir sözün beni derimdeki küçük bir sıyrık gibi yaraladığını bilselerdi, ki bütün bunları hiç hissetmediler, belki bana daha kolay yaklaşırlardı. Kimsenin üzüldüğünü görmek istemezdim, hiçbir insanın, hiçbir hayvanın; ama pek seyrek ağlardım.

Okul Au-Park'ın yanındaki oldukça geniş bir sokağın sonundaydı. Okulun bir cephesi parka, daha doğrusu parkı çevreleyen yüksek duvara bakıyordu. Kışın okul açıldığında sokaktan parktaki ağaçların, akçaağaç, gürgen, çınar ve meşenin tepelerinden başka bir şey görünmezdi. Ama ben, örneğin kışın başında çimen yeşili sırada, havagazı lambasıyla aydınlatılan okulun salonundan gizlice dışarı baktığımda, kalın kar tabakası altındaki ağır siyah dallar alacakaranlıktaki sise karşı ilk önce belli belirsiz görünürdü. Havagazı lambaları hoş bir şekilde uğuldar, beyaz çini soba sıcaklığını yayar, odun ve kömüre karıştırılan çam kozalakları keyifle çıtırdardı. Haritaların yüzeyleri ve hayvan resimleri aydınlanırdı. Dokuza ya da ona doğru havagazı lambaları sönerdi, haritaların yansıması durur, onda salon havalandırılır, içeri temiz hava girerdi. Güneş bakır kızılı doğardı. Parktaki sis yükselirdi, ceketimin yakası açık, ellerim cebimde pencere kenarında durarak berraklaşan camdan yoldaki kırağı düşmüş çalılıklara, incecik karla kaplı çinko rengi buz pateni pistine, büyük çayıra, parkın ortasındaki çimenliğe, yüksek ağlarla çevrili ıssız tenis kortlarına bakardım. Ardından kapı açılır ve öğretmen kapıyı ardından kapamadan önce okulun neşeli gürültüsü kesilirdi.

Bu parkın yakınında Üçüncü Ağır Süvari Alayı'nın kışlası vardı. İki büküm oturup, başımız defterlerin üzerine eğilmiş, sıcaktan ve sıkıntıdan uyuklayarak sessizce ödevlerimizi yazarken, birdenbire bize doğru yaklaşan, giderek belirgin bir biçimde tırısı kalkan ya da dörtmala koşan atların ritmik nal sesleri duyulurdu. Okuldan sonra pürtüklü ahşap parmaklığa yaslanarak, acemi erlerin ata binmelerini izlemek, başçavuşların kamçılarının şakladığını duymak için beslediğim (yasak) istek ne de sıkı. Ara sıra soğuğa rağmen üzerinde yalnızca sararmış çuval bezinden bir ceket, başında da dibinden kesilmiş saçlarının üzerinde tabak biçiminde siperliksiz kepi olan bir asker, tütünle takas etmek ya da çok ucuza satmak için kolunun altında beyazlaşmış irice tayınıyla bana doğru gelirdi. Ama bende ne tütün vardı ne de para. Bir ağır süvarinin onu kaba elleriyle böldüğünü, birbiri ardından parçaları atlara verdiğini, en ufak bir korku bile duymadan onları beslediğini, atların bunu saygıyla kabul ettiğini görür, üzüldüm. Aslında bu ekmeğin bende neden böyle bir arzu uyandırdığını bilmiyorum, aklı başında bir çocuğun isteyebileceği her şeye sahiptim. Bir gün bir süvari ekmeğe duyduğum bu arzuyu gözlerimden okumuş olmalı ki, mahmuz şakırdatarak yanıma geldi, büyükçe bir parça ekmeği bana hediye etti. Süvarinin meşin ve palamut özü kokan tuhaf, yakıcı kokusu çok sonra geldi aklıma.

Ekmeği aldım, ama yemedim. Az önce önemli bir işe girişmiştim ve bunun arkasını getirmeliydim. Bütün cesaretimi topladım, parmaklığa biraz yaklaştım, sonra kışlayı çevreleyen duvar boyunca yürüdüm, nöbetçilerin yanına kadar gittim, içlerinden yalnızca biri, sağda duranı beni fark etti. Bana seslenince, kışlada kalan hasta bir astsubayın oğlunu ziyaret etmem gerektiğini söyledim. Kışlanın girişinden avluya süzöldüm. İçeride birkaç at gördüm, sanırım üç taneydiler, dizginleri birbirine bağlanmış orada duruyorlar, ayaklarını, sert, tozlu toprağa vurup uzun kuyruklarını sallıyorlardı. Korkudan buz keserek, arzumı gerçekleştirip cesaretimi kanıtladığım için de keyiften ve mutluluktan için için yanarak yanımda duran atlara bir parça ekmek verdim. Belki her şeye rağmen ellerim fazla titrediği için, belki de at kabuğu almadığı, ittiği için ekmek yere düştü. Ben kesin bir tehlikenin bilincinde olsam da, tüylerim diken di-

ken, her şeye rağmen yere eğildim. Ancak kan başıma öyle güçlü hücum etmişti ki, huzursuz toynaklar arasında ekmeği göremiyordum. Öğlen yemlerini beklerken huzursuzlaşan, seyisin bir an yalnız bıraktığı atlar asker disiplini içindeydiler. Duruyor, boru sesi geliyor mu diye kulak kabartıyorlardı. Art arda yürüyorlardı, dizginlerinin gıcırdadığını duyuyordum. Hâlâ yerdeydim, doğrulamıyordum, on iki at bacağının arasında döndüm, ekmeği buldum, kurtulmuştum, bu yüzden doğruldum, bir at –sanırım lezzetli lokmayı uzattığım ilk attı– boru sesine uyarak bana çifte attı. Bu hayatımın ilk gerçek, korkunç acısıydı. İnemelerimi duydum ve kendimden geçtim, ama acıdan kurtulmamıştım, bilincim yerinde değildi, ama korkunç acı çekiyordum. Şansım varmış ki çifte sırt çantama gelmiş, kalın bir çizgi halinde yarmış, sıyırmıştı. Kendimi bir yatakhane buldum, çektiğim acı yüzünden soluksuz kalıncaya kadar bağırdım, başımın altında sırt çantam, ayaklarımın altında atların örtüsü. Ağrı sırtımı yakıyordu, soluk alamıyordum, ama haykırıyordum. Yoksa ölebilirim diye düşünüyordum. Askerler çevremde durmuş, çoğu düşünceli, hoşnutsuzca bana bakıyorlardı. Biri bana doğru eğildi, bir şeyler sordu. Konuşamıyordum. Adresim defterlerimde yazılıydı, elimle okul çantamı işaret ettim; bir ağır süvari çekinerek çantamı başımın altından aldı, defterlerinden birini açtı ve ilkokul çocuğu gibi heceleyerek adımı ve adresimi okudu. Birden hepsi esas duruşa geçti, bir doktor geldi ve onları rahat duruşa geçirdi. Askerlerin kilisede olduğu gibi donuklaşan yüzleri gevşedi. Beni kaldırdılar. İnliyordum, gözlerim kararıyordu. Ama beklediğimin aksine bir daha bayılmadım.

Askeri doktor durumumda hayati tehlike görmemiş olmalı, yoksa beni bıyıklı bir astsubayın himayesinde küçük bir askeri araçla eve yollayacağına küçük askeri hastanede alıkoyardı.

Beni eliyle muayene edip, steteskopla dinlerken içime birdenbire bir çeşit yok olma duygusu çöktü. Çok gençtim, ölümü o kadar az kavrayabiliyordum ki, her şeyden önce bunun son saniyelerim olabileceğini düşündüm. Belki de bu yüzden duyduğum acı çok soluk kesici, iç parçalayıcı ve boğucu geliyordu.

Her soluk alışımnda sağ tarafımda şimşek gibi çakıyordu. Soluğumu tutmayı denediğimde biraz azalıyor, ama boğulmamak için ciğerimi havayla doldurmak zorunda kaldığımda, yeni, adeta benim neden olduğum bir acı daha da dayanılmaz bir biçimde başlıyordu. İnlemeler ve sızlanmalar bu acıyı daha da keskinleştiriyordu; hiddetlensem de kendimi susmaya zorladım ve bana ‘genç Spartalı’ diye bir şeyler söyleyen doktorun cesaret verici bakışlarını hak ettim.

Eğer doktor olarak emrindeki astsubayla birlikte bana eşlik etseydi ve bir erkek olarak irade gücümü ciddiye alıp beni övseydi, eve dönüşümde acım daha kolay katlanılır hale gelebilirdi. Astsubay beni bir an önce eve götürmeye çalışıyordu. Arabanın tekerlekleri sokaktaki parke taşların üzerinde hızla dönerken ellerine yapıştım; ama beni yanlış anlamış olmalı ki, kırbaç şaklatan süvariden daha hızlı sürmesini istedi; belki de yolda ölürüm, bu yüzden süvari alayının başına iş açılır diye korkuyordu.

İçimden korkunç bir öfke yükseldi. İyi kalpliliğim yüzünden nasıl bu korkunç duruma düştüğümü düşündüm; dostluğumu güçlü bir çiftle ödüllendiren ‘nankör kırat’ı düşündükçe—kelimenin tam anlamıyla— öfkeden kuduruyordum. Sol tarafıma dönmüş yatıyordum, çünkü böyle daha kolay soluk alabiliyordum; mendilim de cekefimin sol cebindeydi, mendilimi çıkarıp ağzımdaki tükürüğü silmek için biraz doğrulduğumda, yeni bir yok olma duygusu, boğucu, tüyler ürperten bir bulantı geldi ve yeniden karanlığa gömüldüm.

Her şey biraz daha netleştğinde (doğan güneşle birlikte parkta daha net gözüken ağaçları düşündüm) arabanın bizim sokakta olduğunu, ama evimizin önünden geçip gittiğini gördüm. Aptal eri, evin numarasını şaşırdığına ve oturduğum evi ondan daha iyi bildiğime ikna etmem çok güç oldu. Her sözcük sanki bir bıçaktı ve birçok sözcük birden kullanmam gerekiyordu. Sonunda evin önünde durduk. Beni kollarına aldı, çok ağır olduğumu mırıldandı ve merdivenlerden yukarıya öyle özensizce taşıdı ki, bacaklarım yerde sürüklendi. Ancak kapının önünde durduğumuzda annemin ne kadar çok korkacağı aklıma geldi.

Öyleyse hâlâ aklım başımdaydı, daha muayene odasında—ken her şeyi nasıl görüp inceleyebildiğimi düşündüm.

Annem oldukça duyarlıydı. Kapıyı onun değil de hizmetçinin ya da babamın açacağını umuyordum. Ama o açtı. Beni gördüğünde hafif bir çığlık attı, kendinden geçti, gür, siyah saçlı güzel başı önde, üzerinde HOŞ GELDİNİZ yazan paspasın üzerine düştü. Kollarında beni taşıyan aptal süvari ona yardım edemezdi. Neyse ki babam oradaydı. Hemen duruma el koydu. Annemi kaldırıp odasına götürdü ve ona tehlikede olmadığını söyledi. Annem onu yanıtlamadı. Babam beni odama taşıttı. Dikkatle yatağıma yatırdı. Bu arada hizmetçiye annemin yanında kalmasını ve onu odadan dışarı çıkarmamasını söyledi. Ama buna karşın annem iki ya da üç dakika sonra hizmetçinin kollarında yalpalayarak odama geldi, yatağıma oturdu. Önce ayakbılarımı, sonra da giysilerimi çıkardı. Canım acımasın diye çok yumuşak davranıyordu. Kanamam yoktu. Gömleğimi çıkarmadığı için yaramı görmedi. Başını iki yana salladı: konuşmama-lydım. Kesik kesik öksürdü ve kaçmak istiyormuşum gibi ellerimi sıkı sıkı tuttu. Babam aile doktoruna telefon etmeye koşmuştu. Çabucak geri geldi, doktor evdeydi ve hemen buraya gelecekti. Sonra astsubayı yan odaya aldı; posbıyıklı subay, babama kazayı yarım yamalak anlatırken ikisi de sigara içmeye başladılar. Astsubay görgü tanığı değildi. Annem hüngür hüngür ağlarken yatak sarsılıyordu. Ona üzülyordum, beni çocukluğumda kullandığı tatlı sözlere boğuyor, okşuyor, rahat etmemi istiyor, bunun için elinden geleni yapıyordu. Böylelikle acımı hafifleteceğini sanıyordu, oysa tam tersine kendime acımaya başlamıştım; ne kadar zavallı, talihsiz bir çocuk olduğumu düşündükçe kalbim yaralı göğsümde daha hızlı atıyordu. Sıksa, ilaç kokan, yağlı redingotlu Yahudi doktor görünüp, beni üstünkörü muayene edip, su kaybedip kaybetmediğimi ve kan tükürüp tükürmediğimi sorunca biraz rahatladım. Başımı salladım. Tuvaletimi yapmam konusunda ısrar etti. Annemden odadan çıkmasını rica etti, bana kendisi yardımcı olacaktı. Doktor sabırlı olmamı istedi ve yan odaya geçip herkese açıklama yaptı. Biraz sonra hepsi yeniden yanıma geldiler, bir ağızdan konuştular, daracık odayı iyice daralttılar, havasız bıraktılar. Herkes geçirdiğim kazaya kendini alıstırmış ve daha kötü bir şey olmadığına sevinmişti. Babam ve astsubay sigara içiyorlardı. Kimsenin (alnıma işe yaramaz bir şeyler koyan annem dışında) böyle bir

ağrıya uzun süre dayanamayacağımı akıl edememesini bir türlü anlayamıyordum. Ama hâlâ bunu akıl edemiyorlardı.

O öğleden sonrayı, o akşamı, o geceyi anlatmayacağım. Böyle bir durumu yeniden duyumsamak ancak ona benzer bir şey yaşandığında olabilir. Avutucu sözler insanı yalnızca kızdırır ve hiçbir işe yaramaz. Annem bunu anlamış olmalıydı. Hiçbir el, ağrıyan bir göğse, gün doğarken uyuyakalan annemin elleri kadar yumuşakça dokunmamıştır. Yalnızca uyuklarken öksürdüğünde biraz daha sert dokunuyordu. Ama ümitsiz olduğum halde, daha öncekilere katlandığım gibi buna da katlanıyordum. Önceden böyle bir acı düşünemezdim bile, tıpkı şimdi düşünemediğim gibi. Bu acı bir şekilde son bulmalıydı. Korkunçluğun doruğuna hâlâ ulaşmamış görünüyordu, bazen tıpkı hapsirmadan önceki kaşıntıya benzer bir duygu kaplıyordu içimi.

Uyanık olduğum sürece bu kaşıntıya karşı koyacak gücüm vardı. Doktor, olabildiğince az öksürmem ya da yüksek sesle konuşmamam ve yatakta çok fazla sağa sola dönmemem konusunda beni uyarmıştı. O zamanlar –olayın üzerinden on beş saat bile geçmemişti ama eski hayatımın bir daha geri gelmeyecek olduğunu düşünüyordum, öyle güzeldi ki!– bu uyarıyı tam anlamamıştım. Niçin öksüreyim? Niçin yatakta gereksiz yere hareket edeyim ki? Ama gün ağarırken, annem eski berjere gömülmüş, mavi damarlı yumuşacık elleri kucagında mışıl mışıl uyurken, içimden gelen güçlü bir dürtüye karşı koyamadım. Özellikle yatış biçimimi değiştirmek beni çekiyordu. Sağ tarafımın üzerine yatıyordum, yani beş kırık kaburgamın, ezik kaslarımın üzerine. Bin bir çeşit hileyle bedenimi ağır ağır döndürüp sağlam tarafıma yattığımda birdenbire daha güç soluk almaya başlıyordum. Bu yüzden sırtüstü yatmayı denedim. Ama o zaman da rahat soluk alabildiğim ve rahatsız olan sol tarafımı hareket ettirdiğim için öyle ağır çekiyordum ki, yastıkları ısıırıyordum. Böylece yeniden sağa döndüm. Bu büyük çabadan sonra ter boşandı, sanki küçük bir çocukmuşum gibi müthiş bir yorgunluk bastırdı. Uykuya teslim oldum. Düşümde ne gördüm, bilmiyorum. Gördüğüm hoş düş, birden dehşet verici bir düşe

dönüşverdi. Birinin beni sivri, keskin bir bıçakla dürtüklediğini hissediyordum. Beni alev alev yanan bir ateş gibi titretti, anlayamadığım bir korkuyla gülmeye başladım, bıçak bana saplanıp duruyordu. Ayrıca salam kesmekte kullanılan bıçaklar gibi ince, düz ve uzun, iki tarafı da keskin bir bıçak karşımda duruyordu. Uyandım. Yatakta doğrulup oturdum, yastıklar halının üzerine saçıldı. Pencerenin önü loş, odanın geri kalan kısmı ise karanlıktı. Annem yoktu, bağırarak yardım istedim, bağırırken acımsı bir şeyin boğazımdan yukarı çıktığını fark ettim. Karyolanın pirinç başlığına sarıldım, sarsmaya başladım. Annem yarı giyinik, ayakları çıplak, saçları dağınık, uzun bukleleri omzuna dökülmüş, elinde bir lambayla hızla içeri girdi. Yeni yıkanmış, hâlâ ıslak kollarıyla bana sarıldı, geceliğini boynuna doğru çekti. Gözkapaklarım ılık, pürüzsüz boynuna değiyordu, damarlarındaki atışı hissediyordum. Birden acı, tuzlu bir şey dudaklarıma kadar geldi, ben engel olamadan, o korkunç, köpüklü, açık kırmızı kan geceliğinin nakışlı yakasına yapıştı. Ölüm düşüncesi o anda bana tuhaf bir biçimde uzaktı. Annemeyse değil. Kan lekelerini fark eder etmez yumuşak, ama kararlı bir biçimde beni bırakıp babama koştu ve ondan hemen son takdis için rahibi, sonra da doktoru çağırmasını istedi. Babamın gıcırdayan yatağından kalktığını, giysilerinin hışırdadığını, ayakkabılarının gıcırdatıldığını duydum. Ağzımdan sürekli kan geliyordu.

Annem tekrar yanıma geldi. Koyu bir Katolik olarak ebedi ruh sağlığı onun için yaşamdan daha önemliydi. Beni kollarında tutmaktan, benim için dua etmekten başka ne yapabiliirdi? Ölüm ânında benim de kendisiyle birlikte dua etmemi istemedi. Tam tersine sessiz kalmamı söyledi, duasını kesmeden, beni hafifçe itip yatağıma yatırdı, yastıkları sırtıma yerleştirdi, vanilya kokan küçük mendilini getirdi, alnımdaki teri, ağzımdaki kanı ve gözlerimdeki yaşları sildi. Alçak sesle, eğer acılarım ve kanamam sona ererse Altötting'e Tanrı'nın kutsal annesine hacca gideceğine yemin etti. Aslında daha sessiz olsa, beni kaldırsa ve yatağın parmaklığına tutunmama yardım etse benim için daha iyi olacaktı. Çünkü üzerime bir şey çökmüştü: Belki bunu en iyi EZİNTİ diye adlandırabilirim. Bunun daha önceki acıyla bir ilgisi yoktu, daha çok atın toynağının çantamı yararak cetvelimi çatırtıyla kırıp sağ yanıma yaraladığı âna benziyordu.

Bu belki on beş dakika ya da yarım saat sürdü, tam olarak kestiremiyorum. Bayıldığımı fark etmedim, doktor geldiğinde yine kendimdeydim.

Babam annemle hararetli hararetli konuşuyordu. Annemden daha az koyu, daha az dindar bir Katolik olan babam rahibe gitmemiş, öncelikle doktora haber verip ondan yardım istemişti. Doktor inlemelerimi uzun süre dinlemedi. Bademli sabun kokan işaret parmağını beni susturmak ister gibi dudağıma koydu, yağlı redingotunun içinden mor kadife astarlı bir kılıf içinde duran nikel şırıngayı ve beni korkunç şekilde öksürten bir koku yayan eter şişesini, üzerine morfin yazan ve bir kuru kafayla çapraz iki kemiğin resmi olan bir başka şişeyi çıkardı. Bu ölüm işaretlerine karşın gördüklerim bana teselli gibi geldi. Ardımda kalan her şey önemsizdi benim için. O anda kendimi öncekinden daha iyi hissediyordum, eğer böyle bir durumda sevinçli olmaktan söz edilebilirse, ilk olarak yardıma bir din adamı değil de o geldiği için sevinçliydim diyebilirim. Doktor geceliğimin kollarını sıvadı, cildimi eterle temizledi, morfini çıkardı, nikel şırıngadan bir parça sıvı fışkırttı, sonra yavaşça koluma batırdı ve bir saniye sonra geri çekti. Şimdi yanımda oturuyordu, gerilimli bir ifadeyle, suskun, düşünceli pencereden dışarı baktı. İnce, kuru elini yüzüne kapayıp esnedi. Üzerime tuhaf bir hafiflik çöktü. Acıların bir anda geçmiş olmasından değil. Tam tersine acılar devam etti, hafiflese de devam ediyordu, ama odadaki bu aydınlık, bu suskunluk, bu esneme, acının üzerindeki merhem sürülmesi bir sargı gibiydi. Annem kıpkırmızı bir yüzle koyu renk giysisi içinde odaya girdi. Bendeki bu ani değişime çok şaşırdı. Bu ufak tefek silik doktorun bu kadar şey başarmasını kavrayamıyordu. Doktor cebinden saatini çıkardı, çalışıp çalışmadığını anlamak için kulağına tuttu, nabzımı ölçtü. Oda oldukça aydınlıktı, her şeyi çok net, ama sanki çok uzaktaymış gibi görmek bana oldukça tuhaf geldi. Oradaydım ve aynı anda bir köprünün üzerinden geçiyordum. Konuştuklarının farkındaydım ama artık hiçbir şey anlamıyordum. Biri ağzımı kuruladı. Mendil beyaz kaldı, yani kış gelmiş olmalıydı.

Bu MUCİZEVİ TEDAVİ benim için unutulmazdı, belki de bu tedavi doktorluk mesleğinde karar kılmamı sağladı. Babamın köprülerine hiç yakınlık duyamamıştım. Daha önce bana çekici gelen askerlikse artık nefret uyandırıyordu. Mucizevi tedavi bana yol göstermişti.

Bu, becerikli Doktor Kaiser'in kişiliğinden kaynaklanmıyordu, tam tersine. Gerçi annemle babam gerekli olduğunda hep onu çağırıyorlardı, ama onu hep zorunlu musibet diye adlandırıyorlardı. Bazen bu aşağılamalar o kadar ileri gidiyordu ki, gidişinden sonra pencereleri açıp odayı havalandırıyorlardı. Doktor pis koktuğundan değil, Yahudi olduğundan. Annem çok az Yahudi tanımasına ve hiçbiri hakkında kötü bir şey bilmemesine rağmen, Yahudilere 'karşı'ydı. Bu belki de onun Katolik eğitiminden kaynaklanıyordu, çünkü Lütercilerin çoğunu da 'kurnaz' bulduğu için pek 'sevmez'di.

Kentimizde ikinci bir Doktor Kaiser daha vardı. Bu adam, kuru, uzun boylu, mağrur ve varlıklı biriydi; burada tam teşekküllü bir ruh ve sinir hastalıkları sanatoryumu ve S. dışında, bizim de küçük meyve bahçemizle ahşap evimizin bulunduğu küçük bir yerde, güzel, büyük bir gölün kıyısında, gölün üzerine uzanan terasıyla, parlak mermerden gösterişli bir villası vardı. Kentte onu yaya olarak göremezdiniz, hep gri benekli iki kıratın çektiği arabasıyla, çocuklarından biri arkada, yanında da güzel bir genç kadınla dolaşırdı. Daha sonra da ilk otomobil sahiplerinden biri oldu. Bizim aile doktoruna herkes Yahudi Kaiser derken, ruh doktoru ve saray danışmanı olan ötekinin önünde saygıyla şapka çıkarırlardı, ama ona da alaycı bir takma ad, Deli Kaiser adını takmışlardı.

Daha sonraki günlerde sık sık ateşlenip epeyce zayıfladığım dönemde doktorların 'üstün güç'leri üzerinde epeyce düşündüm. Eğer bu silik, şişmanca Yahudi Kaiser'in böyle bir gücü varsa, Deli Kaiser'in gücü sınırsız olmalıydı.

Tabii bu yalnızca kafataslı şişedeki ilacın hemen kendini gösteren büyümlü etkisi değildi. Sonraları da, ne kadar acı ya da soluk almakta güçlük çekersem çekeyim, Yahudi Kaiser'in odama girmesi yeterdi, başka bir şey yapmasına gerek kalmazdı, ben de kelimenin tam anlamıyla rahat nefes alırdım ve ciğerlerimdeki batma hissi de uçup giderdi.

Acıya karşı duyarlılığım hep en zayıf yanımdı olmuştı. Okul arkadaşlarım buna hiçbir zaman inanmadılar. Ama ben bunu çok iyi biliyordum. Her gözyaşının, her sızlanmanın büyük bir ayıp gibi geldiği çocuklar arası vahşi kavgalarda acılardan kurtulmanın tek yolu vardı örneğin. Bu yol korkaklıktı. Biraz korkaktım, bu da sık sık oynanan oyunlara katılmamamın tek nedeniydi. Çocuklar için oynamakla kavga etmek aynı şeydi. Sınıf arkadaşlarım yaşma göre uzun boylu olduğumu, sert kaslarımı, yağsız bedenimi ve güçlü, kemikli ellerimi, 'pençe'lerimi görüyorlardı. Böyle güçlü bir beden acıya aşırı duyarlı bir yapısı olduğunu akıllarına bile getirmiyorlardı. Yalnızca kendi acılarımı değil, acıdan ayırt etmek için cefa diye adlandırdığım, diğer insanların çektikleri acıları da yalnızca izlemekle kalamıyor, daha yakından duyumsuyordum, gözyaşlarım 'dehşetle' boşanıyor ve ben utanıyordum.

Belki de kardeşlerim olsaydı durum daha farklı olurdu. Belki de birbirimize alışır, direnç kazanır ve eğlenirdik. Gerçi annem, o narin annem, öksürürken gülerken ya da gülerken öksürerek sık sık bana bir kardeşçik değil, bir seferde iki, hatta üç kardeş, ikiz ya da üçüz 'hediye' etmekten söz ederdi; ama babam bunu duymak bile istemezdi ve annemin, hassas sağlığına çok uygun düşecek biçimde tek çocukla bırakan ulu Tanrı'dan akıllı olmak istemesini 'terbiyesizlik' olarak nitelendirirdi. Annem yine kızar, yanakları al al olur, böyle konuşmalar bana göre olmadığı için babama susmasını söylerdi.

Uzun süre yatağa çivilendiğimde, içimde benim için yeni olan bir çeşit hoşnutluk ya da çocukluk sevinçlerinin yerine geçen bir' duygu uyandı, yani büyüklere hükmetme, arzularımı onlara kabul ettirme duygusu. İşe doktordan başladım. Beni rahatlatıyordu. Yanımda oturduğu sürece göğsüm rahatlıyor, acılarım yok oluyordu. Beni sık sık uzun uzadıya muayene ediyordu, çünkü çok yüksek olmamasına karşın ateşimin bir türlü düşmemesi onu kaygılandırıyordu. Ama tehlikeli bir şey bulamayıp beş ya da on dakika sonra tekrar gidiyordu. Çalışmasına engel olup bir dakika daha fazla kalmasını sağlamak için başvurmadığım hile kalmamıştı. O, beceriksiz manevralarımın farkına vardığında daha uzun kalması için, önce annemi, sonra da babamı harekete geçiriyordum. Vizitesi iki misline çıkarılıyor, ilginç

bir konu hakkında sohbet başlatılıyordu, bazen de Yahudi Kaiser'e içinde her rengin parladığı fötr şapkasını yeniden piring pencere koluna astırmayı, yağlı redingotunun eteklerini yayıp yatağımın yanına oturtmayı başarıyorlardı. Bu arada diğer önemli hastalarını bekletiyor olabilirdi. Sanırım bu da bende hoşnutluk uyandırıyordu.

Geceleri rahat uyuyamıyor, sık sık terliyordum, her şeyi 'göğsünün zayıflığında' ona hep yardım etmiş olan Tanrı'nın annesine bırakmayı yeğleyen annemden daha fazla doktora güvenen babam, doktoru daha zor kurallar koymaya itiyordu. Bu da Yahudi Kaiser'in işine geliyordu. Bir gün derisi aşınmış bir çantanın içinde çeşit çeşit aletler getirdi. Çantadan, mucizevi tedavide kullandığından daha ürkütücü görünen büyükçe bir şırınga çıkardı. Tıpkı parmağını dudağıma götürdüğü gün yaptığı gibi "Bakalım cesur bir küçük adam mısın?" diye sordu. Kışladaki doktorun küçük Spartalısnı anımsadım.

Zaten o serüvenim tümüyle yanlış bildirilmişti. Aslında ben ata ekmek vermek istemiştım. SAHTE GÖRGÜ TANIĞI olan o astsubayın aileme anlattığı gibi asla kalın cetvelle vurarak atları kızdırmamıştım. Bunu, besili, güçlü, ağır bedenli atlara iyilik yapmak için ya da onlara acıdığımdan yapmamıştım. Yalnızca korkumu yenmek, cesaretimi sınamak istemiştım, çünkü kentli çocukların çoğı gibi ben de atlardan korkuyordum, özellikle de bu hayvanların dişlerinden ve toynaklarından. Sınavı kazanmıştım, ama bana pahalıya patlamıştı. Bu kadarı yetmez miydi?

Küçük, umarsız, yatağı mahkûm bir delikanlı olarak doktora hükmetmeye çalıştığım ve onu sık sık alıkoyduğum için kendimden utanıyordum. Ama bu neye yarardı? Dişlerimi sık-tım. Soluğumu tuttum. Soluğumu tutmak benim için hep acımı hafifleten, yok eden bir yol olmuştu. Keşke doktor iğneyi çabucak cesaretle yapsaydı! Ama iğneyi batırabileceğı en uygun yeri uzun uzun araştırdı, dikkatle orama burama dokundu, vurdu, dinledi ve beni çok kötü huylandırdı. Kalın iğneyi kaburgalarımın arasına sapladığı an, en korkunç andı. Ağzımdan çıt çıkmadı. O gece hiç uyuyamadım. Kendimi acıya karşı dayanıklı olmayan insanlardan daha üstün, az bulunur, alışılmışın dışında bir insan olarak görüyordum.

Yahudi Kaiser'in bana, eğer bu operasyona dayanamazsam eterle uyuşturmayı önerdiğini söylemeyi unuttum, ama bu anlaşılmaz, eterle uyuşturma sözü beni acı çekme düşüncesinden çok daha fazla korkutmuştu. Bütün gücümü toplamış ve öyle de güçlü kalmıştım.

Doktorun ertesi gün 'parlak, başarılı bir ponksiyon' diye adlandırdığı bu acı veren küçük operasyon bana çok yardımcı olmuştu. Ateşim bir seferde büyü yapılmış gibi kesildi, annem o gün sevinçten biriktirdiği paradan ekstra ücret olarak doktoru altın bir yirmi markla ödüllendirdi, doktor parayı terleyerek ve kızararak —o gün hava çok sıcaktı— cebine koydu. Daha sonra bana o kadar sık gelmemeye başladı. İki gün sonra ilk kez ayağa kalkabildim, sonra da hemen sokağa çıktım, okula gittim; herkes bana bayıldı.

Sağlığıma kavuştuğum için gururluydum. Göğsümden bulanık, sarımsı kızıl sıvının çıkarıldığı ponksiyonu düşününce, eğer daha az cesur da olsaydım bu işlemin yine de başarılı olacağını anladım. Ama kendimi tutmuştum. Karşı koymamıştım. Cesarétimi iki kez kanıtlamıştım, birincisinde yabani at sürüsü (şimdi bana öyle geliyordu) içinde kendimi tehlikeye attığımda, ikincisinde ise alışılmadık büyük acılara, olağanüstü bir ruhsal dinginlikle ve irademe hâkim olarak katlandığımda. Kendime hep şöyle dedim: istersem yaparım. İçim sevinç ve gurur doluydu. Şimdi içimde öğrencilik duyguları kabarmıştı. Şimdiye dek tembel, rahat bir öğrenci olan ben, kimsenin beni zorlamasına fırsat vermeden kitapların içine gömülmüştüm (babam buna çok şaşırdı), o aylarda kaçırdıklarımı son derse kadar tamamladım. Bu da gururlanmam için bir nedendi.

Doktor beni sevmişti. Ama artık ona ihtiyacım kalmamıştı. Ara sıra bana geliyor, yanıma, masanın kenarına oturuyor ve benimle sohbet ediyordu. Eşini kaybettiğini ve kızı Viktoria'yla yaşadığını öğrendim. Bu varlığı gözümde yaşlı bir kız kurusu olarak canlandırımdı. Yaz tatilinden hemen önce bir gün kız lisesinin önünden geçiyordum. Yahudi Kaiser kolunun altında derisi yıpranmış çantası, üstünde eski redingotu yerine yıkanmaktan aşınmış açık mavi parlak ceketıyla kapının önünde

bekliyordu. Okul zili çaldığında resim gibi güzel, zayıf, altın sarısı saçlı bir genç kız ayaklarını açıkta bırakan beyaz örgü elbisesiyle ona doğru koştu. Doktor kızın elindeki kâğıdı aldı, yüzü sevinç ve gururla aydınlandı. Bu, onun kızıydı, o gün bitirme sınavını parlak notlarla kazanmıştı.

Hastalığım sırasında annemle birbirimize yürekten bağlanmıştık. Onu hep sevmiştim. Şimdi bunu daha iyi anlıyorum. Hastalığım sırasında ben çok değişmiştim, annem de. Yalnızca bana duygusal davranıp tatlı sözler söylediği için değil, ama şimdiye dek kaçındığı şeyleri yapmaya başlamıştı: Benim için süsleniyordu. Alabileceği en güzel şeyleri satın alıyordu, akli hep mücevherlerdeydi; bazen hafifçe öksürerek bir kuyumcu vitrini önünde durur, pırıl pırıl parlayan kara kiraz rengi gözleri yan yana dizilmiş broşlar ve bileziklerden iki sıra inci kolyeye doğru kayar, sonra bakışlarını çevirirdi. Benim kolum kalınlığındaki kolu, korunmak ister gibi hafifçe titremeye başlar, karşı koymaya çalışarak titremeyi durdururdu. Onu bir yabancı, ikinci bir kişi gibi değil, kendimi sevdiğim gibi seviyordum. Hiç kesintisiz birbirimizin içine girmiştik. Yalnız da olsam onu görüyor ve yanımda hissediyordum. Ama bu beni hayalperest ve zayıf değil, tersine cesur kılıyor ve kendimden emin olmamı sağlıyordu. ‘Cefa ve acı çekme’ beni insanlara hükmetmeye ittiğinde iyileşmem yavaşlamamıştı, ama bu itkiyi bazen babamda denediğim gibi (bazen başarıyla bazen de başarısızca), onda hiçbir zaman denememiştim, o ve ben, ikimiz birdik.

Önümüz tatildi, tabii babam S.’ye gitmemizi istiyordu. Benim için en iyisi buydu, doktor da bunu onaylıyordu. Ama annemin başka planları vardı. Annem yaşamım tehlikedeysen Alttötting’e hacca gitmeye yemin etmişti ve bu yeminini tutmak istiyordu. Benim de ona eşlik etmem gerekiyordu. Her yıl genellikle hasattan sonra, sonbaharda mucizeler gerçekleştirmiş olan Meryem Ana’nın tasvirini ziyaret için gruplar halinde yola çıkılır, özellikle köylü kadınlar siyah ipekli etekliklerinin uçlarını bellerine takıp, güneşten yanmış kemikli yüzlerinin üzerinde ince bantlarla çevrelenmiş kapkara hasır şapkalarıyla, genci, yaşlısı, zengini, yoksulu yan yana, bağırarak dua okuyan rahibin ardında koro halinde ilahiler okuyarak ve gül buketlerini inançla açarak sokağın tozu içinde yürürlerdi. Rahibin hemen

ardında bazen az sayıda kentli kadınlarla iyi giyimli, çoğunlukla yaşlı beyler olurdu. Annem de bunların arasına katılabilirdi. Bunu başarabileceğine inanıyordu. Ama ben inanmıyordum. Gerçekte şimdi benden çok daha güçsüz ve çok daha istekliydi. Bir araba kiralayıp her gün yalnızca belirli bir mesafeyi yürüterek hacı olmayı kafasına koymuştu. Eğer ben yürümeye devam edemeyecek durumda olursam yola arabayla devam edecektik. Bu planı babamdan gizledi. Babam uyurken gizlice karar vermiştik.

Daha sonra neredeyse hiç aralıksız yağmur yağdığı için, çok az yaya gittik. Buna karşın annem ziyaret yerine dışları ateşten birbirine vurarak ve bitkin bir şekilde vardı. Konaklanacak yerlerin çoğu doluydu. Sonunda küçük bir odacık bulduk. Bu kez onun yatağı başında nöbet tutan bendim. Bakışlarımı ondan ayıramıyordum. Ne kadar da güzeldi. Bazen o ateşi içinde bal sarısı saçlı Viktoria'dan daha genç ve büyüleyici bakıyordu.

Kendim için hiç dua etmemiştim. Ama onun için ettim. İki gün ateşler içinde titreyip terledikten sonra birdenbire neşeyle ayağa kalktı, fazla çaba harcamadan İsa'nın acı çektiği yerlerin renkli ahşap tasvirlerle gösterildiği dik bir yokuşta hac yolunun son bölümüne katıldı. Akşam oruç tuttuk, ertesi gün kutsal ekmek ve şarapla beslendik. Sonra da treni kaçırma korkusuyla istasyona koşup babamın abartıyla gülerek elinde çiçeklerle bizi beklediği S.'ye geldik. Annem ciddiyetini bozmadı. Yağmur hafif hafif çiselemeye başladı, üzeri ağır taşlarla kaplı evimizin çatısı parlıyordu.

İlk günlerde neredeyse hiç aralıksız yağmur yağdı. Artık çok uyuyor ve günde üç öğün yemek yiyordum. Yüzmek bana yasaktı. Havalar kötü olduğu için sanki yüzmeme yasak değilmişçesine hiç üzülmiyordum. Annem sakindi, benim için endişeleniyordu. Artık sağlık ve yaşama sevinci doluydum. Ağaçları yerinden oynatabilir, bir koşuda hiç durmadan gölün çevresini dolaşabilir, başımı omuzlarım, kollarım ve dizlerim arasında çimende bir top gibi yuvarlayabilirdim. Annem bana karşı sabırlıydı. Evet, çok sabırlı.

Ama gölün sonundaki bu küçük yerde, annemin hiçbir zaman sevmediği bu yerde kalışımız, onun için sıkıcıydı. Evde ya da civarda yapmaya alışkın olduğu uğraşları yoktu burada, üstelik artık benim için de çok fazla bir şey yapamıyordu, artık eskisi gibi değildi. Parlak, yeni, rahat giysisi içinde keyifsizce pencerenin kenarında oturuyor, öksürüyor ve soğuktan titreyerek dışarı bakıyordu. Ben hiçbir zaman konuşkan biri olmamıştım. Ne kadar uğraşsam da başaramıyordum. Dalgın bir ifadeyle nazikçe saçlarımı okşar ve bezgince gülümsemeye çalışırdı. Sık sık aynada kendine bakıyordu. Bana neredeyse artık daha az gülmek, daha az öksürmek için çaba harcamaya başladı gibi geliyordu. Ben çocuksu, beceriksizce onu neşelendirmeye çalıştıkça o yumuşak hali de yok oluyordu. Sık sık göğsünde ya da boğazında bir öksürük zorluyor ama o sanki sessiz kalması gerekircesine ağzını sımsıkı kapatıyor gibi geliyordu bana.

Babam elverişli olmayan hava koşullarına karşın küçük dağ turları yapıyor ve ıslaklıktan neredeyse buhar çıkan kalın yünlü giysileri, başında yükseklerde bulunan nadir bir çiçekle süslediği Tirol şapkasıyla akşamları eve dönüyordu. Annem onun öpücüklerine sabırla karşılık veriyordu. Ama daha sonra annemin, özellikle güçlü bir öksürme dürtüsünü büyük bir çabayla yenerken küçük patiska mendiliyle ağzını sildiğini gördüm. Önceleri babamın bıyığı yağmurdan ıslandığı için ağzını sildiğini sanmıştım. Gerçeği sonradan anladım. Aslında bu o kadar sık olmuyordu. Ertesi gün sisli bir sabahtan sonra güneş açtı, hava düzeline her zaman olduğu gibi sis dağıldı, gölde güçlü gri-mavi dalgalar gümüş rengi parlayarak çırpınıyor, rüzgâr sert ve güçlü esiyordu, öğleden sonraları ise hava öyle kuru oluyordu ki, hiçbir biçimde olgunlaşmayan ve tatlanmayan, küçücük, taş gibi sert ve yeşil meyveleri taşıyan yabani elma ağaçlarından birinin altında kahvemizi içebiliyorduk. Meyveler bir biçimde olgunlaşıyordu, ama asla lezzetli değillerdi. Bunlardan bir yığın şeker katkısıyla bir çeşit mus hazırlamak istediğinde annemin ev kadınlığı sanatı bile başarısızlığa uğruyordu. Dışarıda göl kıyısında, ormanda ya da bataklıkta koşmak doğal olarak bana çok çekici gelmesine karşın bu güzel günde onunla kalmıştım. Aslında koştuğum yerler hep aynıydı. Kalbim yaşama sevinci ve cesaretle atıyordu. Aylarca yatağa çivilemişim, şimdiyse tü-

müyle sağlıklıydım, yalnızca sırtımın sağ tarafında kalın, ama acımayan bir şişlik, atın çifte attığı yeri gösteriyordu. Solgunluktan ve yorgunluktan rahatsızlık duyarak ertesi günü de annemin yanında geçirdim. Onunla birlikte demin söz ettiğim elma ağacıyla çok yaşlı bir armut ağacının arasına eski, biraz delinmiş bir hamağı çatırdayan iplerle gerdik.

Babamın uyarılarını göz önüne alıp iple ağaçların kabuğunu zedelememek için epeyce uğraştık. Annem hamağa uzandı. Ama hamağın bir tarafı aşağı kaydığı ve annem rahatsız bir biçimde uyuklarken kafası sağa sola düştüğü için, yatak odasından bir yastık almaya gittim. Yatak örtüsünü kaldırıp yastığı aldığım anda elime dertop edilmiş bir patiska mendil geldi. Üzerinde pas kızılı kan izleri vardı. Ne olduğunu hemen anladım ve EZİNTİ duygusu çöktü.

Annemin neden bu kadar değiştiğini bildiğimi ona belli etmek istemedim. Kar beyazı yastığını ve örtüsünü öyle düzgünce yerleştirdim ki, akşam birinin yatağa dokunduğunu fark etmedi. Yastığı almadan geri döndüm. Çoktan uyanmıştı, bana huzursuz gibi geldi. Bana olan sevgisi yüzünden, ısrarla benden gizlediği sözcükleri artık ağzından almaya çalışmıyordum. Öleceğinden korkuyordu. Ciğerleri her zaman güçsüzdü ve benim için heyecanlanması onu güçten düşürmüştü. Daha da ileri gittim. Bu güzel günlerin tadını çıkarmam ve yüzmeye gitmem için beni zorladığında (o anda bunun bana yasak olduğunu unutmuştu) ısrarlarına boyun eğdim ve sanki sevinmişim gibi davrandım. Onun istediği de buydu. Yalnız kalmak istiyordu. Belki de inanç içinde edilen duadan ve huzurdan daha iyi bir yardım olamaz, diye düşünüyordu. Babam o zamanlar kürek çekmeyi öğrenmekten hoşlanıyordu. Tabii ki kızaklı ya da kızaksız normal bir kanoda kürek çekebilirdi. Ama onu çeken şey balıkçıların kullandığı kaba, metrelerce uzunluktaki yassı, ahşap kayıkta kürek çekmekti. Bu kayıklarda kayığın kış tarafındaki yassı bir ahşap kürekle kürek çekiliyordu, bu küreği dairese hareketlerle kullanmak gerekiyordu, bunu yaparken de küreği çeken kişi bütün ağırlığını kayığın içine vermeliydi. Babam başlangıçta kıyıdaki kızların ve balıkçıların iyi niyetli görüşmeleri arasında 'sandal' dedikleri kayığı hareket ettiremedi, kayık geri dönüyordu. Ama güçlü ve becerikli olduğu için, bu

sanatı çabucak kavradı ve bir akşam annemi de (annemin isim günüydü) tellere asılı kâğıt fenerlerle süslediği yayvan balıkçı sandalına binmeye ikna etti, ben de onun ayaklarının dibindeydim, T. kasabasına dek kürek çekti. Gölün nemli havası anneme iyi gelmez diye korkuyordum, ama tuhaf bir biçimde kendini daha iyi hisseder görünüyordu, hatta artık hiç öksürmüyordu. Annemin çocuksu yüzündeki, yalnızca özel günlerde taktığı zarif altın broş ve yeni güzel ipek elbisesine hiç uymayan ciddi ve karanlık ifade hiç kaybolmadı. Dönüşte babam şarkı söyledi, annemle ben sessiz kaldık. Annem hemen sonra yeni elbisesini sandığa koydu, bir daha hiç giymedi.

Ertesi gün canım bataklığa gitmek istedi. Gölün sonu kamışların yetiştiği gitgide düzleşen çakıllı bir yüzeyden oluşuyordu, kocaman buharlı gemiler geniş bir kavis çizerek buranın çevresinden dolaşarak geçiyorlardı. Gölün çevresinde uzanan geniş yolun öte yanında, ne su ne de katı toprak olan, ikisinin de birbirinin içine geçtiği çok farklı bir yüzey başlıyordu. 'Ostersee' denilen, balık dolu, ama dipsiz, tehlikeli göl, donuk, solgun yeşilliği içinde parlıyordu. Dar patikalar çevresinde hiçbir kulübenin bulunmadığı bir araziye çıkıyordu. Ancak orada, yokuşun başladığı kenarda torf toplayıcılarının yoksul barakaları bulunuyordu. Burada her şey göl kıyısındakinden farklıydı, bitkiler daha büyük, kuşlar bilinmedik çeşitlerde ve rengârenk kanatlarıyla daha ürkütücü, kelebekler daha iriydi, ama bana hiç de ürkek görünmüyorlardı. Hava bile burada güneşin sıcaklığı altında çayırların, tarlaların ve gölün üstünde olduğundan daha farklı titreyordu. Safir renkli, ağır görünüşlü, kanatlı uçurtmamı uçurmaya çalıştım. Sık sık küçük çayırların ya da yumuşak zeminin üzerinde zıplayarak uçurtmamı çekiyordum. Şurada burada görünen çürümüş ot demetleriyle eski bir ahşap levha aslında tehlikeyi işaret ediyordu. Ayaklarımın altındaki kaygan zemin beni cezbetmişti. Sonunda sabır ve hileyle keleşeği şapkamın altına hapsetmeyi başarmıştım. Ama sonradan, eğer alıkoymak istiyorsam sertçe elime almam gerektiğini düşündüm, ona yazık olacaktı. Mücevher rengi kanatları sessizce açıldı, hiçbir şey olmamış gibi kanatlarını çırparak uzaklaştı. Geri dönmek istediğimde, birdenbire yalnızca bataklıkla çevrili olduğumu fark ettim. Büyük bir ıssızlık ve sessizlik içinde bulundu-

ğum yerden saat kulesinin iyi bildiğim sesinin altıyı vurduğunu duydum. Demek daha erkendi. Hava yeniden aydınlandı. Benim alacakaranlık sandığım şey güneşi kapayan bir bulut olmalıydı. Bir kez daha bataklık zeminden çıkmayı denedim. Buraya nasıl geldiğimi bir bilseydim. Şapkayı uçurtmanın üzerine atarak sıçramıştım. Ama çivili ayakkabılarımın izi bu arada guruldayan zeminin içinde kaybolmuştu, yeniden denediğimde bu kez tümüyle battım. Sesler, gülüşmeler, neşeli haykırışlar duydum. Ama kimseyi göremiyordum. Her taraf çalılıklar, otlar, çiçek açmış gürgen ağaçları, yüksek kamışlar, katırtırnağı ve çimenlerle kaplıydı. Bataklıkla toprak zemin iç içe geçmişti, aralarında küçük yollar uzanıyordu. Kanatları ve boyunları altınsı yeşil ve mavi lekeli yabani kuşlar kanat çırpıyorlardı. Kurbağalar vıraklıyor, cırcır böcekleri oldukça yakında koro halinde şarkı söylüyorlardı. Bir köpek havlıyor, diğerleri de ona katılıyorlardı. Bağırıp yardım istedim, ama yüksek sesle bağırmaya utandım. Ayakkabılarımı çıkardım, bağcıklarını elime aldım ve bu aldatıcı yeşillikle kaplı yerleri çıplak ayakla daha kolay aşım aşamayacağımı denedim. Derin bir nefes aldım, her yer keskin bataklık, torf ve sıcak ot kokuyordu. Ama sonradan öğrendiğime göre, aynı duruma düşenlerin çoğunun yaptığı hatayı yapmıştım. İlk başta oldukça sakın, sonra da çok dikkatle iki ayağımla birden zıplayacağıma ağırlığımı tek bacağıma vermiştim. Bunun dışında ayaklarımın çıplaklığı kötü, huylandırıcı bir duygu uyandırıyordu. Sonra buz gibi bir korkuyla tüm bedenimin ağırlığı altında tek bacağımın yavaş yavaş ama santim santim battığını fark ettiğimde diğer bacağımı dışarı çıkarmaya çalıştım. Bu bir an işe yaradı, ama hamur gibi diğer bacağımı yutan bu sahte zeminde daha da derine battım. Bataklıkta gittikçe daha derine gömüldüğünü anlamayan insanlar böyle yapar. Gülüşmeler, havlamalar yine azalmıştı. Gülüşmelerini duyduğum insanlar herhalde o kadar uzakta değildi. Burada hava sesi taşıdığı için belki de epey uzaktaydılar. En azından yarım saat uzaklıktaki orman kenarında çayırdaki otlayan ineklerin böğürtülerini duyuyordum. Kendimi tutarak beni güçten düşüren bu denemeden vazgeçtim. Oturdum, kaburgamın neredeyse kabuk bağlamış yara yerindeki sızı dinene dek bekledim. Ceketimin cebinden çoraplarımı çıkardım ve hâlâ siyah, yapış yapış olan

ayaklarıma giydim. Bununla uğraşırken birdenbire çalılıkların ardından birkaç kişiyle birbirine zincirle bağlı bir grup köpek çıktı. Bunlar Deli Kaiser'le üç oğluydu. Onun ve en büyük oğlunun omzunda silah vardı, ama yalnızca onun av çantasında alacalı bir yaban kazı vardı. Yeşil ve mavili altın sarısı gagası aşağı doğru sarkıyordu. Gagasından kan sızıyordu. Onlara doğru zıpladım, artık ben de onlar gibi sağlam, iyi, sert zeminin üzerindeydim, onlarsa bu zıplamanın benim için ne demek olduğunu farkında bile değillerdi.

Çalılıkların arasındaki küçük patika bataklıktaki adacığım-dan beş metre ileride bile değildi. Aslında yönümü orada duran uyarı levhalarından çıkarabilirdim. Yine tehlikeyi aramış ve kör gibi yolumu kaybetmiştim. Utanç ve şaşkınlıkla Deli Kaiser ve oğullarının arkasında geri döndüm. Güzel, biraz çekingen bir genç olan ortanca oğlu benden hoşlanmış olmalıydı. Ayva tüy-leriyle kaplı yanakları kızarak ve güvenli bir gülümsemeyle güzel dişlerini göstererek bana, uzun süreden beri beni tanıdığını, çünkü ailesinin de benim ailem gibi her yıl buraya geldiğini söyledi. Başta kekeliyordu, sonra rahatladı, bizim bahçe kapısına doğru ilerleyerek, heyecanla havlayan köpeklerle birlikte orman yolunu tutan babasının ve kardeşlerinin ardında kaldık. Kapı açıldığında hep eski, paslı, boğuk bir çingirak sesi duyulurdu. Annem evden bize doğru aksi bir ifadeyle geldi, karanlık bir yüzle konuğumu süzdü. Onu bir tabak dolusu meyvenin bulunduğu masaya, sonra da hamağa davet ettim. Ona bir şeyler sunmak ve ev sahipliği yapmak istiyordum. Ama annemin bakışları daha da soğudu, o da bunu fark etti ve ağzında büyük ama ekşi bir elma parçası, annemin de kaba bir şekilde karşılık verdiği, beceriksizce kaba bir reveransla bizden ayrıldı. Ben de onu yeniden görüp göremeyeceğimi sormayı unuttuğum için mahcuptum. Ertesi gün anneme Andersen masallarını okurken, babasını köpeklerinden birini tasmaından tutmuş evimizin önünden geçerken gördüm. Annem okumayı kesmeme gücendi. Koltukta duran şapkamı bana doğru attı, ayağa kalktı ve beni kibarca bahçeden dışarı çıkardı, hiç vakit kaybetmemeli, iste-

diğim kadar kalmalı ve ne olursa olsun eğlenmeme bakmalıydım. Tereddüt ettim, ama bir yararı olmadı.

Önceki akşam bende karanlık bir anı olarak kaldığı için daha o sabah annemi neşelendirmeye ve eğlendirmeye kesin karar vermiştim. Helmut Kaiser yüzünden değil, annem hep yaşıtırlarımla arkadaş olmamı isterdi. Başka bir şey yüzünden. Akşam her şeyden habersiz soyundum ve ayaklarımda yapışkan bataklık toprağının izlerini gördüm. Masanın başında elişinin üzerinde uyuyakalan annemi uyandırmamak için parmak uçlarıma basarak mutfaktan tahta bir kova aldım, evin arkasındaki kuyudan su çektim ve ayaklarımı yıkamak için kovayı bir sandalyenin üzerine koydum. Annemin delici bir ifadeyle bana yönelmiş bakışlarını fark ettiğimde işim bitmek üzereydi. Keşke bir şey sorsaydı! Keşke beni azarlasaydı! Keşke eskiden ara sıra yaptığı gibi yanağıma bir tokat patlatsaydı. Anlamını çok iyi bildiğim bu sessiz bakıştan daha az acı verirdi. Bu bakış, yine bir halt karıştırdın, diyordu. Beni nasıl huzursuz ettiğini düşünmeden, yasak bataklığa gitmek zorunda mıydın? Tabii ki gömüldün ve Tanrı bilir diğerleri gibi boğulmayasın diye kim seni oradan çıkardı. Beni ve babanı çok kaygılandıran ve sağlığınıza mal olan, atla olan o aptal serüvenin yetmedi galiba. Hiçbir şey söylemedi. Öksürdü, Altötting'e vardığımız ilk akşamdan beri öksürdüğünü duymamıştım. Mendilini bembeyaz ve şimdi sımsıkı kapalı olan ağzına bastırdı. Taş zemin üzerinde yalınayak ona doğru koştum, elini öpmek ya da ciğerlerimden kan geldiği o tehlikeli günde yaptığım gibi alnımı boynuna yaslamak istiyordum. Yerinden kıpırdamadı. Beni engelleyen bir şey yoktu, ama öpülmeden ve avutulmadan geri döndüm. Kirli su dolu kovayı öyle dikkatsizce odadan çıkardım ki, sular yere döküldü. Gece uzun süre uyanık kaldım, babam eve geç geldi, yerli bir arazi sahibi olarak S.'li halkın düzenlediği küçük danslı eğlence-den kaçamamıştı. Hatta nadiren yaptığı gibi alçak sesle kendi kendine şarkı söylüyordu.

Ben de sessizlik içinde, belki de en azından Doktor Kaiser'in ortanca oğlunda dostluğu bulabilirim diye düşünüyordum. Utangaçlığı, hem 'üstün güçlü' babasından hem de iki erkek kardeşinden sert muamele görmesinden kaynaklanıyordu. En büyük abisi doğumda öncelik hakkı olan ve bedeni en güçlü

olandı, en küçüğü Benjamin ise ailenin şımartılan miniği idi. Yalnızca onun hiçbir özelliği yoktu.

Ama halinden memnundu. 'Bey baba'sının eli ağırdı. Ona soluğumu tutarak acıyı azaltma sırrımı açmayı denedim. Onun başka yöntemi vardı: Yüzden geriye doğru sayıyordu. Bana babasının hastaları hakkında oldukça heyecanlı ve benim yaşımda bir gencin anlayamayacağı şeyler anlattı. En korkuncu da köpekler hakkında anlattıklarıydı. Babasının 'köpek toplayıcılar'dan aldığı tatil köpekleri vardı. Bunlar sahipsiz köpeklerdi, deri yüzücüsü kılıklı insanlar tarafından sokaklarda yakalanan, amacını ve nedenini kavrayamadığım acı veren deneylerde kullanılan sahipsiz ya da sahipleri tarafından aranmayan köpeklerdi. Bu düzinelerce köpeğin arasında her zaman birkaç av köpeği olurdu, bey babası tatil başında bunları alır, birkaç hafta güzel tatil geçirir, sonra da kötü kaderlerine terk edermiş. Bu bence çok korkunçtu, oysa pısırik Helmut'a göre bunda bir tuhafılık yoktu. Ama sıcak duygulara da açıktı, uzun uzun annesinden ve kız kardeşinden söz etti, hatta benden ayrılırken gözünden yaşa benzer bir şey aktı ve bana yazmaya söz verdi. O ve kardeşleri aslında babalarının değil, annelerinin yanında yetişmişlerdi. Her kardeş üç ayrı kentte oturan farklı annelerdendi. Babaları şimdi dördüncüsüyle birlikteydi.

Ağustos sonunda hava tekrar bozdu. Hatta eylül başında kar yağmaya başladı. Annem havaların kötü gitmesi sanki babamın suçuymuş gibi, güçsüzlüğünü vurgulamak istercesine özellikle alçak sesle konuşarak babamı çok kötü azarlardı, babam da annemi, acı içinde bavulları hazırlamasını isteyerek yanıtlardı. Ertesi gün babam bavulların gerçekten hazırlandığını ve evdeki hizmetçinin yeşilimsi sarı el arabasıyla bavulları taşımak üzere bahçe kapısının önünde durduğunu görünce çok şaşırды. Burada kaldığımız sürece oldukça mutlu ve iyi bir ruh hali içinde olmuştu, bana karşı da dostçaydı. Benimle Yahudi Kaiser ve Deli Kaiser hakkında uzun uzun konuşmuş, hatta güzel Yahudi prensesi, genç Viktoria'yı bile unutmamıştı.

Annem biraz dinlenmişti. Ama hâlâ çok ciddi idi ve hemen hemen hiç gülmüyordu. Bir kez eski çamaşırları karıştırmıştım, bana ne kadar iğrenç gelmişti. Aralarında kan lekeli mendilin hâlâ durup durmadığına bakmak istemiştim. Vicdanım beni bu-

na itmişti. Orada buna benzer bir şeyin olmadığını görünce kendimi yeniden iyi hissetmişim.

Daha sonraları, evet aslında babamın davasından sonra, evden tamamıyla ayrılışıma dek yaşamım bölündü: Bir yanda okul ve dersler, kavga edip barışmalar, futboldan hentbola, serüven romanları okumaktan Helmut'un bana öğrettiği gibi pul biriktirmeye kadar benim yaşımdaki sağlıklı her gencin kendi arkadaşlarıyla yaptığı şeyler, öte yanda annem için duyduğum kaygı. Ama bunu neden anlamıyordu? Gece gündüz hep onun yanında mı olmalıydım? Bir keresinde bana, öncelikle kendisinden bir parça olduğumu söylemişti. Ama bunun nasıl olduğunu bana anlatmak istememişti, ben de çok fazla üzerinde durmamıştım, en azından onun yanında ve o anda (sonradan bunu arkadaşlarımdan kaba bir biçimde öğrendim). Sağlığı çok çabuk geri geleceğe benzemeyen o günlerde hâlâ ondan bir parça olup olmadığını bilmiyordum, ama o benim bir parçamdı. Güzel bir çocukluk geçirmiştim, bunu bugün geçmişe bakarak söylüyorum. Hep sağlıklıydım, nankör atın yarası da iz bırakmadan geçip gitmişti. Ama yaklaşan kışta özel bir acıyla güç anlaşılır bir açıklama yaptı. Benim hızla iyileşmemi, kendinin yavaş, tereddütlü ve ne yazık ki özellikle acı veren iyileşmesiyle karşılaştırıyordu. Ona göre bu kazada benim de suçum vardı, kendimi 'acilen' tehlikeye atmıştım, ama o öyle yapmamıştı! Dindardı, babamdan ve benden daha dindar. Tanrı'ya karşı acı bir sınav vermişti, Altötting'e hac yolculuğu da bir işe yaramamıştı! (Bunu benim için mi yapmıştı, yoksa kendisi için mi?) Ve şu andaki durumuyla bu yolculuğu yineleyemezdi, hatta kapalı bir arabada bile gidemezdi oraya dek!

Ne yapmalıydım? Onu, ne kadar acı çektiğimi tüm gücümle çabalayarak unutmaya çalıştığım o günlere geri mi döndürmeliydim? Yalan söyleyip çoktan iyileşmiş yaramın hâlâ ara sıra sancıldığını söyleyerek onu teselli mi etmeliydim? Yalan söylemeyi beceremiyordum. Hiçbir zaman da bunu öğrenemedim.

Ellerini okşamaktan başka hiçbir şey yapamıyordum. Ama elleri nemliydi, sanki ellerimle onunkileri kirletmişim gibi ellerini kuruluyordu. Anlamıyordum – belki de çok iyi anlıyor-

dum. Onun her düşüncesini anlıyordum, hiçbir şey söylemesine gerek yoktu. Ama bu, yaşamımızı kolaylaştırmıyordu.

Görünürde beni özgür bırakıyordu. Ama köyde olduğu gibi bu özgürlüğü kullanmamdan hoşlanmıyordu. Gelişme çağında tüm sevgimle ve belki de sevgi yüzünden özgür olmaya, hareket etmeye ve yalnız kalmaya müthiş gereksinim duyuyordum. Boş zamanlarımda yalnız yürümek, kenti, çevreyi dolaşmak benim için karşı koyamayacağım bir dürtüydü. Bu gezilerimde, o sırada annemin evimizin güneşli odasında, yanındaki küçük sehpa da her üç saatte bir kontrol ettiği termometresi, elinde hiçbir zaman bitmeyen küçük elişiyle kanepede uzandığını unutmuyordum. Tam tersine sanki şu ya da bu şekilde beni elinde tutmayı başarmış gibi bu gezilerim sırasında hep onunla birlikteydim, ama farklı bir biçimde, çok daha içsel ve hoş bir biçimde. Sokaklarda, arazide, nehir kıyısında ya da ormanda yalnızken düşüncelerimle hep onunla birlikteydim, onu ta derinden seviyordum, bu yüzden de en şanslı kişi bendim. Bir kez bunu anneme anlatmaya çalıştım. Sözlerimi iki-üç kez yineletti, sonra sararıp buruşuncaya dek dudaklarını sıkarak başını salladı. Dinlemek istemiyordu, çabam boşunaydı.

Bu arada hastalığa karşı benim kadar dirençli olmadığını anladım. Doktor bize yine sık sık geliyordu. Annemin sanatoryuma gitmesini önerdi, durumu 'iyileşmeye yatkın'dı, kritik yaşı, yani otuzu geçtiği için iki-üç aya kadar iyileşeceğine güvence veriyordu. Ama annem buna inanacağı yerde alayla gülümsedi. Annem sonradan bana doktorun bir Yahudi olarak 'güvence' gibi bayağı ticaret kavramlarını dilinden düşürmeyip kızı Viktoria'nın gençliğiyle fazla övündüğünü, hatta kendi yaşını hesapladığını söyledi, oysa başka bir Hristiyan doktor olsa böyle bir şey yapmazmış. Bazen koltuğunda satranç desenli muşamba ruloyla, elindeki torbanın içinde şıkırdayan bir kutu satranç taşıyla benimle ya da babamla satranç oynamaya gelen kızından da, doktordan da hoşlanırdım. Annem beni ikna etmişti, artık doktordan hoşlanmıyordum. Kızındansa çok hoşlanıyordum, ben çok gençtim, o da henüz gelişme çağındaydı! Güneşin altında açsın mı açmasın mı karar veremeyen bir gül kokusu yayıyordu çevresine. Göğüslerin yuvarlaklığını, zayıf kalçaların biçimli dolgunluğunu ilk kez onda fark ettim. Büyülenmiş gibi

onu profilden izlemekten kendimi alamıyordum. O bunun farkında bile değildi, satranç taşlarını oldukça sakince, yansıyan muşambanın üzerinde çekiordu, hep kazanmak istiyordu. Biz pek iyi oyuncu değildik, bir kez olsun şah ve mat yapmamıza izin verebilirdi.

Artık okulun meslek kısmına mı yoksa lise kısmına mı gideceğime karar vermenin zamanı gelmişti. Vasat bir öğrenciydim. Niye inkâr edeyim? Öğretmenlerim bana, oldukça farklı harfleri yüzünden iyice güç, öğrenilmesi neredeyse olanaksız olan Yunanca okumak zorunda kalacağım daha güç ve daha uzun süren lise öğrenimini önermiyorlardı. Ama lise doktorluk mesleği için, üniversite için önkoşuldu. Babamdan buna izin vermesini rica etmeliydim. Son yıllarda babam biraz değişmişti. Geçimimiz için çok para gerekiyordu, daha fazla çalışmak zorunda kalıyor, hatta eve iş getiriyordu. Planlar ve taslaklar hazırlamak zorundaydı. Hoş kokulu siyah mürekkebin küçük dörtgen şişesini açmasını ve pergel takımını deri kılıfından almasını heyecanla bekledim. Annem şezlongdan ikimizi izliyordu. Son zamanlarda bizi evde yalnız bırakmak istemediği için sanatoryuma gitmeyerek kendini feda ettiğini söyleyip bizi suçluyordu. Belki bir çeşit kıskançlık da ona yabancı değildi. Viktoria'nın ziyaretlerine iyi gözle bakmıyordu. Bir gün hiçbir neden göstermeden Allgaeu'lu güzel, çalışkan, becerikli hizmetçimiz Vroni'yi işten kovdu, bu kararın nedenini öğrenmek istediğinden beri bir haftadır babama da kızıyordu. Belki de onu bu denli kuşkucu yapan hastalığıydı.

Babam liseye gitmeme izin vermesi için ettiğim ricayı kalemine mürekkep doldurarak ve artan mürekkebi temizlemek için bir parça kurutma kâğıdını zarif aletin üzerinde gezdirirken dalgınca dinledi. Ama hayır demedi. Bu pek hoşuna gitmemişi. Belki de ondan daha üstün olmak istediğimi sanıyordu. "Mütevazı bir Bavyera kraliyet yüksek mühendisi olarak Yunanca bilmeden de başarılı oldum," dedi, "ama sen ne istiyorsan onu yap."

Bu yanıtı çok sevindim ve hızla yanına gittim. Belki boyuna sarılmak istiyordum. Aslında son zamanlarda bana biraz yabancı olduğu için bu onayına özellikle teşekkür etmek isti-

yordum. Sarılmama karşı çıkmadı, buna karşın elleriyle planın üstünü kapadı, ama artık çok geçti. Büyük bir bölümünün kurşun kalemle çizildiği plan, bir köprü planı değil, çok katlı bir evin yatay ve dikey planıydı. Annem bu sürpriz karşısında uğradığım ve yeterince hızlı gizleyemediğim şaşkınlığımı fark etti. Birkaç gün sonra bana nedenini sordu. Neden söz ettiğini anlamadığımı söyledim. İyi yalan söylemeyi hiçbir zaman becerememiştim. Keşke sussaydım! Benim aptalca sözlerim onu daha da kuşkulandırdı. Gerçeği söyleyecek kadar cesaretim olsaydı, belki de birçok belayı önleyebilirdim.

Ama belki de ben en iyisini istiyordum. Heyecanlanmak, kolayca güçten düşen zavallı kadın için, Yahudi Kaiser'in kaba ifade ettiği gibi 'saf zehir, fare zehiri'ydi, küçük bir ponksiyon yapılması kararını gözyaşlarıyla karşıladığında, doktor "Ağlamak yasak!" diye neşeli, askerce bir ses tonuyla emir vermişti. Nasıl içim burkulmuştu! Bunun bende nasıl bir ezinti yarattığını anlatamam. Sıkıntılı bir ifade takınmalı ve duygularımı belli etmemeye çalışmalıydım. Keşke zavallı annem (birkaç satır arayla ona ikinci kez zavallı diyorum) başka bir hastalığa yakalansaydı! Ama kendi korkunç deneyimimden ciğerlerdeki acıyı da çok iyi biliyordum.

Ameliyatın yapılacağı gün, öğleden sonra erkenden evden uzaklaşmak istiyordum. Doktor ona arabayla gelmesini önermişti. Ameliyatı acısız, uyuşturarak yapacak ve sonra onu örtülere sarıp eve gönderecekti. "Hayır," dedi annem, "bin tane at bile beni yerimden oynatamaz." "Yalnızca iki tanesi yeterli," dedi doktor, olmadık yerde alaycı. *Evinden*, benden vazgeçemedi. Ne yapmalıydım? Kaldım. Korktuğum başıma geldi, benim orada kalmam annemin acısını azaltmadı. Yan odadan inlemelerini duydum. Tüm becerisi ve konuşkanlığının yanı sıra gaddar biri olan doktor –ya da en azından o anda bana öyle gelmişti– zavallıya, aynı 'ameliyatçığı' sarsılmaz bir dinginlikle karşılayan beni örnek alması ve olay çıkarmaması gerektiğini söyledi! Annem boğuk boğuk soluk alarak önce hiç yanıt vermedi. Birkaç dakika sonra doktor kendini daha hafif hissedip hissetmediğini sordu. Sonradan öğrendiğime göre, doktor göğüs boşluğundan

irinli bir sıvı çıkarmış ve ameliyat, yıllar önce bana yaptığı gibi başarılı olmuş. Ama annem müteşekkire değildi ya da belli etmek istemiyordu. Doktora kötülükle 'olay çıkarmak' gibi tuhaf sözcükleri kullanmak zorunda mı olduğunu, ikinci olarak da ona, ölümcül hasta olan bir kadına, bir yetiškine, benim gibi bir 'sümüklü'yü örnek gösterirken, benim kendimi üstün görmemden korkup korkmadığını sordu.

Bunun üzerine doktor nazik davranıp çenesini tuttu, annemden vizitesini ödemesini bekledi. Birçok yoksul insanı ücretsiz tedavi ettiği için geliri pek de iç acıcı olmamalıydı. Odaya girdiğimde bunu beklediğini gördüm, annemin o zaman benim için vermiş olduğu yirmi markı görünce gözlerinin nasıl sevinçle parlamış olduğunu anımsadım. Ama yapılacak bir şey yoktu. Doktor ona şezlonga uzanıp, derin derin soluk almasını önerdi, bu anneme iyi gelecekti. Yanında kaldım, zarif ellerini sıkıca tuttum ve hiçbir şey söylemedim. Özellikle bir saat sonra ateşinin epeyce düştüğünü ve bunun daha önce konulan ıslak bezlerin başardığını fark edince benim soluk almam da rahatladı.

Ateş düşüren ilaçlar konusunda annem doktor gibiydi. Babam bu kez eve biraz daha geç gelmişti, 'ameliyatçığın' başarılı sonucunu öğrenmeden önce bile yüzü ıslı ıslıldı. Göğüs cebinden kırmızı marokenden küçük bir kutu çıkardı ve anneme uzattı. Oldukça pahalı taşlı küçük zümrüt bir yüzüktü. Annemin bunu nasıl karşılayacağını bilmiyordum, bu armağan babamın rahatsız vicdanının bir göstergesi olmalıydı. 'Ağlamak yasak' sözüne karşın ağlamaya başladı. Onu avuttuk. Ateşinin düşmesi iyiye işaretti, ilk kez o akşam 38 derecenin altına düşmüştü. Annem tam şefkat doluyken babam ve ben neden vicdan azabı doluyduk? Ama babamın ve benim duygudaşlığımıza hiddetlendi. Kendini korumak istermiş ve korunmak zorundaymış gibi neredeyse duyulmayacak kadar alçak sesle "Birbirinizi avutun," dedi, ama asıl duygusunu tümüyle gizleyemedi, "birbirinizi avutun, yakında size özgürlüğünüzü vereceğim ve mezara gideceğim. Sonra sen de yeniden evlenebilirsin, ilkinden daha iyi biriyle ve villadaki çocuk odasını bambinolarla süslersin. Ve sen, sen de sırlarını normal harflerle yazabilirsin."

Uzun süre yatağa mahkûm olan akıllı hastalar zamanla bir meraka kapılıyor olabilirlerdi. Babamın projesini keşfedene dek

kendi kendini yemişti. Bu projede doğuya bakan rüzgâr gülünün çizildiği ve ayrıntılarıyla çocuk odası olduğu anlaşılan iki oda vardı. Zavallı kadın bunu, babamın kendisinin yakındaki ölümünü, ikinci evliliği ve yeni çocukları düşünerek yaptığına yormuştu. Yalnızca bir yüksek mühendis kendi zevkine göre dış cephesinde balkonları ve oymaları olan sivri çatılı, geniş balkonlu böyle ideal bir evi çizebilirdi. Projenin tarihi kesinlikle yeni değildi. Beni asıl korkutan annemin bu olayı uzun süredir kendine saklaması ve tahminimizden çok şey bilmesiydi. Vicdanım tümüyle rahat değildi. Önceden beri hep iç dünyamda da yalnız kalabilmek için bir şeyler karalama isteği duymuştum, sırlarımın olması beni zenginleştiriyor, başkalarından üstün olmamı sağlıyordu. Annemin bunu keşfettiğini görmek pek hoşuma gitmemişti. Gelişme çağındaydım. Dinsel tereddütler, yaşamın gereği kapıldığım dürtüler zamanımı alıyordu, günlüğüm bana çok yardımcı oluyordu, çünkü kendimin yanında bir tanık olarak bulunuyordum. Her şeyi olabildiğince gerçeğe sadık kalarak yazıyor ve bunları rapor ederken kendimi yargılıyordum. Annemin bu konuda bilgi sahibi olduğunu öğrendiğimde –tıpkı şimşek çocuk odasıyla ilgili şeyleri açığa çıkardığı gibi, her şeyi gizleyemiyorduk–, oldukça kısa tutulmuş olan bu yazılarımı Yunan harfleriyle yazmaya kendimi alıştırdım. Yunanca öğrendiğim zamanlardı.

Şunu söylemeliyim ki, insan birini ruhunun derinliklerinde sevebilir, onu kendinden bir parça gibi görebilir, ama aynı zamanda da ondan bir şeyler gizleme isteği duyabilir.

Bu kaçışın sonuçları iyi olmadı. Onun hastalığına bir yararı olmadı, doktor haklıydı: Ağlamak yasak. Babam planlarından vazgeçmedi, belki de artık onları kafasında kuruyordu ve ben artık günlük tutmuyordum. Ama her gün için bir tahta parçası koyuyordum, küçük bir tahta parçası, bazen bana özel bir şeyi anımsatan üzeri *Run*¹ alfabesiyle kazınmış bir dal ve bunları kullanılmayan bir çamaşır yıkama masasının altına gizliyordum. Bunları benden başka kimse çözemezdi, hatta ben bile uzun süre okumakta güçlük çekmiştim.

¹ Eski Cermen alfabesi. (Yay.)

Annemin sağlık durumundaki olumlu gelişme gözle görölür gibiydi, ama oldukça ağır ilerliyordu, bu gelişmenin asıl nedeni de hastalığının nüksetmesi ve ponksiyonun yinelenmesinden duyduğu korkuydu. Lise son sınıfta olgunluk sınavına hazırlanırken annem sonunda sanatoryuma yatmaya karar verdi. Hastane masrafları önemsenmeyecek gibi değildi, babamdan bunu isterken, biraz korkuyordu, ama annem sözünü bitirmeden babam kabul etmişti bile. Mütevazı bir memurun küçük karısı için yapabileceği her şeyi yapacağını söyledi. Annem bizi çirkin, tembel bir aşçı kadının korumasına bırakarak yolculuğa hazırlandı. Tren gardan ayrıldığında babam bana o güne dek görmediğim gri-mavi, görkemli ağır bir gümüş sigaralıktan kaliteli bir sigara uzattı.

Helmut'un bana bu sanatı öğrettiği geçen yazdan beri sigara tiryakisi olmuştum. Aslında bana bu sanatta yalnızca doğru yolu göstermişti. Gizlice sigara içmeye çok önceden beri başlamıştım. Ama dumanı içime çekmem gerektiğini kavrayamamıştım, sigarayla soluğumu deliyordum, aynı zamanda sigara çok iyi yanıyor, karanlıkta iyice çıtırdıyor ve parlıyordu – en küçük bir sıkıntı bile duymuyordum. Sonradan nasıl içilmesi gerektiğini öğrendiğimde, uzun süre, ilk zamanlar içime çekmeden, ki-birle aldığım tadı tekrar yakalamaya çalıştım.

Sanatoryumdan gelen haberler iyiydi. Eve önce ben gelirim mektupları açıyordum, babamın da aynı şeyi yapması gerekiyordu. Çok meşgul olduğunu söylüyordu, artık eve iş getirmiyor, gece yarılarına kadar dışarda kalıyordu, bir süre sonra geceleri de gelmemeye başladı. Artık öğlenleri de pek düzenli gelmiyordu ve sonunda annemin mektupları masada boş tabakların yanında yığıldı.

Bulutsuz, oldukça berrak bir mayıs akşamı dersimi erkenden bitirdiğimde, canım eski okulumun yanındaki 'Au-Park'a gitmek istedi. Son yıllarda buraya birçok inşaat yapılmıştı, artık atlar yoktu. Süvari kışlası oldukça uzak bir varoşa taşınmıştı ve eski kışlada istihkâm askerleri vardı. Kestane ağaçları arasındaki oldukça gölgeli, korunaklı yolda önümde çocuk arabalı bir çift gördüğümde, çiçek açmış yabani meyve ağacının aromatik kokusunu derin derin içime çekerek ve fazla bir şey düşünmeden parkta yürüyordum. Kadın sağ eliyle arabayı itiyordu, sol eliyle

de babama son derece benzeyen bir beyin koluna girmişti. Bunun gerçek olabileceğini aklıma bile getirmediğimden hızla peşlerine düştüm. O beyin babam, mavi devekuşu tüyünden şapkalı ve kaba elleri beyaz eldivenli kadının bizim eski hizmetçimiz Vroni olduğunu görünce çok korktum.

Uzun süredir unuttuğum EZİNTİ tüm bedenimi sardı, yıldıırım çarpmışa döndüm. Onlar da öyle şaşırmışlardı ki, öylece kalakaldılar, yaşıt iki bebeğin içinde uyuduğu araba, Vroni elinden bıraktığı ve yol eğimli olduğu için biraz ilerledi. Arabayı durduran ben oldum. Şaşkınlığımı gizlemek için arabanın üzerine eğildim, arabadan sağlıklı, minik bebeklerin çevrelerine yaidıkları tatlı, hoş bir koku yükseldi. Bakışlarımı onlara çeviremiyordum.

Babam yanıma geldi, yeni, konforlu, sağlam yaylı arabayı özenle Vroni'ye götürdü. Şapkasının altından beni süzdü ve yüzümde okuduğu şeye çok şaşıarak sevindi ve ben de duyduğum hazzı fark ettim.

Ondan ve vefasız hizmetçiden nefret edeceğim, bu gayri meşru iki çocuğu rezillik diye nitelendireceğim, hasta anneme yapılan bu haksızlıktan acı çekeceğim yerde, kimseden nefret etmedim, bunu rezillik olarak görmedim ve acı çekmedim. Sanatoryum fikrinin de yalnızca görünürde annemden çıktığını çok açık anımsıyordum. Oysa aslında anneme, zavallı kadına, kendi çıkarı için bu ricada bulundurtan, karşılığında teşekkür ettiren babamdı.

Tüm bu sıkıntılara karşın, hiçbir zaman olmadığı kadar açıkça Tanrısal bir sevinç içindeydim. Kendimi uzun süredir olmadığı kadar iyi hissediyordum. Babam da bunu hemen anladı. Önce işaret parmağıyla kül sarısı gür bukleleri alnına düşen bebeğin altın zincirle süslü boynunu okşadı ve bana adını söyledi, adı Finchen'di, karıştırılacak kadar diğerine benzeyen, ama saçları açık mavi kadife başlığın altında olan Max'tı. İkisi de kardeşimdi. Hep olmasını istediğim kardeşlerim vardı artık. *Üçümüzün* içinde en büyükleri bendim.

Babam artık oldukça açıktı (ya da en azından bana öyle geliyordu), Vroni mahcuptu, bana nasıl hitap edeceğini bilemiyordu. 'Küçük bey' pek doğru bir hitap değildi. Yüksek Almanca konuşmaya çabalıyordu. Bana adımla hitap etmesini söyledim.

Beni bırakmadılar. Kimsesiz evimize gideceğime babamın tasarımı olan en modern ve en güzel mobilyalarla döşenmiş, beni oldukça etkileyen evlerine gittim, özellikle uçuk sarı ve uçuk mavi renkli çocuk odası büyüleyiciydi. Onlardan ayrılamıyordum. Sonunda eve döndüm. Babam onlarla kaldı. O denli yorgundum ki annemden gelen mektubu bin bir çabayla okudum. O da mutluydu, iyiydi.

Olgunluk sınavı bu yıl erken yapılmıştı, haziran sonunda sınavı kazanmıştım. Bu iyi haberi babamla yazacağımız ortak bir mektupla hemen anneme bildirmek istiyordum. Babam bu mektubu yollamama izin vermedi, annemin sınavın daha geç olacağına inanmasını istiyordu. O zaman annem (bu babamın işine geliyordu) sanatoryumdan daha geç gelecekti, çünkü tatilde S.'de buluşmak istiyorduk. Kabul ettim. Bu sessiz bir aldatma olmasına karşın vicdan azabı çekmedim. Babam mutluydu, her şeyi başarmıştı. Onun bu tatlı yaşamını sürdürmesine yardımcı olmak beni mutlu ediyordu.

Belki kolay bağışlanabilecek ikinci bir hata daha yaptım. Annem gece canım okumak istediğinde aydınlık olsun diye yıllar önce bana isim günümde bir çift gümüş şamdan hediye etmişti. Kısa bir süre sonra elektrik kullanılmaya başlanmıştı ve şamdanlar artık pek gerekli değildi. O zaman şamdanları itilen bir tahtayla kapatılan el yıkama masasının altına, tahtalarla tuttuğum günlüğümü sakladığım yere koymuştum. İkiizlere bir şey armağan etmem gerektiği aklıma geldi. Şamdanlar benden daha az işlerine yarardı, ama ağır, güzel şeylerdi. Böylece babamı da sevindiririm diye düşündüm ve şamdanları ipekli kâğıda sarıp altın bağlarla paketleyip götürdüm. Çok sevindi, Vroni'ye mum getirmesini söyledi, akşam mum ışığında ikiizlerin yatağının yanında sessizce oturduk ve küçükleri öksürtmemek için dikkatle sigara içtik. Vroni onları sıkıca göğsüne bastırdı ve dördümüze bakarak gururla utangaç gülümsedi.

Bundan birkaç gün sonra babam beni evimizden aldı ve dışarıda bekleyen görkemli dört kişilik bir arabayla daha önce planını çizdiği kocaman bahçe içindeki gösterişli villaların bulunduğu tepe üzerine kurulmuş bir banliyöye götürdü. Kendisi-

ninki henüz inşa halindeydi. Arsayı 'dostluk' yoluyla, yani bürodaki  efleri sayesinde almıştı. O anda ilk kez kendimi tuhaf hissettim. Kimin için yaptırıyordu bunu? Villa bizim için çok büyüktü, evde i lerini alçakgönüllülükle ve sessizce yapan annem burada asla rahat etmezdi, edemezdi. Babam villada ikinci ailesiyle de ya ayamazdı. Geçici de olsa bunun çok tuhaf ka a a ını onlara söyleyemezdi. Yoksa annemin ölümünün kendisini özgürlüğe kavu turaca ını mı hesaplıyordu? İnsanlıktan bu denli uzak olamazdı. Öyle değildi de. Hiçbir şey hesaplamıyordu. Babam kadar ben de annemin günün birinde büyük bir merak içinde olgunluk sınavının gerçek tarihini   renece ini ve eninde sonunda bir gün  amdanların nerede olduğunu soraca ını biliyordum. Ama kalbimin derinliklerinden, ruhumun ta içinden gelen karşı konulmaz bir dürtüyle yapmı tım yaptıklarımı. Ne eye, sa lı a, yaşama cesaretine, co kunlu a, tasasız bir varoluşa öylesine açtım ki, do ama karşı gelerek vicdan azabını yok etmiş ve babam gibi günümü gün etmiştim. O zamanlar gerçek ikimiz için de oldukça yalın ve karanlıktı. Ama bir süre sonra çok acı geldi ve bunun sonuçları en güzel gençlik yıllarımı etkiledi.

Babam bir 'köprü teslimi' için bir ak g nl   ne yolculuğa  ıktı, Vroni de karde lerimle Allgaeu'daki ailesinin yanına gitti. Gazetenin dördüncü sayfasında oldukça k  k basılmış, babamın bulunduğu yerde meydana gelen bir kaza haberi okudum. Bir demiryolu köprüsü yıkılmış, şans eseri ölen olmamıştı, ama in aatla u ra anlardan biri ağır, dört ya da be  kişi hafif yaralanmı tı. Yine EZINT  duygusuna kapıldım. Yıkıntıların altında yüzüstü yatan ağır yaralı, korkunç acılarla inleyen, g  s  kesme ta  ve traverslerle ezilmi  babamı gözümde canlandırdım, kendimi zorlayarak bir yüksek mühendisin 'in aatla u ra anlar' sınıfına girip girmedi ini anlamaya çalıştım. Hemen postaneye ko tum, telgraf çektim, iki saat sonra ona bir şey  lmadi ı haberi aldım, onu istasyonda bekleyecektim. Sapsarı bir yüzle geldi, dilini yutmu  gibiydi, kollarımdan sıyrıldı. İstasyon postanesinde Vroni'sine telgraf çekti. Onu rahatlatmak istediği belliydi. Sorulara bo dum. Suratı asıldı, ama kendini topladı ve yüzüne eski mütevazı gülümsemesini yerleştirdi, ertesı günü beklememi söyledi. Ertesi gün annem gelecekti, her şey öyle düzenlenme-

liydi ki, annem, benden ya da ondan bir şey anlamasın; benden süsacağıma dair şeref sözü aldı.

Tüm gerçeği gazeteden öğrendik. Öteki resmi yapılar gibi köprünün de bir heyet tarafından onaylanması gerekiyordu. Denemek için vagonları taşla yüklü iki tren yola çıkmıştı. Fakat talihsizlik eseri kemerlerden biri yük taşıyacak dayanıklılıkta değildi. İhmal ve kişisel kusur mu? Ama malzeme eksikliği ya da bir ustanın hatası da olabilirdi.

Sorumlu mühendis olarak babama hemen işten el çektirildi ve soruşturma başlatıldı. Evde sanki hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu, ama zaten yüzünü bile görmüyorduk, sabah erkenden çıkıyor ve akşam çok geç dönüyordu. Baskı altındaydı, kendine güveni de işe yaramıyordu. Kötü bir haber okuma korkusuyla gazeteyi açmaya bile cesaret edemiyordum. Babamın bürodaki evrakları araştırıldı, hesaplar ve belgeler incelendi ve müdürüyle kendisinin bir taşımacılık şirketinden önemli bir meblağ aldıkları ortaya çıktı. İsmarladıkları malzeme düşük kaliteli, traversler çok güçsüzdü.

Duruşma günü geldi, ihmal yüzünden yaralanmaya neden olma, dolaysız ve dolaylı rüşvet söz konusu ediliyordu, kendileri para aldıkları için dolaylı, bu 'rüşvet'in küçük bir bölümünü emrindekilere, kazanın olduğu bölgedeki işçilere verdikleri için dolaysız rüşvet. Gene de şanslılardı, eğer yükleme denemesi o kadar sistematik yapılmamış ve köprü yolcu treni geçerken çökmüş olsaydı çok daha büyük bir kaza olabilirdi.

İşte o zaman annemin ne kadar sakin ve iç dünyasında ne kadar güçlü bir kadın haline geldiğini gördüm. Başlamasından önce kaybedilmiş olarak gördüğü bu davanın utancından beni ve kendini korumak istiyordu. Haklı olarak amcasına kısa bir süre için bizi yanına alıp alamayacağını sordu. Amcanın yanıtı biraz zaman aldı. Sonunda yanıt geldi, olumluydu. Aceleyle hazırlandık, ama bu belanın kalıntıları hâlâ üzerimizdeydi, annemin ve benim. Şans eseri sağlığı şimdi her şeye katlanacak durumdaydı. Artık biraz daha 'güçlü'ydü, gözleri kösele sağlamlığında, pürüzsüz, güneşten yanmış yanaklarının arasında eskisinden daha küçük görünüyordu, şimdi bana eskisinden daha az kır saç varmış gibi geliyordu. Tüm güçlükler atlatıldı diye dü-

şünüyordum, oysa yanılmıştım. Sağduyumla görebileceğimi görmemiştim.

Babam bir kez bana nazikçe Vroni'nin çok çapkın olduğunu ima etmişti. Vroni'nin taliplerinden olan babamın müdürü, ona villanın yapılmasında yardımcı olan müdür, Vroni'den gözlerini ayıramamış, ama 'kışına bakarak' çıkmıştı. Tam anlayamamıştım. Çünkü Vroni'nin gençlik cazibesi geçmeye başlamıştı ve 'soylu' tavırlar takınma çabaları pek başarılı değildi, elleleriyle yemek yemesiyle ve 'gültürlü' konuşmasıyla bana hiç de öyle çekici gelmiyordu. Çünkü bu isteklerimle savaşmış ve yenmiştim. Belki de bu onu küçük görmemden kaynaklanıyordu, çünkü böyle kolaylıkla elde edilebilecek kadınları pek 'sağlam ayakkabı' gibi ve kendimi de onlara uygun görmüyordum.

Ama babamın iddiası gerçeğe dayanıyor olmalıydı. Müdürün karısı bunu öğrenmişti ve bu, 'sağlam ayakkabı' olmayana duyulan doğal kıskançlıktı; zedelenmiş kadınlık onurunun intikamını rakibesinden en emin yöntemle alacaktı.

Bu arada başka bir şey oldu. Babamı serbest bıraktılar. Suçu müdüründen daha azdı. Bu olayda bir tek babam suçsuzdu. Daha sonra suçlu bulunan müdürün karısı babamın kendini temize çıkarmak için bir ölçüde müdürlerini karaladığını öne sürdü. Davanın sonucu bunu kanıtlıyordu. Buna karşın buna inanmak bana hep çok güç gelmiştir.

Olaylar büyük bir hızla birbirini kovalıyordu. Önce annem, bana nedenini söylemeden benimle birlikte amcasına gidip, babamı kendi başına bırakmaktan vazgeçti. Sonra bir gün, duruşmadan yaklaşık bir hafta önce, beklenmedik bir şey olduğunu fark ettim: Sonunda bir akşam annem bana ve karanlık bir köşede büzülmüş, solgun, erimiş babama tek bir söz söylemeden allak bullak bir yüzle masaya doğru gitti ve lanet olası iki şamdanı gümbürtüyle önümüze koydu. Elbette içine mum koymamıştı, ne de olsa oda yeterince aydınlıktı.

Müdürün karısı annemi 'hoş bir sohbet'e davet etmişti (annem bunu gizleyemedi); kadın, anneme hizmetçi Vroni'nin kızlığını bozanın babam değil kocası olduğunu söylemiş. Kocasından bıkınca babama bırakmış. Vroni babamın pahalı armağanları ve Herzog Tepesi'nde onun için iki katlı villa yapacağına söz vermesi üzerine yumuşayıp ikna olmuş. Ona iki çocuk

doğurmuş, o da baba olmanın sevinci içinde onunla evlenmeye söz vermiş, gülerek annemin asla bu eve girmeyeceğini, onun kılını kıpırdatacak halinin kalmadığını söylemiş. Ben de bu işe bulaşıp Vroni'ye musallat olmuşum ve tıpkı bir Yahudi gibi en- sestini düşünmeden değerli şamdanlarla onu elde etmeye çalışmışım. İki kadın gayet sakın kol kola Vroni'nin evine gitmişler, ona 'yol' göstermişler, evi en geç ertesi gün 'veledi zina'larıyla birlikte boşaltmasını, kendisi için en iyisinin kenti terk etmek, 'piç'lerini birine baktırıp namusuyla bir işe girmek olacağını söylemişler. İki kadın şamdanları almış, utanmaz karı, 'kahpe gelin' gözyaşları içinde bir de ellerini öpmüş ya da öpmek istemiş, daha önce elleri hiç bu denli kirlenmemiş vs.

Şamdanlar orada duruyordu, hiçbir şey yapamazdım. En- sestini ise ne olduğunu bile bilmiyordum. Ama 'sağlam ayakka- bı' olmayan kadınla ilgili bir şey olduğu kesindi.

Tepe üstündeki villa inşaatı yarım bırakıldı, arsaya satılık yazıldı. Arsa bu süre içinde değer kaybetmemiş, hatta belki bi- raz kârla satılmıştı. Bunu çok sonra öğrendim. Ama zamanında da öğrenseydim, benim kararımı ve yaşamımın akışını değiştir- meyecekti. Vroni'nin evindeki, üzerinde hiçbir yasal hakkı bu- lunmadığı mobilyalar da 'müzayede'ye çıkarıldı, yani en yük- sek bedeli verene satıldı, yine de babamın tasarımı olan o güzel mobilyalar 'modernüstü ve çılgınca' bulunduğu için pek kâr ge- tirmede. Kendi evimizdeki mobilyalar da daha sonra aynı yolla elden çıkarıldı. Bunlar eski stilde oldukları için daha çok kâr ge- tirdi. Tüm bunlar önemsiz sorunlardı. Asıl sorun, babamın ka- nıt yetersizliğinden ceza yasasınca serbest bırakılıp medeni hu- kukça sorumlu bulunduğu açıklandığıydı (bu bence bir çe- lişkiydi, babam ya suçluydu, ya da suçsuz).

Babamın serbest bırakılmasından sonra annem bir gün beni bir kez daha sorguya çekti. Hâlâ inanamıyordu. "Bu duruma nasıl göz yumdun? İkimizi nasıl aynı kefeye koyarsın? Yoksa beni sevmiyor musun?" Onu her şeyden çok seviyordum. Ama olan olmuştu. Keşke yalan söyleyebilseydim! Keşke onu kandi- rabilseydim! Ya da ikisini aynı kefeye koymasaydım!

Babam kısa bir süre içinde, çok fazla güçlük çekmeden onunla barışmayı başardı, hem de beni annemden uzun süre uzaklaştıran bir yolla. Belki de buna hakkı yoktu. Belki de bir

meşru müdafaa söz konusuydu. Şanssızlık insanları bayağılaştırıyor. Minnettarlık ise alçaklığa itiyor.

Dünyamızın yıkıldığı, batağa gömüldüğümüz o günlerde Yahudi Kaiser'in de, genç ve güzel kızının da bizden yana olmaları bir gerçektir. Onlara göre bataktaki değildik, bize çok yardım ettiler. Hemen hemen hiç nakit paramız yoktu (en azından annem bakışlarını benden kaçırmak için öyle diyordu). Gazetelerden her şeyi öğrenen amca bizi yanıtlamıyordu, babamın maaşına el konmuştu. Önemimizde kazazedelerin mahkemesi vardı. Kısıtlı geliriyle yaşayan doktor bize verebileceği kadar borç verdi. Yaşlı, tembel, çirkin aşçı kadın erdemli bir öfkeyle böyle rezil bir eve, bize yüz çevirdiği için, doktorun kızı bazen bize ev işlerine geliyordu. Babam çok sonraları başkalarının da yaptığı gibi bunu başarı hanesine yazdı. Gerçekleri değil, önyargılarını hesaba katıyordu. Annemin inanacağını umarak sürekli yalan söylüyordu, çünkü annem uzlaşma yolunu açmıştı, güya babam kendisine, bu alçakgönüllü Bavyeralıya, Tevratçı soğutlukla, sağlıklı, düzenli bir aile kurmasını öğütleyen zavallı Yahudi Kaiser'i suçlamıştı. Kaiser babamın karar vermesi gerektiğini, ancak annemle boşuna vakit kaybettiğini, bu hastalığın annemi çekilmez hale getirdiğini ve babamın bu 'cadaloz karı'yı, bu sinirli, kavgacı karıyı bırakıp, sapasağlam, anne olmaya olmaya uygun Vroni gibi şahane bir kadını almasının onu mutlu edeceğini vb. söylemişti. Söylediklerinin bir teki bile doğru değildi. Ama annem inandı. Kocasını bağışladı. Ben gözden düşmüştüm. Annem ellerini ovuşturarak, ama hiç gözümün içine bakmadan, bir Yahudiden daha beter olduğumu, ona, babama ve kendisine hainlik yaptığımı söyledi –üstelik bir ödül almadan, yalnızca hainlik zevkiyle, bunun nasıl olacağını görme isteğiyle yapan bir Yahuda¹ olduğumu söyledi. Ve bu olanlardan sonra artık onun çocuğu değildim.

Sustum, kendimden utanıyordum. Acılardan kurtulup iyileşmiş, yeniden neşesine kavuşmuş bir kadın olarak eve dönüp her şeyi mahvolmuş bulduğunda ne denli düş kırıklığına uğramış olabileceğini iyice anlamıştım. Onu seviyordum. Onunla, kendimle anlaştığımdan daha iyi anlaşıyordum. Ona değil, kendime ihanet etmişim.

¹ İsa'ya ihanet eden havari. (Çev.)

Kendimi sabırlı olmaya zorluyordum. Gençtim, bekleyebildim. Zaman benden yana işliyordu, zaman her şeyin üstesinden gelir, deniyordu. Benim için onun gözünde hâlâ oğlu olup olmamam fark etmiyordu, hâlâ onun yanındaydım ya, aynı çatı altında bir arada yaşıyorduk ve yeniden birbirimize yaklaşıyoruz diye düşünüyordum. Ama böyle olmadı. Bunun benim için şans olup olmadığını bilmiyordum.

Babam çöküşünü sandığımdan daha kolay atlattı, kısa sürede yeni tanıdıklar edindi (bunlara arkadaş denemezdi). Bunun dışında ciddi olarak S.'ye yerleşmeyi düşünüyordu ve orada mahkemenin ve Vroni'sinin kendini güç duruma düşürmeyeceğini ya da S. halkının olayları daha pratik ele alacağına inanıyordu.

Önemli olan babamın 'mütevazı parasal durum' diye adlandırdığı şeydi. Parasal durumu mütevazı olmaktan daha iyiydi. Hatırı sayılır miktarda para biriktirmişti ve annemin önemsiz sayılmayacak drahomasının bir kısmını yeni inşaata yatırmıştı. Herzog Tepesi'ndeki arsa satılana kadar mühlet verilmesini büyük bir şans olarak görüyordu. Geliri sıfırdı. Borcu vardı, herkesten önce Doktor Kaiser'e. Ona buz gibi bir iş mektubu yazmıştı (utanç ve acı içinde okudum), mektup şu sözlerle bitiyordu: "Sende elindeki belgeyle iyi niyetli yöre halkının etinden et koparan ikinci bir Shylock bulmayacağımı umuyorum." Minnettarlığın alçaklığa sürüklediğini söyleyen, iyi bir insan sarrafı olan doktor, parasının kaybına bizim aileyi kaybetmesinden daha kolay katlandı. Bize alışmıştı. Bu olaydan sonra bile beni evinde ağırlayabilirdi. Ama bunu yapamazdım, artık ikisini aynı kefeye koymak istemiyordum. Bunu anladı, öyle düşünceliydi ki, bozgunundan, bu onulmaz iyimser adamın kendini aldatmasından kızına söz etmemişti; Viktoria bir gün her şeyden habersiz bize geldi. Annem onu müstehzi sözlerle, içeri girmesine bile izin vermeden kapıdan savdı. Onun yolda utançtan kıpkırmızı, ama gururu kırılmamış, daha çok zorba ve kızgın bir ifadeyle yürüdüğünü gördüm. Zamanın her şeyi düzelteceğini ve annemin yaptığı hatayı anlayıp pişman olacağını umuyordum.

Suçu ceza gerektirmeyen, ancak hak ve adalet duygusuna sahip herkes için sabit olan babam, "Hepimiz insanız," diyerek

bu 'talihsizlik'in kolayca üstesinden geldi. Ağır yaralanan işçiye belirli bir miktar tazminat ödeme cezasına çarptırılınca bu işçinin 'havadan' para kazanmasına homurdandı. Dört yetişkin açıkgoz, yani annem, babam, müdürün karısı ve avukatımız, ölü gibi solgun, perişan giyimli, omzundan kırılan kolu kirli bir bandajla sarılı, dilimizi pek iyi bilmeyen İtalyana uzun yıllar sürececek olan ödemeyi çok ucuza 'satın' aldılar. Yine de bu ekmek parasının ödenmesi gerekiyordu. Annem birkaç parça mücevher sattı ve acı acı ağladı. Artık ağlamasına izin vardı. Altötting'e hacca gitmeden önce kuyumcu vitrininin önünde durduğumuz eski günleri ve daha sonra başarılı geçen 'ameliyatçık'tan sonra babamın ona zümrüt bir mücevher getirdiğini anımsadım, annem onu elden çıkarmak istemiyordu, onun için manevi değeri büyüktü.

Bu arada görünüşte benim için çok uygun bir değişiklik, sanki benim zarar ziyanımı karşılayacak gibi ortaya çıktı. Büyük amcam, ailemin ricası üzerine eciş bücüş yazımın en özenli haliyle yazdığım mektubu kendi neredeyse okunmayacak kadar eciş bücüş el yazısıyla yanıtlamıştı. Bana yüksek öğrenimimin sonuna dek bir burs vaat ediyordu. Ayda 100 mark benim için yeterliydi.

Çok özel bir nedenden dolayı bu miktar çok makbule geçmişti. Birkaç hafta önce bizimkilere yaz boyunca orada kalmayı önermiştim. Ancak sonbaharda boşalacak olan yeni eve taşınana kadar, onlar olmadan evi kendi başıma düzenleyebilir, kendi başıma yemek falan pişirebilirdim. S.'deki ahşap evimizdeki odamı birine kiralayabilirlerdi. Artık paramız vardı. Aileme her ay bu paranın 75 markını alabileceklerine söz verdim. İlk aylık, mektupla birlikte annemin adına adresimize gelmişti. İlk önce beni S.'ye götürüp odamı bir yabancıya kiralamayacaklarını, ikinci olarak da bu miktarı yalnızca sonbahara dek onlara göndereceğimi sanmıştım. Hiçbir zaman olmadıkları kadar birbirleriyle sıkı fıkı olan annemle babam bu ödemeyi çok doğal karşıladılar. Ama beni yanlarına almadılar ve adreslerine gönderilen bu paradan vazgeçmeyi bir an bile düşünmediler. Kötü durumdaydılar, artık genç olmadıkları için önce kendilerini düşünüyorlardı. Belki de ilk mektubu cömertlikle yanıtlayan amcanın ikinci bir dilenme mektubunu daha da cömertçe yanıtlayacağı-

na inanıyorlardı ve para ne kadar çok olursa, nereden gelirse gelsin her zaman iyi bir şeydi.

Bana hep ayda 25 mark kalıyordu. Ama kurnazlık etmediğim için bu benim hatamdı. Kendi aptallığımdan, sevincimden ‘Tanrı rolü yapma’ isteğimden, megalomanlığımıydandı. Annem bir kez Yahudi Kaiser’e beni megalomanlığa itmemesi gerektiğini söylediğinde çok haklıydı. Böyle on sekiz yaşında, deneyimsiz, ancak kendi kendine yeten –çünkü uysal ve yoksul Yahudi Kaiser’in bir tek öğüdünü bile tutmamıştım– yaşamın güçlüklerini yalnızca duyduklarından bilen böyle insan, megaloman olarak nitelendirilebilir miydi, eğer üç kişiye, Vroni’ye ve kardeşlerine haksızlık yapıldığına inanıyorsa, bu üç kişiden sorumlu olan babası gayri meşru anneye temyiz yolu gösterip ‘geleneksel nafaka’ vaat eden medeni yasanın korumasında ‘onurla’ bu yükümlülüğünden kaçındığı için, parasının geri kalanını bu üç kişiye feda eden biri megaloman değil midir? İtalyan işçide proletaryanın elindeki bu hakkın ne anlama geldiğini görmemiş miydim? Vroni bunu bana küt bir kurşun kalemle eski bir gazetenin kenarına yazarak kanıtladı, bu arada ikizlerin iki hafta önceki iç açıcı ve görkemli hallerinden eser kalmamıştı, bağırtıları koro halinde çınılıyordu. İki çocuk ve Vroni bu ufak nafakayla çok kısıtlı yaşamak zorundaydı. Bu nafakayı alamazlarsa birbirlerinden ayrılmak zorunda kalacaklar, çocuklar bakıcıda, anneleri de işte olacaktı. Böylece ben de ayda 20 mark katkıda bulundum. Vroni, bu parayı, yoksul bir dilenciye benzeyen benim verdiğime hiçbir zaman inanmadı. Babamın ‘soylu bir bey, usul erkân bilen bir tip’ olduğunu ve Yüksek Mühendis’in eşi öğrenip de alicenaplığı yüzünden ona söylenmesin diye parayı bu yolla kendisine gönderdiğine inanıyordu. Çünkü Vroni, babamın durumunu ya da bizim durumumuzu biliyordu ve okuyup yazması pek olmasa da hesabı güçlüydü.

İKİNCİ BÖLÜM

Ben de zorunlu kaldığım için yavaş yavaş hesap yapmayı öğrendim. Yalnızlığı, parayı, düşkünlüğü hesaba katmayı öğrendim. Şimdiye dek hep anne-babamla birlikte olmuştum ve yoksulluk çekmeden yaşamıştım. Artık sabah kalktığımda kimseye güneydin, akşam yatarken de kimseye iyi geceler dilemiyordum.

Çok yağmur yağıyordu. S.'deki evlerinde olan ailemi düşündüm, bir turiste kiraladıkları odamın yağmurlu havalarda onlara nasıl güç geldiğini düşündüm, hâlâ onlardan kopamıyordum, ne geceleri ne de gündüzleri. Akşamları ya nankör atla ya da bataklıkla ilgili kötü bir düş görüp uyandığımda, ilk anda nerede olduğumu unutarak, annemin öksürüp öksürmediğini ya da babamın horlamasını duymak için yan odayı dinliyordum, onlar isteseler de istemeseler de onların çocuğu olarak kalacaktım. Elektriği kesmişlerdi, ama oldukça ağır iki şamdanım hâlâ buradaydı, yemek odasında kuru soğanların bulunduğu bohçayla, kalın bir eski anahtar destesinin yanında birkaç tane de mum buldum ve hemen yazmaya koyuldum. Onca sessiz biri olan ben onlarla konuşmak için yanıp tutuşuyordum. Ertesi gün en iyi cins parafinden yapılma yarım kilo mum satın aldım. Kalın bir mektup 10 pfennig'e gönderiliyordu. Bu, bir seferde oldukça fazla bir harcamaydı. Annem-babam beni isterler, ne kadar uğraşırlarsa uğraşınsınlar bensez yapamazlar diye düşünüyordum, mektubu kendim götürüp o parayı biriktirecektim. Hatta 10 pfennig'le, 5 pfennig'le deniz kıyısında bir motelde kalabilir ya da köylülerin yanında bedava konaklayabilirdim. Ama ailemden beklediğim mektup gelmedi. Yalvarmayacak kadar gururluydum. Yavaş yavaş yalnızlığa alıştım, güçtü, ama olsun.

Bu parayla geçinmek öyle güçtü ki. Gerçi annem sık sık yaşamı zorlaştıracak kadar pahalılık olduğundan yakınırdı, ama buna hiçbir zaman inanmamıştım. Oysa şimdi bunu bizzat yaşıyordum. Mutlaka insanlarla birlikte olmak istediğim için ilk başlarda birahaneye gitme lüksünü kendime tanıyordum. Hiçbir zaman ayyaş olmamıştım, bir bardağı aşmıyordum. Yalnızca yalnız kalmak istemiyordum. Bir bardak bana yalnızca 13 pfennig'e, bahşişiyle birlikte 15 pfennig'e mal olmasına karşın, yiyecek, ekmek ve domuz yağı alırken olabildiğince tasarruf ettiğim halde elimdeki para çabucak eriyiveriyordu.

Aslında S.'ye yürüyerek gidebilirdim, ama kimseye yük olmak istemiyordum. Bursumu cömertçe meşru ve gayri meşru ailemin hizmetine sunduktan sonra, bir 'serseri' gibi yürüyerek eve gidemezdim. İstasyonda tarifeyi gördükten sonra paramın trenle gitmeye de yetmeyeceği anlaşıldı.

Aklıma başka bir şey geldi. İki ağır gümüş şamdan hâlâ benimdi ve onları başka bir yere götürmeme hiçbir şey engel olamazdı. Bu, onları birine hediye edeceğim ya da satacağım anlamına gelmiyordu. Onları yalnızca belirli bir süre için Bavyera Kraliyet Emniyet Sandığı'na rehin bırakacaktım. Sakin sakin oraya dek taban teptim, uzun bir süre yatak takımlarını ya da küf kokulu yabanlıklarını ya da mücevherlerini rehine getirmiş yoksul insanların sefil kokusu içinde kaldım. Sonuçta iki görkemli şamdan için üç marktan bir pfennig bile fazla alamayacağımı öğrendim. Önce bu miktarı şiddetle reddettim, ama me-mur uyuşuk bir tavırla bana yalnızca dış kaplamalarının gümüş olduğunu, asıl ağırlığının kurşundan oluştuğunu ve bu iki metalin dökümüyle doldurulmuş olduklarını anlattı. İsteksizce ayrıldım oradan, giderken arkamdan gelenlerin, alacalı ağır bir 'kuştüyü yorganı' rehine bırakanların yakınmalarını duydum. Aca-ba bu kuştüyü yorgan da mı kurşunla doldurulmuştu? Hayır, ama haşarattan arınmış değildi.

Şamdanlar için en az 15 mark değer biçmiştim, ama düş kırıklığım uzun sürmedi. Özgürlüğün ilk zevkleri yeniden çiçek açmaya başlamıştı. Yaşamın büyük hafifliği, istediği yere gidebilmek, yaşamak ve yaşatmak, önüne geçilemez üç-beş sorunu da 'Stoacı' bir onurla taşımak, Tanrı'yı fazla düşünmemek, di-

rogen ve sağlıklı olmak, tüm geleceğin önümde olması her şeye karşın beni mutlu ediyordu.

Çiseleyen yağmurun altında istasyona yürüdüm. Orada mavi-beyaz çizgili bol gömlekler giymiş, çoğu posbıyıklı ve al yanaklı şişman hamallar isten kararmış bir kemerin altındaki yerlerinde duruyorlardı. Ağızlarında puro ya da pipo, kötü hava yüzünden tek tük gelen yolcuları bekliyorlardı. Bu resmi hamalların çalışma bölgesi tren istasyonuydu, kimsenin valizini istasyon dışına taşımazlar, 'komisyon' almazlar, yabancılara ucuz eğlence yerleri 'göstermez'lerdi.

Bu işleri resmi görevli olmayan, üzeri numaralı beyaz-mavi gömlek giymeyen kılıksız birtakım insanlar yapıyordu. Bu 'yabancı hamallar'dan biri güzel giysime aldanarak yanıma geldi ve bana Osttor'da gecesini bir marka güzel bir yer bulabileceğini söyledi. Keskin rakı kokan, oldukça sıska, sapsarı yüzlü, yerinde duramayan bir gençti. Ona, bana gülmemesini, yabancı olmadığımı, belki de burada ondan daha eski olduğumu söyledim. O da belki Elsass'tan buraya yürüyerek gelmişti ve Budapeşte'ye gidecekti, ama şimdilik daha fazla yürümeye niyeti yoktu. Konuşmaya başladık, istasyondaki üçüncü sınıf bir lokantada ona bir içki ısmarladım, daha doğrusu iki, çünkü benimkini de içti. Büfedeki rakı şişesine özlemlili bakışlar yöneltince ona bir de rakı ısmarladım, ama bunun uzun bir süre için son cömertliğim olmasına karar verdim. Rakıyı bir dikişte yuvarladı ve korkunç bir biçimde öksürdü. Pek de içten teşekkür etmedi ve tırşu gibi bir yüzle yolcuların geldiğı salona geri döndü.

Sayırsız paketlerin yanı sıra ağır bir bavulu beceriksizce sürükleyen kısa boylu iki yabancıdan biri ona seslendi, bavulu taşımasını ve kendilerine kalacak 'iyi ve ucuz bir yer' bulmasını istedi. Sonuncusunu iyi becerirdi, çünkü elinde okunmaktan yıpranmış bir kitabın, boş olan son sayfasına yazılmış ellinin üzerinde adres vardı. Ama taşıma işinde duraksadı, çok güçsüzdü, üflesen devrilecek bir iskambil kâğıdı gibiydi.

Güçlük çekmeden onun ters bakışları altında bavulu omzuma aldım, böylece ıslak istasyon caddesinde evimize çok uzak olmamasına karşın şimdiye dek hiç gitmediğim oldukça yoksul bir mahalleye gittik. Bavulu sokakta taşımak iş değildi, ama dar ve dolambaçlı merdivenden yukarı çıkarmak büyük bir işti. Bu-

nu da öğrenmem gerekiyormuş. Bavulu yirmi kez çarptım, tabii kaburgamdaki eski yara yerim ani sancılarla kendini gösterdi. Ama yukarıda sağ elimle alnımdaki teri silerken alın terimle kazandığım ilk para, yeni basılmış bir gümüş mark sol elime konuverdi. İyi kalpli kadın bunun dışında elime eski, kararmış, incelmış gümüş bir ellilik tutuşturdu.

Yabancılar, bu yol göstericinin zahmetinin karşılığını oda kiralayanlardan aldığını, oda sahipleri de yabancıardan aldığını sanıyorlardı, onu eli boş göndermeye gönlüm razı olmazdı. Sonuçta ona kendine dört bardak birayla istediği kadar eklemek ya da bir bardak birayla güzel bir sosıs ya da küçük bir kadeh sert rakı alabilsin diye eski elliliği verdim.

Onu sonraları da sık sık gördüm, son kez de anatomi dersinde.

Rakıcı bir gün bana bütün değerli adresleriyle birlikte pas kızılı kitapçığı La Rochefoucauld'u iki marka verdi. Ben de pul koleksiyonumu 32 marka yeni satmıştım. Gençliğimde aldığım tüm harçlığım bu ender, çoğu gerçek, değerli pullara yatırılmıştı ve bu fikri borçlu olduğum iyi kalpli Helmut'u ve biraz da kendi babamla karşılaştırdığım babasını anımsadım.

Bu yüksek miktarı düşürüp yuvarlak hesap yapmaya hazırdım. Evde mum ışığında (şamdansız) kitapçığı karıştırdım, gerçi aklımın ermediği pek çok acı gerçekle karşılaştım, ama adreslerin bulunduğu sayfa eksikti. Adreslere acil gereksinim duymuyordum, oysa onlar dostum için günlük eklemek ya da rakı demekti. Adresleri İtalya'ya gitmiş olan başka bir 'hamal'dan devralmıştı.

Başlangıçta Stoacı ve katı görüşlü Fransızların özdeyişleri karşısında öyle şaşırdım ki çevirinin hatalı olduğunu düşündüm. Birdenbire aklıma La Rochefoucauld'un yardımıyla boş zamanlarımı Fransızca öğrenerek değerlendirmek geldi. Büyük kent kitaplığına gittim (ilk kez yürek çarpıntısıyla) Fransızca bir örnek metin ve Fransızca-Almanca bir sözlük aldım ve çevirmeye çalıştım. Fiil çekimlerini pek anlayamadığım için, yeneden kitaplık görevlisine gidip dilbilgisi kitabı istemek zorunda kaldım. Sonunda kısa bir özdeyişi çevirdiğimde kendimle müt-

hiş gurur duydum. Kendi kendime, niçin tüm yaşamımı Almanya'da geçireyim, diye sordum. Önce Fransızca, sonra İngilizce, olursa İtalyanca da öğrenecektim, bunu sevmeye başladığım tıp öğreniminin yanı sıra yapacaktım. 'Tam bir doktor' olarak tüm dünyada, Avrupa'da, Afrika'da, Asya'da dolaşmak, her yerde kendimi evimde gibi hissetmek ve tıp sanatı sayesinde ekmeğimi dünyanın herhangi bir köşesinde kazanmak istiyordum. Bu, içimden kopup gelen kozmopolitlik idealiydi.

Bu arada sonbaharın sonuna yaklaşmıştık, geceler uzamıştı. Üniversitenin öğrenci işlerine gereken işlemleri sordum, bana anlattılar. Daha doğrusu eski mezunlardan, yetiştiği kuruma sıkı sıkıya bağlı bir ağabey, 'tilkileri kafeslemek' için bana açıkladı, bunun anlamı gruba yeni öğrenciler kazandırmaktı. Ağabey bana istediğim tüm bilgileri verdi ve eğer onları x-birahanesinde ziyaret edersem üniversiteli arkadaşlarının buna sevineceğini sözlerine ekledi. Kaçamak bir yanıt verdim, ama hiçbir zaman birliğe girmeyeceğimi kesinlikle biliyordum. Bir yığın insanın bir arada bulunup konuşmasından pek hoşlanmıyordum, hele hiç param yokken, bir sürü bira karşımda dururken karşı koymaya çalışmaktan nefret ediyordum.

İlk yarıyıl giderinin 110 mark olduğunu öğrendim. Bu parayı ailemden bekliyordum. Annemin az bır miktarda parası (bir banka cüzdanı) olduğunu biliyordum, hatta onlara üç aydır yetmiş beşer mark gönderdiğimi de biliyordum. Ama bunun üzerinde açıkça hak talep edemezdim. Annemin bana avans olarak 110 mark verebileceğini düşündüm, ben de bu tutarı yarıyıl boyunca onlara öderdim.

Bu arada daha hesaplı olmayı öğrendim ve tutumlu olursam ayda 50 markla bile geçinebileceğimi gördüm. 10 mark ev için, 30 mark yeme içme için, kalan 10 mark da öteki harcamalar için diye hesaplıyordum. Bunun dışında 5 markın daha kaldığını anımsadım, Vroni benden ayda 25 değil, 20 mark alıyordu. Bütün bunları en ince ayrıntısına kadar kalem kalem anımsadım. Babama değil. Hastaneye yatmadan önce, babamdan değil, kendisinden para istemem gerektiğini söylemişti, annemin cebine giren para, köprü tazminatı olarak istenemezdi.

Acılı yüreğimle bir kez daha yazdım, 'taahhütlü' bir mektup yazıp ulaşmasını garantilemek için pahalı postayla gönderdim. Boşuna bir haber bekledim, yalnızca babamın emekli yüksek mühendis diye imzaladığı 25 marklık bir posta havalesi geldi.

İşçiler gelecek kiracılar için evimizi onarmaya geldiler, mobilyaları depoya taşımak için bir nakliyeciyi geldi, müzayede dönemi olmadığından eşyalar kışa dek depoda kalacaktı. Annem *ona* yazmıştı.

Birkaç gün sabahtan akşama dek mobilyaların, halıların, mutfak eşyalarının, kapkacağın ve giysilerin toplanmasına nezaret etmekle uğraştım. Ben de yardım ettim ve eşyaların tam bir listesini çıkardım. Sonra hamallar benden anahtarı istediler. Acelesi yok, dediler. Utançtan kıpkırmızı oldum. Kişisel eşyalarımı, sahip olduğum ufak tefek şeyleri toplamak zorundaydım, taşınyordum. Eski, ama su geçirmez bavulu taşınmak için öteki eşyalarla birlikte alıkoymuştum.

Allahtan pul koleksiyonunun parasından hâlâ 20 markım vardı, son zamanlarda oldukça tutumlu yaşamıştım. Ama kimse bana ilk ay için 110 mark artı 50 markı nasıl ödeyeceğimi, ne yiyip ne içeceğimi söylememişti, evden taşınmak zorunda kaldığımda kimse bana bir yer göstermemişti. Ailemin benden açıkça beklediği gibi S.'ye yürüyerek mi gitmeliydim? Güçlü ve sağlıklıydım, tıraş olmak pahalı geldiği için uzun süredir yanaklarımdan ve çenemden gür sakallar uzamaya başlamıştı. Ama bunu yapmak istemiyordum.

Önce ev aramaya koyuldum. Bir sürü çatı katına tırmandım, ışsız, yoksulluk kokan bir sürü odacık gezdim, ama hepsi de bana çok pahalı geldi. Kendi kendime *mutlaka* ayda beş mark kirayla oturabileceğim bir yer bulmam gerekiyor, dedim. Ama odacıkların çoğunun kirası 12-14 mark arasındaydı. Yoksa evsizler yurduna mı gitmeliydi? Onu da düşündüm, gençlik sarhoşluğu içindeki serseriler gözümü korkutmuyordu, böcekler de öyle, çünkü oralarda her şey, her gecelemeden önce böceklerden arındırılıyordu. Ama orada rahatsız edilmeden nasıl ders çalışabilirdim, böyle bir yer her şeyden önce bir tıp öğrencisi için uzun süreli bir ikamet yeri olabilir miydi?

Hayatın sillesini üst üste yemiş olan rakıcı bir çare biliyordu. Bu yurda karşıydı, erken kalkma ve ibadet meraklısı çeşit çeşit Hristiyanın kaldığı erkekler yurduna karşıydı, ama La Rochefoucauld'un yırtılmış sayfasına, kentin en güzel bölgesinde, kilisenin tam karşısındaki görkemli kulenin yanında 'orijinal, topluluklarüstü bir odacık' not etmişti. Adresi ucuz değildi, 2.50 mark ödemek zorundaydım, bu o zamanlar benim için çok paraydı. Gülerek bunun çatı katında bir oda olduğunu, bütün bir aileyi barındırabileceğini söyledi. Ama odaya ulaşabilmek için çatının demir kapısını yarım kilo ağırlığında bir anahtarla açmak, sonra perdeyle örtülü kapıya gelene dek tozlu pılı pırtı dolu kafesimsi çatıda yılan gibi kıvrılmak zorundaydım. Lavabosu, ışığı, sobası, tuvaleti olmayan tek pencereli bir odaydı. Manzarası harikaydı. Odada kabaca yontulmuş ahşap bir masa, üzerinde ince bir şilteyle kaba bir yorganın bulunduğu bir karyola vardı. Bir sandalyenin üzerinde teneke bir kova ile teneke bir leğen duruyordu. Giysiler için askı da vardı. Bavul ve sandık için, kişisel eşyalarımı koyacak kadar yer vardı. Hırsızlardan korkmama hiç gerek yoktu.

Kırlangıçlar altınsı metalik mavi akşam kızılığında ötüşerek uçuyorlardı, kulenin çanları çalıyordu. Odayı tuttum ve aynı akşam taşındım.

Evden avcı postu denilen, güve yeniği koyun postunu getirmiştim. Yatakta yastık olmadığı için başımın altına koyup rahatça uyuyordum, sonra da soğuk gecelerde ısınmama yaradı, çünkü soğuk yalnız pencereden değil, yukarıdan çatıdan da geliyordu. Kullandığım suyu aşağı taşımak yerine çatının oluğuna dökebilirdim. Odayı kendi hesabına kiraya veren kapıcı kadın bir de lamba getirdi, ama yangın tehlikesi yüzünden dikkatli olmam için yalvardı. Lambayı olabildiğince az yakıyordum, çünkü lamba rakıcının içki içtiği gibi gazı içiyordu.

Sonunda ailemden mektup geldi. Annem neden çoktandır yanlarına gitmediğimi soruyordu. Eşyaların depolanması, ev işlerinin düzenlenmesi çoktan bitmişti. Annemin yüksek notla geçtiğim sınavdan sonra bekçilere ve nakliyecilere gözkulak olmam için bütün bir yaz beni kentte tuttuğuna mı inanmalıy-

dım? Neden S.'de olmam gerekiyordu? Öğrenimimden vaz mı geçmeliydim? Peki ya sonra? Babamın yolsuzluklarını ve aşk maceralarını ödeyen tek kişi ben mi olmalıyım? Keşke hiç olmazsa rica etseydi! Ama kısa ve öz, emir gibi ve soğuk yazmıştı. Acil olarak listeyi istiyordu. Bunu ona gönderebilirdim. Av postu hariç her şey sandıkların içindeydi ve annem bunu kesin olarak bana havale etmişti.

Buna karşın zavallı kadını çok seviyordum, her şeyden çok. Bir fotoğrafı vardı bende. Her gün ona bakıyor ve sanki bir rahmetlinin, bir ölünün fotoğrafıymışçasına sararmış eski model portreyle konuşuyordum. O da beni düşünüyordu tabii! Ne idüğü belirsiz ayaktakımıyla üçüncü sınıf istasyon meyhanelerinde vakit öldürdüğüm, aşırı içki ve sigara içtiğim ve 'tüm yaşamımı mahvettiğim' için çok dokunaklı sitem ediyordu. Nedeni bu muydu? Ailemden ayda yalnızca 25 mark alıyordum. Bununla karnımı doyurabileceğimi düşünseler bile sigara ve içkiye para kalır mıydı? Onlar gittikten sonra iki günde bir paket sigara almıştım, 25 tanesi bir marka. Şimdi ise 50 pfennig daha pahalı olan 75'lik paket alıyordum ve bir hafta yetmek zorundaydı. Tütünü zehir gibiydi. Gerekirse bundan da vazgeçerdim. Sigaradan vazgeçmek bana sıcak yemekten vazgeçmekten daha zor geldi. Nasıl yaşadığımı bilmez görünüyorlardı. 25 markın en az 20'sini eskisinden çok daha farklı yaşamak zorunda kalan Vroni'ye ve kardeşlerime verdiğimi onlardan gizlediğim için, bunu bilemezlerdi de. Bu da mı ikisini aynı kefeye koymak oluyordu? Ama benim şanssızlığım iki tarafı da anlayışla karşılamam, görgü tanığı olarak kalmam, yargılamamam ve dar kafalı olmamamdı.

Annem uzun süren, ölüm tehlikesi taşıyan bir hastalık geçirmişti. Bu yüzden daha çok kendini düşünür olmuştu. Babam da eskisi gibi değildi. Yüksek mühendislikten, villa müteahhitliğinden, iki ailenin reisliğinden ve kusursuzluktan hızla aşağılara düşmüştü – ne için olduğunu söylemiyorum. Şimdi tüm gücüyle anneme sarılıyordu, ikisi ise bana, sabit gelirime ve geleceğime sarılıyorlardı. Ve ben de yaşamımı eskisi gibi sürdürmek istiyordum, her şeyi hesaplamak istemiyordum, amcamın gönderdiği görece büyük miktarı, onun istediği gibi kendim ve öğrenimim için kullanmak istiyordum. Bunun farkında değillerdi.

Babamın da bilime pek akli ermiyordu, bu da Yunancayı kü-
çümsemesiyle ortaya çıkmıştı. Üstelik teknik eğitimini birçok
yoksunlukla edinebilmişti. Annem de doktorluk mesleğine kar-
şıydı – üstelik doktorların yıllar süren çabaları sonunda yaşamı-
nın bir kısmını onlara borçlu olduğu halde. Ama bunun farkın-
da mıydı? Sanatoryumda bir adak adamıştı ve bu da mucize et-
kisi göstermişti. Bana yanlarına gitmem ve yeni binanın inşa-
atında onlara yardımcı olmam gerektiğini yazmışlardı. Odam
tekrar boşalmıştı, son olarak kısa sürede öz kızları gibi sevdikle-
ri Kuzey Almanyalı genç bir turist yanlarında kalmıştı.

Yüksek öğrenim yapmalıydım, tamam. Yücegönüllülük
gösterip sözlerinden dönmemişlerdi. Ama bunun hemen olması
gerekmiyordu. Öncelikle babama yardım eli uzatmalı ve böyle-
ce pahalıya patlayan öğrenimim için teşekkürlerimi sunmalıy-
dım. Konu, hava koşullarına dayanıklı ahşaptan babamın ‘İsveç
köşkleri’ dediği ahşap evlerin üretimiydi. Fabrikasyona ufak
çapta başlamak istiyordu, kaplamalar yerinde kesilip preslenip
takılacaktı; bu çok iyi planlanmış küçük modelin aynısından se-
ri olarak üretilecek prefabrik evlere gereksinim vardı. Yalnızca
S.’de bile hemen bir düzinenin üzerinde sipariş alabilirdi. Ben
yalnızca her şey yoluna girene dek bekleyecektim. Bu da aile-
min hesabına göre ne olursa olsun iki yıldan uzun sürmeyecek-
ti, zaten ancak 20 yaşındaydım. Amcamın bunu öğrenmesi ge-
rekmezdi. Onu, yani bir yabancıyı kandırarak yapacağım bu
küçük fedakârlıkla, babama vazgeçemeyeceği 75 markı sağlaya-
bilirdim, 25 mark da sigarama yeterdi.

Bunu anlıyordum. Kararımı o anda verdim. Yani paradan
vazgeçecek, buna karşın yine de tıp okuyacaktım ve Vroni’den
20 markı geri almayacaktım. Ev işi hallolmuştu. Bavul taşıyarak
ya da bir otel mutfağında bulaşık yıkayarak gününbirlik işlerle
yemek paramı çıkarabilirdim. Asil Vroni’ye de böyle bir iş
önermişlerdi. Bu iş ona göre çok pisti. Haksız da değildi. Ama
benim onun gibi seçme hakkım yoktu. Böylece günde iki-üç
mark kazanabilirdim. Ders vermeyi de düşündüm, ama sonra
bundan vazgeçtim. İşgücü daha çok yeğleniyordu.

En büyük güçlük öğrenim giderleri için gereken 110 mark-
tı. Bütün gün şokaklarda dolaştım durdum ve bir çözüm yolu
aradım. Sonunda aklıma tuhaf bir fikir geldi. Deli Kaiser’in evi-

ne gittim, uzun süredir G.'de askeri okulda olduğunu çok iyi bildiğim Helmut'u sordum, beklediğim yanıtı alınca danışmanla görüşmek istediğimi söyledim. Kısa süre önce Deli Kaiser, Bavyera Kraliyet Danışmanlığı'na atanmıştı ve bu unvanı nedeniyle yapılan kutlamalar beşinci düğünüyle aynı zamana denk gelmişti. Birkaç aydan beri sözüm ona güzellik anıtı yeni bir karısı vardı. Uzun süre beklemem gerekti. Kapı sık sık çalınıyor ve hastalar bekleme odasına getiriliyordu. Oraya girmemi söylememişlerdi, ben de sabırsızlıkla koridorda bekliyordum. Ana koridorda değil de aynı genişlikte, iki yanı tozlu kitap kümeleri ve açılmamış dergi ve broşürlerle dolu bir başka koridorda. O kadar yorgundum ki bırakıp gitmeyi düşündüm. Yalnızca beklemek beni yormuştu, direnç ve güçlükler değil. Sonunda danışman geldi. Beni S.'den tanıyordu. Helmut için geldiğimi hemen anladı ve eski püskü dergi yığını içinden bir dergi alıp karbeyazı önlüğüne vurup tozunu silkelerken, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu. Teklifsizce ona, "Sayın Danışman, 110 marka gereksinimim var," dedim. Utanıp sıkılmadan, sözü döndürüp dolaştırmadan konuşmam onu çok şaşırttı. Dilenmiyordum. Dilencileri kimse sevmezdi. Bakışları hâlâ derginin sayfalarına dikili, yakasından fırlayan sert, sivri çenesini yukarı kaldırarak, okumasını kesmeden ve ağzını açmadan konuşmamı işaret etti. Bunu da yapmadım. Sustum. Söylenmesi gereken çoktan söylenmişti. Sürekli beni izlediğini ve derginin içeriğinin onu ilgilendirmedikini görüyordum. Sonunda pes etti. Gerçi tek söz söylemedi ama gömleğinin göğüs cebini karıştırdı ve düzensiz kalın bir para destesinden bir yüz, bir de yirmi marklık banknot çıkardı. Bu parayı verdi, ama elini vermedi. "Bana borcunuzu ileride çalışarak ödersiniz," dedi, "hatta yoksulluk belgesi çıkartın, o zaman ücretsiz öğrenim görebilirsiniz." Ben evin hizmetliler merdiveninden inerken, o hâlâ koridorda duruyordu.

Dostum Helmut'tan babasının insanları çok iyi kullandığını öğrenmiştim. Yani hem güzel kadınları hem de bazen özel sekreter, yardımcı ya da asistan olarak aldığı 'bilimsel yardımcı'larını.

Bilim adamı olarak kuramsal alanda başarısız olmayan, sürekli değişken fikirli bir bilgindi. Oğlu, doktor olarak pratikte başarılı olup olmadığını bilmiyordu, ama bunun babasının büyüklüğüne gölge düşürmeyeceğine inanıyordu. Aslında kendisine yapılan sert muameleye rağmen Helmut'un hayranlıktan gözleri kamaşmıştı. Ona göre babası bir dâhiydi, ama bir dâhinin elinde bile akıl hastalarının kurtuluşları yoktu. Onlar üzerinde ancak çalışılabilir, yaşadıkları sürece gözlem yapılır, öldükten sonra da beyinleri mikroskopta incelenirdi. Ama bilinçli, yöntemli, sistematik bir biçimde bir akıl hastasının bilincini yerine getirebilen bir insan henüz ortaya çıkmamıştı. Ayrıca, diye eklemişti pısırik Helmut, salt bu yüzden deliler olmalı ki, babam kendini onların arasında Tanrı gibi görsün.

Ben yıllar sonra Kaiser'i hastasının yatağının başında ya da hastanede ve benzer yerlerde izleme fırsatı buldum. Akıl hastalarıyla konuşup onları etkilerken, hemen hemen her zaman babacan ve dostça bir tavır takınarak onlarla ilişki kurduğunu gördüm. Hastaların hemen hepsi, hafif vakalar bile, dikkat edildiğinde Kaiser'den, benden ya da hastabakıcılardan tümüyle farklı bir dünyada yaşıyorlardı ve hatta bazen bana, akıl hastalarıyla yarı deliler sağlıklı insanları, sağlıklıların kendilerini etkilediğinden daha fazla etkiliyor gibi geliyordu.

Onlara karşı çok hoşgörülüydü. Çocuklarına karşı olduğundan çok daha fazla. Bir kez küçük bir sigara hırsızlığı yüzünden Helmut'un 'ağzını burnunu' dağıtan Kaiser, büyük sorumluluk isteyen görevini on beş yıl boyunca hakkıyla yapmış olan hastabakıcıyı, azgın bir hastayı hafifçe tokatladığı için işten çıkarmıştı. Hasta bunun farkında bile değildi. Tokadı gür bir kahkahayla yanıtlamıştı. Bazen bende şöyle bir izlenim bırakıyordu: Bu anlaşılmaz ruhların mistik karanlığına saygı duyuyor, bu karanlık da büyüyle onu kendine çekiyor ve bu gü-rültü patırtı, keder ve sevinç, gizem ve karmaşa, tahribat içinde kendini iyi hissediyordu.

Bana karşı soğuk ve katıydı. Eğer bu 120 markın, babamın deyişiyle 'havadan gelen para' olduğunu düşünmüş olsaydım düş kırıklığına uğrardım. Okul açılmıştı, gündüzleri amfilerdeydim, anatomi, psikoloji, botanik, mineraloji, kimya öğreniyor-

dum. Sonra da kitap satın alamadığım için kitaplığa gidiyordum.

Sonbaharın son günlerinde valiz taşıyarak para kazanamadığım için, yaşamım için gereken parayı 'Prinzregenten von Bayern' adlı büyük bir otelin mutfağında çalışarak kazanmaya başlamıştım.

Yalnızca akşamları 'bulaşık'ta çalışabiliirdim, ama beni işe aldılar. Bana acıdıkları için ve kim olduğumu söylemeden de köklü bir aileden ve iyi yetişmiş bir 'züğürt öğrenci' olduğumu anladıklarından, bulaşıktan sonra gümüş çatal-bıçakları ('Prinzregenten'de saf gümüş takımlarla yemek yeniyordu) saymak zorunda kalmayacaklarından beni işe aldıklarını anladım. Başlangıçta ağır ve kötü yıkıyordum, iyi ve hızlı yıkamaya çalışırken bir sürü kapkacak kırmıştım.

Tabak yıkamak sanıldığından çok daha güçtü. On tane tabak yıkamak çok güç değildi. Ama ellinci ya da yüzüncü tabağa gelince, mekanik bir asansörle bodrum katındaki 'bulaşıkhanne'ye sürekli yeni bulaşıklar gönderildiğinde, yağ ve yemek artıklarıyla kirlenmiş tabak çanağı eline alıp, sıcak suya tutup, artık pek yeni olmayan, epeyce yumuşamış, iğrenç beyaz bir yağ tabakasıyla kaplı bir fırçayla temizlemek zorunda kalmak, hele yağ, yemek ve bulaşık suyunun kokusu yükseldiğinde (başlangıçta bu mevsimde sık sık esen ve kokuyu yayan rüzgârdan nefret ediyordum) bazen insanın tüm gücü yok oluyordu. İşte o zaman yere bir tabak düşer, tabağın taş zeminde çınlayarak parçalandığını duyduğumda ve herkes şimşek gibi çakan kırıkları gördüğünde içimden bir zafer sevinci yükselir ve bir insanın tabak çanaktan ne kadar nefret ettiği anlaşılırdı.

Ama tüm enerjimi toplayarak tabaklardan nefret etmemeye, yağ ve geyik kokusundan tiksинmemeye kendimi zorladım, az bir miktar karşılığında benden bekleneni yapmalıydım, çünkü tüm bu lütfun yanı sıra haklı olarak bu 'züğürt öğrenci'den iyi iş çıkarmasını bekliyorlardı.

Başlangıçta işten sonra yemeklerin tadına varabilmek için rahatça yiyordum. Sonra da keskin kokulu bir sabunla ellerimi yıkıyordum.

Bazen banyo yapmama bile izin veriyorlardı, ama bundan vazgeçtim. Çalışma sırasında açlığım hepten geçiyordu, pişmiş

ya da kızarmış hiçbir şeyin kokusuna dayanamıyor ve boş mideyle çıkmak zorunda kalıyordum. Otelin bu kısmını yöneten iyi kalpli 'restoran sorumlusu' kadına, çalışmaya başlamadan önce yiyip yiyemeyeceğimi sordum, 'bulaşıkçı' olarak işe başlamış olan sorumlu, benim gibi 'gültürlü' kibirli bir zıppçıktıdan nefret eden diğer mutfak personelinin karşı çıkışlarına aldırmadan buna izin verdi. 'Kibirsiz' olmak için ne kadar çok çaba harcamıştım! Herkes bunu babam gibi başaramazdı. Ama sonradan barış imzaladık, ne de olsa hepimiz aynı kaptan yiyorduk.

Danışmanın kendisini aramamı istemesi bana yalnızca formalite gibi gelmişti. 120 mark beni kaygılandırmıyordu. Ama durum öyle değildi. Bir akşam vicdanım rahat etmediği için ona telefon açtım, ama asla beni bağlamayacaklarını düşünüyordum. Ancak, geç aradığım için sitem eden bu yüce beyin sesini duyduğumda çok şaşırdım. Hemen ona gitmemi istiyordu. Neyse ki pazartesi günüydü, haftanın tek boş olduğum akşamı. Hemen gittim. Orada değildi, ama haber bırakmıştı, beklemem gerekiyordu. Artık pek genç olmayan, ama hâlâ güzel olan danışmadaki kadın, "Protokolü stenografiye ettiriyor," diye mırıldandı. Kaiser'in çevresinde hep güzel kadınlar olmalıydı.

Bana göre hava hoştu. Stenografi bilmediğim bir şey değildi. Önce Almanca, sonra Yunanca harflerle yazdığım yazıları, artık stenografik hiyeroglifle yazıyordum. Bu kez eski Hollanda tablolarıyla süslü görkemli bekleme odasına alınmıştım. Yan odada danışmanın genç eşinin tatlı sesiyle bülbül gibi şakıdığını, sonra telefonla bir kız arkadaşıyla uzun uzun konuştuğunu, sonra da papağanıyla sohbet ettiğini duydum, sonunda sesler kesildi, saat onu vurdu, danışman gelmedi.

Danışmadaki kadın geldi, zamanından önce gitmemem için beni uyardı. Yoksa çok öfkelenir ve bana kin duyarmış. Gerçi sık sık benden söz ediyormuş, kadın neden olduğunu bilmiyormuş, ama S.'de beni pısırik Helmut'a gerçek bir çağdaş Spartalı diye örnek göstermiş. Daha önce de Yahudi Kaiser tarafından kahramanca davranışından dolayı örnek gösterilmiştim, ama bu benim için pek iyi olmamıştı.

Peki şimdi ne yapmam gerekiyordu? Önce oturdum, sonra kanepeye uzandım, sabah üçte uyandım, giysilerimi ve ayakka-

bılarımı çıkardım, yedide tekrar giydim, danışmadaki kadını buldum, bana banyoyu göstermesini rica ettim, banyo yapma fırsatını kaçıramazdım, sekize çeyrek kala fakülteye gitmek için oradan ayrıldım. Midemde kaliteli bir kahve vardı, neşeliydim, şarkı söyledim. Eve gelmemiştii. Nedenini bilmiyorlardı. Ama sabah beşe doğru telefon etmiş ve beni uyandırmamalarını, ama rahat ettirmelerini söylemiş, sabah onda mutlaka ona telefon etmem gerekiyormuş.

Ama hiçbir güçlük, hatta hayırsever Kaiser'in benden beklediği hizmeti yapmak bile gözümü korkutmuyordu. Karşıma ne kadar çok engel çıkarsa o kadar çok enerji buluyordum. Genç ve özgürdüm ve zevkle yaşıyordum.

Annemle yeniden yakınlaşmayı başarabilseydim neredeyse tam anlamıyla mutlu olacaktım. Bu yaşlı, zavallı ve sevgili kadınla karşılaştırdığımda bütün yeni bilimlerin benim için ne değeri vardı? Ama iş mektubu gibi soğuk yazıyordu, yürekten gelen nedenlerle mektubunu başka türlü yanıtılama isteği beni zorladığı halde, ben ona daha da soğuk mektuplar yazıyordum, ona yük olmak istemiyordum ve onun iyiliği için seve seve 75 marktan tümüyle vazgeçebilir, böylece aramızdaki buzları eritebilirdim. Babamdan özellikle hiç söz etmiyordum. Ona kızgındım, çünkü eskisi gibi değer vermiyordum. Yani saygın olduğu dönemlerindeki gibi. Annemin bu konuda beni, benim kendimi anladığımdan daha iyi anlaması gerekirdi. Hep onun tarafını tutuyordu, her mektubunda biraz daha fazla; ben de görünürdeki tüm iyi niyetli çabalarım karşınp hep huzur bozucuydum ve öyle kalacaktım.

Görünürde mi? Bu bana yeterince pahalıya patlamamış mıydı? Tanrı'nın bile terk ettiğı çatı katındaki odacığında bir tek annemin ruhuyla baş başa yalnız yaşamıyor muydum, her gün onun fotoğrafına bakmıyor muydum, fotoğrafın gözleri dış dünyayı, çan kulesiyle kiliseyi ve ufuktaki hülyalı masmavi sıradağları görebilsin diye fotoğrafı yanı başıma, pencerenin önüne koyarak, yaşadığım ve gördüğüm her şeyi bu resimciğe göstermiyor muydum? Gün boyu amfide, kitaplıkta, zaman zaman kantinde ve haftanın altı günü 'Prinzregenten'in mutfağında bulashık yıkarken annemi içimde, yani yüreğimde taşıyor muydum? Bir kez Noel'den kısa bir süre önce restoranın işletmecisi

çalışan herkese birer kadeh sıcak şarap ikram etmişti. Sıcacık kadehi yanağıma dayamış ve hafifçe yüzümde çevirmiştim, bunun sevgili annemin yanağı olduğunu ve benim yanağıma yaslandığını düşünmüştüm.

Ağlamadım, sızlanmadım. Nankör atla olan deneyiminden beri ağlama yetim uçup gitmişti. Ama evet *onu* özlüyordum. Ama *onu* o zamanlardaki haliyle özlüyordum, bir *zamanlarki* onu özlüyordum, *şimdiki* onu değil. İkisinin arasında derin bir uçurum vardı. Ama hep, onun, beni çok iyi tanıyan ve sevmesi gereken *onun*, bu uçurumun farkına varıp her şeyi öylece bırakıp bana geleceğini ve babamı İsveç köşkleriyle kendi haline bırakıp yalnız benimle birlikte yaşayacağını düşünüyor ve umuyordum.

Bu kadar duygulanmanın ve üzülmenin bir anlamı yoktu, yoksa tüm enerjimi yeniden toplayamayacaktım. Noel geldi, ben *onu* burada bekledim, *onlar* beni orada beklemişler. Boşuna.

Yeni yıldan hemen önce anatomiden uygulamalı derse girdim, ilk diseksiyon çalışmama. Beni kötü kokulara karşı uyarılmışlardı. Ama başıma tuhaf bir şey gelmişti. Benden yağ ve 'kokmuş' geyik eti kokusu yayılıyordu çevreye. Öyle kötü kokuyordum ki, herkesin de bu kokuyu duyduğunu sanıyordum. Bir kez yanımdakiler derste benden uzaklaştılar. Uzaklaşmalarının nedeni öğretmene yakın olmak için aşağıya boşalan yerlere gitmeleri değildi, tersine kötü kokmamdı; ben öyle sanmıştım. Onları konuşturmaya çalıştım. Ciddiye almadılar, şaka sandılar. Buna karşın iğrenç koktuğum düşüncesi beni terk etmedi.

Kadavra salonunda çürümüş et kokusu almadım. Berberde ya da danışmanın bekleme odasında olduğu gibi çevremde hep yağ havası vardı. Her şeyi olurluna bıraktım ve cesedin üzerinde küçük bir kartonla işaretlenen bölüm üzerinde çalışmaya başladım. Benim ve beş arkadaşımın önünde dingin, hatta biraz muzip ifadeli, zayıf, narin, biçimli bir kadavra duruyordu. Yüzü öylesine solgundu ki, dudakları, çevresindeki deriden yalnızca kıvrımları ve derisinin biraz koyu rengiyle ayırt edilebiliyordu, onu hemen tanıdım, rakıcının yüzüydü bu. Üzerinde adım yazılı kartonu diseksiyon işlemi için bana ayrılan, ölünün sol elinden alırken, tüylerimin ürperdiğini hissettim. El benimdi, öyle

deniyordu. Aşırı duygusallık ne onun yazgısını ne de benim ödevimi değiştirmezdi. Önce yüreğim çarparak, sonra daha sakince işe koyuldum. Sandığımdan daha becerikli olduğumu gösterdim. Gözlemci asistan yaptığım işten hoşnut kaldı.

Tarafsız bilim bir yana, rakıcıyı hiç unutmamıştım. Onun yaşarken nasıl olduğunu biliyordum, hem de çok iyi. Onun ser-serilik öyküleri de hâlâ belleğimdeydi. La Rochefoucauld'u yorumlarken kurşun kalemle aldığı, mizah ve ironi dolu notlar gözümün önündeydi.

Ama kısa bir süre sonra bu artık gözümün önünden silindi, yalnızca insan elinin somut, elle tutulur mucizevi yapısı gözümün önündeydi.

Bu mucizevi mekanik yapıyı kavrayan bir insan beni yargılayabilir; bir otomobilin, mekanik bir dokuma tezgâhının, yüz beygirlik bir lokomotifin mekaniği (insanları parçalamaktan başka bir işe yaramayan aptal dev toplardan söz etmiyorum) bunun yanında çok basit bir yapı gibi kalır, çeşitli gerilme ve bükülme kaslarının, sinirlerinin, damarların deriyle kemik arasındaki küçücük alanda nasıl sıralandığını, burada dâhiyane bir biçimde birbirlerini tamamlayarak nasıl birlikte çalıştıklarını gözünün önüne getiremeyen kişinin bu hakkı vardır. Çalışmamı herkesten sonra bitirdim. Başka şeyler aklımdan silinmişti, hatta annem, akşam beni bekleyen Doktor Kaiser bile. Neredeyse aklımı yitirmiş gibi eve gittim, deliksiz rahat bir uykuya daldım ve ertesi sabah yeniden doğmuş gibi büyük bir yaşam sevinci içinde uyandım.

Son zamanlarda Kaiser'e dikteye daha sık gidiyordum. Başlangıçta beni ölesiye koşturarak, yani yazabileceğimden daha hızlı dikte ettirip ettiremeyeceğini deneyerek eğleniyordu. Birincisinde başarılı oldu, ama ikincisinde değil. İstedığımı yapabiliyordum. Bu da bir gece çok çalışmama ve çok az uyumama mal oluyordu. Genellikle onun yanında öylesine yorgun oluyordum ki, uzun bir ara verdiğinde ve ben uyuyakaldığımda beni sarsmak zorunda kalıyordu. "Uyanın, yazın!" diye fısıldıyordu bana. Uyanıyor ve yazıyordum. Ara sıra işten sonra bana, "Paraya ihtiyacınız var mı?" diye soruyordu. Paraya hep ihtiyacım vardı. Öğrenim giderleri tahminimden de yüksekti. Ona olan borcumun artmasına kızmıyordu, hatta belki de bunu he-

saba katmıştı. Bu kez anatomi yüzünden işten uzak kalmamı başışladı. Gelecekte beni anatomiye yönelten de oydu. Bazen beni gereğinden fazla, sertçe sınava çekiyordu. Bunu benim iyiliğim için yaptığını düşündüm, beni bir baba gibi yönlendirmek istiyordu.

O zamanlar yaşam bana çok güç geliyordu, ama yalnızca dışsal açıdan güçtü, içsel açıdan kolaydı, çünkü kendime belirlediğim hedef, doktorluk mesleği, güç, erişilmez ve bulanık bir hedef değildi, tersine her şey ona ulaşabileceğimi gösteriyordu.

Çok az şeye gereksinim duyuyordum. Doktor ya da bilgin olarak çok az bir gelirle yaşayabilirdim. Uzun süre özgür kalmak için, olabildiğince ileri bir tarihte benimle aynı zevkleri paylaşan bir kadın seçmek istiyordum. Çok genç ve yaşama hırslı olan bir kadın düşünmüyordum, ne kadar hoş ve güzel olursa olsun 'sağlam ayakkabı' olmayanlara karşıydım; uğruna savaşmamam için benden biraz daha yaşlı, güç durumlarda ve anlaşmazlıklarda mutlaka benim tarafımı tutacak, kendisinden asla kuşkulanmayacağım bir kadın istiyordum. Sonradan idealimdeki bu kadının annemden başkası olmadığını anladım. Yalnızca, önce aşırı ilgiyle şımartıp yaşam mücadelesi için zayıf düşürdüğü, sonunda da eşine olan sevgisi yüzünden yüzüstü bıraktığı oğlu olmak değil, iyi günde kötü günde birlikte yaşadığı babamın rolünü oynamak istiyordum.

Bir gün bana geldi ve soluk soluğa kalmadan merdivenleri çıktı. Ağır kapıyı açtım ve elinden tutarak eşya yığınlarının arasından odama götürdüm. Pencere kenarına oturdu, manzaraya baktı. Benimle pek fazla konuşmadı. Annelik görevini yapmak istiyor diye düşündüm. Benim yoksul yaşamıma şaşırmadı. Tek düşündüğü babamın yeniden hayat bulmasıydı. 'O yaşta ve başardığı onca işten sonra', *babam gibi birinin* yoksunluk çekmek zorunda oluşu, annemi eziyordu. Beni, babama haksızlık yapıldığına inandırmak istiyordu. Onu hâlâ seviyordum, ama öğleden sonra gitmek istediğinde onu tutmadım. Neden gece treniyle gitmiyordu? Öz babam beni ziyarete bile tenezzül etmiyordu. Manevi babam Danışman Kaiser de herhalde beni nasıl kullanabileceğini düşünüyordu. Bununla birlikte bana çok iyiliği

dokunuyordu, bana yaşamın ve La Rochefoucauld'un öğretemeyeceği şeyleri öğretmek istiyordu: Hiç kimseye güvenme, kendine bile. Birçok insan için doğal olan bu sanatı her zaman ve her yerde kendi de başarabiliyor muydu acaba?

Para bir yana, bana başka bir önemli hedef gösterdi. Bu ülkede, teknik gelişmelerin altınının, sanayisinin, siyasal gücünün verdiği büyüklük duygusu ve kendi bolluğu içinde boğulan, aşırı doymun bu dönemde, bana, en azından bilim alanında, hâlâ insan bilgisinin haritasında neredeyse ölçülemeyecek kadar büyük boşluklar bulunduğunu, çalışmanın sonunun olmadığını gösterdi.

Önceleri her şey bu denli felsefi değildi. Pazartesileri dışında her akşam yıkanıyordum, ellerim bulaşık suyunda çözölen siyah sabunun ve beyaz soda tozunun etkisiyle yapış yapış oluyordu ve bazen yorgunluktan dizlerim titreyerek sıkıntılı bir gülümsemeyle, görev gereği onu aramak için otelin telefonuna sürükleniyordum. Otelden bedava telefon edebiliyordum ve böylece telefon için gereken 10 pfennig'i biriktiriyordum. Beni telefon etmeye zorlayan şey belki de yalnızca katı görev kavramı değil de daha katı olan yokluktu. Böyle sonsuza dek bu denli az yemek yiyip, hiç ısınmayan bir odada kalıp yüzüm ter içinde bulaşıkçı olarak çalışmayacağımı düşünüyordum. Bu benim tek umudumdu.

Akşam geç vakit olması yüzünden, ona dikteye gittiğimde, bazen zili çalıp onu yatağından kaldırmam gerekiyordu, ama böyle akşamlarda beni geri göndereceğini sandığımda düş kırıklığına uğruyordum. Böyle bir şey düşünmüyordu. Aldığım avansı çalışarak ödemek zorundaydım. Saat on birden önce boş olmadığımı söyledim. "Daha iyi," dedi, "o zaman bir fayton tutar, atları kamçılar ve gelirsiniz!" Ben mi fayton tutacaktım, saati 50 pfennig'e bulaşık yıkayan ve kendisinden de bundan fazla ücret almayan ben! Yorgunluktan bitkin durumda dörtne-la ona gidiyordum, kırmızı ipek geceliği içinde, üzerine sinen karısının yoğun parfüm kokusuyla geliyordu; danışmadaki kadından öğrendiğime göre karısının son zamanlarda parfüm manisi vardı. 'Mani' tanımlaması bir psikiyatristin evinde hiç de tuhaf kaçmıyordu, tam tersine. Birbiri ardına sigara içerken, Fransız kanyaklarını birbiri ardına yuvarlarken, bana hiçbir za-

man bir sigara ya da bir bardak su ikram etmezdi. Buna karşın bu dikte saatleri bana yük gibi gelmiyor, hoşuma gidiyordu. Gerçi ona giderken isteksizdim, ama oradan ayrılırken de gitmeye pek istekli olmuyordum.

Pozitif bilimin modern tekniğe, mikroskopa, deneylere borçlu olduğu müthiş bir ilerleme içinde yeri göğü sarsan görevler yüklendiği ve bilginlerin ne Tanrı ne de şeytanın var olduğu konusundaki önyargısızlıklarının egemen olduğu, yalnızca 'koşulsuz bilim'e inandıkları bir dönemdi. Kimyagerler yapay protein üretip, bu yolla sorunları deney tüplerinde çözmek istiyorlardı, sinir hastalıkları uzmanları ve psikiyatristler günün birinde, insan beynindeki Tanrı inancının ya da BEN kavramının olduğu merkezlerin bulunacağına inanıyorlardı. O zamanlar doğanın üzerindeki hiçbir örtü, aynı zamanda hem geleceğe güvenen hem de kendinden kuşku duyan usanmış insanlığın tüm geçmişe karşın kaldıramayacağı kadar kalın değildi.

Ve bu böylece devam ediyordu. Gottfried Kaiser gibi bir adam o zamana değin iyileştirilemez diye bilinen ruh hastalıklarının ya da embesillik diye adlandırılan zihinsel zayıflıkların, saf bilimsel bulgularla modern tekniğin dâhiyane bileşimi yoluyla iyileştirilebileceğine inanıyordu. Radyumun keşfi ve Hertz'in elektromanyetik dalgaları keşfi o zamanki bilimsel dünya imgesini yaratan büyük gelişmeler, her şeyin mümkün olduğunu gösteriyordu. Deney yapmak için güçlü bir enerji, mutlak nesnellik, yeterli zaman ve ~~paradan~~ başka bir şey gerekli görülüyordu. Biz, Kaiser ve ben ~~bunların~~ tümüne sahiptik. Onda olmayan bende vardı. Onun parası vardı, benim zamanım boldu. Benim sermayem zamandı.

Ne gittiğimde ne de dönerken bana elini uzatırdı, eline dokunulmasından hastalıklı bir biçimde çekinirdi. Bu bizi rahatsız etmiyordu, zamanla dost olmuştuk, en azından iyi iş arkadaşydık.

İlkbaharda ön sınavları kazanmak zorundaydım. Devlet bursuyla öğrenim görebilmem için bu sınavları vermem gerekiyordu. Kendi yüksek geliri dışında oldukça yüklü bir serveti olan ve eşlerinin hepsine yüksek nafakalar ödeyen Kaiser biraz para vererek beni korkudan titreten bu sınavlardan kurtarabilirdi. Bunu aklına bile getirmede ve her konuda olduğu gibi bunda

da haklıydı. Sınavları parlak bir başarıyla kazanınca çok şaşır-
dım. Kesin ve doğru olarak yanıtlayamayacağım hemen hemen
tek soru bile yoktu. Oysa şimdiye dek hep vasat bir öğrenci ol-
muştum. Zaferimi kendime sakladım. Bunu bir tek konu üzeri-
ne yoğunlaşmama ve duygularımdan çok isteklerimle yaşama-
ma borçlu olduğumu ayımsadım. Bununla birlikte küçük bir
aşktan da vazgeçmedim, Fransızcamı ilerlettim. Ama itiraf ede-
yim, pek az bir başarıyla. Çünkü yaşayan diller kitaplardan kö-
tü öğreniliyor ve insanın tüm enerjisi, isteği tükeniyor.

Parlak bir başarıyla verdiğim sınavların iyi bir sonucu daha
oldu. Sonuncusunu tamamladığımda derin bir soluk aldım; o
âna dek beni yapış yapış saran ve iğrenç bir biçimde rahatsız
eden yağ kokusu kaybolmuştu, ne mucize! Bir daha da ortaya
çıkmadı. Uğursuz bir bulut gibi çevremi sarmayı sürdürseydi
bile, artık asla aklıma gelmezdi.

Kaiser, bana kendisiyle S.'ye gelmem gerektiğini, bana ayda
30 mark ödeyeceğini söylediğinde sakın bir tatil geçireceğim
için sevinmişim. Bu da neredeyse 300 marka çıkan toplam bor-
cumun bir bölümünü ödemem ve yararlı işlerle uğraşmamı sağ-
lamak anlamına geliyordu. Sevinçle kabul ettim, her şeye karşın
ailemi yeniden göreceğim ve eskisi gibi onlarla birlikte yaşayacak-
tım, hâlâ bana yaptıkları haksızlığın farkına varacaklarını umu-
yordum.

S. istasyonunda gerçi ailem bizi beklemiyordu, ama Ka-
iser'in oğulları, en büyükleri Karl Otto ile Kuzey Almanya'dan
gelen Helmut bekliyordu. Helmut artık, tanıştığım günlerdeki
genç kız güzelliğine sahip değildi. Bana biraz değişmiş, ezik, hü-
zünlü ve utangaç, bastırılmış acılarla dolu gibi geldi. Benimle
hemen konuşmak istiyordu. Babasının bundan hoşlanmadığını
gördüm. Hemen konuyu değiştirip eski pısrıklığının nerede
kaldığını sordum. İlk durağım ahşap evimizdi.

İkisi de bahçede oturuyordu, babam biraz yaşlanmış ve şiş-
manlamıştı, önünde açık kahverengi çizim tahtası ve bir not
defteri duruyordu, belli ki ahşap modeller üzerinde çalışıyordu.
Daha sonra bana böyle iyice küçültülmüş ölçekler gösterdi. Yaz
konuğumuz sarışın, büyüleyici genç kızla tanıştım. Heidi adın-

daki küçükhanım alacalı, dar yerel giysisi içinde mutfakta komposto pişiriyordu, ama annemin eskiden boşu boşuna denediği gibi tatsız yabancı elmalardan değil, güzel kokusu tüm eve yayılan ahudududan.

Bahçede kahve içtik. Bizimkilerle bir an bile yalnız kalamadım. Kahveden sonra yaz konuğumuz hamağa uzandı. Babam onu özenle sallıyordu, bu sırada piposundan derin bir nefes çekiyor, bakışları ara sıra çizim kâğıdında ve çorap onaran annemde dolaşıyordu. Onlardan odamı ve masraflarımı isteyebileceğim akıllarına bile gelmiyordu, yani babamın ve onun yaz keleşinin. Ama annemin gözlerinde eski sevgi ve ilgisinden, eski kişiliğinden bir parça, hacdan önceki kişiliğinden kalan bir bakışı yakaladım. İçimde bir şeyler uyandı. Ama kendi kendime, yalnızca şu anda iyi bir fırsat buldum diye geçmiş kurcalamanın anlamsız olduğunu söyledim.

Ayağa kalktım, üçünün de (birlikte huzurlu bir aile oluştuyorlardı) elini sıktım ve S.'de olacağımı ama danışmanın evinde kalıp orada yemek yiyeceğimi, çünkü onun iş için bana gereksinim duyduğunu bildirdim. Annem bu kararı duyunca kıpkırmızı kesildi, babam saman sarısı saçlı küçükhanımı daha yavaş salladı ve piposundan daha derin bir nefes çekti, sonunda her şey sakinleşti ve huzur içinde ayrıldım. Kapının çitleri arasından geriye baktığımda annemin yeniden çorapları eline aldığı, gını gördüm. Arkamdan bakmadı. İçimi çektim, ama ağlamadım. Göreceğimi görmüştüm. Altı ay önce, kışın otelin mutfakında kadehi yanağıma dayayıp bunun annem olduğunu düşlediğimde, onun bana daha yakın olduğunu düşündüm.

Danışman sabırsızlıkla beni bekliyordu. Benim için giriş katında güzel, aydınlık, göl manzaralı bir oda hazırlatmıştı, ailesiyle birlikte yemek yiyecektim, soyunma kabinini ve ailenin çeşit çeşit sandallarını kullanabilecektim.

Anlaşılan bu kez av onun için söz konusu değildi. Ev sahibi hiçbir köpeği yanında getirmemişti. Köpek kulübelerini sökmüştü, hayvan deneyleri pek 'parlak' geçmemiş olacak ki, en azından bundan söz edilmesine izin vermedi.

Ama hiç kürek çekemedim, ancak haftada bir kez yüzmeye gidebildim. Çalışıyordum. O zamanlar çok yeni olan bir araştırma söz konusuydu, sayısız parçalara, sanırım 2000 parçaya

ayrılan insan beyninin mikroskopik, kusursuz, sistematik araştırması. Beyin çalışmalarının güç, mekanik ön hazırlığı kentte çoktan tamamlanmıştı, kesitler yüzer yüzer üzeri numaralanmış tahta kutularla getirilmişti, masrafı 5000 markı aşmış olmalıydı.

O zamanlar insan beyni bana tümüyle yabancı değildi. Sık sık doku kesitlerini mikroskop altında incelemiştim, ama olağanüstü güç ortaya çıkarılan beynin tüm kesitlerini değil, hep küçük parçalarını. Derindeki tabakaları bir ölçüde ayırt edebiliyordum. Bir sinir hücresinin, bir ganglionun ne olduğunu, sinaps aralığını, beyin stromasını, motor ve sensitif nöronların traktuslarını biliyordum, ama bunların hepsi yalnızca zavallı öğrenci bilgileriydi.

Yalnızca görünürde pek önemli olmayan bir düzenlemeyi yaptığı için Kaiser'e teşekkür borçluydum. Onun için ve onunla birlikte çalıştığım beş buçuk yıl boyunca düzenli öğrenim süremi bozmaktan özenle kaçınmıştı. Belki de artık bir felçlinin beynini mikroskop altında incelemeye, bir delinin hastalık geçmişini tanımaya ya da bu tür psikiyatrik ya da klinik araştırmalar yapmaya yeterince meraklıydım. Ama bunun zamanından önce ortaya çıkmasına izin vermedi. Onun sayesinde akıl hastalıklarını dört yıldır düzenli giden öğrenim sürem boyunca öğrendiklerimden daha iyi öğrenmiştim.

Şimdi yanımda oturuyordu. Bana, benim gibi deneyimsiz birinin bilmediği birçok ayrıntıyı anlattı. Sabrını hiç yitirmedi. Zamanını hiç esirgemedi, en azından başlangıçta. Bazen, özellikle güzel havalarda, doğu rüzgârında hızla devinen kristal beraklığındaki gök mavisi göle atlamayı ne kadar istiyordum. Beni alıkoyuyordu. Tek söz etmeden, söz vermeden, öylece.

Karısının yanında bu denli dingin olmadığı için genç karısını belki de bu denli güçlü alıkoyamıyordu. Kentte tüm zamanını eşiyle birlikte olmaktan mutlu geçiren Katinka kapıyı çaldı. 'Tatlı' sesi tüm çocuksu büyüleyiciliği içinde çınlıyordu. Köpeciği uluyor ve havlıyordu. Onu bekletti ve benden üç oğluna (bu arada en küçüğü de gelmişti) anneleriyle (hiçbir kan bağları olmayan anneleriyle) birlikte Ostersee'ye gezintiye çıkmalarını, ama sinsi bataklığa dikkat etmeleri gerektiğini söylememi istedi.

Kişisel konularından bana hiç söz etmezdi, bunu daha kentteyken fark etmiştim. Buna karşın her şeyi anlıyordum. Çünkü kendime olduğu kadar onlara da hükmedebilmek için, kendi içimi olduğu gibi, insanların da içini okumak her zaman uğraştığım bir işti.

Kır saçlı ve yıpranmış yüzlü bu adam seviyordu, hem de her zaman olduğu gibi, tıpkı bir delikanlı gibi fırtınalı, akli başından gitmişçesine, her şeyi unutarak seviyordu. Parfüm manisi olan, tatlı sesli, zarif, soylu (tüm eşleri hep yoksullaşmış soylu ailelerdendi) genç Katinka'yı göklere çıkarıyordu. Belli bir süre sonra sevdiği kadınları iyice tanıyınca, her seferinde yavaş yavaş, ama acımasızca onlara yüz çeviriyor ve olgun bir erkek olarak, ki zaten öyleydi, hemen yeniden bilimsel uğraşısına geri dönüyordu. Onlardan kurtulmak için her yolu denemişti. Ama bu kez sonuç daha öncekiler gibi başarılı görünmüyordu. Kadınlar şimdiye dek hep, onun kendilerine yüz çevirdiğinden daha fazla sarılmışlardı ona. Ama sonuncusu, bön, flüt gibi ruhsuz sesli, ama görünüşte şirin olan, ona göre en azından karşı konulması güç olan bu varlık Mavisakal'ın ağına düşmemeyi başarmıştı. Gülüyor, eğleniyordu, ama dingin ve kaprissizdi, kendisi için süsleniyor, parfüm sürüyor ve kahverengi kıvrıkcık köpeğini, danışmanın kendisini kucaklamasını istediği gibi, kucaklıyordu. Yaşlı adam boşu boşuna kendini beyin kesitlerinin ardına gizliyordu, iki hafta sonra işleri bana bıraktı, ama her gün iki saat kadar yanımda kalıyor, sonra da karıcığının yanından ayrılmıyordu. İster oğlu Karl Otto olsun, ister çirkinleşmiş pısrık Helmut olsun, ister tatildeki züğürt öğrenci olan ben olayım bu çocuksu varlığın erkeklere bakmasını kıskanıyordu. Ama ben bu bakışlara karşılık vermiyordum. Tatlı, öpülesi ve zarif olmasına karşın bence pek 'sağlam ayakkabı' değildi. Kaiser yeni bir aşk ateşiyle onu elde ettiğini sanıyordu. Gerçekte ise onun kölesi olmuş ve bunun farkına varmamıştı.

Ne yazık ki benim zavallı Helmut'um da aşkın kölesi olmuştu. Gizleyeceğime söz verince bana sırrını açıkladı, yaşlı bir erkek tiyatro oyuncusuna umutsuzca âşık olmuştu, bu adam pes ettirene kadar Helmut'u sevgiye boğmuştu, ama bu aşkın kendisine zevk kadar kıskançlığın korkunç acılarını da getireceğini bilmiyordu. Çünkü oyuncu kadınları da seviyordu, hatta

erkeklerden daha fazla. Bu mümkün müydü? Soru üzerine soru, rahatsızlıklar, uykusuz, kuruntu, nefret ve aşk iç içe. Bu çabaya değer miydi? Böyle birini tanımadığıma sevindim. Acaba Helmut'un işine karışsa mıydım? Ama nasıl? Belki bunu yapabilirdim. Onu etkileyebilirdim. Benim sözümü dinlerdi. Ama ben gene de görgü tanığı ve iyi bir dost kalmak istiyordum. Benim yapacak işim vardı.

İşim güç, ama oldukça sakın ve zevkliydi. Özel yaşamım o denli sakın ve zevkli değildi. Bu tutkusu hakkında konuşmak istemediğim için Helmut düş kırıklığıyla benden uzaklaştı; ustam ise beni güvensizce izliyordu, tatlı sesli Katinka konusunda onun rakibi olmayı düşümde bile görmediğimi sonradan anladı.

Gerçeği söylemek gerekirse onu düşümde görüyordum. Ama kim beni bu yüzden yargılayabilirdi? Düşümde yabansı, yıldırım gibi çarpan bir hayranlıkla, kanlı bir zevk sarsılmasıyla –gördüğüm şey konusunda bu gem vurulmamış sözcüğü kullanabilirim ancak– farkına varıyordum ki, benden daha yaşlı, tutkulu olmaktan çok anaç bir kadınla evlenme isteği yanında başka duygular da taşıyordum içimde. Ne var ki Katinka'ya karşı sanki eteklikli bir Karl Otto ya da Helmut'muşçasına rahat davranıyordum. O da bunun farkındaydı ve somurtuyordu. Evin hanımı, birisine yaşlı Kaiser'le (parası ve ünü bir yana) aslında KATINKA KAISER adı çok 'komik' geldiği için onunla evlendiğini anlatıyorsa, gelişme çağındaki aptal bir adamcıktan ne istiyor olabilirdi? Belki de biraz kurnaz olabilseydim, bu tatlı su perisinin (onu, yukarıdan odamdan mavi-yeşil dağ gölünün ortasında siyah triko mayosuyla yüzerken gerçekten büyüleyici bir varlık olarak görüyordum) bana olan sevgisini onu eğitmek için kullanabilirdim. Ama bu benim işim miydi? Benim de kendi üzerimde bir otoriteye ihtiyacım yok muydu? Kendim otorite olma dürtüsüne boyun eğip kaderi etkilemeli miydim? Gençtim, Katinka'dan daha genç.

Yapmam gereken yeterince iş vardı, örneğin yarı-öz kardeşlerime kısıtlı bir miktar para sağlamak gibi. 20 markın ödeme zamanı gelmişti. Vroni bunu anımsatıyordu. Cesaretimi topladım ve alışılmışın dışında aileme gittim, aslında düzenli zi-

yaret günüm pazardı. Babam bukez bana gerekli olan 25 markı vermedi, çünkü burada tüm sorunlardan arındığımı sanıyordu. Onun gayri meşru çocuklarıyla (böyle zavallılara burada 'onun bunun çocuğu' derlerdi) ilgilendiğimi bilmemeliydi. Ahşap ev üretimi için sermaye topluyordu, isteğim onu çok huzursuz etmişti. Bu 25 markın hepsine sigara için mi gereksinim duyduğumu sordu. Oysa sigara bana 1 pfennig'e bile mal olmuyordu, her şeye dikkat eden Katinka, baştan beri her gün mikroskopunun yanına en iyi Türk sigaralarından büyük bir paket bırakıyordu. Yaşlı adam bunu görüyor, ama tek bir söz bile söylemiyordu, koskoca yaşlı adam Katinka'nın öfkelenmesinden korkuyordu. Ama bu babamı ilgilendirmezdi. Babama Danışman Kaiser'in yanında çalışarak ona olan borcumu ödediğim için, ondan metelik alamadığımı söyledim. "Yani borcun mu var?" dedi. "İşte bu çok güzel!" İki tahta levhayı gürültüyle birbirine çarptı. Ahşap levhaları elinden aldım ve borcumun miktarını söyledim. Ahşap levhaları elimden çekip aldı —onları gürültü kesilsin diye düşünmeden elime almıştım— ve eksik dişlerinin arasından tısladı (pahalı bir diş tedavisine yetecek parası kalmamıştı), her şeye karşın gene de onun saygın adını kullanarak borçlanabileceğime inanmıyordu. Bu söz beni öfkелendirdi. Belki de kendini küçük düşüreceği için, annemle birlikte bir yıl boyunca neredeyse salt büyükamcamın benim için verdiği parayla geçindiklerini unutmuştu. Kendimi tuttum, yalnızca nesnel bir gözlemci, olayların görgü tanığı olarak orada bulunuyordum. Ama 25 mark veremese bile bana 20 mark vermesinde dirëttim. Ama 5 markı hediye etmem onu daha da hiddetlendirmişti, "Seni rezil, benim adımlı böyle kullandıktan sonra beş sefil b..... markı suratıma fırlatmaya nasıl cesaret ediyorsun?" Sustum. Sesimi çıkarmadım. Neden söz ettiğini çok iyi biliyordum. Öğrenim giderleri için doldurmam gereken yoksulluk formunda bir hane vardı: Babanızın mesleği. 'Çiftçi' diye yazmıştım. Eğer yüksek mühendis ya da ahşap eşya imalatçısı diye yazsaydım dilekçem kabul edilmezdi. Ama bu dilekçe S. Belediyesi'ne gelmiş ve babamın buradaki saygınlığı açısından iyi olmamıştı. Annem öksürerek içeri girdi, ellerini önlüğüne sildi (hiçbir zaman tam olarak geçmeyen halsizliği yüzünden hâlâ çok terliyordu), ikimizi de güzelce ikna etti, özellikle onu. Tüm suçu üstüme al-

dım, ama para konusunda ayak diredim. Ve aldım. Vroni çalışıyor, çocuklar da yoksul köylülerin yanında kalıyorlardı. Babamın yasal olarak ödemeye yükümlü olduğu para 'kışlarına don almaya' bile yetmezdi, çocuklar da sanıldığından daha nazeninlerdi ve ben sözümü tutmaya kararlıyım. Çok güç koşullar altında sözümü tuttum, bu benim için de, onun bunun çocuğu olmayan kardeşlerim için de iyi oldu.

Evde, yani Kaiser'in villasında beni yeni bir sürpriz bekliyordu. Odam başka birine verilmişti. Yeni bir konuk gelmişti, bu, Helmut'un umutsuz ricaları üzerine buraya gelen oyuncu arkadaşındı. Olgun bir adam olan, zeki, oldukça değişken, çocuksu hatlar taşıyan oyuncunun, erkek olarak Helmut'u beğenmediğini görmeme karşın, Helmut hemen rahatlamıştı. Oyuncu, Katinka'yla daha ilgili görünüyordu.

Ama baba Kaiser sonraları ikisinin, Oswald Schwarz ile Katinka'nın sohbet etmelerini, kürek çekmelerini, yüzmelerini, tenis oynamalarını, hatta ava gitmelerini, avdan kuzguna benzer zavallı bir yaban ördeği getirmelerini kıskançlığa kapılmadan izliyordu. Otuz beşin üzerindeki bu adamı kıskanmak herhalde Kaiser'e saçma geliyordu. Hemen körleşiyor, görmek istemediği şeyi görmüyordu. Yalnızca ilerlemiş yaşının Katinka'nın hafifmeşrepliğine neden olduğunu sanıyor ve daha otuz beş yaşında kendisi kadar kır saçlı olan oyuncuyu kendine rakip görmüyordu. Bunun dışında Helmut'unu bu oyuncuya bağlayan şeyi sezmişti ve bu ince yapılı, uykusuzluğun ve binlerce kuruntunun yordduğu sanatçının kaba bir erkek değil, en azından enerjik, yılmaz bir kadın avcısı olduğunu görmüştü.

Büyük bir ruhsal dinginlikle yine bana, çatı katındaki büyük, aydınlık odama geldi, mikroskopun başına oturdu, sigara ve kanyak içerek benimle çalışmaya başladı. Artık Katinka bana sigara bırakmadığı için sonunda bana da birkaç sigara verdi. Ama bana içki yoktu.

Beyin anatomisinin henüz başlarındaydım. 20-30 doku preparatından fazla bir şey yapmamıştım. Öncekiler ve sonrakiler karşılaştırıldığında aralarında yalnızca çok küçük, neredeyse anlaşılmayacak farklar olduğu için, preparatların iyice incelenmesi ve bir tekinin bile atlanmaması gerekiyordu.

Görüp öğrendiğim her şey beni kendimden geçiriyordu. Bana çok farklı, ama öyle derin bir zevk veriyordu ki, düşümde çıplak Katinka'yı gördüğümde soluğumu kesen haz kadar derindi, diyebilirim, ama bu, gece değil, gündüz oluyordu. İşim çok hoşuma gidiyordu. Yüzmek ve kürek çekmek bana eskisinden daha az çekici geliyordu, artık işimden ayrılamıyordum. Bulmacası, ritmik, planlı bir bütünlük oluşturan hücrelerin düzenlenişini (kimsenin bu bulmacayı çözmemesine, kimsenin bu ritmi kavrayamamasına ve planın bir milimetre derinliğine inemesine, bir milimetrekare genişliğinde bile çözmemesine karşın) bir kez Kaiser'le konuşurken, geceleri aşağıda deniz kıyısındaki müzik ve gülüşmeler yüzünden rahatsız olup uyuyamadığım zamanlar yatağımdan görebildiğim kadarıyla samanyoluyla karşılaştırmıştım. Hocam bu tür karşılaştırmalara karşıydı. Bildiklerine sıkı sıkıya bağlıydı. Olmayan şeyleri göz önüne almak onun ilkesiydi. Sinir hücreleri başka, samanyolu başkaydı. Bu konuda uzman, ötekinde kara cahildi.

Ekim ortalarında hepimiz kente döndük. Doktor Kaiser beni arabasına aldı. Karısı, çocukları ve oyuncu (küçük köpeği de unutmayalım) sabah erkenden yola çıkmışlardı. Bu sakin yolculukta Kaiser'in benim durumum hakkında konuşacağını umuyordum, çünkü ona bomboş, kışları buz gibi olan odama ve 'Prinzregenten von Bayern'deki 'bulaşık'a dönmenin beni korkuttuğunu açıkça söylemiştim. Ayrılırken anneme de durumu açıklamıştım. O da nasıl yaşadığımı ve yoksulluktan uzak olmadığımı bilmeliydi. Annem anlattıklarımı dinledi, uzun süre tereddüt etti, sonra da eğer 'alçakgönüllülüğe' yeniden kavuşsam bunu *ona* söyleyeceğini belirtti. Bunun üzerine bana, onun nemli, hâlâ biraz titrek elini öpmekten başka yapacak bir şey kalmadı. Annem çok yaşlı değildi, ama saçları çoktan ağarmıştı ve yaşlı bir köylü kadını gibi duruyordu.

Kaiser de bana karşı pek lütfkâr değildi. Ama işin peşini bırakmadım. Eğer dikte saatlerini tek tek ödemek yerine, hakkımı sabit bir aylık gelirle ödemeye yanaşmıyorsa, söylemesi güç de olsa, o zaman 'elime' biraz para vermesini istedim. Mutlaka 100 mark almam gerekiyordu. Üç ay boyunca 90 mark ka-

zanmıştım. Toplam borcum gene 300 mark tutuyordu. Ama artık eskimiş, biçimsiz giysimle dolaşamazdım. Ayakkabı ve çamaşır almam gerekiyordu. Kentte birbirimizden soğuk ayrıldık. Belki de benim coşkuyla teşekkür etmemi beklemişti.

Dönüşüm nedeniyle çatı katındaki odacığım düzenlenmişti, her şey pırıl pırıldı ve kapıcı kadın bir demet yıldız çiçeği getirmişti. Ona içtenlikle teşekkür ettim. Çünkü benim için bunları yapmak zorunda değildi. Otelde de aynı biçimde dostça karşılandım. İcimden benim yerime bir başkasını bulmuşlardır diye korkmuştum, ama restoran sorumlusu kadın yerimi benim için boş tutmuştu. Artık güvenilir bir bulaşıkçıydım. Bu işi makine başındaki bir fabrika işçisinden farklı yapmıyordum, eğer bir şey kırmışsam mutlaka çok özel bir durum söz konusuydu. Bu güzel kapkacağa asıl tahribatı paskalyadan sonra baharda, dördüncü sömesterde psikolojide uygulamalı çalışmalara, invaseksiyon denilen canlı hayvanlarla yapılan deneylere başladığımızda yaptım.

Çok önceden beri bunun ne olduğunu biliyordum. Helmut bana yağmur altında, küçük bahçemizde anlatmıştı. O zamandan beri dehşet içindeydim. Bilim uğruna işkence edilen hayvanların kanı bulaşmıştır diye uzun süre Danışman Kaiser'e elimi uzatmak istememişim (gerçi o da bana hiç elini uzatmıyordu). Bunun mesleğimizin bir parçası olduğunu ve benim de bu işin içinde olduğumu kendime anlatmam gerekiyordu. Belki de bunu kendime anlattım ve bununla tatmin olup avundum. Rakıcının cesedine gönül rahatlığıyla diseksiyon yapabildikten sonra, gariban bir ite bakarken yüreğimin yumuşamaması çok da kötü bir şey olmamalıydı. Ama ayrıntıları uzun uzun anlatmayacağım. Bunun nasıl bir deney olduğunu, bu sırada hayvanların ve insanların nasıl davrandıklarını betimlemeyeceğim.

Yalnızca bir şey söyleyeceğim: Doktorluk mesleği yaşamımın tek amacıydı. Tek idealimdi diyebilirim. Ama iki yıl önce bütün bunları bilseydim, seve seve turist rehberi, metal işçisi ya da marangoz olabilirdim. Hükmetmek ve bilgimi artırmak istiyordum. Ama insan gibi ve belki de zavallılığı yüzünden daha fazla acı çeken, insana benzer, akıllı ve seçkin bir hayvanın kör 'kader'ine hükmetmek istemiyordum, çünkü onların köpekler aleminde hiçbir umudu, inancı, tatlı anıları ve düşleri yoktu.

Böyle bir canlıdan bir şey öğrenmek istemiyordum, onun mekanik çırpınışlarıyla bilime olan açlığını doyurmak istemiyordum. Daha sonra, hemen ertesi yıl, klinikteki ilk sömestrde birçok insanın hasta yatağında, sargılar içinde insanlık dışı acılar çektiğini gördüm. Ama acı çeken, bağırان, dişlerini sıkan, gözlerini döndüren ve tüm gözeneklerinden soğuk terler boşanan bir insanı, hayvandan bin kez daha kolaylıkla kendi haline bırakabilirdim, çünkü onların acı çekmesi benim suçum değildi. Belki onlara henüz yardım edemezdim, ben yalnızca öğrenme açlığı çeken bir görgü tanığıydım. Ama burada suçlu değildim, henüz bu konuda bir fikrim yoktu. Ama bir köpek ya da mağdur olduğu, daha korkunç bir biçimde acıdan kıvrandığı, daha umutsuzca miyavladığı, daha akıllı olduğu için daha ciyak ciyak bağırان bir kedi acı çekerken yüreğim dehşetle doluyordu. Bu dersten yararlanmak istemiyordum. Buna karşı bir şey yapamaz mıydım? Yararsız bir soru. Dehşet akıldan ağır basıyordu ve eski EZİNTİ duygusuna kapılıyordum. Masaya yatırılan kalp tıpkı benimki gibi atıyordu, akciğer tıpkı benimki gibi soluk alıp veriyordu, beni en çok isyan ettiren şey de insana olan benzerlikti, uygar insanla çok eski çağlardan bu yana değişmeyen ilkel hayvan arasındaki bu yakınlık zavallı yaratığın yazgısını belirliyordu. Dehşet ve utançtan kendimden geçerek insanın mı, yoksa vahşi hayvanların mı daha canavar olduğunu sordum kendime. Birdenbire kanlar içindeki Katinka düşünüy anımsadım ve dehşetle irkildim. Ölü gibi bembeyaz, dizlerimin bağı çözülmüş, koridora çıktım, ders bitene dek bekledim, şapkamı aldım ve öğleden sonra kentte dolaştım durdum. Akşam otele çalışmaya gittim. Elime aldığım her şeyi kırıp döktüm. Bunu yaparken ellerim titremiyordu, sanki ellerimi şeytan yönetiyor gibiydi. O zaman ilk kez şeytanın varlığına inandım, görmek istemediğim birçok şeyi görmediğim için o zamana değin dünyanın gözüme hep 'eğlenceli' görüldüğünün farkına vardım. Tüm bu şanssızlıkların üstüne şimdi de epeydir benden uzak olan yağ ve 'kokmuş' geyik kokusu yeniden üstüme sinmişti. Benden uzaklaşmıyordu, korkunç bir gündü. Eve gidip anneme sığınmayı, ona açılmayı düşündüm. Ama ondan utanıyordum. Korkusuz ve güçlü olmayı kafama koymuştum. Gayet sakin, ağızlarında sigara, gözleri soğuk öğrenme hırsı ve merakıyla dolu ar-

kadaşlarımın bakışlarına cesaretle katlanamıyordum. Yoksa danışmana mı açılsaydım? Salt kişisel hırsı yüzünden çarpıcı araştırmalar yapmak ve bir bilim ödülü ya da yüksek bir unvan alıp budala karısının gözüne çok ünlü bir adam olarak görünmek için yüzlerce hayvanı –görüldüğü kadarıyla da boşuna– ziyan eden, bu uğurda kurban eden kişiye mi?

Bir çare daha kalıyordu. Öğrenimimi bırakıp eve dönmek ve babama yardım etmek. Ama acaba acemi bir çırak olup 75 markını elinden alarak ona yardımcı mı olurdum? Ya iki kardeşimin 20 markını keserek? Çünkü büyük amca bu parayı yalnız öğrenimim için veriyor ve her sömestr aldığım notları istiyordu. Ne yapmalıydım? Üç gün derslere gitmedim ve enine boyuna düşündüm. Yükü her iki omzuma bölüştürecektim. Eğer ileride doktor olarak belli bir yere gelirim, kesinlikle kaçınılmaz olan inviseksiyonu mutlaka, en azından hayvanları uyuşturarak yapma yolunda tüm gücümü kullanarak, bu insancıl tavrın yükselteceği giderleri karşılayacak bir fon oluşturmak istiyordum. İlerlemelere ve insancılığa inanıyordum, inanmak zorundaydım. Ama bu yeterli değildi. O andan başlayarak artık et yememeye karar verdim ve savaşa dek vejetaryen olarak kaldım.

Kaiser gibi bir insan sarrafının gözünde hep soğukkanlı, içgüdüsel eğilimlerine söz geçiren olan bir insandım. El becerim vardı, bana cerrahi eğitimi görmemi öğütledi, bu eğitimin her doktora –geleceğin psikiyatrina da– kişilik eğitimi açısından yararlı olduğunu söyledi. Onunla S.'ye gitmek yerine, isteği üzerine yazın cerrahi kliniğinde para almadan gönüllü olarak çalışmak için başvurdum. Haftalar boyu gözleyerek, öğrenerek, küçük işlerle uğraşarak, profesörün de hazır bulunduğu, 'günün operatörü'nün, deneyimli bir asistanın yanında durarak geceleri çalıştım.

O zamanlar bocaladığımı itiraf ediyorum. Gerçi tıbbın en etkin dalı olan cerrahiye ilgi duyuyordum, ama en edilgin, hastaları iyileştirmede görece en başarısız dal olarak görülen psikiyatri ve nörolojiye de aynı ilgiyi duyuyordum. Ama evrensel, daha hareketli, ama çok kanlı olmayan 'iç hastalıklar'a, iç organlar, enfeksiyon hastalıkları, zehirlenmeler, verem, tropik

hastalıklar gibi iç hastalıklara giren hastalıkların tedavisiyle uğraşmaya yönelmek benim için en iyisi olacaktı. Bu dal, o zamanlar röntgen araştırmalarının o güne dek bilinen her şeyi altüst eden sonuçlarıyla gerçekten büyük ilerlemeler göstermişti.

Hasta ruhların bilgisi olan psikiyatri gibi belli bir dile, belli bir ülkeye bağlı değildi (ruh ve dil neredeyse aynı şeydir) ve insanları yalnızca bedensel yönden tanıyan cerrahi gibi kişiliksiz değildi.

Ama o zamanlar Kaiser'e çok şey borçluydum, yalnızca para yönünden de değil. Öğreniminin son yılında bana ancak yetecek kadar para vermişti. Ve fazlasıyla, hem de çok fazlasıyla adeta ikinci babam olmuştu. Kendini böyle ortaya koymuş ve öz babam benden anlaşılmaz bir şekilde –ve aslında herhangi bir neden olmadan– her geçen gün biraz daha uzaklaştıkça, Kaiser adım adım da olsa bana yaklaşmıştı.

Öğrenimimi tamamladıktan sonra cerrahi kliniğinde bir sömestr gönüllü asistan olarak çalıştım. Bir rastlantı bana soğukkanlılığımdan, geniş bakış açımdan ve irademe hâkim olmamdan bir şey kaybetmediğimi gösterdi: Bir gece kavgada kavgasından derin bir yara almış, kan kaybı ve şoktan baygın genç bir kasap çırağı getirilmişti. Narkoz yapıldı, yara dezenfekte edildi ve kesilen damarı hemen bağlamak için parçalanmış yarası dikkatle açıldı.

Ama ameliyat ilerledikçe kanama artıyordu. Daha alt tabakalarındaki çok büyük bir kan damarı kesilmiş olmalıydı. Yarayı hemen açığa çıkarmak gerekiyordu, yoksa zavallı kan kaybından ölecekti. Ama yara nasıl bulunacaktı? Kelimenin tam anlamıyla kandan başka bir şey görünmüyordu. Yüzü kireç gibi beyazdı, yüzünden aşağıda ise her şey sıcak bir kızılık içinde yüzüyordu. Gerçi parmakla çok özen gösterilerek derinlere dokunulabilirdi, ama lastik ve cerrahi eldivenli parmaklarla doku tabakalarındaki kan damarı, sonra da yara yerindeki kan damarı nasıl hemen bulunabilirdi?

Dâhiyane bir cerrah belki sezgi gücüyle davranır ve bir mucize yaratabilirdi, ama ya biz? Yara yeri bulunamadı, ameliyat yarıda bırakıldı ve çabucak sargı yapıldı. Böyle bir sargı en yüksek doktorluk sanatıyla bile yapılsa kanamayı durdurma ve yaşam kurtarma umuduyla değil, yalnızca zavallı herif ameliyat

masasında ruhunu teslim etmesin, yatağına canlı olarak götürülebilirsin diye apar topar yapılmıştı. Yoksa kliniğe sorun çıkar, yani tutanaklar, hukuki soruşturmalar falan gerekirdi.

Hepimiz, yani nöbetçi cerrah, birinci asistanı, ikinci asistanı olarak ben ve narkozitör hiçbir şey yapamadan öylece dururken birden aklıma bir şey geldi. Dergileri çok iyi izliyordum ve M... adlı bir Alman hekim yüzbaşının yeni yöntemini okumuştum. Yöntem, bu gibi durumlarda normal bir gaz hortumunu hastanın karnına dolayıp iyice sıkarak, karındaki kan taşıyan damarları iyice sıkıştırmaktı. O zaman bacaklarda kan dolaşımı duruyordu. Sonra kalpten kan gelmiyor, kalbe de kan gitmiyordu. Kan akışı durdurulunca her şey net görülebilirdi. Böylece yara yeri aranabilir ve ortaya çıkarılırdı. Ortaya çıkınca da damar bağlanır ve eğer sorun kan dolaşımının vazgeçilmez gidiş yolu olan ve bacakta beslenme bozukluğuna yol açarak kangrene dönüştürebilen uyluk ana atardamarında değilse hasta kurtarılırdı.

Ama bu düşünceler yararsızdı. Burada sorun bölgesel ölüm değil, tüm bedenin ölümüydü. Operatör önerimi kuşkuyla dinledi. Ama başka çözüm yolu kalmadığı, bir mucize beklemek olanaksız olduğu için ve belki de gençliğime ve deneyimsizliğime karşın bir şeyler yapabilirim diye bir gaz hortumu getirtti ve zayıf, kuru gencin karnının çevresine doladı, ameliyat teknişyeni sağa, yürekli, bilgili başhemşire sola çekti. 20 saniye sonra sihirli değnek etkisini gösterdi, kanama durmuştu. Otuz saniye sonra da yara yeri bulundu. Ama ne yazık ki üst uyluk ana atardamarındaydı. Bu damarı bağlamak hastanın yaşamını kurtaracak, ama bacağı feda edecekti, sonra amputasyon yapılması gerekiyordu. Ama amputasyon cerrahlar için bir çeşit günah gibiydi, tıpkı diş doktorunun diş çekmesi gibi son çareydi.

O zamanlar Amerikalı Doktor Armand Carell tarafından ikinci önemli teknik buluş yapılmıştı, dâhiyane bir yöntemle damarlar dikilebiliyordu. Bunun için çok ince bir iğne gerekiyordu. Bizim böyle iğnemiz yoktu. Ama boş zamanlarında ince el işleriyle uğraşan bilgili hemşirede vardı. Hemen getirdi, iki dakikada sterilize edildi, en ince iplik alındı, dikişler tüm dünyadaki doktorlara yönelik 'Uluslararası Cerrahlar Dergisi'nde gösterilenler gibi olmuştu.

Neyse ki yarayı keskin bir alet, büyük bir olasılıkla çiftçilerin, kasapların, oduncuların kış ceplerinde zevkle taşıdıklarına benzer bilenmiş bir 'cep çakısı' açtığı için yaranın kenarları hemen birleştirilebilmişti. Tabii gaz hortumu da hemen çözülmediydi, çünkü beden onu uzun süre kaldıramazdı. Ama bu riske girilmeli ve ölüm denen ustanın elinden bir insanın yaşamının kaçırılıp kaçırılamayacağı denenmeliydi. Divit kalınlığındaki pörsümüş damarın bir solukta akan kanla nasıl dolduğunu gördük. Dikiş yeri gerildi, ama sıkı tutuyordu. Ameliyatın kalan kısmı çocuk oyuncağıydı. Hepimiz elbirliğiyle çok iyi çalıştık ve ameliyathaneden kan ter içinde, ama mutlu bir şekilde ayrıldık.

Ama ben bir annenin bakire ya da aşk yarası almış kızını manastıra sürüklediği gibi beni psikiyatriye sürükleyen Kaiser'e bağlı kaldım. Ama benim ne kalbim yaralıydı ne de mecnundum. Üzüntülü olan oydu ve bana ihtiyacı vardı.

Genç kasap çırağı başımıza zaten yeteri kadar dert açmıştı. Kan dolaşımı uzun süre engellendiği için ayak parmaklarının ucu kangren olmuştu ve iki ayak parmağıyla başparmağının bir bölümünün kesilmesi gerekiyordu. Tüm yaşamını yitirmekten se ucuz kurtuldu denilebilirdi. Ama o öyle düşünmüyordu ve artık işini yapamayacağı ve ayrıca ayaklarının biçiminin bozulması dış görünümünü bozduğu için klinik ona tazminat ödemek zorundaydı.

Ama biz zaten özel bir teşekkür beklemiyorduk. Kendimizi yarı-Tanrı gibi görüyorduk ve yarı-Tanrılar da teşekkür uğruna bir şey yapmazlardı.

Genç kasap çırağının yaşamını kurtaran her iki teknik gelişme de, hayvanlar üzerinde uzun süreli sistematik deneyler olmadan asla gerçekleşemezdi. Öyleyse o zamanlar vazgeçilmez olan bu deneylere kendimi alıştırmalıyım. O zamanlar, insan yaşamı dünyanın sahip olduğu en yüksek değerdi, sayısız hayvanın yaşamıyla bile karşılaştırılamazdı.

Bu düşünce danışmanın planlarını onaylamamı sağladı. Gerçi sağlam bir insandan tiroit dokusu nakliyle bir ruh hastasının ya da zekâ özürlü bir insanın iyileşebileceği düşüncesine onun kadar fanatikçe saplanmamıştım. Şimdiden 'zekâsı gelişmemiş birini zeki bir insana çevireceğim' diye övünüyordu. İki

araştırmacıdan biri fanatik olup tüm engelleri yıkarken, öteki-
nin teknik gelişmeleri dikkatle izleyip, her şeyi kontrol ederek
gerçekçi ve kuşkuya yer bırakmayan sonuçlar çıkarması yeter-
liydi. Öteki, ben olmalıydım.

Konu, öncelikle gerçek akıl hastalarının iyileştirilmesi de-
ğildi, hastalığın merkezinin beyin olduğunu düşündüğümüz
için zaten çaresizdik bu hastaların karşısında. En önemli akıl
hastalıklarının nasıl, nerede, neden olduğu kimse için net de-
ğildi. Sanki beynin normal işlevi yani düşünme, bir beyin araştı-
rmacısı için çok mu netti?

Burada Tanrı'dan güç alan bilim adamının ve doktorun dâ-
hiyane sezgileri de yardımcı olamıyor, sistematik işe yaramıyor-
du. Yıllar boyu mikroskopla sayısız beyin preparatı incelemi-
tim, Kaiser ise çok daha fazlasını. Ama aklın merkezi ve işleyişi
üzerine bildiklerimizi ortaya koymak istediğimizde, preparat
yığınları ve tutanak desteleri karşısında kuşkuyla gülümseyerek
susmak zorunda kalıyorduk. Susmak yeğlenmezse, şu söylene-
bilirdi: Belki benim beş yıl önce ganglionların sistematığının sa-
manyoluyla aynı olduğunu öne sürdüğüm coşkun açıklamam,
konuşma merkezi, şu ya bu kas hareketinin merkezi üzerine bi-
linenler kadar kesindi.

Yaşlı bilgin itiraf etmese de sıkça konuşmak istiyordu.
Uzun süreden beri gizli kalmayan sırrını kendine saklamak isti-
yordu. Ve her şey öylesine insancıl, öylesine bayağı, öylesine
çok kez olmuştu ki, olayların akışını ve bu süreci izleyen sonu-
cu –Yaşlı bir adam. Genç bir kadın. Hepsi bu– görmemek için
insanın tutkunun tutsağı olması gerekirdi.

Bu yaşlı adam da bir zamanlar gençti. Şimdi artık şefkat di-
lenen bu kır saçlı Romeo bir zamanlar az sevilmemişti. Şimdi
kendini çok yalnız hisseden bu adamın üç harika oğlu ve nere-
deyse yetişkin çok güzel iki kızı vardı. Ama bunlar onu avun-
duruyor muydu? O, hep genç ve hoş olmak istiyordu, pörsü-
yen bedenine karşın karşı konulmaz ve ölümsüz olmak, sevil-
mek, saçsız ve bir deri bir kemik kalmış Sezar kafasından mah-
rum kalmamak için yarı-Tanrı düzeyine ulaşmak istiyordu.

Katinka onu sevmiyordu. Bunu açıkça söylüyordu. Ama
Kaiser buna inanmıyor ve sözlerini ağzına tıkıyordu. Olgunca,
kendi kusuru olmadan boşanmış, hâlâ güzel bir kadın olan ve

benimle yakınlık kuran kâhya kadına sorduğumda bunları anlatmıştı bana. Onunla birlikte mutsuz değildik. Belki de birbirimizden çok az beklentimiz olduğu için böyle olmuştu. Daha fazla söylenecek bir şey yoktu. İkimiz de yaşlı adama bağlıydık. Onun gözünü nasıl açabileceğimizi düşünüyorduk. Ama olağanüstü zeki ve yaratıcı bir insanın, yeni bir şey söyleyemeyeceğimiz bir insan sarrafının ve doktor olarak mutlaka kendi durumundaki insanlara vermiş olduğu öğütlerden kendini yoksun bırakan birinin gözünü nasıl açabilirdik?

Buna karşın hep bir umut ışığı taşıyordu. Gerçekten öyle miydi, yoksa Kaiser mi öyle göstermek istiyordu, bilmiyorum. Katinka'nın, 'Katinka Schwarz' adının kulağa 'Katinka Kaiser' gibi 'şirin' gelmediğini aklının ucuna bile getirmeden sevdiği oyuncu da gözden düşüyordu. Artık ona büyük roller verilmiyor, oynadığı küçük roller de de isteneni veremiyordu. Ne de olsa küçük rolde büyük olmak zordur. Güç durumdaydı, bazı insanlara bakması gerekiyordu ve sorunları onu genç sevgilisinin kendini gençleştirdiğinden daha fazla yaşlandırmıştı.

Kaiser ise dünyayı sarsacak bilimsel bir beceriyle beyin gücünü bugün kanıtlarsa ertesi gün Katinka'nın onu yeniden sevmeye başlayacağını düşünüyordu. Yani Stockholm'den Nobel ödülüyle dönse, Katinka'nın boynuna atılıp sarkık dudaklarını öpeceğini ve ikinci sınıf bir oyuncu olduğu için 'Schwarz Bey'i unutacağını düşünüyordu. Bu yanılsama onu ayakta tutuyordu.

Yıllar boyu çeşitli deneyler yapmış, ama deneyler onu düş kırıklığına uğratmıştı. Hayvanlarla, akli olmayan canlılarla akıl deneyleri yapılamazdı. Ama bu dâhiyane fikre inanıyordu, ben de onu desteklemeliydim, ününü benimle paylaşacaktı ve eğer bir gün, yalnızca tatlı sesli karısıyla yaşayabilmek için ününün doruğunda çalışmayı bırakırsa, onun varisi olacaktım, buna söz veriyordu. Beni cerrahi teknikler üzerinde çalıştırmasının nedeni buydu. "Bir operasyonla her zekâsı az gelişmiş insandan, bir akıllı insan yaratacağım," diye yineliyordu evin içinde her gün, böylece yaşlanan iki insanın arasında uzun süredir artık eski neşesi ve çocuksuluğu kalmayan, geçkinleşen Katinka'yı etkileyebileceğini sanıyordu.

Kaiser'in kliniğinde önce, annesinin izniyle zekâsı az gelişmiş biri üzerinde çalışmaya başladık. Kaiser annenin de, yirmi

yaşında, bir metre on santim boyunda, miksödem yüzünden ancak birkaç sözcüğü geveleyebilen, gelişmemiş, cüceye benzer ahmak oğluyla aynı anda ameliyat olmak için sanatoryuma gelmesini sağladı. Ben narkozla annenin tiroidinden bir parça almak için bir masanın başındaydım, o da bu parçayı zavallı özür-lünün boynundaki ameliyat yerine yerleştirmek için yanımdaki masanın başındaydı. Hiçbir tehlikesi yoktu. Üstelik oldukça il-ginçti.

Genç adam ameliyattan öylesine sersemlemişti ki, elinin parmaklarını bile sayamıyordu. Ameliyattan birkaç gün sonra zekâ özür-lünün o zamana dek boş ve hayvansı olan bakışları aydınlanıp insansı hale gelince nasıl da sevindik! Genç adam ge-lişti, beş ayda on santimden fazla uzamış olmalıydı. Keçe gibi saçları ipeksi bir hal aldı, 160-170 sözcük kullanabiliyor, yirmi-ye dek sayıyordu, saati falan öğrendi. İyileşmesinden neredeyse çılgına dönen annesini tanıdı. Okuma-yazma öğrenmeye başla-dı. Yetişkin biri gibi yemek yemeye, normal bir sesle kendi kendine şarkı söylemeye başladı, artık bir insan olmuştu.

Bizim şefin o günlerdeki mutluluğu öylesine sürükleyici, karşı konulmaz ve önemliydi ki gerçekten de küçük tatlı kadın etkilendi ve yaşlı adam halkın takdirinden önce büyük bir seve-cenliği kanıtlayan öpücükler, okşamalar, tatlı sözler ve hayran bakışlara boğuldu. Yalnızca ben kuşkuyla baktım, bu davranış-ların bir kız evladın dürtüleri ve gözünde saygınlık kazanan ko-casının acı çekmesi karşısında rahatsız olacak vicdanın kısırtıla-rı olduğunu öğrenebiliyordum. O, biraz geç kavrayan genç bir kadının şefkati olarak gösterdi bütün bunları. İnsan bu konuda aldanabilirdi, ama aldanmamalıydı.

Bildiğim tek şey, genç zekâ özür-lünün bedensel ve ruhsal gelişimindeki ilerlemelerin birdenbire durmuş olmasıydı. Yeni öğrendiklerini yavaş yavaş ama geri dönülmez bir biçimde unu-tuyordu. Eski haline dönmüştü. Tiroid coşkusu çoktan geçmiş-ti. Uyandırılmıştı, şimdi ise yeniden uykuya dalmıştı. Annesi ve şef bunu görmüyorlardı. Ben zavallı gencin klinik tutumunda bunu görüyordum. Yapılan canlı doku naklinin örnek kesitin-de bunu görüyordum. Doku, aptal bir yağ parçasına dönüşmüş-tü. Artık bilimsel devrim diye bir şey söz konusu değildi. Ka-iser ne yapabilirdi? Hoş olmayan bir şey yaptı; ya kıskançlıktan

sonuçları değiştirdiğimi ya da ameliyatı bilerek özensizce yaptığımı söyledi.

İradem, alçakgönüllülüğüm ve serinkanlılığım sayesinde ruhumun böylesi zayıflıklarından kendimi şimdiye dek bir ölçüde uzak tutmuş ve ona da bütün sadeliğimle aynısını öğütlemiş olmam, Tanrısal havalardaki bu yaşlı beyi rahatsız etmişti anlaşılan. "Bir vejetaryen etten ne anlar?" diye küçümseyerek haykırdı. Belki de bizim gibiler eti 'sağlam ayakkabı' olmayan kadın ya da erkeğin efendisi olmakla anlıyorlardı.

Bu konuda haklıydı, ama onun gibi sevmemiş, onun gibi sevmek istememiştim. Tüm yaşamımı bilinçli aklın soğuk ışığı altında geçirmek istiyordum. Her şeyin yalnız akılla bitmediğini anlayamadığım ve anlamak istemediğim için, belki de salt bu yüzden daha sonra tanımlanamaz acılar çekmek zorunda kalacaktım. Bir ruh vardı, ama bir de ruhaltı vardı. Belirleyici anlarda kararlarımızı ya da inançlarımızı belirleyen, La Rochefoucauld'nun ya da Voltaire'in akıl konusundaki mantıklı nedenleri değil, duyguların hesapta olmayan gel-gitleriydi.

Yaşamının iki temel ögesi olan kadın ve mesleki başarı konusundaki nesnel yargımla şefimi tehlikeli yanılgılardan koruduğumu ve bana teşekkür borçlu olduğunu söyleyerek bu konuyu kapatabilirdim. Hâlâ teşekkür etmese bile, Yahudi Kaiser'in dediği gibi, teşekkür yerine kötülük etseydi de, her şeyi yapsaydı da keşke, benim için uzun süredir küllenmiş olan babamın rüşvet davasını öne sürerek beni küçük düşürmeye çalışmasaydı. Bu çok saçmaydı, buna layık değildim. Benim bu işle ne ilgim vardı? Ama kötü niyetini anlamıştım, işten ayrıldım. Artık psikiyatriden, analizler, hipnozlar gibi ruhsal yöntemlerle akıl hastalıklarıyla savaşılan yeni yöntemlerden zevk alıyordum. Kalan borcum için ona bir senet uzattım, öfke içinde kendinden geçerek kâğıdı parçaladı. Kâğıt parçalarını topladım, bir zarfa koydum, zarfı yapıştırdım ve masasının üzerine koydum. Odasından ayrılırken hiçbir şey anlamadan ardımdan baktı. Kâhya kadın Angelika yaptıklarına çok kızıp istifa etmiş. Sanki yaşamı yeterince mahvolmamış gibi, aynı akşam Katinka ona Oswald'sız yaşayamayacağını söylemiş. Kocasını aldatmak iste-

miyormuş (belki de böylesi, onu tamamen yitirmekten daha iyi olurdu). Boşanmasına kolaylık sağlamasını istemiş, oysa Kaiser birçok kadını istemedikleri halde boşanmaya zorlamıştı. Nafakadan vazgeçmiş. O da, "Peki nasıl yaşayacaksınız sefil çulsuzlar?" diye sormuş. Katinka omuz silkmiş. O da, Katinka'nın paradan vazgeçmesini kabul etmiş, cimriliğinden, pintiliğinden değil, sırf ikisi mutlu olmasın diye, kızgınlığından.

Aynı akşam Katinka valizini alıp gitmiş. Sonraki günlerde Kaiser evde telefonun başında Katinka'dan ya da benden telefon beklemiş. Geri döneriz diye beklemiş, kin ve öfkeyle yalnızca bizi düşünmüş. Ben ailemin yanına gittim, babam küçük İsveç köşkleri için küçük bir fabrika kurmuştu, işleri ağır ilerliyor, ama iyi gidiyordu. Hâlâ o hoş alçakgönüllülüğünü bırakmamıştı, bu yüzden yanında olmaktan hoşlanmıyordum, ama artık kamburu çıkmış, yüzü kırışmış annemde hâlâ biraz buruk, ama içten ve gerçek bir şeyler vardı ve onun yanında kendimi iyi hissediyordum.

Birkaç gün sonra kâhya kadın beni aradı. Kaiser adına gelmişti, Kaiser her şeyi unutup geri dönmemi istiyordu. Katinka'dan da aynı ricada bulunmuştu. Onu tekrar gördüğümde her zaman güçlü olan bu insanın yıkıntı haline dönüştüğünü görünce ürktüm. Ağzının çevresindeki sakalların arasında yer yer kırmızı boşluklar vardı. Bunlar danışmanın duygusal hezeyanlar içinde susmayı, kendine hâkim olmayı öğrenmek, acılarını dışa vurmayı engellemek için dudaklarının üstüne bant yapıştırmasından kaynaklanıyordu. Çatlak bir sesle, hastalıklı, yaşlılara özgü bir hareketle, "Şaraba karşı, ağlamaya karşı," dedi. Katinka'ya yazdığı ve 'tüm güzellikleri ve sevgisi için yürekten gelen teşekkür' olarak onu tek mirasçısı yapacağına söz verdiği mektubun müsvettesini gösterdi. Bütün bu mal varlığının Katinka'yla alay etmek olacağını, en iyisinin ona ayda birkaç yüz mark gönderip onu unutmak olduğunu söyledim.

Öğüdümü tutmaya çalıştı. Rol yapıyordu. Kıskanç olmayı, saf babacan lütfkârlığı oynuyordu, ama gazetede D.O. Schwarz adlı deneyimli saray tiyatrosu oyuncusunun bir zamanlar kendisini yücelten ve alkışlayan insanları düş kırıklığına uğrattığını okurken, bakışlarında yaşına inat ihtiras dolu bir vahşetin parladığını gördüm. "Zavallı Katinka! Vah vah! Artık

Oswald bile denmiyor! O. Schwarz deniyor! Katinka bunu bir okusa!" dedi Kaiser gazeteyi bana uzatarak. Ağzı kulaklarındaydı, neredeyse gençleşmişti, uzun süredir tattığı ilk sevinçti bu. Birkaç ay sonra gene büyük bir ümitsizliğe düştü. Önemli bir olay olmadığı için değil, hiçbir olay olmadığı için ve yaşlanma olgusunun amansız sürecine teslimiyete ve yalnızlığa katlanmadığı için.

Kaiser'in ricası üzerine benim gibi yanında kalan kâhya kadının eskisi gibi çiftlikle ilgileniyordu. Yaşlı adam yaşamında yeterince onurlandırılmıştı. 'Kişisel' soyluluğun onun için başka bir anlam taşıdığı kimsenin aklına gelmezdi. Ama durum böyleydi. Kaiser yönetimce kötü bir Katolik ve yarı anarşist sayıldığı için güçlükleri çok büyüktü. Birdenbire fikrini değiştirdi, taht, ordu ve mihrap onun için en kutsal değerler oluverdi, bilimde özellikle akılcı yöntemleri geliştiren Yahudi bilginlerin büyük başarısını takdir etmeyi öğrenmiş olan Kaiser, artık bir Yahudi düşmanı olmuştu, çünkü Schwarz yarı-Yahudi melez bir evlilikten dünyaya gelmişti. Kaiser'in soyluluk unvanı aldığını öğrense, Schwarz'ın hasetten sapsarı kesileceğini düşünüyordu; titrek dudaklarıyla bir kez eski karısının adını söyledi: KATINKA VON KAISER ve bana bunun kulağa görkemli gelip gelmediğini sordu. Gülümseyerek başımı salladım. Kadın adlarını Ma, Kat, Lu, Pat, Li, Lo vb. budayıp rezil etme alışkanlığını sürdürerek "Ve buna karşı Kat Schwarz!" diye alay etti.

Tüm bu ayrıntılar onu ancak birkaç hafta rahatlatmıştı. Yaşamaktan yorulmuştu. Toplum için çalışmak ona bir şey ifade etmiyordu. Politikayı bayağı içgüdülerin alanı ve en aşağılık entrikaların merkezi olarak küçümsüyordu. Bana manastıra gitmek istediğini söyledi, acı bir gülümsemeyle, ateistler manastırına, diye ekledi. "Peki ya aileniz?" diye sordum, Helmut'u düşünüyordum. Yanıt bile vermedi.

Klinikteki işleri üstlenmeliydim. Önce bir akademik unvan kazanmam gerektiğini söyledi. Bunun için bir bilimsel çalışma yapmam, tez hazırlamam gerekiyordu. Bunlar genellikle değersiz laf kalabalığı ve toplama bilgiler yığınıydı. Gözüm daha yükseklerdeydi. O zamanlar Viyana Genç Yahudi Psikiyatri ekolü ve Charcot'un etkisi altındaki olgular, 'isteri ve psikojen rahatsızlıklar' diye adlandırılan, akıldan kaynaklanan, bir kısmı

sinirsel rahatsızlıklar gibi mekanik, bir kısmı da isterik körlük, isterik sağırlık, isterik konuşma bozuklukları, dilsizlik ve duyu-sal bozukluklar gibi daha çok ruhsal özellikler taşıyan rahatsızlıklar daha fazla ilgimi çekiyordu. Sorun, günlük ruhtan ruhal-tına giden yolu bulmaktı. Bu konuda hipnozlar ve analizler bi-ze çok şey söylüyordu. Ama daha kesin bir yol bulunamamıştı. Birçok malzeme topladım, çalışmam alışılmış çalışmalardan da-ha iyi bir laf kalabalığıydı. Sonunda çalışmamı bitirdim ve dok-tor unvanını elde ettim.

RUHALTI'na dek uzanan bu alan adli içtihatlar için de il-ginçti, psikojen rahatsızlıklar simülasyonla ilgiliydi ve bu konu-da bir ölçüde uzman sayılırdım.

O zamanlar birdenbire yazgıyla rastlantı arasında temelde bir ayrım yapılamayacağını anladım. Oswald Schwarz'ın bir adaşı vardı, bu adam kendi gibi zarif, yıpranmış, nazik bir ka-dın avcısı değildi, tersine sessiz, sâkin, avare, solgun, yoksulluk-tan gelme bir serseriydi, bir yurttta hırsızlık için oda arkadaşını öldürmekle suçlanınca birdenbire gözlerinin kör olduğunu öne sürmüştü. Olay yeterince açık değildi, çünkü bu serseri eylemi-ni gerçekleştirdikten sonra uzun süre aklını yitirmişçesine ne yapacağını şaşırmış, sonunda, cebinde yurttaki arkadaşının bo-ğazını kestiği kanlı cam parçasıyla ve kanlı giysileriyle olay ye-rine geri dönmüştü. Tutuklandı, çılgınca sözler etti, yirmi dört saatlik bir uykuya daldı; o andan sonra artık gözleri görmedi. Hiçbir avutma işe yaramadı, inatla derin düşüncelere dalıp nere-deyse hiç hareket etmeden hücresinde bir köşede dizlerini ken-dine çekip çömeldi, ağzına vermedikleri sürece yemek yemedi. Duruşmaya, dolaşmaya, tuvalete giderken ona eşlik etmek gere-kiyordu, cezaevinin koridorlarında bir kör gibi sağa sola çarpa-rak el yordamıyla yürüyordu, bedeni mor lekelerle dolmuştu. Ünlü bir ruh doktoru olarak Kaiser'in bu olayla ilgili rapor ver-mesi gerekiyordu.

Ben her zaman için bir doktorun mahkemeye yardımcı ol-masına karşıydım. Bir doktor hastasının yanında yer almalıydı ya da onun hakkında nesnel bir tanık olmalıydı, ama ona karşı olmamalıydı. Ya hastaya hizmet etmeliydi ya da bilimin hâkimi olmalıydı. Ama hüküm vermek başkalarının işiydi. Buna karşın

doktorun tanıklığının bir zorunluluk olduğunun farkındaydım; tıpkı inviseksiyonun acı ama yararlı bir iş olması gibi, bir doktorun tanık olarak ifadesi de malını ve kişisel özgürlüklerini korumak isteyen toplum için yararlı bir işti. Her iki tarafın çıkarlarını da göz önüne almak gerekiyordu. Karşı tarafı da anlamak zorundaydım. Bunu öğrenmeliydim.

Kaiser araştırmaları için beni yanına aldı. Bu körlüğün bir 'psikojen rahatsızlık', histerik temelli bir simülasyon olduğunu hemen anladık. Ama bu, gerçeği açıklamaya yetmez diye düşündüm. Tümüyle sabırsız ve aceleci danışmanın isteklerine karşı gelerek hastayı daha derinden inceliyordum ve kuşkumun doğrulandığını gördüm: Oswald Schwarz gerçek epilepsinin tüm belirtilerini taşıyordu, eylemini tümüyle epileptik bir bilinç bulanıklığıyla gerçekleştirmişti. Körlüğünü tedavi edebilirdim. Bunu hipnoz yoluyla yaptım.

Epilepsi geçmedi. Böyle bir şey Kaiser gibi çok deneyimli bir psikiyatristin gözünden kaçarmıydı? Tabii ki hayır. Ona durumu raporumla açıkladığımda bana hak vermek zorunda kaldı. Dosyayı elimden aldı. Serserinin adını okuduğunda (burada Oswald'ın yazgısı bir rastlantıyla belirlendi), öfkeden kıpkırmızı kesildi, raporu masanın üstüne fırlattı; kısa bir rapor yazıp körlüğün isterik olduğunu belirtti. Genel durum hakkındaki düşüncesini belirtmedi. Umarsız zihinsel özörlünün, kendisinden tüm yaşama zevkini çalan adamla rastlantıyla aynı adı taşımasını bağışlayamadı. Ama tüm Tanrısallığı içinde yanlış rapor vermedi. Hayır. Mahkemede körlük birinci derecede önemli olduğu için biçimsel açıdan haklıydı. Körlük bir simülasyondan kaynaklanmışsa -bu Bavyera kraliyet savcısının görüşüydü- o zaman cinayetten sonraki davranış, katilin olay yerine geri dönüşü de daha fazla şey çalmak ya da orayı ateşe vererek cinayetin izlerini silmek isteğiyle yapılmıştı, bu da bir simülasyondur. Olay, mallarına düşkün köylülerle, aklı kıt mal sahiplerinden oluşan jürinin önüne çıktı. Oswald Schwarz şimdiye dek birçok soygun, saldırı yapmış, hatta ahlak suçu işlemişti. Dava uzun sürmedi ve ölüm cezasına çarptırıldı. 30 Temmuz 1914'te idam edildi. Bu da rastlantı, yazgıydı. Eğer ceza infaz memuru Oswald Schwarz'ın dosyasını tamamlamayı birkaç gün sonraya bi-

raksaydı, o zamanlar savaşı ilk çılgın coşkunluğu içinde birçok insanı bağışladıkları gibi, katili de belki bağışlayabilirlerdi.

Bir solukta artık Avrupa kalmamıştı, sınırlar yıkılmıştı ve her yanda kan akıyordu. Kuzeyde, doğuda, güneyde, batıda. Kozmopolitlik bitmişti. Artık 'dış ülke'ye yolculuk yoktu, artık tek tek özgürlükler yoktu, basın özgürlüğü yoktu, düşünce özgürlüğü de, araştırma özgürlüğü de yoktu. Eleştiri yoktu. Akıl yoktu. Savaş hakları hüküm sürüyordu, olağanüstü hal hakları, yani hak yoktu. Evrensel insan hakları, kendilerini savunan, bir ya da birkaç ulusla savaşı tek tek ulusların kutsal haklarına yenik düşmüştü. Eğer herkes herkese karşı kendi hakkını savunacaksa en iyisi yurtlarında kalmalarıydı, ama bu mümkün olsa bile, artık bunu istemiyorlardı. Vahşi içgüdüler, RUHALTLARI uyanmıştı, akan kanlar, korkunç acı ve ıstıraplar içinde demir gibi sert ve sarsılmaz yüreklerle, hiçbir acı ve yaradan etkilenmeyen ruhlarla övünülüyordu. Herkes sağlıklı, cesur ve iyiydi, herkes yurtseverdi, ulusuyla gurur duyuyordu. Hoş bir duygusallık dalgası, genç yaşlı, zengin yoksul herkesi tehdit altındaki erdemli anavatan sunağı altında topluyordu. Herkes küçük katkılarda bulunuyordu. Büyük ve zenginler de küçük ve yoksullar gibi az veriyordu. Her ülkeden insanlar soğuk gülümsemeler ya da içten gözyaşlarıyla örneğin Mazurya Savaşı ya da küçük Sırp halkının 'haklı yok oluşu' nedeniyle bir günde binlerce ölü, on binlerce yaralı, yüz binlerce tutuklunun haberini okuyorlardı. Kimsenin zaferden başka bir şey umduğu yoktu.

Peki ne olacaktı? Savaşın amaçları nelerdi? "Alçak düşmanları dize getirirsek amacımızdan söz edilecek," deniyordu kısaca bu zihniyette. Yani elle tutulur bir amaç söz konusu değildi. Önceden, görünürdeki düzen içinde kitlelerin sıcak bir yemek, iyi bir yerde oturmak, eğlenmek ve uzun, rahat bir yaşamdan başka hiçbir hedefleri yokken, bu kaos içinde nasıl hedef belirlenebilirdi ki? Ama tüm Avrupalıların amaçları bu olduğu için zaferle biterse savaş onları, tek bir partinin çatısı altına götüreceği için, mantıklı düşünen insanlar için sonuç, ta başından belliydi. Ama artık birey yoktu. Devletin kitlelere, en son adama kadar ihtiyacı vardı, son adamlar toplanarak büyüdüler ve köle oldukları halde kendilerini efendi sandılar.

Önemli olan kitlelerdi ve onlara hitap ediliyordu. Ölçsüz bir propaganda ortaya kondu. Yutulur ve memnun edici bir yalan (örneğin herkes, dost da düşman da, haksız bir hücumun kurbanı olmak istiyordu) iyi bir işin gereğini yerine getirmek için acı ve üzücü bir gerçekten daha iyidir. İnsanı insan yapan mantık ve ölçü, ansızın vatan hainliğine dönüştü: "Polis düşüneyi yasaklamıştır! Zafere kadar susun, dayanın, çenenizi tutun." Başlangıçta biraz muhalefet vardı, sonra o da olmadı. Herkesin ruhu olup olmadığı önemsenmedi, nasılsa RUHALTI herkeste vardı. Herkes güçlü olmak istiyordu, güçlü olunca da sözü geçsin istiyordu. Zafer söz hakkı tanıyordu.

Zamanla tüm ulus yavaş yavaş her şeyi kuşatan ve öğ almaktan ödün vermeyen savaşın hizmetine girmişti. Hiçbir şey büyük ya da küçük değildi, her şey kitleye göre daha değerli, bireylere karşı ise daha değersizdi. Herhangi bir saldırının 100.000 mi yoksa 'yalnızca' 10.000 kişinin mi hayatı kadar değerli olduğuna ancak stratejik durum karar veriyordu. Çöküntüye giden insanlardan hiçbirine soru sorulmadı. Herkes namus yeminini etmişti ve bundan dönüş intihar demekti. Herkes her şeye itaat ediyordu. Bu onurdu. Birtakım teknisyenler, savaşın niçin yapıldığını, ne zaman ve nerede biteceğini bile bilmeden ve bununla ilgilenmeden yalnızca teknisyen olarak, kıyım uzmanı olarak savaşı yönettiler. Hedef yalnızca stratejik ve politikti, ahlaki ve dinsel değil. Ulus Tanrı'ydı. Onun altındaki herkesin ya fabrikayı ya da cepheyi seçmesi gerekiyordu. Ve çoğu insan bunu sorgusuz sualsiz yaptı. Bu edilgen boyun eğiş, kaygıları, vicdanları, ölüm korkusunu köreltmisti. Kimsenin rahatı yoktu ve kimsenin buna hakkı da yoktu.

Meşru müdafaa, devletin olağanüstü hal hakları. Her şey amacın bir aracıydı, ben bile. Hiçbir zaman bu kadar fazla işim olmamıştı ve hiçbir zaman da bu kadar az çalışma isteğim ve arzum olmamıştı.

İlk zamanlar Danışman Kaiser'in emri altındaydım, genel-kurmaya benim kendisine gerekli olduğumu bildirdi, bu da böylelikle beni savaş görevinden kurtardı. Yiyecek içecek ve deneyimli, güvenilir hastabakıcı sıkıntısı bizlere hastalara bakma-

yı olanaksız hale getirinceye kadar onun eski başhekimiyile birlikte kliniği yönettim. Hastalar genellikle yiyecek sıkıntısı çekilmeyen çevre kliniklere ya da yeşillikler arasındaki sanatoryumlara gönderildiler. Gücünün ve otoritesinin zirvesindeki devlet, halkına hiçbir biçimde yaşamını ve varlığını sürdürmesini garanti edemiyor, insanları, kadın erkek, yaşlı çocuk, hasta ya da sağlıklı, açlıktan, soğuktan ve çıplaklıktan koruyamıyordu. Ama bir o kadar da böbürleniyordu.

Babam hâlâ S.'de yaşıyordu. Üretimini savaş araçlarına dönüştürmüştü ve tüfek kundağı üretiyordu. Gerekli olan hammadde günden güne kalitesizleşiyor, ancak tüfekte bu parçanın görevi çok büyük olmadığı için işlevini yerine getiriyordu, hatta daha sonraları birkaç işçiyle birlikte üretimi bile artırmıştı. Pek hoşuna gitmese de daha sonra kazancını savaş tahvillerine yatırmak zorunda kaldı. Ama yaşlılığına rağmen askere alınmaktan korkuyordu, bunun için büyük bir yurtseverlik gösterisiyle oğlundan, işyerinden ve halkın zaferlerinden gurur duyarcasına bağışlarını ikiye katladı.

Yaşlı Yahudi Kaiser de kısıtlı olanaklarını vatanının emrine adadı ve eski siyah, yıpranmış sivil elbisesiyle göğsünde 1870/71'de gönüllü olarak katıldığı savaşta takılan demir haçıyla ilkyardım istasyonlarının birinden ötekine gidiyordu. Cephe de en çok genç doktorlara ihtiyaç duyuluyordu, Kızı, işçi lideri, sosyalist milletvekili Leon Lazarus ile evlenmişti. Bu zeki ve deneyimli adam, savaşa katılma çılgınlığından kendini alamamıştı, gönüllü olarak başvurdu, her ne kadar milletvekilleri savaş görevinin dışında kalsalar da onu askere aldılar. Ne inancı eksikti, ne de cesareti. Sonradan öğrendiğime göre, uluslararası pasifist inancı ile milliyetçi Almanın görevi arasındaki ikilemden dolayı Batı Cephesi'ne gönderilmesi için başvuruda bulunmuştu. Ama hareketinin nedeni kaderin umurunda değildi, çok iyi bir top yemi oldu ve katıldığı ilk çarpışmada öldü. Dul karısı yanında her zamankinden daha güzeldi; çok sessiz kalmasına rağmen çok üzülüyordu, her şeye katlanıyordu, kursu bitirdikten sonra hastabakıcı olarak bir cephe hastanesinde çalışmaya başladı.

Ben de askere alındım. Ama beni genç bir öğrenci olarak askerden muaf tuttular, çünkü bir yaralanmadan sonra kaburga kemiğim deforme olmuştu, oysa devlet kusursuz askerlere

önem veriyordu. Ama artık pek seçici olamıyordu. 'Acemi birliğine katıldım, gereksiz söz etmeden birçok saçmalığa kuralcı bir şekilde katlandım. Eski La Rochefoucauld'umu gene elime aldım ve boş zamanlarımda Fransızca öğrendim, çünkü tüm olasılıklar bana Batı Cephesi'ni gösteriyordu. Yıllardan beri birlikte yaşadığım Angelika ise Kaiser'in yanındaki hem sekreterlik hem de hizmetçilik görevinden ayrıldı. Biraz parası vardı, onu da benim isteğim doğrultusunda savaş tahvillerine yatırdı (bu bizim göze aldığımız ilk riskti), çünkü yüksek faiz veriyordu ve som altından daha emniyetli görünüyordu. Amacı ileride herhangi bir subay hastanesine yönetici olarak girmekti, aynı zamanda ben cephe gerisinde olduğum sürece kendini bana adanmak istiyordu. Neredeyse hatasız Fransızca konuşuyordu ve bu dilde resmi sohbetler yapıyorduk. Birbirimize karşı yabancılaştık. Bunun nedeni, insanlıktan uzak bu zamanda şu ya da bu nedenle işimden kopmuş, umutsuz ve amaçsız olarak o zamana dek her zaman var olan uyumlu ilişkimizi artık sürdürme gücü bulamamam mıydı bilemiyorum. Bunun için boşandığı kocasıyla savaşa gitmeden önce barıştı.

Ona çok bağılıydım, ama fazla üzülmедim. İçimde her şey körelmiş ve kaskatıydı; büyük bir özlemle yardımcı doktor olarak cepheye gideceğim günü bekliyordum. Annem bunu değiştirmek için her şeyini vermeye hazırdı. Cephe gerisinde ya da en azından menzil hattında daha emin bir yerde çalışma olanağım vardı, ama istemiyordum. Genç bir doktor olarak iyi bir cerrahımdım, bana hangi uzmanlık alanında daha başarılı olduğum sorulduğunda, ilk önce cerrahi, ikinci olarak psikiyatri diye karşılık verdim. Bu yüzden Batı Cephesi'nin bir bölümü olan La Fierté Lescoudes'de, en kızgın savaşların olduğu ve tümüyle bombalanmış bölgenin bölük hastanesine gönderilmeme şaşırmadım.

Akşam geç vakit yerime vardım, aynı gece ilk ameliyatımı yapmak zorunda kaldım. İlk önce hastaneye en yakın hatta bulan yaralılar ameliyat için geldiler, çoğu zaman amputasyon zorunluydu. Yaralılar kevgire dönmüştü, ne doktor ne de hasta için düşünecek zaman yoktu. Ölmektense kötürüm olarak yaşamak daha iyiydi, bu düşünce herkeste hâkimdi.

Bu bölgedeki ağır çarpışmalar birdenbire durdu, aylarca yapacak bir işimiz olmadı. Daha sonra ağır toplar aralıksız güm-bürdedi, yer sarsılıyordu, Fransız uçakları bomba atmadan dalış yapıyordu, dev Kızılhaç işaretiyle belirlediğimiz beyaz ameliyat çadırına neredeyse çarpacak gibi alçaktan uçuyorlardı. Daha bir saat geçmemişti ki ilk ambulanslar kat kat sedyeler yüklenip hızla yola koyuldular. Altı hafta boyunca kesintisiz bir biçimde büyük saldırılar yaşadık. Elbiselerimizi üzerimizden hiç çıkaramadık. Ayakkabı ve çorapları çıkarıp birkaç saatlik uyuklamanın dışında bir sürü ameliyat masasının başında kelimenin tam anlamıyla kanlar içinde yüzüyorduk. Züğürt öğrencilik yıllarımda beni saran yağ kokusu gibi şimdi her yanıma insan kanı sarmıştı.

Ameliyatların sonu gelmiyordu, tüyleri diken diken eden bu zincir bir türlü kopmuyordu. Artık insan yüzü görmek olanaksızlaşmıştı. Çünkü tüm yüzler beyaz anestezi maskesinin altına gizlenmişti. Her şey çok iyi organize olmuştu, öyle ki karar verme gereği yoktu; herkes, ister subay, ister asker fark gözetilmeksizin daha önce hazırlanmış olan narkoza giriyordu ve biz tıpkı Ford'un akarbandında çalışan fabrika işçileri gibi insan cerrahi fabrikasında emin ve kararlı olarak ellerimizle çalışıyorduk. Birkaç hafta sonra aptallaşmış, hayvanlaşmış, enerjisiz, ama hep gergindim, bir mektup yazmaya ya da okumaya, ordunun savaş haberlerini izlemeye, bir kitabı elime almaya ya da kısa aralarda iskambil oynamaya ya da gramofondan müzik dinlemeye halim kalmamıştı. Hiç durmadan ameliyat, ameliyat, sargıları çıkarmadan büyük parçalar halinde kesilen deriler, damarları, kasları sinirlere varacak biçimde açılan ince kesimler, testereyle şimşek kadar hızlı kesilen kemikler. Ve sonra bir uzuv düşer ve hemen yok edilirdi. Çünkü vakit nakitti ya da nakitten de öteydi, zaman insan yaşamıydı, çünkü devlet her ne kadar insan yaşamını dikkate almasa bile, ileride belki kullanabileceği için gereksiz yere erken ölünmesini de istemiyordu. Daha sonra hatasız bir biçimde her zaman olması gereken yerlerinde duran damarların saptanması ve bağlanması, eksiltilmiş kemiğin işlevini kazanması, ki bu özellikle kalça kemiğinin kesilmesinde önemliydi, daha sonra yaranın akıntısı, dikiş ve hemen bir sonraki. Kollardan ve ellerden sonra gene kollara ve el-

lere ya da baldıra ya da kalçaya sıra geliyordu, bu böylece haftalar boyunca sürdü gitti.

Birçok doktor fazlaca içki içmeye başlamıştı, ben bunu yapmadım, yemek çeşitlerimiz iyi ve zengindi, ama her şeyde ampütasyon tadı vardı. Bizim görevimiz insancıl ve önemliydi, biz başkalarına nasıl yardım ediyorsak, değerli dostlarımız tarafından da bize öyle yardım ediliyordu.

Yaşamımız güvencede değildi. Büyük bombalar bir seferinde ameliyathaneye düşmüştü. Ben orada değildim. En son enerjimi toplayarak çok güzel ve açık bir havada küçük bir arabayla yola çıkmıştım. Tüm arkadaşlarım, doktorlar, hastabakıcılar, din adamları, sağlık memurları, aşçılar, yeni getirilen yaralı askerler ve subaylar ağır yaralanmış ya da ölmüşlerdi. Söylendiğine göre hiçbir şey yapılamazdı. 'İngiliz'in deniz bataryasına ait bir topçu bataryasının kasıtlı olarak müttefiklerin bölgesini bombaladıkları kanıtlanamıyordu. Hızla yardımcılar bulundu ve bir gün bile geçmeden yepyeni araçlar ve meslektaşlarla birlikte ameliyatlara başladım. Ama bunun dışında da doktorlar değişiyordu, kimse uzun süre dayanamıyordu. Ben daha dayanıklılardandım. Morfini saymazsak alkol onlara zaman zaman yardımcı oluyordu. Ancak bu da işleri altüst ediyordu.

Kendimi zorladım, bu ikisinden de uzak kalmamı irade gücüne borçluyum. İşler azaldığında yurtseverlik duygularımızı güçlendirerek, düşüncelerimizi yönlendirerek bizleri ateşlendirmek istiyorlardı. Cephenin birkaç kilometre arkasında derme çatma bir sahnede ufak tiyatro kumpanyaları ellerinden geldiği kadar oynamaya çalışıyorlardı. Genellikle kalın makyajlarının altında gizlenmiş korku ve nefret doluydular. Buna benzer bir temsilde Oswald Schwarz'ı gördüm. Tanınmayacak durumdaydı. Şişmanlamış, içkiden küp gibi olmuş bu eski karakter oyuncusu bütün seyircilerin, birliklerin ve subayların kahkahalarla güldüğü, sanata uzak bir komedyen olup çıkmıştı.

Buna daha fazla dayanamadım ve çıktım. Bir arkadaşım kendine subayların genelevine kadar eşlik etmem için zorladı. Onunla birlikte gittim, kadınlarla karşılaştığım zaman onların benden iğrendiği kadar ben de onlardan iğrendim ve çıktım.

Bulunduğum bölgede savaş bitirilmişti. Hem de bizim lehimize. Sağlık ekibi araç gereçleri numaralanmış sandıklara koydu. Yola koyulduk, çadırları da 1-2 kilometre uzağa kurdük. Çok uzun süre geçmeden 'Fransız', bir karşı atışla karşılık verdi. Bunu dört hafta boyunca aralıksız ameliyatlar izledi. Daha sonra söylendiğine göre bu bölge, insan kurban etmeye değmezmiş. Bir daha toparlandık, birkaç hafta önce ayrıldığımız yere geri döndük. Bana izin verdiler. Çünkü sıra bendeydi. Bürokrasi iyi işliyordu. İhtiyaçlarımız bir ölçüde karşılanıyordu. İnsanların niteliğinin bozulması gibi tıbbi malzemenin niteliği de azar azar bozuluyordu.

Hemen anne-babamı aradım. İkisi de çok sevindi. Bu kez, gördüğüm kadarıyla babam annemden de fazla. Ölçüyü kaçırmıştım. Onlarla aynı dili konuşamıyordum. Kimse gerçekleri duymak istemiyor, yalnız güneşli, ümit dolu, askerlik, kahramanlık haberleri duymak istiyordu. İçini dökmek söz konusu değildi. Viktoria'yı yine gördüm, ikimiz de birbirimizi görünce şaşırdık. Ben onun güzelliği yüzünden, o da tuhaf bir yaratıkla karşılaştığı için.

Cephe gerisinde saçma sapan bir atmosfer hâkimdi. Bazen anlaşılmayacak derecede cesaretli, bazen de anlaşılmayacak derecede aptalca kaygılı. Kitleler savaşı cephe gerisinde de tanımayla başlamışlardı. Birkaç barış çığırtkanı ortaya çıktı, çok cesur bir şekilde kazananı ve kaybedeni olmayan bir barıştan, herhangi bir savaş tazminatı olmaksızın düşmanlığın sona ermesinden söz etmeye başladılar. Tüm güçlerini buna harcamadılar. Devletin gözü ise savaştan başka bir şey görmüyordu. Çünkü daha öncekinden daha fazla toprak istediğinden, başka bir hedefi yoktu. Ve savaşta düşünceye karşı korkunç bir propaganda yapılıyordu. Her ne kadar barış yanlıları parlamentoda büyük bir çoğunluk elde ettilerse de hep ikinci planda kalıyorlardı. Çünkü yaptırım güçleri yoktu. Bu güce ise sorumsuz bir adam sahipti, mareşal rütbeli bir diktatör. Her şeyi gözü kapalı dinleyen, düşünüp taşınmadan uyan. Kişisel olarak kusursuz olduğundan yardımcıları gibi yalnız zafer için yaşıyordu ve inanılmayacak ölçüde enerji tüketiyordu, bu yüzden onu kader ya da Tanrı gibi gördüler ve ona bağlandılar.

Cepheye geri döndüm. Kalbimin derinliklerinden bilim adamı ve doktorluk sanatını uygulayan biri olarak, nefret ettiğimi desteklememek için direniyordum; zaten savaşın kazanılacağına da inanmıyordum. Yoksa benim savaş birliği yerine sağlık birliğine kaydolmamın başka bir nedeni mi vardı?

Bende üste çıkmak isteyen RUHALTI mıydı acaba? Ben de mi kanın tadına bakmıştım (yüzüme kaç kez bir damla sıcak kan sıçramıştı). Ben arkada beklemek ve ön tarafta kasten bozulan şeyleri arkada onarmak yerine insanları öldürmenin nasıl bir şey olduğunu bilenlerden mi olmak istemiştim? Ne anlamı vardı bunun? Eğer devlet insanları daha iyileşmeden gene cepheye yolluyorsa, onları ölümden kurtarmanın ne anlamı vardı? Her ne kadar ampütasyon geçirenler cepheye gitmiyor idilerse de, bunlara başka meslekler kazandırıp, ellerinden geleni yaptırmaya çalışıyorlardı. Cephe gerisinde bunlar bir biçimde işe yarıyor, sağlıklı erkekleri serbest bırakarak onların top yemi olmalarına yarıyorlardı. Kadınlar da aynı düşünceyle işe alındılar. Ama bu her şey değildi. İtiraf ediyorum. Mantığımın boş yere direndiği bir yöne çekiliyordum. İnsan ruhunun 'hesaplanamayacak dalgalarının ortaya çıkardığı şeyi' mantıksal nedenlerle açıklamaya çalışmak ne işe yarar. Bir 'hücum birliği' sıkıcı istihkâm ve nöbetçi görevlerinden kurtardı beni, birkaç kez göğüs göğüse çarpışmaya katıldım, yanımda sağlam, serinkanlı ve cesur savaş arkadaşlarım vardı. Benim heriflerin başında birçok kez gece gündüz saldırdım, el bombası attım, makineli tüfek başında oturdum, soğutucudaki suyun akışını duydum ve mitralyözün tahta dipçliğini (belki de bu babamın üretimiydi) oraya buraya çevirdim ve ölümden hiç korkmadım. Ben yalnızca bir rey olarak iyi bir hücumcu olmakla kalmadım, arkadaşlarıma da öyle egemen oldum ki, gözlerini kırpmadan peşimden ölüme gelirlerdi. Onlara bir bakmam yeterdi. Asla itiraz eden çıkmadı. Her subay bunu başaramamıştı. Doktor olarak da hastaları hipnoz ve telkin yoluyla yaşlı Kaiser'den daha iyi etkilemiştim zaten. Bu çok iyi olmuştu. Düşmana (GURKHA denilen Hint birliğine) karşı kişisel savaşta olmadığım sürece her şey çok kolaydı. Uzaktan yapılan teknik bir savaş insana hiç zevk vermez. Ama insanın, ilkel insanların binlerce yıl öncesinden tanıdığı ve sevdiği şeyleri denemiş olması gerekir, savaş coşkusuyla süngü-

yü alıp saldırmış olmalıdır. Bir kez hışırdayan kum torbalarının üzerinde iki avucunda iki el bombasıyla saldırmış olması gerekir; insanın bir kez olsun pantolonunun ya da dolağının dikenli tellere takıldığını hissetmesi gerekir; atılan el bombasının patlamaması sonucu göğüs göğse çarpışmak zorunda kaldığı kafası türbanlı, hâki üniformalı esmer tenli sıırım gibi bir herifle güreşmekten hem ürkmek hem de bunu arzulamak gibi tanımı olanaksız duygulara kapılmış olması gerekir. İnsan bir kez olsun el bombalarını fırlatmak üzere hafifçe eğilen adama, süngüsü açılmış silahı sağ omuzdan çekip almış, düşmanın doğru yerini hesaplayıp süngüyü ustaca bir vuruşta kaburgalarının arasına saplamış, düşmanın gırtlaktan yükselen bir sesle yabancı dilde ulduğunu duymuş, yüzünün solduğunu, gözbebeklerinin sarımsı göz akları içinde dans ettiğini görmüş olmalıydı. Mesafeli savaşta hiç şansım yoktu. Akciğerime kurşun yedim. Ölüm tehlikesi yoktu, sakat kalmayacaktım. Çocukluğumda kaburgalarımın yaralandığı sağ tarafa rastlamasaydı 1-2 haftada iyileşirdim. Cephe gerisine gönderildim. Tedavim sırasında aklıma gelen şey, çok az acı hissetmemdi. Aslında bu eski yara yeriydi ve gençliğimde duyduğumdan daha fazla acı duymam gerekirdi. Genellikle doktorlar kendi bedenleri söz konusu olunca çok duyarlıdır, ama ben hiç acı hissetmedim. Bu dayanıklılığım için beni çok övdüler. Ve ben de bunu sessiz karşıladım.

İyileştikten sonra beni nekahat izni bekliyordu. Ancak böyle bir zamanda dinlenmek olanaksızdı. Ben çalışmak istiyordum. 1918'in başlarıydı. Görevimi yerine getirmek istiyordum. Kişisel dosyama hayretler içinde incelediler ve benim ruh ve sinir hastalıkları uzmanı olduğumu gördüler. Beni Kuzey Almanya'da P.'deki bu tür hastalıklar için özel bir kliniğe gönderdiler ve 'kademe' olarak bölüm doktorluğuna yükseltiler. Başlarda ne bir mektup aldım ne de kimseye bununla ilgili bir şey yazdım. Sonra yavaş yavaş eski yaşamıma geri döndüm.

P.'de gezici revirde görevlendirildim, çok sayıda sakat vardı burada, ancak bunlar ampütasyon geçirmiş olanlar değil de genellikle zihinsel özürlülerdi, bunlara düzenli egzersizlerle ya da yapay uzuvlarla yardımcı olma olanağı yoktu. Burada asıl hasta-

lar kadar hastalık hastaları da vardı, başlangıç aşamasındaki ruh hastaları ve isterikler daha fazlaydı. Kaiser'in kliniğinde uzmanlaştığım bu işi burada uygulayabiliyordum.

Dışarıda ise savaş, değişmeden bütün cepheelerde aynı şiddetle devam ediyordu; durum eskisinden de umutsuzdu, bazen halkın zafer inancı sarsılır gibi oluyordu. Batı Cephesi'nde günlerce süren, düşman hatlarını yarmaya yönelik düzenli top atışları bitmek bilmiyordu ve eğer sinir hastalarından, duyarlı kişilerden, isteriklerden söz etmezsek, sinirleri sağlam bir insanın bile katlanabileceği bir şey değildi bu. Bu saldırılar, sayısız 'insan ve malzeme'nin telef olmasına neden oldu ve hiçbir yere varılamadı. Bize öyle insanlar geldi ki, bazıları kulaklarını tıkıyordu, çünkü bombardıman hâlâ kulaklarındaydı, bazıları ise silahların alevlerini görüyorlardı, kimileri de yer sarsılıyormuş gibi sallanıyor, köşelere kaçıyor, şilteleri kum torbaları gibi kullanıp kendilerine siper yapıyorlardı; gözlerini hiç kırpmayanlar vardı, bazıları ise o kadar derin uykuya dalmışlardı ki bunları yemek gibi ihtiyaçları için uyandırmak zorunda kalıyorduk; bir boşluk içindeydiler, hayvanlaşmış gibiydiler, donuk bir halleri vardı, yalnız görünüşte insan gibiydiler, o kadar ruhsuzlaşmışlardı ki, ne yakınabiliyor ne de ağlayabiliyorlardı. Bazıları ise 'bu utancı' kaldıramıyordu, çocuk gibi ağlıyorlardı, ümitsizlerdi, hayattan kopmak istiyorlardı ve savaşın sonu yaklaştığında bunu başaran çok oldu.

Bizim, daha doğrusu doktorların, kliniği yöneten subayların, sürekli fazla mesai yapan diğer görevlilerin en büyük uğraşı, hastaları kendilerinden korumaktı. Daha doğrusu grupları birbirinden korumak. Bu ruhsuz insanlar canlı döndükleri savaştan yeterince nasiplerini almamışlardı ve bunu burada uygulamaya devam ediyorlardı. Genellikle kızgın siyasi, iğneli konuşmalardan sonra, kendilerini kaybedinceye kadar öfkeden kudurduktan sonra insanlıktan soyutlaşmış bir vahşetle birbirlerine saldırıyorlardı.

Ben bölümümdeki her hastayla ayrı ayrı ilgilenemiyordum. Genellikle çoğu hakkında birkaç ufak notum vardı, bunu da savaştan sonra savaş psikozları hakkındaki bilimsel çalışmamda kullanmak istiyordum. Bunlardan çok azını inceleyebiliyor, ruhsal olarak anlayabiliyor, herhangi bir biçimde tedavi

ediyor ve iyileştirmeye çalışıyordum. Bunların arasında uykusuzluk çekenler, depresyon geçiren savaş körleri ve Bavyera alayında onbaşı, alay komutanlığı emir subayı A.H. vardı.

Her iki yandan da onunla ilgilenmem istendi, hatta Essen'de eskiden makinist olan bir astsubayın H.'nin bulunduğu koğuşun askeri amaçlar içinde düzen ve disiplinini sağlaması için görevlendirilmesi bende ona karşı bir hayranlık uyandırdı. Koğuştaki hastaların tedavisiyle, çok ekonomik davranmamız gereken ilaçların dağıtımıyla, bandajların sarılmasıyla (ruh hastasından fazla bedensel yarası olan hastamız vardı) ilgili bir başka astsubay, vazgeçilmez bir fanatik provokatör, elebaşı, arabozucu olarak disiplin yoluyla ceza verilmesi gereken bu kişi hakkında beni uyarmıştı.

Çavuş A.H.'nin anlattıklarına bakılırsa son kez birliğiyle denetlemeye çıktığında İngilizlerin attıkları gaz bombasının patlaması sonucu çıkan gazda gözleri kor gibi kızarmış, hiçbir şey göremez olmuş ve alay komutanlığına bildirilir bildirilmez derhal onu cephe gerisine çekmişler. Ancak o, zehirli gaz, hardal gazı, mavi gaz tarafından yaralanmış, gözleri gerçekten korkunç yaralar içinde olan yaralıların kaldığı cephedeki ilkyardım çadırında değil de zihinsel savaş özürllülerinin arasında kalıyordu. Makinistten, astsubayın Yahudi olduğunu öğrendiği için gözlerinin tedavisini onun ellerine emanet etmek istememiş. Bu adamdaki Yahudi düşmanlığı o kadar büyük ölçüdeydi ki, Yahudilerin oturduğu masaya oturup yemek yemiyordu. Onları gördüğü zaman yolunu değiştiriyordu, iddia ettiğine göre onları kokularından tanıyordu.

Hiç uyumuyordu. Geceleri ateşin verdiği huzursuzlukla koridorda volta atıyor ya da odasında huzursuzluk içinde kendisini oradan oraya atıyordu. O zaman arkadaşları sessiz kalıyorlardı. Kendisi sigara içmediği için sigara içilmesine tahammül edemiyordu. İçki içmek yasaktı, çünkü alkol kokusuna tahammülü yoktu. Alkol düşmanıydı. Bazen aşka gelir gecenin yarısında birkaç arkadaşına (ona bağlı çok az sayıda fanatik arkadaş vardı) yatağına gelmelerini emreder (düşük rütbeli olmasına rağmen bunları avucunun içine almıştı) ve onlara sonu gelmeyen politik vaazlar verirdi; bu konuşmaları öylesine ateşliydi ki ötekiler de onun gibi o gece çok az uyuyabilirlerdi.

Kendinin sahip olabilmek için tutkuyla çabaladığı uykuya ve huzura ötekilerin hakkı olduğu aklına bile gelmiyordu. Kendisinin istemediği bir şeye karşı çoğunluğun hakları olmasını kişisel bir hakaret olarak alır ve kızardı. Basit ama parlak fikirleri vardı, öyle ki, bu fikirler çoğaldıkça çevresi genişliyor ve odada sessizliği sevenler azalıyordu. İşte o kör, kafasında hep o haritayı gözünün önüne getiriyor ve bir tek sözcükle imparatorluklar kuruyor ya da yıkıyordu.

1917'de kurulan Alman Yurtseverler Partisi 1914'lerdeki heyecanı yeniden körüklemek amacıyla yapılan son bir denemeydi. Adının da ifade etmek istediği gibi kendilerinin tek ve gerçek yurtsever parti olduğunu iddia ediyorlardı. Artık başka partiler ve sınıflar olmamalıydı, yeryüzünde yalnız bir büyük halk vardı, bu, Tanrı tarafından adil olarak seçilmiş olmalı, dünya bütün huzurunu bu halkta bulacak; tıpkı İsa'nın havarileri karşısında olduğu gibi Alman halkı da, halkların kralıydı. Kültürünün özü sayesinde, daha da çok Alman kılıcının yenilmezliği ve gücü sayesinde en üstün ulustu. Böylece Alman kılıcı ilk önce Almanca konuşan Avrupa'daki Ari ırkları bayrağı altında birleştirecekti, ancak böylelikle bu 100 milyonluk imparatorluk, önce Avrupa'ya sonra da dünyaya hükmedecekti. Böyle müthiş bir düşünce 1914'te ordunun savaşın başlarındaki büyük yengileri sırasında çok kabul görebilirdi. Şu anda, on binlerce insanın, özellikle çocukların, kadınların, yaşlıların cephe gerisinde aç, donmuş, mahrumiyet içinde oldukları, Batı Cephesi'nde ise durdurulamayan bir geri çekilme gerçekleştiği sırada bu düşünce çok saçmaydı. Ama ne yazık ki 'MUCİZE' içeren saçma düşünce gittikçe taraftar kazanıyordu. Siyasi bir görüşten bir din meydana gelmişti. Bu, kör onbaşı A.H.'nin de programıydı zaten. Ancak bu Tanrısal mesaja karşı o da kara vebaya karşı, savaşı çıkaranlara (daha önceleri bunu iktidara geçmenin tek yolu olarak görüyordu) ve Avusturya şivesiyle 'Judt' dediği Yahudilere karşı nefreti körüklüyordu. İtirazlara tahammülü yoktu, bazen hislerini patlarcasına ortaya çıkarıyordu, cinnet geçirircesine uluyor, vızıldıyor, ıslık çalar gibi sesler çıkarıyordu. Öyle bağırıyordu ki uyku hapıyla uykuya dalmış olan yan koğuştaki hastalar ayağa fırlıyordu. Bütün suç 'Dor Judt' dediği Yahudilerindi. Onun anlattıklarına göre halkın bu kara parazit-

leri deneyimsiz sarışın Alman kızlarına zarar vererek dünyada bir daha düzeltilmeyecek yıkımlara neden olmuşlardı. "Yüz binlerce genç kız çarpık bacaklı, iğrenç Yahudiler tarafından baştan çıkarılmışlardı." Bununla da bitmiyordu, Walter Rathenau ona göre dünya Yahudi sermayesinin şeytani temsilcisiydi, kendini Almanya'ya karşı azimli bir biçimde ortaya koymuştu, en büyüğü değildi ama, Alman savaş ekonomisinin soğukkanlı ve başarılı organizatörüydü. O olmasaydı savaş 1914 Noeli'nde kaybedilirdi. Ama savaşın kaybedilmesinin nedeni, imparatorluk genelkurmayının en güçlü adamı olan bu 'Yahudi domu-zu'nun Yahudilerin birlik yemininin amacına ulaşması uğruna kendisine güvenen imparatorluğu satarak ihanet etmesiydi. Yahudiler şimdi cephe gerisinde, hatta cephede aptal Ari yığınlarını ağına düşüren tehlikeli bölücü devrim zehirini ekiyorlardı. O, 'Judt'un hiç çalışmadığını, yalnızca dolandırıcı bezirgânlıkla geçindiğini, haktan ziyade yalnızca yalan hile ve dolandırıcılığı bildiğini iddia ediyordu.

Ona istediği kadar karşı neden gösterilsin, her şey boşunaydı. Buna rağmen her şeyi çok hızlı algılıyordu. Zekiydi, yalan söylediği zaman bile gerçeği söylediğini sanıyordu. Kendi idealizmiyle diğerlerini avucunun içine alıyordu. Alçakgönüllülüğüyle onları duygulandırıyor. Ve çoğu onu eleştirmeden izliyor, bunun üzerine düşünmeye ve ümitsizliğe yeltenmiyorlardı. Onun sözde büyük cesareti, büyük serüvenine (kendi iddiasına göre, yalnız çıktığı bir seyir görevinden 12 ya da 25 Fransız'ı 'esir' olarak terk edilmiş bir yerde bir mahzene hapsetmişti) göre almış olduğu onbaşılık rütbesini ona az bulduklarını dert edinenler vardı. Başkaları da onu haksız muamele gören kahraman asker, keyfiyetin ve adaletsizliğin kurbanı olarak görüyordu. Böyle bir sevgiyle, üzerinde yıpranmış *Litke* sı, kafasında eğri duran terli, eski şapkasıyla onların kalbine girmişti.

Sanki kendisinin dışında kimse yokmuş gibi diğerlerini terörize ediyor, körlüğü sırasında ona bakması, yardım etmesi, giydirmesi, yemek yedirmesi, gezdirmesi için emrine bir adam verilmesini arzuluyordu. Ancak bizim böyle azgınlara verebilecek yeterli bakıcımız yoktu. Ama çoğunluk ondan öç alırcasına onu kızdırıyordu, çünkü almış olduğu birinci sınıf demir haç nişanından kuşku duyuyorlardı. II'nin arasındaki boşluğu mü-

rekkeple doldurarak I yaptı diyorlardı. Dosyasından da bir şey öğrenemediler, kâğıtları üstünkörü doldurulmuştu. Ona katlanmak istemiyorlardı, huzura çok ihtiyaçları vardı. Sessizliği bozduğu zamanlar çoğu kez onu yataktan aşağı atıyorlar, çorbasına tuz yerine tatlandırıcı koyuyorlar, tuvalet yerine subayların nutuk odasına götürüyorlardı. Kördü ya da kendini öyle gösteriyordu. Onu bu ruhsal özürhümlerin yanından ayırıp, gerçek yaralıların, ancak zihinsel olarak fazla etkilenmemiş yaralıların kaldığı geçici ilkyardım çadırına nakletmek yüzünden iki astsubay birbirine girdi. Ancak onu iyileştirmek mi? Bu nasıl mümkün olabilirdi?

Sürekli sağlığa kavuşturulamayacak ruh hastalarının toplumdan korunmaları gerektiğine inanırdım eskiden. Ancak toplum da bunlardan korunmalıydı. O burada ruhsal dengeleri bozulmuş insanlarla karşı karşıyaydı. Bir bakıma ben de öyleydim. Savaştan önceki halime tekrar dönebilmem için daha çok şey yaşamam gerekiyordu.

Peki bu toplum ondan nasıl korunabilirdi? Tehlikeli değildi miydi? Düşüncesiz, gaddar sözcükleri onunla gündeme geliyordu. Ben onun gibi birçok hastayı, tabii ki kökten değıştirmeden tedavi ettim. Çünkü bu tür insanların temelini, değışkenliğini, gerçekdışılığını, doyumsuzluğunu, kendini bilmezliğini, başka bir insan olamamalarını, başkalarına hayat hakkı tanımamalarını, nankörlük, bencillik, şefkate ve hayranlığa olan açlıklarını değıştirmek ancak Tanrı'nın işiydi. Ama bizim gibiler hâlâ Tanrısallık taşıyordu.

Yatağa girdiğimde Yahudi Kaiser'in, göğüs zarının arasına giren kırık kaburgalarımı mucizevi tedavisi aklıma geldi. Bu onbaşıyı hastalıktan, körlüğünden, uykusuzluktan kurtaracağımı sanmıştım. Hep yalnız duruyordu, hiçbir hediye, annesinden, babasından, ailesinden, kardeşinden, bir kadından ya da karısından hiçbir mektup almamıştı. Hiçbir gerçek arkadaşı yoktu. Gündüzleri sessiz kapalı gözleri, dudağının üzerindeki, uzamış, bakımsız, Polonyalı bıyıklarıyla bir köşede somurtmuş otururken, önünden geçen muhalifleri "Şuna bak ne çoraplar örüyor," diyorlardı. Ama ördüğü kader ipliği aydınlık değil kapkaraydı.

Kimse onu gülerken görmemişti, çünkü mizah ona mertlik kadar yabancıydı. Birkaç fikri dışında dünyaya kör bakıyordu. Hayatta ilgilendiği tek şey siyasetti. Bir arkadaşını kendine gazete okuması için görevlendirmişti. Bundan bıkip usanmıyordu. Önemli şeyleri gönül gözüyle kavırıyordu. İmparator, imparatorluk, gelenek, sınırlar onu ilgilendirmiyordu.

O zamanlar yaşadığımız zorlu günleri unutturmak isteyen çeşitli espri türleri içeren mizah dergileri vardı. Bunları hiddetle reddediyordu. Ancak sürekli olarak ulusal gazeteyi, sosyalist ve demokratik yayınları, siyasal yenilikleri okumak zorunda olan arkadaşı ise yoruluyordu. Ama onbaşı direniyor, çılgın hiddetiyle liberal yayınların makalelerini dinliyordu. Bazıları ise şimdiye kadar tartışmasız geçerli gerçek olarak kabul ettikleri şey hakkında ümitsizliğe kapılmışlardı, çünkü Almanya sözde istemediği bir savaşa DÜŞMAN tarafından sokulmuştu. Gazeteyi vermelerini istedi ve parçaladı. Sayfaları geri vermek istemiyor, gizli bir yerdde kullanmak istiyordu. Ancak diğer koğuş arkadaşları ise gazetenin kendilerine gelmesini bekliyorlardı. Böyle bir gerginlikten doğan kavgada onbaşı kısa yoldan kaçtı. Ayağında gümbürdeyen ağır mahmuzlu çizmeleriyle mahmuz şakırdatarak bir Yahudi topçu ona doğru yürüdü, yakasına yapışarak havaya kaldırdığında H.'nin sözde görmeyen gözlerinin içine baktı ve daha sonra da iki eliyle H.'nin kafasını avuçlarının içine aldı ve uyardı, eğer bir daha böyle bir kavga çıkarırsa hiç unutamayacağı şekilde kafasını duvarlara çarpacağını söyledi. Sıkılmış yumruklarının arasında duran kâğıt parçalarını çekip aldı ve gitti. Savaş körüne vurmadı. H. yalnızca onunla alay etti. Onun yerinde olsaymış başka türlü davranırmış, öyle dedi. Sen kendine yardım et ki, Tanrı da sana yardım etsin, onun sloganıydı, güçlü olan her hakka sahiptir. Rakip için ise en ufak saygı dahi fazladır.

Aynı akşam yatağının kenarında gözlerini açmış kendini dinleyen arkadaşlarına, uçakları düşürülerek yakalanmış Fransız subaylarına Almanlar kadar saygı gösterilmesini anlayamadığını söyledi. Bir Fransız öldüğü zaman, ona göre, üzerine toprak atmaya bile gerek yoktu. Ancak Yahudilere gelince, onların Alman üniforması içinde savaşla onurlandırılmalarına izin bile verilmemeliydi, onlara ancak sarı şeritli üniforma vs. verilebilir-

di. Aslında tarafsız bir doktor olarak benim bunlarla ilgilenmem lazımdı. İticiydi. Ancak itici olmak da onun hakkıydı. Onun fikirlerini doğru ya da yanlış bulmak benim için söz konusu değildi. Onu yönlendirmeye hakkım yoktu.

Ya bu fanatığı yakamdan silkip atacak ya da elimden geleni yapıp onu bu acısından kurtaracaktım. Böylece de onun enerjisini insanlığa ve daha iyi hedeflere yönlendirmesini zamana bırakacaktım. Bir insanın kendi kendinin bu kadar etkisinde kalarak hiç öğrenmemesini, kendini hiç geliştirmemesini, hiç tereddüde düşmemesini hiçbir zaman aklım almadı. Ama H. böyle biriydi.

Ancak insanları yönlendirmeyi biliyordu. Onlara uyuyordu. Görmediği halde bizleri görüyordu. Benim gibi yüzbaşılık derecesine yükselmiş, cephede savaşmış, ilk madalyayı kazanmış büyüklere karşı iltifat etmesini biliyordu. Nasıl yapıyorsa benim kendisiyle daha fazla ilgilenmemi sağlıyordu. Uykusuz kaldığım bir gece (annemin ağır hastalığı yüzünden çok kaygılıydım) koridorda sağa sola dokunarak bir uyurgezer gibi dolaşan H.'yi odama çağırdım. Onu ışığın altına oturttum, kendim de stenografik yazılarımı yazacak biçimde ışıktan çok uzak daha karanlık bir yere oturdum. Ve onu konuşturmaya başladım, saatlerce aralıksız konuştu. Öğrendiğime göre Yukarı Avusturya'danmış. Almanya'ya olan sevgisi yüzünden Avusturya'daki askerlik hizmetinden kaçmış -'Habsburg için savaşmak istemedim'- ve böylece Almanların emrine girmiş. Ve bunu kendi kurtuluşu, dünyanın kurtuluşu olarak, savaşı bayram sevinciyle karşılamış. Soğuk, katı bir köylü olan babası bir gümrük memuruymuş. Babası birkaç kez evlenmiş ve üç ayrı evlilikten çocukları varmış (tıpkı benim babam gibi). H. annesini erken kaybetmiş (ben de hemen hiç de iyi haberleri gelmeyen annemi düşündüm). Viyana'da ufak kartpostal büyüklüğünde yağlıboya resimler yapan, bunları tamamen kuruyuncaya, akademi tonunu buluncaya kadar fırında tutan yoksul bir güzel sanatlar öğrencisiymiş. Ancak sonra akademinin giriş sınavlarını kazanmamış. Onlara göre, kendisinin inşaat kalfalığı yerine ressamlık sınıfına girmesi yazık olurmuş. Zorunlu kalınca yeni bir inşaat boyacı olarak çalışmış. Örgütlenmiş Yahudilerin yönetimi altında çalışan işçiler tarafından nedensiz yere aşağılanmış ve ko-

vulmuş, çünkü proleterler sigara ve içki içmeyen, vejetaryen, kültürlü bir insandan nefret ediyorlarmış. Sokakları arşınlamış, ona genellikle 'sokak çocukları', serseriler, köprü altı insanları, yersiz yurtsuzlar birkaç kuruş ya da bir dilim ekmek vererek yardım etmişler. Benimkinden çok daha zor bir çocukluk geçirmişti.

Viyana'daki 20. bölgede bulunan erkekler yurdunda birçok gece konaklamış, geceleri hep oradan kaçmak istermiş, çünkü serserilerin kokusuna dayanamıyormuş, kendi elbisesi de bitlenmiş, ancak ertesi gün sıcak dezenfekte buharından sonra sıırıslıklam olmuş.

Her zaman politikayla ilgilenmiş, doğduğu yer tam sınırdaymış, Almanya'yı çok yakından görmüş ve her zaman bir Alman olmanın hasretini çekmiş, çünkü 70/71 Almanya'sı büyük ve güçlü, 1866 Avusturya'sı ise zayıf ve yıkılmak üzereymiş. Çünkü başkası değil 'Judt' zehirlemiş orayı, tıpkı Galiçya'yı zehirleyip 'cascavlak' edinceye kadar tıkindığı gibi. Her seferinde Yahudilere geri dönüyordu. Onlar gerçek anlamda kara ırkmış, beyaz ırktan çok Almanların can düşmanı onlarmış. İsa'nın ırkı Yahudi ırkına karşı. İsa Ari ırkındanmış, Yahuda Judt'un ilk örneğiymiş. Biri yaşamalı, diğeri yok olmalıymış. Konuyu değiştirmek istedim. Dikkatini başka yöne çekip RUHALTI'ni pasif kılmak için ona sordum, kadınlar onu düş kırıklığına uğratmış mıydı ya da ona karşı iyi davranmayan bir Yahudi kadınla mı tanışmıştı. Önce kıpkırmızı oldu, sonra öfkeden sapsarı kesildi. Ama kendini tuttu, aramızın bozulmasını istemiyordu. Alaycı alaycı, "Sayın karargâh doktoru siz her şeyi daha iyi bilirsiniz," dedi. Böylece konuşmayı kesti. Sonra hiç konuşmadı. Bomboş, porselen gibi parlayan gözleri sağa sola bakındı. Şimdi hiçbir şey görmüyordu.

Kalın, kaba, kötü bir sesi vardı, ama insan kendini bundan koruyamıyordu. Ertesi gün çok işim olduğu halde onu uzun uzun dinlemek istedim. Ayrıca 'güzel musiki'ye yatkındı ve özellikle Yahudi düşmanı Wagner'in eserlerini çok seviyordu.

Histerik körlük çeken bir insanın kaderi çok güçtür. O iki proteziyle topallayan birinden daha sakattır. 'Gerçek bir

kör'den daha talihsizdir. Böyle bir insanın kendisiyle barışık olması daha zordur. Gerçek körler içlerine bakarlar, severek çalışırlar, zekâlarını kullanırlar, körlerin yapabileceği işleri öğrenirler, kör alfabesini öğrenirler, çoğu evlenir, mutlu yüz ifadeleri insanı şaşırtır. Onlar istemedikleri halde insanlar onlara acırlar ve yardım ederler. Ancak isterik körlerde durum farklıdır. H. bu hastanede sempati toplamıştı. Devlet tarafından ve devlet hesabına burada kalıyordu, görünürde hiçbir sıkıntısı yoktu, hatta geniş bir çevresi vardı, bütün ihtiyacı karşılanıyordu. Yavaş yavaş savaşın sonu geliyordu. Şimdi bu adama ne olacaktı? Onu kim alacaktı? Ne körler cemiyeti, ne hemşehrileri, ne de akıl hastanesi. Ailesi yoktu, vatanı kışlaydı. Tam anlamıyla terfi de etmemişti, çünkü bir astsubay önce bir teğmenin yanında hizmet eder, oysa o iyi bir asker, bir onbaşıydı. O bir asker, asker, askerdi, başka hiçbir şey değil.

Eski ordu hâlâ var olsaydı bile, gözleri görmeyen biri ne işe yarardı? Hatta bir keresinde neredeyse dilenircesine kapı kapı dolaşıp kartpostal satmaya çalışmıştı, dilenmeye devam edebilirdi, ama kartpostal boyayacak durumda değildi artık.

Ona yardım edilebilir miydi? Uzun uzun düşündüm ve sonunda aklıma bir şey geldi. Onun iki tutkusunu, kendini gösterme hırsıyla, tanrılaşma dürtüsüyle, enerji fazlasıyla yaratıcı bir biçimde birleştirmeyi, onu bu hastalık belirtilerinden kurtarmayı deneyebilirdim. Onun bu temel hastalığını iyileştiremeyeceğimi bir türlü kendime kabul ettiremedim. Bu noktada tamamen kördüm. Görmek istemiyordum, çünkü bu işe tutkuyla sarılmıştım. Ben de etkili olmak istiyordum, eyleme geçmeliydim. Hükmetmek istedim, çünkü her eylem az ya da çok hükmetmektir, değiştirmektir, kendini aktif olarak kaderin üzerine çıkarmaktır. H. da kadere karşı kendi eylemini koymuştu. Almanya'nın çöküşünü görmektense kör olmayı yeğlemişti. Onun körlüğü olağanüstü güçlü bir arzunun işaretiydi.

Şarap içerken asla sarhoş olmayan, megalomanisi içinde katıksız bir hayalperest bu adamı ben de fantezilerle ele geçirmek istiyordum. Her zaman bilinçle, amacı ve hedefi için yalan söylemeyen, kendisi koca bir yalan olan, asla mutlak gerçeğe inanmayan, salt kendi fantezisinin, çabasının ve içgüdülerinin gerçe-

ğine inanan bu adamı alt edebilmek için ben de mantıklı düşüncelerle değil, koca bir yalanla yaklaşmalıydım.

Derhal astsubayla haber gönderdim, onun sıradışı durumuna çok ilgi duyduğumu, onu belki bir saat içinde iyileştirebileceğimi ve gün boyunca boş kalır kalmaz onu yanıma getirteceğimi bildirdim. Surat astığını söylediler bana, belki de korkuyordu, onun içini okumayı başarmış olmalıydım. Onu hemen getirtmedim. Gerçekten de başka işlerim vardı. Aynı zamanda da gergin olmalıydı. Beni çağırmalı, beni özlemle beklemeliydi. Ve öyle de oldu. Bir akşam ıssız koridoru elleriyle yoklaya yoklaya geçti ve odama girmek istedi. Onu içeri aldım, dingin bir şekilde yazmaya devam ettim, kalemim cızırtısını duymalıydı. Benimle konuşma cesaretini göstermedi. Onu yalnız bıraktım ve odadan çıktım. Benden çok sonra koridora döndü.

Ağırdan aldım. Artık hiç uyuyamayacağını biliyordum. Ona uykuyu tekrar geri verebileceğim fikri onu öylesine heyecanlandırmıştı ki, eskiden uyuduğu 2-3 saatlik uykuyu bile uyuyamaz olmuştu. Ve sonunda onun hazır olduğuna inandım. Onu içeri aldırdım, iki mum yaktım ve göz aynasıyla gözlerini muayene etmeye başladım. Saydam tabaka yansıyor, parlaktı, uykusuzluğunun sonucu munzam tabaka hafifçe kızarmıştı. Tuhaf, batıcı, delici ifadeli gri-mavi gözler biraz yaşıyordu. Hareketlerinde bir tedirginlik vardı. Benim ona şimdiye dek bütün doktorların ve Yahudi hastabakıcıların söylediği sözleri söylememden korktuğunu görüyordum: Yalan söylediğini, gözlerinin sağlam olduğunu, isterse görebileceğini söylememden korktuğunu. Ben tam tersini yaptım. İçimi çekerek göz aynasını kılıfına koydum, mumları söndürdüm ve karanlıkta onunla konuştum. Aslında benim için karanlıktı, cepheden kaçışından beri o hep karanlıktaydı zaten. Ona, benim ilk baştaki görüşümün çeşitli kuşkulara düşmüş olsam da gerçek olduğunu, gözlerinin hardal gazı yüzünden korkunç derecede zarar gördüğünü, gerçekten de göremeyeceğini söyledim. Onun soluk alışını hissettim. Ve onun gibi saf Ari, iyi bir asker, birinci derecede nişan almış bir gazi olan birinin, yalan söyleyeceğine, olmayan bir şeyi var gibi göstereceğine asla inanmayacağımı da sözlerime ekledim.

Ne yazık ki ona yardım etme olanağım ortadan kalkmıştı. Eğer benim bakışımı algılasaydı ya da bakışlarını herhangi bir parlak nesne üzerine toplasaydı onu uykusuzluktan kurtarmak benim için daha kolay olurdu. Hipnoz, gözle etkili olur. Körler hipnotize edilemezler. En azından ben yapamam. Kadere karşı bir şey yapılamaz, herkesin kendini onun ellerine bırakması gerekir. Bu birkaç cümleden başka hiçbir şey söylemedim. Sandalyesinden kalkıp gitmek ister gibi yaptı, ama bağlanmıştı, gene oturdu, başını salladı, kendini savunmaya kalktı, ancak güçlü olan bendim, çünkü RUHALTI'ni kontrolüm altına almıştım. Aslında ruhunun derinliklerinde tekrar görme isteği vardı ve onun arzusu, benim zorla bunu ona yaptırmamdı. Gücümün verdiği hazzı duydum, artık avucumun içindeydi. Ona emir vermeden bütün enerjimle ellerini kucağında kavuşturmasını düşündüm. Bunu yaptı. Çıkarmak ister gibi nişanına dokunmasını istedim. İtaat etti. Ona kadınlarla olan sırlarını bana anlatmasını emrettim. Direncini kırmıştım, konuştu. Sağ kolunu açmasını emrettim. Tereddüt etti, ama sonunda bunu da yaptı. Artık söyleyecek bir şey yoktu. Öğreneceğimi öğrenmiştim. Her şey sessizce oluyordu, ruh ruha. Susadığını gördüm, ama ona su vermedim, neden verecektim ki? Bu seansı burada kesmek büyük bir çılgınlık olurdu. Her şeyi öğrendikten sonra onu etkilemenin sırası gelmişti. "Artık mucizeler yok," dedim. Başını öne doğru eğdi, yanıt vermedi. "Ama," dedim, "bu yalnızca sıradan insanlar için geçerli. Bazı seçilmiş kişilerde birtakım mucizelerle karşılaşılabilir. Mucize olmalı, doğanın önünde eğildiği büyük insanlar olmalı. Siz de öyle mi düşünüyorsunuz?" "Tam düşündüğünüz gibi sayın doktor," dedi heyecanla. "Ben ne şarlatanım, ne de mucizeler yaratırım," dedim, "ben basit bir doktorem, ama belki de siz bu ender bulunan, her bin yılda bir görülen bir mucize yaratacak güce sahipsinizdir. İsa bunu başardı, Muhammed de, azizler de." Yanıt vermedi, güçlkle soluk almaya başladı. "Gözleriniz hardal gazından zarar görmüş olmasına rağmen ben size görmeniz için gerekli yardım yöntemini uygulayabilirim. Normal insanın gözü sizinle aynı durumda olsaydı ömür boyu kör kalırdı, ama büyük bir irade gücü, ruhsal enerji sahibi bir insan sınır tanımaz, doğabilimsel veriler onun için geçerli değildir artık; ruh, duvarları yıkar, si-

zin saydam tabakanızda kalın beyaz bir tabaka var, ama sizde belki de bu mucizevi güç yoktur." "Bunu nasıl bilebilirim?" diye sordu, "bunu sayın doktor bilir." "Siz iradeye güveniyor musunuz?" diye sordum. "O zaman gözlerinizi iyice açmayı deneyin. Şimdi mumu bir kibritle yakacağım. Parıltıyı gördünüz mü?" "Bilmiyorum," dedi. "Bir ışık değil, ama yuvarlak beyaz bir parlaklık." "Bu yeterli değil," dedim. "Bu yeterli değil. Sizin körü körüne kendinize inanmanız gerek, sonra da körlüğe son vermeniz. Siz gençsiniz, size çok yazık olur. Siz de biliyorsunuz ki Almanya'nın şimdi içi enerji dolu ve körü körüne itaat eden insanlara ihtiyacı var. Avusturya'nın işi bitti. Ama Almanya'nın daha değil." "Bunu biliyorum," dedi, çok değişik bir sesle. Ayağa kalktı ve masanın kenarından sıkıca tuttu, ama hâlâ titriyordu, "Dinleyin," dedim, "burada iki tane mum var, biri sağda, biri solda, görmeniz gerek, görüyorsunuz." "Görmeye başlıyorum," dedi, "Keşke görebilsem." "SİZİN İÇİN HER ŞEY MÜMKÜN! EĞER SİZ KENDİNİZE YARDIM EDERSENİZ TANRI DA SİZE YARDIM EDER! Her insanın içinde bir parça Tanrı sevgisi, biraz irade, biraz da enerji vardır, bütün gücünüzü toplayın. Daha fazla, daha fazla, daha fazla! Güzel! Şimdilik yeterli! Ne görüyorsunuz şimdi?" "Sizin yüzünüzü görüyorum, sakalınızı, ellerinizi ve şövalye yüzüğünüzü, beyaz önlüğünüzü, masanın üzerindeki gazeteyi, benimle ilgili yazdıklarınızı." "Oturun," dedim, "dinlenin. Sağlığınıza kavuştunuz. Kendi kendinize görmeyi başardınız." Ayağa kalktım ve odanın içinde dolaşmaya başladım. H. bir insanın normal gözleriyle yaptığı gibi beni izledi. Masanın üzerinde duran notlarıma baktı ve onları çözmeye çalıştı. "Bir erkek gibi davrandınız," dedim. "İradenizle gözlerinize ışık getirdiniz ve ben de sizin beyin hücrelerinize kendi irade gücümle rahatlatıcı bir loşluk vereceğim ve bugünden itibaren uyumaya başlayacaksınız. Bunu iptal etmek isteyinceye kadar vereceğim her emri yerine getireceksiniz. Bunu istiyor musunuz?" "Doktor nasıl emrederse. Uyumak! Bunu nasıl gerçekleştirebileceksiniz?" Fazla bir şey söylemedim, onu bir daha kaldırdım ve muayene masamda dua ettirmeye başladım. Alnına düşen saçlarını yana doğru ittim ve elimi alnında gezdirdim, konuşmadan, gözlerine bakarak telkin ettim,

gözlerini kapayacak, ben açmaya çalışsam bile gözlerini açmayacak ve sabaha kadar deliksiz uyuyacaktı.

Her şey istediğim gibi oldu. Kaderi, Tanrı'yı oynamıştım. Ve bir köre uykuyu ve ışığı geri vermiştim. Ertesi gün savaş bakanlığında çalışan Helmut'a, Onbaşı A.H.'ye rahat bir iş bulması için mektup yazdım. Rahat iş böyle bir insanın dinlenebileceği rahat bir görev anlamına geliyordu.

Bu sırada 'Vossischer Zeitung' gazetesinde Yahudi Walter Rathenau'nun sınırları korumak için halkı kitlesel ayaklanmaya çağrısı yayımlandı. Bu çağrı ses getirmede, çünkü Rathenau'nun ne otoritesi vardı ne de kitleyi yönlendirecek gücü. Ordu geri çekildi. Hanedanlar, imparatorluğun itirazı olmaksızın savaşmadan birbiri ardına yıkılıyordu, artık hiçbir düzen kalmamıştı. Halkı kandırdıkları ve yanılttıkları için eski yöneticilere sistemler yağıyordu. Savaşın kaybedildiğini ve halkın bu yalanları ve yanılgıları istediğini kimse kabul etmek istemiyordu.

Askerler ve subaylar ateşkesten hemen sonra evlerine dönmek için büyük bir çaba içindeydiler. Hastane hemen boşaldı. Artık kurşun yeme tehlikesinin ortadan kalkması, felçlilerin, titreklerin, savaş kör ve sağırılarının hiçbir doktorun başaramayacağı şekilde hızla iyileşmesini sağladı. İzne çıktım. Hastanede düzen kalmamıştı, savaşı yönetenler yok olunca yönetim de kalmamıştı. Çeşitli hastaların hastalık dosyalarını topladım. Bunların içinde A.H. ile ilgili raporlarım vardı. Bunlar bana bedensel ya da ruhsal güçlü acıların insanda yol açtığı sonuçları üzerine yapacağım bilimsel çalışmalarında yardımcı olabilirlerdi.

M.'ye geri döndüm ve öğrenciyken bulaşık yıkadığım 'Ehemaligen Prinzregenten' Oteli'nin en iyi odasını tuttum. Beni kimse tanımadı. Personel değişmişti, Şimdikiler yaşlı erkek ve genç kadınlardan oluşuyordu. Genç erkekler cepheye gitmek zorunda kalmışlardı.

Bavyera Prensliği artık yoktu. Onun yerine işçi ve asker şûrası yönetimdeydi. Ama hükmedemiyorlardı. Çünkü kimse neyin en acil olduğunu bilmiyordu ve her şeyden önce ortak bir ideal ve siyasal hedef yoktu, sonu gelmeyen işe yaramaz ikti-

dar tartışmalarıyla hiçbir yere varılamıyordu. Resmi bakanlığın şûralardan daha az gücü vardı, çünkü otoritesi nereden kaynaklanabilirdi ki? Belki de kimse yönetmek ve önderlik yapmak istemiyordu, ne ben ne de başkaları.

İlk işim anne-babamla bağlantı kurmak oldu. Trenler yalnızca birliklerin nakliyesinde kullanıldığı ve hiç araba olmadığı için ben de sıska bir atın çektiği kırık dökük bir arabayla önceden haber vermeden S.'ye doğru yola çıktım. Eski çingırağı çaldım, ama bahçede yığılmış karın arasından kimse gelip beni karşılamadı; evimizin kapısını çaldım. Aralıksız öksüren annemin alçak sesi bana karşılık verdi. İçeri girdim.

Oda, ısıtmak için kullanılan torfun pis buharıyla dolmuştu. Görünüşe göre kömür alınamamıştı. Sobanın üzerinde kurutulmak üzere siyah-kahverengi bir sürü torf parçası duruyordu. Annem güçsüz kollarıyla bana sarıldı, cansız bedeni sarsıldı, elbisesinin üzerinde yün bir kazak vardı, sobanın yanında bir kanepede ateşten titriyordu. Tanınmayacak haldeydi. Beni ağlayarak göğsüne yaslayan, verem ve üzüntüden yıkıntıya dönmüş bir yaratıktı, bir yıl önce gördüğüm kadının yalnızca bir gölgesiydi. Hemen hemen aralıksız öksürüyordu. Güzel kara kiraz gözleri göz çukurunda kaybolmuş, hastalık ateşiyle yanıyordu. Alçak sesle, soluk soluğa, sabırsızca konuştu, ama galiba her şeyi önceden düşünüp taşınmıştı.

Kanepeye geri dönmüştü, ona yaklaşmak istedim, örtüsünü sivrilmiş çenesine kadar çekerken yaklaşmamam için bana yalvardı, hastalığının bana bulaşmasından korkuyordu. Babam benden mektup gelip gelmediğini sormak için postaneye gitmişti. Postanede çalışanlar ise protesto grevine başlamışlar, posta kutularını boşaltmıyorlarmış, mektup dağıtımını durdurmuşlar. Babam üç gün önce göndermiş olduğu mektup ve telgrafın P.'de bana ulaşip ulaşmadığını bilmiyormuş (Benim P.'den ayrılışım ve buraya o kötü aktarmayla gelişim bu kadar uzun sürmüştü). Annem zor durumda olup olmadığını, yemek yiyip yemediğini, kalacak yerimin olup olmadığını sordu. Onu sakinleştirdim. Çok para biriktirmiştım ve P.'de hiç harcama imkânım olmamıştı. Parayı ona vermeyi teklif ettim, belki de zor durumda olan oydu. Bu beni derinden etkilemişti. Aceleyle parayı aldı ve yastığın altına soktu.

Duraklayarak, utanarak bana anlatmaya başladı, babamla yalnız değildi, yeniden gelen yazlık misafir, sarışın, vefasız 'bayağı' yaratık, dik kafalı bir *Lutherci* de onlarla birlikte yaşıyordu. Kız babamla sözleşmişti, ama o her şeyi çok iyi biliyordu. Annemden bunu gizlemek istiyorlar ve ona aldatıcı ümitler veriyorlardı. Babam bütün gün dışarıdaydı, ama Heidi bir gün önce gelmiş olan din adamının bugün de bir daha getirtilmesini istemiyordu. Ama annem dün kendini bugünkü kadar ölüme yakın hissetmemişti. Belki de benim gelmemi beklemişti. Şimdi rahattı. Ona bir iyilik yapmamı istedi, *Luthercinin* ve babamın beni engellemelerine fırsat vermeden din adamını çağırmalıydım.

39,5 derece ateşine rağmen bilincinin yerinde olduğunu gördüm. RUHALTI artık onu kontrol etmiyordu, Katolik inancına göre öbür dünyaya olan güvenini kaybetmemişti. Beni kısa bir süre için kendine doğru çekti, kelimeler soluğundan çok dudaklarıyla şekilleniyordu, çünkü şiddetli sancıları derin nefes almasını ve konuşmasını hemen hemen imkânsız kılıyordu. Fısıldadı, bana haksızlık yapmış, bunu bilmiyormuş, Vroni olayında benim suçum yokmuş, Vroni'nin de bu olayda tümüyle suçu yokmuş. Son arzusunda Vroni'ye ve gayri meşru kardeşlerime mal varlığının bir kısmını bırakmak istiyordu, Vroni sandıkta duran güzel elbiselerinden bir kısmını alabilirdi. Kendini Pommern'li öğretmen olarak tanıtan, sarışın *Lutherci* hanım kız Heidi dışında annem Vroni'yi ve kocasını bağışladı. Güçsüz elleriyle elimi okşamaya, dudaklarına götürmeye ve göğsünün üzerine koymaya çalıştı, sanki dudaklarını serinletebilir ve ciğerlerindeki sancıyı dindirebilirmişim gibi. Sonuna kadar sabırla yanında kalmamı istercesine. Artık doktor istemiyordu, iğneler acı veriyor, yararı da dokunmuyordu, bilim iğrenç bir yalanmış, bunu Yahudi Kaiser'den beri biliyormuş (Bununla beni ve mesleğimi eleştirdiğinin farkında değildi). Kendini kaderine bırakmıştı, kader bunun için vardır, dedi, yürek parçalayıcı, şakacı olmaya çalışan gülümsemesiyle. Birden susup bana parayı geri verdi, söylediğine göre, artık buna ihtiyacı yoktu.

Herhalde uzunca zamandır paranın kontrolünün kendisinde olmasını istiyordu, ama işlere Heidi bakıyordu. Huzursuzca,

korkuyla çevresine baktı; bir çıkış yolu bulmak ister gibiydi. Sonra kendini topladı. Cenazesinden sonra köyün papazına burada ve memleketinde ayin yapması için bir miktar para vermemi söyledi. Paranın yetip yetmeyeceğini bilmiyordu, çünkü her şey çok pahalılanmıştı. İnançsız olsam bile bu miktarı esirgeme-meliymişim. M.'de defnedilmek istiyordu. Her şey çok sade olmalıydı. Seve seve ölmüyordu. Gelişime çok sevinmişti, çok dua etmişti, duaları kabul edilmişti. Çünkü birçok güçlü kuvvetli genç insanın hayatına mal olan savaştan sağ salım çıkmam-da Tanrı ve Kutsal Bakire onu duymuş olmalıydı (Pencerenin önünden bir gölge geçti).

Şimdi çok daha alçak sesle konuşuyordu, onu anlamak için bütün dikkatimi dudaklarında toplamam gerekiyordu. Torf parlayıp patlıyordu, zaman zaman oda aydınlanıyor, sonra tekrar kararıyordu. Işığı yakmamı istemedi. Sanırım zavallı kurumuş görünüşüyle beni korkutmak istemiyordu. Kadınsı süs me-rakını hâlâ koruyordu. Bütün yüzükleri parmağındaydı, hatta babamın ona 'ameliyatçık'ı sırasında aldığı yüzük de. Eski anılar canlandı, acılar boğazımda düğümlendi ve ağladım. Buna izin vermek istemezcesine kendini duvara doğru çekti. Elbisesi ve süveteri yerine bir flanel ceket ya da gecelik giyse kendini daha iyi hissedeceğini düşündüm. Kafasını kabul etmezcesine salladı. Nasılsa öyle kalmak istiyordu, benim, acılarımla kaçınılmaz olanı güçleştirmemi istemiyordu. İnançlı ve iyi bir biçimde, yani hoşnut ve kaygısız ölmek istiyordu. "Git artık git!" dedi, beni bırakmıyordu da, eskiden de yaptığı gibi kasıtsız olarak beni çok sıkı tutmuştu. Daha bir şeyler söylemek istediğini anladım, gölge pencerede gene görüldüğünde, akşam boyunca yalnız kalıp kalmayacağımızı bilmediğim için, bana çabucak söylemesini rica ettim. Hemen canlandı ve kanepede heyecanlı hareketlerle bana yaklaştı, başını salladı, düşüncelerini anlamıştım. "Ama buna kızmayacağına söz ver. Senin için pek kolay olmasa da beni hiçbir zaman suçlama. Hemen yanıt vermeye mecbur değilsin, yuva kurmak isteyip istemediğini bana yarın da söyleyebilirsin. Hayır hayır," dedi, korkunç bir öksürük nöbetinden sonra, yanan, kızarmış göz çukurunda kaybolmuş göz kapaklarını heyecanla açıp kapayarak "belki yarın geç olabilir, bana hemen söyle, evet mi hayır mı, ama kendini zorlama.

Ama daha rahat ölürüm, eğer..." Bundan daha fazla söz edecek cesareti yoktu. Ölüm ilanından söz etmeye başladı, ilanda kesinlikle şunlar yazılacaktı: Uzun ve ıstıraplı hastalığına 'Hıristiyan sabrı' ile katlandı. "Bunu aklında tutarsın değil mi?" Gözyaşları içinde başımı salladım. Daha sonra M.'deki kilisede takdis törenine katılacak insanlara haber vermem için liste yapmaya başladı. Listeyi bitirmesini beklemedim ve ona dedim ki, "Bana çabucak en çok sevdiklerini say, bana senin için en önemli kişileri söyle. Seni dinliyorum." Uysal, net bir sesle "Sen daha gençsin," dedi, "sen daha gençsin ve yaşamalısın. Evleneceksin. Bu zamanda ailesiz olunmaz, özellikle şimdi. Babanı engelleyemeyiz, ne istiyorsa onu yapsın. Ama bana söz ver, bir Lutherciyle evlenme, hele bir Yahudiyle hiç. Bu, sizlerin saadeti olamaz. Baban kutsal üçlüye hiçbir zaman inanmadı. Bu yüzden seni benden soğuttu ve bu yüzden mutsuz olduk. Sen akıllı uslu iyi bir Katolik kadınla evlenmelisin, zengin ya da yoksul fark etmez, bunu önemseme. İnan bana." Onu daha fazla konuşturup sıkıntıya sokmamak için söz verdim.

Babam opozum kürklü yakasının üzeri tamamen karla kaplanmış kısa avcı ceketiyile geldi. Heidi de hemen arkasından geldi. Benim de orada olmamdan çok memnun oldu. Posta müdüründen aldığı, bana yazıp da geri gelmiş mektuplarını gösterdi. Heidi, annemin yatağını düzeltmeye başladı, annemse onun hizmetine, düşündüğümünden daha hoşnut görünerek ve büyük bir sabırla katlandı. Annem fazla konuşmadı, aksırıyor, öksürüyor, ellerini ürkek bir şekilde örtünün üzerinde hareket ettiriyordu. Gidip rahibi çağırdım. Saat sekize doğru geldi ve son duasını yaptı. Dışarıda kar yükselmişti ve Heidi bir çıra ışığının yardımıyla (uzun zamandan beri buralarda mum kalmamıştı) kar birikintilerini bahçe kapısı yolundan küredti.

Biz gece biteceğini sanmıştık, ama sabaha kadar sürdü. Yatağın tahta kenarına alnımı koyarak zavallı kadının yatağına uzandım. Dua etmek istiyordum, sözlerini hatırladığım halde dua edemedim. Ve biliyordum ki eğer şimdi bunu yapmazsam ne olursa olsun bir daha asla yapamazdım.

Verdiğim söz beni o kadar etkilemedi. Evlenmek ve Lutherci kızlar o anda benim için sorun değildi. O anda başka şeyler düşünüyordum, pişman olduğum şeyleri, yıllar önce günlü-

ğüme Yunan harfleriyle ve Runyazısıyla yazdığım işe yaramaz sırlarımı ondan gizlememi, onun bana yaptığı haksızlığı hiçbir zaman affetmememi, onu yeterince sevmememi, Kaiser'i babamın yerine koyarak annesiz yalnız yaşamamı, yani ona acı veren şeyleri. Ama onu seviyordum! Ve onu bütün kalbimle sevmiştim. Benim güçlü değil ancak vasat yetilerim vardı, eğer biraz güçlü yetilerim olsaydı, haksızlıkları unuttur, hemen bir öpücükle karşılık verirdim. Bu, insan gücünün üzerindedir ve acı verir. Bana küskünlüğünü, olanları atlatacağımı, kimi zaman haksız olduğumu kabul edeceğim ve onu, onun beni sevdiğinden daha fazla seveceğim inancıyla her zaman beni beklediğini şimdi daha iyi anlıyordum. Şimdi yatağın tahtalarına vuran nefes dalgalarının gittikçe sessizleştiğini duyuyordum. Hıçkırıklar ve gözyaşları içinde kendi acımın da görgü tanığıydım. Sabaha karşı uyandım, her şey bittikten sonra, babamın ve Heidi'nin ona yaklaşmalarına izin vermedim. Onun gözlerini kapattım. Son duası sırasında serpilen okunmuş yağdan birazının hâlâ durduğu ellerini birbirine kavuşturdum. Siyah elbisesinin içinde kalabilirdi, yalnız yün süveter ona yakışmıyordu. Süveteri de işe yaramaz ilaçlarla birlikte yok ettim.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ailem yıllar önce M.'deki 'Waldfriedhof'ta bir mezarlık satın almıştı. Ancak şimdi babam, annemin cenazesinin takdis edilip gömülmesi için M.'ye gönderilmesine taraftar değildi. Heidi bunu çok abartılı buldu ve Güney Almanya duygusallığı falan gibi bir şeyler mırıldandı. Ona yanıt vermedim ve sanki bunun hakkında karar verecek olan benmişim gibi işi yoluna koydum. Annem S. yöresini asla sevmemişti. Kendini kötü hissettiği zamanlarda M.'deki müstakbel mezarını ziyaret ederdi ve bana üzerine dikilecek çiçeklerin adlarını söylerdi. Babam biraz utanarak bana hak verdi.

Ben savaşa katılıp madalya alan bir asker, karargâh doktoru ve yüzbaşı rütbesiyle babamı etkilemiştim. M.'ye giderken, zaten kendisinin de her şeyin yanımızdan ayrılan değerli varlığın isteklerine uygun olmasını arzu ettiğini itiraf etti, ama 'çok pratik' Heidi ona, her şey gibi M.'deki mezar fiyatlarının da yükseldiğini, bu yüzden eğer bundan haberi olmayacak olan ve göğe yükselen annem S.'deki ucuz mezarlıkta defnedilip M.'deki mezar yeri satılırsa, kimseye zarar verilmeden biraz para kazanılabileceği fikrini vermişti.

Babamı benim 'Ehemaligen Prinzregenten von Bayern'deki odamın yanındaki odaya yerleştirdim. Aradaki kapıyı açık tuttuk, her birimiz ayrı bir masaya oturmuştuk —o orada, ben burada— yakın ve uzak tanıdıklara göndermek için ölüm ilanlarını, telgrafları yazıyorduk. Babam sık sık gözyaşı döküyordu. Bu yetenek bana verilmemişti. Ben çok zor ağlardım.

Kaybımın ne kadar büyük olduğunu belki de o zaman tam kavrayamamıştım. Cenaze M.'ye kapalı bir aracın içinde getirildi ve orada katafalka kondu. Babam ve ben, gençliğimde tam

karşısında oturduğum o muhteşem kilisenin önünde dururken, eskiden anneme duyduğum büyük özlemi ve züğürt bir öğren-
ciyken içimi dolduran sevgiyi anımsadım; bulaşık yıkarken onu
düşündüğümde o sıcak şarap kadehini yanaklarıma bastırışımı,
pencereden dışarı bakarken, onun fotoğrafa, Alplerin manzara-
sını ve kilisenin kulesini gösterişimi hatırladım. Şimdi orada,
gümüş ziynet ve haçlarla kaplı siyah katafalkın üzerinde yatı-
yordu.

Birdenbire gözyaşlarına boğuldum. Tabutunun yanında diz
çöktüm, babam da yanımdaydı. Bu arada kilise insanlarla dolu-
yor, otomobillerin geldiği duyuluyordu.

Cenaze töreni bittiğinde çok büyük bir kalabalığın başını
çekerek, sessiz ve yaslı, kiliseden çıktık, bir sürü fayton, parlak,
kuru, karlı bir günde mezarlığa doğru yol alıyordu. Cenaze ora-
da bir daha kutsandı, kısa bir dua yapılmıştı ki, bir mezar kazı-
cısı babama doğru gelerek gözyaşlarından hiçbir şey göremeyen
babamın eline, mezara biraz toprak atması için parlak bir kürek
tutuşturdu, bu arada siyah boyalı tabut gıcırdayan iplerle indi-
rilmışti.

Her şeyi çok açık görüyordum, donup sertleşmiş bir parça
toprağı ellerimle çukura attım.

Şimdi sırada en can sıkıcı bölüm vardı, cenaze sahibi olarak
törene katılanlara teşekkür edip ellerini sıkacaktık. Bunun için
siyah eldivenlerimi çıkarıp çıkarmamam gerektiğini bilmiyor-
dum. Babam çıkarmadı, hava soğuktı, onun elleri zaten hep
hassastı. Acıyla, kibirsizce gülümsüyordu, ancak en iyi günle-
rindeki birçok arkadaşının da günlük gazetede ki ölüm ilanını
okuyup gelmeleri onu onurlandırmış, hoşuna gitmiş, avutmuş-
tu, üzerlerinde şahane kürkleriyle müdür ve karısı, çocukluğu-
mu geçirdiğim evin sahibi, babamı savunmuş olan avukatı ve iç-
ki arkadaşları gelmişlerdi. Benim de birçok tanıdığım gelmişti.
Her zaman dimdik kaşlarının altındaki ateş saçan gözleriyle Da-
nışman v. Kaiser gelmişti ve oğlu Helmut, bana çok sıcak ve gü-
ven verici gülümserken ondan sessizce beni aramasını rica et-
tim. O da benim gibi üniformalıydı. Çok az ağlayan vardı, bun-
lardan biri de Yahudi Kaiser'di. Sadık temiz kalbi sayesinde an-
nemle arasında geçenleri unutmuştu, yalnızca yıllar boyu onun
hizmetinde olduğunu hatırlıyor ve amacının yalnızca bizlere

yardım etmek olduğunu belirtiyordu. Kızı da gelmişti, her zamankinden daha güzeldi, elimi sıktığı, bakışlarımı o iri, belirgin mavi-yeşil ışıldayan gözleriyle etkisi altına aldığı anda bu zor gününe rağmen, kalbimin içinde büyük bir sevinç fırtınasının estiğini hissettim. Ancak o, babası gibi her şeyi unutmuş görünmüyordu. Hâlâ biraz acı ve acımasızlık kalmıştı; toprağı annemin tabutunun üzerine kürekten kaydırırcasına yumuşakça değil, fırlatırcasına attığını iyice görmüştüm.

Yazlık misafir, sarışın Heidi kilisedeki cenaze töreninde yoktu, belki de kendisi Protestan olduğundan bu tip törenleri sevmiyordu. Ama şimdi buradaydı, göze batmayan koyu, basit bir kıyafetin içinde babamın yakınında duruyordu, bu yakınlığın babamı rahatlatmıştı belli oluyordu. Çukura toprak atmadı. Geleceğini aşağı yukarı hesapladığımız ziyaretçilerin dışında beklenmedik bir ziyaretçi daha geldi. Vroni, çok yıpranmış, ama tavırlarında ve yüzünde hâlâ duran kaba köylü güzelliğiyle, güzelliğini kendinden miras almış, ama daha yumuşak ve nazlı olan, babama –ve bana– benzeyen, yaşları 13 olan iki çocuğuyla oradaydı. Hepsi de yoksul giyimliydi. Babamın eskiden kömür karası saçlı, taze diri vücutlu olan eski sevgilisinde pirinç sarısı lekeler fark ettim, nitrogliserin içeren patlayıcı silahlar üreten silah fabrikasında çalışan kadınlarda da onunki gibi lekeler vardı. Savaşın izleri buralarda da görülüyordu.

Bu kişilerin burada oluşu babam ve onun Heidi'si için ne kadar istenmeyen bir sürpriz idiyse, yeniden göreceğimi ummadığım, Danışman Kaiser'in eski ev hizmetçisi Angelika C.'nin ortaya çıkışı da benim için öyleydi. Ama gelmişti, çok iyi biçilmiş, onurlu ve iyi oturmuş yas giysisiyle. Bana anlattığına göre binbaşı olan kocası geri çekilme harekâtında Batı Cephesi'nde şehit düşme onuruna ermişti; onun bana bildirdiği gibi ben de ona başsağlığı dilemeliydim. Elimi gereğinden daha sıkıca tuttu, şunu da söylemeliyim, bağışlanmaz Viktoria'nın güzelliğinin, gururunun bana verdiği haz kadar, yaşılanan alçakgönüllü Angelika'nın elimi elinden bırakmak istememesi, geçmişi unutmam için yalvaran bakışları da bana o kadar iyi gelmişti. Onun nesini bağışlamalıydım? Yıllarca birlikte yaşamıştık ve sonra yıllarca yollarımız ayrılmıştı. Affedilecek hiçbir şey yoktu.

Bu arada Tanrı'nın tarlası (merhum annem bu mezarlığa hep böyle derdi) boşaldı. Berrak, gümüş-gri, karla kaplı sıradağların üzerini aydınlatan güneş kan kırmızı batıyordu, yakındaki ırmaktan bu yöne doğru, buzları çatlatacak kadar kuru ve soğuk bir rüzgâr esiyordu. Kısıtlı aydınlatılmış caddelerden tek laf etmeden geçerek eve döndük. Yiyecek dükkânlarının önünde üç yıl önce başlayan ve hâlâ süren sessiz 'kuyruk' vardı. Toplar dilsizleşmiş, lav silahları sönmüş ve havacılar susmuşlardı, gökyüzü, bulutlarıyla, yıldızlarıyla ve mavisikle gene gökyüzü olmuştu, ama barış yoktu. Savaş bitmişti, kuşatma devam ediyordu. Açlık, soğuk, sefalet. Buraya ekmek hiç gelmiyordu. Akşamları S.'ye döndüğümüzde elçabuk Heidi'nin bize yiyecek temin etmesi bizi çok memnun ediyordu, bir keresinde 'kaçak' yani gizli kesilmiş bir süt domuzu bulmuştu. Hatta oturma odasındaki büyük soba için, birkaç kömür parçası, kesilmiş tah-ta bulmayı bile başarabilmişti. Belki de bu masada oturmamam, bu sobada ısınmamam gerekirdi, buna rağmen bunları yaptım. Akşam babamla Heidi'yi birlikte her şeyi konuşabilmeleri için yalnız bırakmak üzere birkaç saatliğine dışarı çıktım ve köyün rahibine gittim, merhumun arzu ettiği gibi ayin için para götürdüm. Benim düşündüğümde daha fazla tuttu.

Din adamının kişiliğinde fanatik olmayan, iyi kalpli ama zor zamanların biraz yıprattığı bir insanı tanıdım. Yıllarca her pazar kilisesine geldiği ve kendisi tarafından okunmuş yağla takdis edildiği halde annemi hatırlamakta biraz zorlandı. Din adamı kendisi tarafından belirlenmiş bir miktarı kalın bir deftere not ediyordu ve ilk anma ayinlerini takvimine işaretliyordu. Köylülerin gizlice yaptıkları içkiden bir bardak içirmeden bırakmadı beni. İçmesem daha iyi olurdu, çünkü alkol bana Gurkha'ların saldırısından sonra, uzun süreden beri hiç iyi gelmiyordu.

Şaşkınlığımı fark etti, beni tekrar oturttu ve güçlü kuvvetli esir Rus askerleriyle yazın tarlada birlikte çalışan, kışın birlikte ocak başında oturan köylülerin, daha çok köylü kadınların ah-laksızlıkları, kâfirler gibi birlikte yaşadıkları, birçok çocuk dün-yaya getirdikleri hakkında konuşmalara daldı. Burada bir şey

çok açtı, babalar buralı ve Katolik değillerdi. "Tüm resmi kurumlar ve mahkemeler kapatıldıktan, kralımız da olmadıktan sonra, peki şimdi ne olacak?" Şimdi onu avutma sırası bendeydi, çünkü ben bu karmaşanın ancak barış antlaşmasına kadar süreceğine inanıyordum, Alman ordu yönetiminin pes etmesi ve halkın barışa olan özlemi sayesinde barışın çok yakında geleceğini istiyordum.

Bana savaşta görevim ve öğrendiklerim hakkında sorular sordu. Yalnızca cephede doktor olarak görev yaptığımı söyleyerek yanıtladım onu, hücum birliğinden söz etmedim. Aslında kısa süre için hücum birliği üyesi olarak aldığım görev kalbimde, uzun süre yaptığım ampütasyonlardan daha derin izler bırakmıştı, P.'deki ruhsal savaş yıkıntılarına hiç değinmemek daha iyi olur. Din adamı burada, bu civarda genç, yetenekli bir Katolik doktorun olmasının çok arzu edildiği görüşünü belirtti. Kendisinin sorumlu olduğu bölge onu ilgilendiriyordu, onu aptal yerine koymakla ancak kendimi aldatacağımı görüyordum. Anlattığına göre eski köy doktoru, 1916'da Bavyera Güney Ordusu alayının karargâh doktoruyken Karpatlarda lekeli tifüsten ölmüş, sadece vekâleten çalışan genç doktorlar ise birbiri ardına askere alınmışlardı, üstünkörü öğrenimi yüzünden beceriksiz olan son doktorun elinde ise Schragen'deki oduncunun karısı doğum sırasında ölmüştü. Doktor orada oturmuş saçını başını yolarken, bebek de ne yazık ki vaftizsiz olarak annesi ile birlikte 'merhum' olmuştu. Buraya yerleşmek konusunda istekli miydim, isteksiz mi? Ona bu konuyu düşüneneğimi söyleyerek babamın ve Heidi'nin yanına geri döndüm.

Annemin ölümünden sonra geçen kısa bir süre içinde ikisi evin şeklini değiştirmişlerdi. Bazı şeyler bayağı sevimli olmuştu, bunu kabul ediyorum, bunlar yaşama ve zevklerine düşkün insanlardı tabii ve öbür dünyayı hesaba katmıyorlardı, bu yüzden burasının mümkün olduğu kadar rahat olmasını istiyorlardı, birbirlerine özen gösteriyorlar ve huzurlarından başka hiçbir şeyi ciddiye almıyorlardı, sağlıklı ve hayatlarından hoşnutlardı. Ben kendimi onların dışında tuttum, annemin hayali hep gözümün önüne geliyordu ve ilkokul yıllarımdan beri yabancı olduğum bir şey oldu, geceleri dudaklarım hareket etmeye başladı, onunla uzun uzun konuşuyordum, hemen hemen bütün gece

boyunca, ancak yan odada kalan babamın ve Heidi'nin duymayacağı kadar sessizce.

Sonra rahat bir uykuya daldım. Ancak düşümde hiç rahat değildim. Düşüm beni Gurkha'lara karşı bir hücum harekâtının içine sürükledi ve anlamsız bir biçimde ampütasyon anılarımı canlandırdı. Bu düşü unutmak istedim, ama bütün gün yakamı bırakmadı. Ben daha hâlâ savaşı yaşıyordum, barış henüz gerçekleşmemişti.

M.'deki doğum kliniğinde kursa katılmaya niyetlendim, çünkü rahibin anlattıkları sayesinde, bir taşra doktorunun, bu dağlık yerde büyük sorumluluk taşıdığını ve fakir bir oduncu kulübesinde ışıksız, yardımcı aletler olmadan da olsa bir doğumu mutlu bir sonla gerçekleştirmesi gerektiğini anlamıştım.

Genel perişanlık azalacağı yerde gittikçe büyüyordu. Doğumlar pek tabii ki rahat oluyordu. 'Forseps'e, hele hele 'döndürme'ye, 'sezaryen'e asla ihtiyaç duyulmuyordu, çünkü kadınların haklı olarak yakındıkları 'dölyatakları' dört yıllık savaş sonunda o kadar ince ve gevşek olmuştu ki doğumlar bu yüzden kolay geçiyordu. Bu yarı açlık çeken zavallı annelerin kan kaybı da az oluyordu. Buna rağmen kanama olduğunda zavallıları kaybediyorduk, bu kanı nasıl karşılayabilirlerdi ki? Emzirmede de çok büyük sıkıntılar çekiyorlardı ve birçoğu ümitsizdi. Telkinlerimle onlara daha iyi bir gelecek umudu vermek için tüm gücümü topladım.

Nihayet 1919 yazında bütün umutlarımı yerle bir eden korkunç Versailles Antlaşması gerçekleşti. Kiliseye daha çok gider oldum. Org gürlercesine çınladığında, dondurucu sessizlikte çan yavaşça, ama sesi her şeyin içine işleyerek çaldığında içimden şiddetle ürperiyordum. Beni gotik kubbelerden geçirip yukarı doğru iten bir esrikliğe kapıldım, yanaklarım yanıyor, kalbim çarpıyordu, öteki insanlarla birlikte uysallıkla, alçakgönüllülükle diz çöküyordum. Her ne kadar inanmasam da dua ediyordum.

Bugüne değin uzak kaldığım kitlelere sık sık itiliyordum. Annemin avunduğu ve acılarını unuttuğu dinsel Katolik alayları artık yapılmıyordu, ama hemen her gün kentte, genellikle sanayi mahallelerinde büyük kitlesel yürüyüşler oluyordu. İnsanlar solgun, yırtık elbiseler içinde küskün ve açlık çeken, keder-

den bitkin yüzleriyle, elleri bollaşmış giysilerinin içinde yumrulaşmış, çoğu rütbesiz üniformalarla, oraya doğru yürüyorlardı, devamlı olarak bir ağızdan çıkar gibi nefretlerini ve isteklerini, siyasal liderlerinin adlarını ve sloganlarını haykırıyorlardı. Ben öğleden öncesini klinikte geçirmiş, iyi bir gözlemci, sorumluluğunu bilen bir klinik doktoru olarak buradaki kitleye katıldım; beni karşı konulmaz bir şekilde kendine çekiyordu. Zamanı ve perişanlığını unuttum. Saflarda yürüdüğüm zaman bütün sefaletleri, kilisede olduğundan daha rahat unuttuğumu söylemeliyim.

Sefalet gittikçe büyüyordu. İnsan her ne kadar bunun daha yüksek dereceye çıkmayacağına inansa da, büyüyordu ve bu işin sonu yoktu.

Tarihin başından beri savaşlar biliniyordu. Bizim gösterişsiz hanedanlığımız, basit bir devrimle son bulanların ilki değildi. Bilinmeyen, başka bir şeydi; iktidarsızların, kendi varoluş kavgasını veren hükümetin yok edemediği genel açlık, yetkililerin aczi, sokakların güvensizliği, kömür, giyecek ve temel gereksinim sıkıntısı ve her şeyden önce paranın değer yitirdiği bilinmiyordu. Kralın ve kilisenin kutsallığını yitirmesinden sonra para da artık kutsal değildi. Kimse paranın bataklığa gömülüp kayboluşundan kendini sorumlu tutmuyordu. İmparatorluk artık zengin değildi. Çünkü her şey her geçen gün yoksullaşıyordu. Kendilerine özgü üçkâğıtlarıyla birkaç düzenbazın dışında. Tıpkı uzun süre rüzgâr ve kötü havayla boğuşup tam kurtulduğunu sandığı anda altındaki deniz açılan, boşluğa düşen, karaya oturan bir gemi gibi. Gemiye taşıyan deniz kütlesi iki yana açılıp gider, 'Paraca sıkıntıda olmak' sözü şimdiye kadar hiç bu kadar acımasız ve gerçek olmamıştı. Güven ve inanç zayıflamıştı. Dün 100 marka alınan ya da satılan bugün daha fazla ya da daha düşük değerdedi. Hiçbir sözleşme, hiçbir kur geçerli değildi; otelde bir gece, bir dilim ekmek, senetik malzemedен yapılmış elbise ya da bir kitap, doktor muayenesi, bir kalıp sabun, bir posta pulu ihtiyaç karnesine bağlıyken fiyatları değiştiğine göre fiyatların aynı kalacağından kuşku duyulmaya başlanmıştı.

İki evim vardı, biri taşra doktoru olarak muayenehane olarak donatmak istediğim T.'deki, ikincisi ise 'Ehemaligen Prinz-regenten'deki. Ben her şeyi kentten ve taşradan görüyordum.

Giyim konusunda eksiklerim vardı. Eski iyi üniformamı, apoletlerini ve rütbelerini söktükten sonra biraz düzelttirdim. Bu askeri elbiseyi ona uyan uzun subay paltosuyla kentte giydim. Taşra içinse babamdan birkaç giyilebilecek elbise almıştım. Babam Heidi'ye hoş, zarif, daha çok yaşama bağlı olduğunu göstermek için yeni elbiseler giyyordu. Bense savaş öncesi giysilerimi, savaşa çağrıldığımdaya aptal gibi sağa sola vermiştim. Geri döndüğümde iplik bile bulunmayacağı kimin aklına gelirdi? Babam daha savaşın ikinci yılında taştan kaplarda saf, yani 'değerli yağ'a kadar, akla gelebilecek her şeyi, kumaş, çarşaf falan stok yapmasaydı, kendi düğünü için yeni bir gömlek bile bulamazdı.

Bazen işimden bir saat boş zaman kalırdı. Viktorya'ya telefon ederdim. Rica etmeme fırsat vermez, hemen gelirdi. Şurada burada buluşuyorduk, ama her zaman yanımda üçüncü bir kişi olurdu.

Soğuk duruyordu, bunu bekliyordum. Bu tutumu gittikçe artıyordu, bana acı veriyordu. Ne istediğini bilmiyordum. Benim kendime ve zamana karşı olan ümitsizliğimi çok iyi kavırıyordu ama beni avutmuyordu. Ölen kocasını hâlâ seviyor muydu? Yaşlı babası bana bir dakika içinde, Viktoria'nın aylar boyu bana verdiğinden çok daha fazla sıcaklık ve iyilik sunmuştu.

Annemi ve ölüm döşeginde ona verdiğim sözü hatırladım. Âşık olmak istemiyordum. Özgür kalmak istiyorum. Bir Yahudi ile evlenmek istemiyordum. Ama ilk kez âşık olmuşum. Bundan kaçış yoktu. 'Sağlam ayakkabı' olup olmadığını düşünmüyordum artık. Anneme ölüm döşeginde söz vermiştim. Annem ölmüştü. Viktoria yaşıyordu ve güzeldi, soğuk olduğu kadar güzeldi de. Her zaman onun dudaklarına yapışmak istiyordum, ama bu dudaklar, sert, alaycı, ciddiydi ve ne sevgi ne de güzel bir söz çıkıyordu.

Solgun ve uzak yüz ifadesiyle bana bakması çok ağırıma gidiyordu, bana karşı değildi, tam tersi; ama savaşta şehit düşen kocasını unutamıyordu, dün kocasının konuşma notlarını yakmış ve bu sırada öfkeli gözyaşlarıyla beni düşünmüştü. Kocası

halkını, Yahudi olanını değil de Alman olanını ondan daha çok severmiş. Ancak bu gerçek neden miydi? Kuşkuluydum.

Babam küçük ahşap ağaç işçiliği sanayiine katılmamı önerdi. İşini mobilya üretimine dönüştürmüştü. Bana gülümseyerek söylediğine göre, her zaman alçakgönüllü kalmış, ancak başkalarına oranla ayakları yere daha sağlam basıyormuş. Gerçekten de deposunda çok miktarda iyi kereste bulunduruyordu, ödemeleri yalnız yabancı para ve belli kotalarla kabullenen ilk insanlardan biriydi. Her tarafta aranan 'değerli mal' ürettiği için onun koşullarına uyuyorlardı; kötü malzeme yüzünden onu sarsan köprü 'talihsizliğinden' beri, büyük parçaları, dayanıklı hammadde, kurutulmuş ağaç vs.'leri malzeme edinmişti.

S.'de savaşa katılanlardan ve çok genç erkek ve kadınlardan oluşan bir demokratik parti yerel örgütü kuruldu. Benim de katılmam istendi. Eski subay ve bir doktor olarak kazandığım güvenin tadını çıkardığım ve belli bir yorgunluğa mal olan işim hakkında çok büyük laflar ediliyordu. Söylendiğine göre ben iyi konuşuyor ve ikna edebiliyordum. Her ne kadar her zaman vasat ve etki altında kalmış bir konuşmacı olsam da, sonunda buna ben de inandım.

Büyük bir kitlenin varlığı benim tutuk olmama yol açmıyordu. Ama coşturmuyordu da. Buradaki katkımın bir görev olduğunu çok iyi anladım, çünkü program insancıldı, siyasal açıdan akılcıydı, özgürlüğe yol gösteriyordu; yani bireylerin egemenlik istekleriyle kitlenin çıkarlarını dengeliyordu, sükunet, sabır ve geçmişteki savaş yıllarında işlenen hataların anlaşılmasını öneriyordu; çöküşten sonra dağılmış olan, ama ruhu hâlâ yaşayan Yurtseverler Partisi'nin hedefsizliğinin aksine net ve ölçülü hedefleri vardı. Ama utanç duyarak itiraf etmeliyim ki beni birçok üyenin arasından öne çıkarmak, sorumlu bir konuma yerleştirmek istediklerinde, Viktoria'ya olan düşünceleri yüzünden hayır dedim. Eğer politikadan uzaklaşıp, özveride bulunursam onun gözünde yükseleceğimi sanıyordum, çünkü koca olarak bir siyasetçi istemiyordu. Ama bu onu etkilemedi. Eskiden soğuktu, şimdi ise buz gibi olmuştu.

Onsuz yaşayamazdım, yani ondan yana umut beslemeden; eğer onu da görmezsem, başka kim bana ümit verebilirdi? Ben de onu görmemeyi yeğledim ve hiçbir şey söylemeden ondan uzak kaldım. Duygularımı irademle yenmeye çalıştım.

O sıralarda çocukluk arkadaşım Helmut'a eskisinden daha sıkı bağlandım. Bavyera Genelkurmayı'na katılmıştı, bunun özel askeri yetenekleri yüzünden mi, yoksa o zamanlar Bavyera'daki genel kurmayın ruhani lideri olan Yüzbaşı R. ile olan ilişkileri yüzünden mi olduğunu bilmiyorum.

Macar ve Bavyera Şûralar Hükümeti yıkılmıştı ve Weimar denilen oldukça güçsüz, sallantıdaki Alman cumhuriyetine karşı direniş başlıyordu. Son derece, çirkin, erkeklere düşkün, genç, cesur, acımasız, vahşi, sağlam iradeli, öngörülü bir adam olan R., tabii küçük Helmut'u kendine eşdeğerde bulmuyordu. R. ona güveniyordu, ama tıpkı sorumluluk isteyen bir görevde bulunan kardeşin 'en küçük kardeş'e güvendiği gibi; Helmut'un da benden gizlisi saklısı yoktu.

R. kendi düşünce tarzını gizlemiyordu, her ne kadar subay olarak Weimar ve Reich başkanlığına bağlı olsa da Helmut gibi değerinden çok daha fazla güvenilen cumhuriyetten yüklü maaşını alsa da, cumhuriyete açıkça karşı çıkıyordu. Ona sorulduğunda "Bana sunulan bu görev çerçevesinde siyasal düşünce ve eylem hakkımdan vazgeçmeye niyetim yok. Bundan yararlanacağım," diyordu. Peki kolordu neyi amaçlıyordu? Yoğunlaştırılarak 1914 öncesi duruma geri dönüş, hatta kılıcın o günlerin koşullarının da üstüne çıkış, 'tümüyle' seferberlik ve rövanş savaşı.

Hedefler basit ve vahşiydi, yöntemler ise çeşitli ve kurnazca. Weimar'ın tek dayanağı olan kolordunun çabalarıyla tutucu, liberal, burjuva taraftarı ve devrimci, proleter ve enternasyonal kanatlara ayrılmış olan işçiler yüzünden Alman ordu mensuplarına seçim hakkı tanınmadı. Kasım partileri olarak adlandırılan cumhuriyetçi ve devrimci partilere ordu mensuplarının üye olması yasaklandı. Kasım, bu kansız büyük devrim, bu çevrelerde bir ihanet, düşman önünden kaçış ve yenilgisiz ordunun sırtına vurulmuş bir hançer olarak görüldü.

Yöneticiler, yeni geliştirilen küçük model orduda, Reich Ordusu'nun balmumu kalıbı gibi, onun emri altında bulunanla-

ra ideallerini, hedeflerini ve yöntemlerini aşılayabilirlerdi. Onlar için savaş bitmemiştir. Bunun böyle kalmayacağını ben de hissediyordum.

1918 sonbaharında P.'den, mucizevi bir şekilde iyileştirilmiş savaş körü, fanatik, görünürde basit, ama ürkütücü güçlerle donanmış A.H.'ye dikkatlerini çektiğim için Helmut ve R. bana müteşekkir kalmışlardı. Onlar da bu 'ürkütücü güçleri' hemen fark etmişlerdi, ama A.H. onların çok ihtiyaç duyduğu şeylere sahipti.

O zamanlar M.'de kıta birlikleri kimlerin devrimci olaylara, Kasım yürüyüşüne ve Şûralar Cumhuriyeti'ne katıldığını meydana çıkarmak için araştırmalar yapmışlardı. Onbaşı A.H.'yi böyle bir araştırma komisyonunun başına geçirmişlerdi. Bu işten yüzünün akıyla çıktı. Eline düşen herkesi istisnasız hiç ayırım yapmadan ve hak gözetmeden yargıladı. Ama burada yalnızca onun fanatizmi ortaya çıkabilirdi, tuhaf güçleri değil. Bunlar ancak daha sonra keşfedilebilirdi. Şimdi onu askerlerin politik olarak 'eğitim' gördüğü bir kursa yolluyorlardı. Konuşma yoluyla sosyalist ve cumhuriyetçi zehrine karşı çalışacaktı. Doğru yandaydı, güçlülerin yanında.

Genelkurmay propagandacı yetiştirmeye çalışıyordu, öncelikle en yakın çevrede propaganda için. Bavyera Reich Ordusu'nun politik kursu sıkıcı dikte derslerinden değil, ateşli tartışmalarla geçen konuşmalardan oluşuyordu. Günün birinde onbaşıya da bu tartışmalara katılma fırsatı doğdu.

Konu Yahudilerdi. Birkaç konuşmacı pek onlardan yana değildi, ötekiler de pek fazla karşı değildi. Ama H. ortaya çıktı. Şuursuz bir öfkeyle tartışmaya daldı ve tıpkı P.'de yaptığı gibi, kimse'nin karşı koyamayacağı şekilde coşkunlukla çılgınca konuştu. Karşıtlarını yerden yere vurdu, hiçbir karşı görüşe, mantığa, tarihsel gerçeklere fırsat vermedi. Karşıtlarına en gerekli izni bile vermedi, konuştukça daha fanatikleşiyordu. Doyumsuz, sınır tanımaz, şeytani oluyordu, tıpkı benim bir zamanlar kendisine yaptığım gibi, bin kez kafalara kazıdığı düşüncelerinin enerjisiyle, yüzünün tinsel gergin ifadesiyle orada bulunanları hipnotize ediyordu. Ruh dolgunluğu yoktu. Kuşku yoktu. Değişik fikir yoktu. Yeni öğrenilen bir şey yoktu. Bir tek düşünce, iki, en fazla üç, ama bunu da, artan bir kuşkuyla, terli yüzüyle,

körlemesine, dinsel bir fanatizmle, görkemli bir şiddeti yansıtan yüz hatlarıyla, gözünde yaşlarla, kendinden geçmiş, neredeyse dünyada değilmişçesine sürekli tekrarlıyordu. Au-Kışlası'nda Helmut'la R.'nin arasında oturup, onun ilk büyük konuşmasına kulak kesilirken, onu yıllar sonra böyle görmüştüm.

Salon tanıdık geliyordu. Bu Reich Ordusu'nun kışlasına dönüştürülmüş bir kışlanın koğuşuydu. Şimdi bir konferans odası olarak kullanılan bu oda beni yaralıyken getirdikleri odaydı. Oda tıklım tıklım doluydu ve çılgın alkışlarla çınılıyordu. H.'nin zaferi büyüktü. Yüzbaşı R. hemen esas duruşa geçen onbaşıya doğru yöneldi ve onu talim subayı yapmaya söz verdi. Savaşın son zamanlarında subayları ön cephelerde morali kuvvetlendirmek için yerleştirmişler ve daha sonra onları eğitim subayı yapmışlardı zaten.

H. beni tanımıştı. Sapsarı kesildi, ilk önce bakışlarını kaçırdı, sonra da kendini zorlayarak bana elini uzattı. Onun benden çekindiğini gördüm. Bu bende güzel ve sıcak bir duygu uyardı, ona seve seve yardıma devam etmek istedim. O benim eserim değil miydi?

Geçmişten daha da güç olan o dönemlerde acıya karşı eskisinden daha duyarlı olmuştum. Viktoria'ya olan aşkım sürekli acılarımın kaynağıydı. Bunun beni ne kadar derinden sarstığını ve ne kadar mutsuz ettiğini bugün bile kavramam ve anlatmam olanaksız. Yalnızlık işe yaramıyordu ve iradem duygularıma yenik düşmüştü. Her ne kadar Tanrı'ya, İsa'ya ve mucizeye inanmasam da beni her zaman kendine çeken kilisede dua ettim, Viktoria'yı unutabilmek istiyordum, öte yandan da onunla birlikte mutlu olmak istiyordum. Her ne kadar Tanrı'ya inanmıyorsam da onun irade gücünü üzerimde arıyordum.

Çok eskiden beri tanıdığım, yüksek bir ruhani otoritesi olan, öğrenciliğimde ve genç bir doktorken savaş çıkana dek beni eğiten ve birçokları gibi herhangi bir yönlendirme olmadan yaşayamayacağım dönemlerde beni yönlendirmiş olan babacan bir dostum vardı. Keşke Danışman von Kaiser'e açılabilseydim! Onu aramayı ne kadar çok düşündüm, rastlantı ya da kader beni ona itene kadar itmeliydi, çünkü o da benimle aynı durum-

daydı. Bu adamı kilisede tekrar gördüm. Benim yanımda diz çökmüştü, ama loş ışıktaki birbirimizi ancak ayağa kalktığımızda fark edebildik. Onun şaşkın ifadesi ne Tanrı'ya inancı ve avuncu, ne inançlı Hristiyanların öteki dünyadaki kurtuluşunu ve acılar için şükretmeyi değil, yalnızca yalın bir ümitsizliği dile getiriyordu. Kendimi aynada görür gibi oldum.

Tabii ki, O yaşlılığın eşliğinde bir adamdı, bense otuzumu henüz geçmiştım. Kendi erkek gücümle, açık zihnim ve bilincimle bile harcanmış bir zamanın karmaşasına ve umutsuzluğuna karşı koyamıyordum Viktoria gibi birine karşı güç, ama umutsuz olmayan bir aşkı taşıyacak güçte de değildim.

Kaiser'e evine kadar eşlik ettim. Önceden sezinlemiş olduğum gibi, onun, Katinka uzakta olduğu için değil, aksine kendisine geri dönmüş olduğu için avuntu yolunu kilisede aradığını öğrendim. Artık o bambaşka bir Katinka'ydı, artık tatlı sesli çocuksu bir varlık değil, gününü gün eden ve bir şekilde kendi kendine coşan, vurdumduymaz, gamsız bir yaşlı çocuktı. Oswald Schwarz'tan 'tüm sevgisi ve iyi niyetiyle' ayrılmıştı, onda şefkatin dışında tinsel heyecan uyandıran erkeklere karşı olan eski eğiliminden zamanla vazgeçememişti.

Baba Kaiser'in çatısı altında iki kişi vardı, Oswald Schwarz tarafından cezbedilen ve sonra da işleri biten Helmut ve Katinka. Katinka şimdi yaşlı kısmetinin sevgisine kendini bırakıyordu, evet hatta bunu kendisi istiyordu. Sevilmek istiyordu. Kaiser'in, hâlâ onun hayatında önemli bir rol oynayan tek erkek olduğunu söyleyip gönlünü almaya çalışıyordu; sanki kendine çektiği ya da ittiği ve oyun oynadığı âşık kadınların -tıpkı sonunda Oswald Schwarz'ın kendisiyle oynadığı gibi- hiç önemi olmamış gibi.

Yaşlı Kaiser durumun farkındaydı. Aslında rahatlıkla Katinka'dan ayrılıp İngiltere'deki bir bankada bulunan hatırı sayılır servetinin gücüne şükrederek, onun temel gereksinimlerini karşılayarak, onu kendi haline bırakabilirdi. Ama aşk dilencisi haline gelen Katinka'nın, o anki ruhsal durumuna göre önüne attığı kırıntılarla yaşamayı tercih etmişti.

Bununla birlikte ışığı henüz sönmemişti, koyu renkli gözleri tutkuyla yanıyordu, ruhunun berraklığı bulanmamıştı. Birçok şeyi, belki de her şeyi çok net görüyordu. Artık Yahudilere

karşı duyduğu tiksintiyi aşmıştı ve Yahudi Rathenau'nun üç büyük başarısını takdir eden biriydi. Ama doğrusu onun artık Oswald Schwarz'ın Katinka'yla ilgili hiçbir şey duymak istememesinden beri Yahudilere sıcak bakmasını yadırgıyordum. Büyük Yahudi'yi, yıkılmış, batmış imparatorluğun kurtarıcısı olarak görüyordu. Bunun ilk nedeni, savaş sırasındaki çabaları, Alman savaş ekonomisinin düzenlenmesiydi, ikincisi kasım 1918'de *Leveé en masse*'e¹ çağrısı, üçüncüsü de devlet adamı niteliğindeki son eylemiydi, yani nisan 1921'de Bolşeviklerle yaptığı Rapallo Antlaşması. Bu antlaşma Almanya'nın yeniden dünya politikasına girmesinin ilk adımı anlamına geliyordu. Yurtseverler Partisi'nin pangermenik programı hepsinin üstündeydi. Bu program, savaşın stratejik kaybı nedeniyle olanaksızlaşmamıştı: Yalnızca çarpışmalar kaybedilmişti, eski hedefler zaten çok belirsizdi. Ama Almanya felaketi atlatmıştı, yani galip gelmişti. Savaş kazanılmıştı. Yalnızca iki koşul yerine getirilmeliydi (Rathenau her ikisini de yerine getirmiş oldu): Almanya, Bismarck'ın istediği gibi Doğu'dan arkasını sağlamca koruma altına almalıydı, geniş, zengin arazili, Doğu Asya'ya kadar uzanan güçlü, az nüfuslu, kolayca işlenebilecek alanları olan, Alman ekolüne, Alman disiplinine ve Alman organizasyon dehasına ihtiyaç duyan ve boş kalmış, ama her şeyin üstesinden gelebilecek kapasitede insan malzemesi olan Rusya'ya dayamalıydı sırtını. Ama Rathenau ulusal çerçeve içinde ve Reich Ordusu'nda devlet adamı sayılmıyordu. Rusya'yla yapılan ittifak gerçi general-lér arasında çok popülerdi, ama Yahudi düşmanlığı herkesi hiddetlendiriyordu. İkincisi, Almanya kozmopolit ruhuyla, tüm güçsüzlüklerine ve Reich'ta yalnızca kısıtlı bir yer edinmelerine rağmen her zaman en iyi Alman yurtseverleri sayılan Yahudileri neden korumuyordu? Kaiser, anavatanı uğruna savaşa giden ve şehit düşen sosyalist milletvekili Lazarus'tan, Viktoria'nın kocasından söz etti ve velinimet, eski Kaiser gibi savaştan sağ çıkmak istemeyen, kendi kanına duyduğu sevgiden değil de, ülke sevgisi yüzünden intihar eden Alman ticaret filosu kurucusunu, Ballin'i örnek verdi. Her şeyi anlıyordum, kapsamlı, belki mantıklı fikirleri vardı. Buna rağmen onu izlemedim. O da beni sürüklemedi. Benim gibi bir insandı, benim gibi seviyordu.

¹ Halk ayaklanması. (Yay.)

Onun kişiliği benimkinin efendisi olmadı (Ama şimdi böyle de-
ğil), tıpkı Rathenau'nun kişiliğinin Alman halkının efendisi ol-
madığı gibi.

Bende dostluk arıyordu. Ben bu dostluğu kabul ettim. Ama ona kendi yaşadıklarımın söz etmedim, onun Katinka'sı, sevgili 'farecik'i kız arkadaşlarını eve yerleştirdiğinde bana sı-
ğınmak isteyince, Kaiser'in güçsüzlüğüne yalnızca acıyarak gü-
lümsem.

Rathenau bu dönemde genç fanatiklerin kurşunları altında
şehit düşmüştü. Köklerinden kopmuş bu insanları kendilerine
çekip yanlış fanatik öğretilerle kendi ürkütücü hedeflerine yö-
neltmeyi becerenler vardı. Bu dehşet verici ölüm yoluyla anava-
tanlarını Yahudi bir hainden kurtaracaklarına inanmışlardı.

Almanya sessiz kaldı. Kimse karşı çıkmadı. Zavallı Rathe-
nau'ya acıdılar, dört bir yanı kapalı bir kale yıkıntısında intihar
eden katillere de acıdılar. Helmut ve arkadaşı R.'den nerede ol-
duklarını öğrendiğim, eylemin gerçek sahipleri ciddi olarak
aranmadı, iki fanatiğin zincirden boşanmış yurtseverliği birçok-
ları için bir özürdü. Tam devrim zamanıydı, ama yalnızca Rat-
henau için onurlu bir defin oldu.

Babam geldi. Bana Heidi'yle evlenmek istediğini söyledi.
Vroni ve çocuklar annemden kalan parayı almışlardı ve bu da
onların paraya razı olduklarını gösterirdi. Aslında Vroni'yi ger-
çekten sevmişti, ama Heidi'ye minnettarlığını kanıtlamalıydı,
kendi erkeklik onuru bunu istiyordu ondan. Sahte alçakgönül-
lülüğü içinde, sanki Heidi'yi annemin hastalığı sırasında gördü-
ğü hizmetlerine karşılık bir nikâh yüzüğüyle ödüllendirmek is-
ter gibi davranıyordu. Oysa ben çok iyi biliyordum. Annemin
torf ateşi yanarken öldüğünü ve iki gün sonra evde odun ve kö-
mür ateşi yandığını biliyordum. Ama itiraz etmedim. Belki de
babam benim sayemde kendini dizginleyebilirdi, çünkü hâlâ te-
reddüt içindeydi, üç kadının üçünü de, hoşgörüsüz annemi,
Vroni'yi, Heidi'yi tanıyordu ve yaşlanan bir erkek olarak He-
idi'nin hükmetme hırsından korkuyordu. Belki de bu yüzden
bana gelmişti, çünkü benim onayıma zaten ihtiyacı yoktu. Vro-
ni onu kölesi olabilirdi.

Ama bir şey beni, tıpkı gençliğimde olduğu gibi, herkese karşı adil olmaya ve ölen annemin ifade ettiği gibi, eşit davranmaya itti. Vroni savaş yıllarında kardeşlerimle kıt kanaat geçinmişti ve bir küçük çiftçiyle ya da işçiyle evlenme fırsatını birkaç kez elinden kaçırmıştı, çünkü. Bu benim suçum muydu? Evet! Yıllar boyu tahsis ettiğim 20 markla onda, babamın kendisini hâlâ, hatta eskisinden daha fazla sevdiği, onu ve iki çocuğunu düşündüğü, kendisi için kaygılandığı ve 'sağlam ayakkabı' olduğu için yazıya dökülmemiş bir sözünü tutarak annemin ölümünden sonra kendisiyle evleneceği inancını uyandırmıştım onda. Artık annem bu dünyada değildi. Babam özgürdü, yeniden zengin olmuştu, sağlıklıydı, bağımsızdı, istediğini yapabiliirdi. Herkese karşı yansız olduğuma inanıyordum. Bir yanda kaybolan güzel yıllarının onulmaz acılarıyla solgun, yaşlanan, eğitimsiz ve bir proleter olarak hiçbirimizi çekemeyen Vroni (annemin mezarı başındaki bakışları çok açıktı), öte yanda öğretmen, iyi aile kızı, diri, iyimser, parasız olmayan ve iyi toplumsal yetileri olan, kusursuz bir ev kadını Heidi. Her şeyi oluruna bıraktım, olaylar babamın Heidi'yle evlenmesiyle Vroni için dehşet ve korkunç bir hayal kırıklığıyla sona erdi. Babam bu yüzden beni eskisinden daha fazla sevmedi. Heidi hiçbir zaman bana güvenmedi, Vroni ise babamı kendisine karşı kıskırttığıma ve onu bu evliliğe ittiğıime inandığı için benden nefret etti.

Başka bir çözüm yolu buldum ve bunu içtenlikle Vroni'ye ve artık büyümüş olan çocuklarına önerdim. S. ile T. yolu üzerindeki muayenehanemde bir kadın yardımcıya ihtiyacım vardı. Vroni'yi ve çocuklarını seve seve yanıma alabilirdim. Çocukları eğitmeye ve desteklemeye çalışabilirdim, onları kız ve erkek kardeşlerim olarak görmek istiyordum, ki zaten doğal olarak öyleydiler. Bunların hiçbirisi olmadı. Vroni'ye bunu teklif ettiğimde öfkeden küplere bindi. Yeteri kadar uzun süre hizmetçilik ve fabrika işçiliğı yapmış, ya babamın karısı olmak istiyormuş ya da hiçbir şey, sadakatiyle bunu hak etmiş vs. Hatta o kadar ileri gitti ki bağırarak annemin babama karşı sus payı olarak yalnızca kendisine bıraktığı tazminatı ayaklarımın dibine fırlatacağını söyledi. Öyle korkunç ifadelerle küfredti ve gürledi ki, konuşmayı kestim, çünkü bunlar orada bulunan kardeşlerimin kulaklarına uygun sözler değildi.

Yaşlı değildim. Yalnızca kadınıym yoktu. Angelika'yı da artık sevmiyordum. Aslında onu hiçbir zaman sevmemiştim. Hatta büyük bir tutku için kendimi uygun bulmadığıma inanıyordum, biz yalnızca iki arkadaş gibi birlikte yaşamıştık. Şimdi ise Viktoria'yı seviyordum, ona sahip olamamıştım, ancak ne yaptıysam onu unutamamıştım.

Angelika bana geldi, 'eski aşkımin ve sevaplarımin' hayrına bana yalvardı, sanki çok korkunç bir şey için özür dileyecemiş gibi ayaklarına kapandı. Soğukça kaldırdım onu. Onunla bir hastayı ikna eder gibi konuştum. Hemen gözyaşları kurudu, bir koltuğa rahatça oturdu ve bir ev kadını gözüyle toz ve örümcek ağlarıyla dolu, ihmal edilmiş odaya göz gezdirdi. Evin içinde sarmaşıklar bitmişti, hastalarını kabul ettiğim çalışma odasında her çeşit böcek dolaşıyordu.

Şimdi eski güzel günlerimizde olduğu gibi geleceğimiz hakkında konuşmuyorduk. Angelika akıllıydı, onu sevmediğimi biliyor olmalıydı. Onu yanıma almayabilirdim. Buna rağmen yalnızlıktan korktuğum için aldım, eşyalarını evime getirdiğinde, benim odama koymamasını söyleme cesareti bulabilmişim. Bana fazla yaklaşmadı.

Akşamları bitkin bir vaziyette eve döndüğümde her şeyi hazır buluyordum. Hastaların mesajlarını benim yokluğumda kaydediyordu, onun deneyimlerine güvenerek sorunlarımı onunla rahatça konuşabiliyordum. O kadar yılı Kaiser gibi bir doktorun yanında boşuna geçirmemişti. Şefkat, öpücük istemiyordu, elinin dokunuşu, hatta bakışları bile dostça ama mesafeliydi. Ona karşı minnettar ve adil olmam gerektiğini düşündüm. Babamın Heidi'yle evlenmek için öne sürdüğü ve kof diye nitelendirdiğim aynı mazereti kendim de kullandım. Onu bir gün yatak odama çektim, sonra birden ondan ve kendimden utandım, onu dışarı çıkardım, tekmelenmek istercesine ayaklarına kapandı, ama yeniden ayağa kalktı, ortadan kayboldu, yalnızca nereye olduğunu sezinlemiştim. Savaş öncesinde olduğu gibi ölçülü, uyumlu şefkat artık yoktu, yalnızca Gurkha saldırılarından sonra içinde hissettiğim aptalca dürtülerime boyun eğmişim çünkü, o ise ruhsal acılarının hizmetinde köle olmaya boyun eğmişti. Eskiden 'hoş bir saatin' ardından ikimiz de ağzımızda birer sigarayla sakince birbirimizden ayrılırken, şimdi

öpücükler ve esriklik neredeyse bütün gece devam ediyordu. Aralarda beni öyle kuvvetlice sıkıyordu ki, ciğerlerimin zedelenmesinden sonra birbirine iyice kaynamamış olan kaburgalarım ağrıyordu.

Sıcak soluğuyla fısıldayarak müthiş bir sır verir gibi, en ateşli savunucularından biri olduğu H.'den söz etti, ona hayrandı, çünkü o temizdi, güya eline kadın eli değmemişti. Onu savaşın son günlerinden tanıdığımı biliyordu. Onunla ilgili daha fazla şey bilmeyi ne çok istiyordu!

Tüm tutkuma karşın uzak durduğum Angelika'ya hiçbir zaman A.H.'den ve Viktoria'dan söz etmedim. Onun bu konuda hiçbir şey bilmediğini düşünüyordum. Ama görünüşe göre kendini bana adanmış namuslu biri, tatlılıkla, alçakgönüllülükle kendini tanımladığı gibi 'yüce efendinin kölesi', en azından bir şeyi biliyordu; hiçbir şey bilmediğini. Bilinçli bir şekilde H.'nin fanatik Yahudi düşmanlığından söz etmekten kaçınıyordu. Onu, bütün nefret duygularından arınmış, içi yalnızca sevgi, yurtseverlik aşkıyla dolu bir insan olarak görüyordu, her işinin iyiye gitmesi gereken bir adam olarak. Böylece, onun utkulu bir konuşmacı olarak katıldığı hiçbir toplantıyı kaçırmamaya çalışıyordu.

Bir akşam beni de kendisiyle birlikte M.'ye götürmeyi ve telefona bakma işini de kısa sürede dost olduğu Heidi'ye bıraktırmayı başardı. M.'den telefonla S.'yi arayarak, bu arada bir hastanın telefon edip etmediğini de öğrenebilecektik.

H.'yi konuşmacı olarak ilk kez değil, üçüncü kez dinliyordum. Birincisinde P.'deki revirde karşıma çıkmıştı. Teke tek. İkincisinde birlik salonunda: O bir tarafta, çok dar, sıkışık bir grup oluşturan asker ve Reich Ordusu subayları diğer taraftaydı. Şimdi de onu ilk kez kitle içinde görüyordum, üç bin kişinin karşısında bir kişiydi. Kitlenin tepesinde duruyordu, çünkü kitle için taze kandı, kitle onu eskiden olduğu gibi pek az etkiliyordu. Onları küçümsüyordu. Buna karşılık kitle onun büyüüne kapılmıştı.

H., yalnızca akşamları konuşmaya alışıkta. O zaman dinleyiciler çalışmaktan bitkin düşmüş oluyorlardı, karşı koyacak güçleri olmuyordu, gözleri açık uyumak, düş görmek, kendilerini kaptırmak, ona tapmak, körü körüne itaat etmek, ruhlarını

vermek istiyorlardı. Bunların hiçbirine soğuk bakmazdı, çünkü o da kendini kaptırırdı. Herkese, bir tek güçlü, dünyevi düşünceye sahip olmanın ne kadar muhteşem olduğunu gösterirdi. Benim gibi kuşkucu ve doktor tanısıyla toplantıya gelmiş olan insanlar bile onun büyüüne kapılırdı. Yalnızca zaman zaman, ama tümüyle. O da bunu istiyordu, böylece beklentileri yerine geldi. Ona bu zevki tattırdılar. Onun duyguları, bizim duygularımızı etkilemişti.

Biri yukarıda konuşurken aşağıdakilerin nasıl kulak verdiğini, kölelerin üstündeki efendi gibi, bir sihirbaz, bir despot, bir büyücünün ve korkunç sert, katı bir rahibin bir tek kişilikte nasıl birleştiğini, bir tek kişinin herkesi nasıl egemenliği altına aldığını ona kitap bilgisi değil, içgüdüğü öğretmişti.

Ama onun yumruğunu hissetmek ve ona tabi olmak, kadın-erkek herkese, tarafsız, deneyimli bir doktor, bir görgü tanığı olan bana olduğu kadar, acı bağımlısı köleye, Angelika'ya da hoş gelecek kadar güçlü bir insan mıydı acaba? En büyük tehlikeden alnının akıyla çıkmış ve erkek olarak kalmış mıydı? Tıpkı Rathenau gibi kadere karşı kahramanca ümitsiz savunma çağrısında mı bulunmuştu? Birçok kez gerçeklerden kendini gizlememiş, cepheden 'kaçınma'mış, iyi zamanlar gelene ve Reich Ordusu dilini çözene, onda kutsal ateşi yakana ve onu kanatları altına alana kadar körlüğünün, biçareliğinin ardına sığınmamış mıydı?

Beynimin boş düşünceleri, irademin boş karşı çıkışları.

O konuştu ben dinledim. O, aşağıya, bize konuşuyordu, akıllıya, aptala, kadına, erkeğe, yaşlıya, gence. Konuşmasını bitirmedi, on beş dakika, yarım saat, üç, dört saat boyunca sürekli bir döngü içinde, başka bir şey değil, hep aynı şeyi, kafamızın içine kazıdı. Yedi kere değil, yetmiş yedi kere aynı şeyi tekrarladı ve bu ona yetmedi!

On beş dakika sonra ter içinde kaldı, yakası, ıslak bir mendil gibi boynuna yapıştı, alnından damarlar fırladı, ateşliymiş gibi titredi, abartılı hareketlerle, jestlerle, aşağıdaki bizleri tehdit etti, büyüledi, yeminler etti, perçemini P.'deki gibi alnına düşürdü; hâlâ bitirmiyordu ve kimse de ondan bitirmesini istemiyordu. Herkes korkunç bir şeyin beklentisi içinde titriyordu ve Angelika'ya sıkı sıkı yapışmış olan ben uzun süredir ilk kez öte-

kiler gibi titrediyimi ve kitlenin bir atomu haline geldiğimi dehesetle fark ettim.

Beni uyarmışlardı. Kaiser bana H.'nin toplantılarının nasıl olduğunu anlatmıştı.

Kendi üstün gücü'nün bilinci içinde, aralarında bizimkinin de olduğu diğer partilerin ihtiyaç duyduğu şeyi, salonu koruyacak polisi ta başından reddetmişti. Kendisinin çok önemli olan kitlenin onun güçsüzlüğünü algılamaması için kendine göre haklıydı. O ilahtı. İlahi hakları vardı. O haklıydı. O haktı. Ondan farklı düşünmeye cesaret edene lanet olsun. R. adında bir yüzbaşının güçsüz Weimar Cumhuriyeti karşısında, "Bu ilahi adaleti biz aralıksız her dakika daha da keskin vurguladık. Düşmanlarımız çok iyi bilirler ki, provoke eden, gözünün yaşına bakmadan kovulur," sözleriyle kendi ilahi adaletiyle övündüğü gibi, o da kendisiyle övünüyordu. Bu onun ilkesiydi. Biçim adı, dil bayağıydı, ama bunda anlaşılmayacak hiçbir şey yoktu. "Her türlü bozgunculuk girişimini kardeşlerim daha filizlenmeden yok edecektir. Kışkırtıcılar kırılan kafalarıyla merdivenlerden aşağı uçacaklardır."

Bu konuşmanın hemen başlangıcında, bir köşede ufak tefek zayıf bir adamcağızın horoz gibi yüksek sesle öterek ince, tiz bir sesle ÖZGÜRLÜK diye haykırarak konuşmacının sözünü kestiğini (sesimi çıkarmaya cesaret edemeden) gördüm. On saniye geçti geçmedi, yapılı, iri birkaç adam Gurkha'lara saldırırken arkadaşlarımla ve belki de benim, gözlerimizde taşıdığımız aynı ifadeyle, zavallı ufak tefek garibanın üstüne atladılar, kafasını yere çarptılar, yüzünü kan çanağına çevirdiler, tüy gibi yerden kaldırıp, kelimenin tam anlamıyla bir top gibi merdivenden aşağı attılar. Ötekiler dar bir 'koridor' oluşturdu. Ama tribünün üzerindeki konuşmacı konuşmasının kesilmesine izin vermedi, bizi ve halkını tanıyordu. Saldıranlar onun özel korumalarıydı, tehlikeli ve vahşi bir öbek insandı bunlar, bildiğim kadarıyla da, demokratların, komünistlerin, Katoliklerin yaptıkları toplantıları ellerindeki muştalarla kanlı bir biçimde dağıtan da bunlardı. Vahşiler gibi putlarına tapıyorlar, hayatlarını tehlikeye atıyorlardı, onun en güvenilir korumalarıydılar. Onlara 'sadık dostlarım' diyordu, karşıtları ise 'haydutlar'dı. "Azimli bir haydut benim gibi namuslu bir insanın siyasal çalış-

masını güç kullanarak engelleyecek mi yani?" diye sormuştu bir kez Yüzbaşı R.'ye. R. gülümsemişti. H.'nin fanatik bir öfkeyle 'Marksist-Yahudi' aşağılık insanlardan söz edişini, ama bununla birlikte Marx'ı hiç okumadığını itiraf edişini sabırla dinlemişti. Kanının, Alman kanının kendisini yönlendirdiğini söylemişti. Bu kan, asla yanılmazdı. O, asla yanılmazdı.

Onun ne olduğunu biliyordum, onun görgü tanığı olmuştum, onu diriltten bendim, bu mucizevi yaratıkta ilk mucizeyi gerçekleştiren bendim, buna rağmen ona boyun eğiyordum. Bu Tanrısız peygambere 70 milyon insan boyun eğiyordu, o halde bir zamanlar bu insanlardan daha güçlüydüm diye neden övünmeliydim ki? Çevremdeki yüzlerden, gergin, karmakarışık ifadelerden, Angelika'nın titreyen kol ve bacaklarından, henüz doruk noktasına ulaşmadığını, ama birkaç saniye içinde ulaşılacağını fark ettim. 'Marksist-Yahudi tohumları'na karşı kusulan bu korkunç, akıl sır ermez nefret ona ve bize sıçradı. Öyle bir an geldi ki, Avusturya aksanıyla konuşan bu ateşli konuşmacı kendini kaybetti. "Alman kanı! Alman kanı!" diye bağırdı, bu kana sevgi mi duyuyor, yoksa bu Tanrısal kandan korkuyor mu, kimse bilmiyordu. Acaba kendisi bunu biliyor muydu? Vecd içinde anlaşılmaz sözler söylüyordu. Bu onu ve bizi zorluyordu ve biz artık, az önceki biz değildik. Belki de ben onunla yalnız kalsaydım ve o P.'deki muayene odasındaki aynı coşku içinde olsaydı, soğuk bir görgü tanığı olarak kalabilirdim. Belki öyleydi. Belki de değil. Ama burada öyle değildi. Bu birinden ötekine sıçradı ve üç bin kişi *tek bir ruh* oldu. Yukarıdan aşağıya, salonun bir köşesinden öteki köşesine. Bu, karşı konulmaz zincirden boşanmış kütle, yıldırım hızıyla yayılan korkunç bir su gibiydi. O artık yukarıda derme çatma bir tribünün üzerinde değil, yanımızda, içimizdeydi, en gizli köşemizi araştırıyordu ve bizi aşağıda tutarak, boyun eğdirerek, dindirerek, hiçe sayarak kölesi olduğu şehvetle bizi eziyordu. İlk kez bir dişi olmanın, önce kendi isteği dışında, sonra da kendi isteğiyle, ateşli acılarıyla, hatta binlerce kez daha ateşli şehvetiyle, parçalanarak kendini erkeğe vermesinin, hükmü altına girmesinin, onun içinde güçlenerek onunla birlikte büyümesinin ne demek olduğunu anladım. Aşk yalnızca kölelik miydi, köle ruhluluk muydu? O orada, yukarıdaydı, hıçkırıyor, bağıırıyordu, anlaşılmaz, çıplak,

kanlı, biçimsiz bir şey çıkardı ortaya, artık doğru dürüst cümleler, dolambaçlı sözcükler yoktu, her zaman saklanan RUHALTI, annelerin siyah sıcak döllerini artık yukarı çıkmıştı, kimse karşı koyamıyordu. "Almanya! Almanya!" Onun üstün gücüne karşı, ölüme karşı çaresiz zavallı bir doktorun önemsiz gücü neydi ki! Onun üstün gücü, öfke, nefret, öfke, vecd, galeyan, savas çığlıklarıydı, yalnızca çok uzaklarda, sağanaktan sonra açık gökyüzünde gökkuşağı beliriyordu, bu da onun, yeni, iffetli ve kılıcından memnun bir Almanya'nın, solgun, çiçekli, iyi ahlaklı idealiydi, şiddetli nefret türküsünün sonundaki duygusal final. Herkes derin bir nefes aldı. Alkıştan duvarlar sarsılıyordu. Korumalarının marşları kudurmuş, çılgın patırtı arasında sürüyordu.

Tıpkı o zamanlar Gurkha hücumunda olduğu gibi ağzıma sıcak insan kanı sıçramıştı. Ve Angelika, ebedi ev kadını, soylu dul, benim kollarımda olduğundan daha fazla inliyordu, bazen kasılan bazen de zevkten eriyen solgun yüzü heyecan içindeydi, ancak şimdi çocuksulaşmıştı, minnet ve saflık doluydu. Bana değil, ona tabi olmuştu. Ben onun için bir erkektim, o ise bir Tanrı. Ben ona iyi geliyordum, o ise mucizeler yaratıyordu.

Suskun eve döndüm. Bilincim çarçabuk yerine geldi. H.'nin ruhsal üstün gücünden kendimi kurtarmıştım, çünkü tehlikeyi görmüştüm. 1918 sonbaharında yaptığımdan bir anlık bir pişmanlık duymuştum belki. Müdahale etmek, bir iş yapmak, hükmetmek istemiştim. Tanrısallığımla yönetmek istediğim kadere yenik düşmüştüm. Güçsüzdüm, çünkü yalnızdım.

Evde beni Heidi'nin kısa bir notu bekliyordu, bataklıkta torf toplayıcılardan biri gelmiş ve karısı ağır hasta olduğu için benden olabildiğince çabuk oraya gitmemi rica etmişti. Angelika'dan ayrıldım, alet çantamı aldım, ama daha önce pencereye gidip dal budak sarmış sarmaşığın altında gizlenen duvardaki küçük oyuktan A.H. hakkındaki kâğıtların bulunduğu kutuyu çıkardım. Bir kez daha göz attım. Bunlar belki ona karşı bir silah, o ve kitle gibi kör olmaması gerekenler için bir dayanaktı. Belgeleri bir yere saklamak istiyordum. Bunlar belki de dünyanın işine yarardı.

Gençlik yıllarımdan iyi bildiğim bataklık yoluna koyuldum sırada üzerime tatlı bir yorgunluk çöktü. Kısa bir süre sonra tekrar eve döneceğime ve derin bir uykuya dalacağıma sevin-yordum. Birden onun ağır uykusuzluğunu ve tamamen sevgi-den yoksunluğunu şimdiye dek hiç düşünmediğim geldi aklıma. Doyumsuzluğunu, varlığının her şeyi kendine çeken, yutan, ateşini düşündüm. Belki de bu yüzden o kadar fanatik, o kadar dar kafalı, kaba, gaddar, öfkeli, o kadar kin doluydu, hem sevgi, hem de uyku ona yasak olduğu için.

Soğuk, aydınlık bir geceydi, bataklık donmuştu, sakince üstünde yürümeye cesaret edebiliyordum. Ostersee gölleri sağlam zemin gibiydi, buzlar ayaklarımın altında esnemiyordu. Bu da benim yolumu bayağı kısaltıyordu. Gençlik yıllarımda yaşamsal tehlike atlattığım yere kısa sürede ulaştım. Kutuyu buraya gömmeyi düşünüyordum, burada kimse onu bulamazdı. Ne yazık ki toprağın taş gibi sert olacağını hesaba katmamıştım, işi oluruna bıraktım, torf toplayıcılara gittim, kadını muayene ettim ve tekrar eve döndüm.

Ertesi gün kutuyu sarmaşığın arkasından, sakladığım yerden çıkardığımda bana sanki aynı şekilde durmuyormuş gibi geldi. Ama sanırım açılmamıştı, ikinci kez onu bataklığa gömdüm. Kendi kendime onu sıcak mevsim başlamadan önce yeniden çıkarırım, yoksa batağa gömülür, dedim. Torf toplayıcının karısı beklentilerin aksine iyileşti ve birkaç gün içinde tehlikeyi atlattı. Bu yoksul insanlardan para almadım.

H.'ye karşı bu küçük ve benim için tehlikesiz karşı durma işaretiyle bitmedi her şey. Helmut, Yüzbaşı R.'nin emriyle bana geldi, büyük olayların başlayacağını, benim de A.H. MUCİ-ZESİNİ yaşamış olduğumu, beni de hesaba kattıklarını ve benden bir şeyler beklendiğini anlattı. Büyük amaçlar için büyük paralar lazımdı. Ona şaşkınlıkla baktım, çünkü gelirim az olduğunu ve ancak yaşamama yettiğini biliyor olmalıydı. Angelika'nınsa, savaş tahvilleri değer kaybettiğinden birikimlerinin hiç değeri yoktu. 1916 yılındaki öngörülerimin enflasyon sayesinde gerçekleştiğini Angelika'dan öğrendiğimde sevinememiş-tim. Onun üzüntüsünü paylaşmış, onu avutmuş, onun bu fela-

ketten sorumlu tuttuğu Weimar'a karşı duyduğu fanatik kini yumuşatmaya çalışmışım.

O öpücükler ve okşamalarla görünürde buna inandıysa da içten içe fanatik ve katıydı. Ve bu yaşlanan kadın o kadar çok ayaklarına kapanıyor, öylesine hayvansal bir kibirsizlikle benim okşamalarımı bekliorsa da, gözlerinden bazen nefrete benzer bir şey okunuyordu, hiçbir zaman istemediğim aşağılanması için beni hiçbir zaman bağışlamadığını anladım.

İstesek bile hiçbir şekilde H.'nin 'büyük olay'ı için fazla bir şey veremezdik. Ama Helmut benim yanlış anlamama küçümseyerek gülümsedi. Ben dünyadaki Bolşevik-Yahudilerin suç ortaklığıyla savaşmak için Yukarı İtalya'nın küçük bir kentinde bilinmeyen bağışçılardan toplanan belli bir miktardaki hazır parayı alıp, H.'nin güvenilir adamı olarak buraya getirmeliymişim. Demokratmışım. Bu da misyonu kolaylaştırmış, öyle dedi o güne kadar görmediğim bir kiniklikle. Ama o da beni tanımıyordu. Uzun uzun düşünmedim, reddettim. Helmut buna inanmadı, hele Angelika hiç. Helmut beni tehdit etti, benim için kötü sonuçlar doğurmasından korktuğunu gördüm. Ama yılmadım. Daha ileri gittim, tekrar aktif olarak Demokratik Parti'ye girdim, çünkü artık dünyanın çöküşünün nesnel bir görgü tanığı ve bilimsel gözlemcisi olmanın zamanı olmadığını H.'nin konuşmasından anlamıştım. H. amansız bir savaştan yanaydı, o bir askerdi, çılgın bir asker, ama asker. Barışı, ateşkesi, hoşgörüyü, anlaşmayı düşünmüyordu. Saldırı en iyi savunma değil, başlı başına bir haktı. "Halk ne zaman bir düşmana gözü pekçe saldırılsa kendi hakkının kanıtını görüyor," onun sözleriydi.

Biz öte yandan ona aynı güçle karşı koyabilir miydik? Bunu yapamadık. Düşmanımızla haşır neşir olmuştuk. Bu bizim ölümcül zaafımızdı. Bizde saf duygusallık gibi saf zorbalık da eksikti, yumruk, gözyaşı ve yalan da.

Bireyleri soylulaştıran vicdan ve vicdan azabından kurtulmadan kitlelerin düzeyine inilemiyor. Biz, kölelerin efendi olduğu ve gücün her şey olduğu yeni bir dönemde eski yöntemlerle etkili olmak istiyorduk. Çoğunluğun oyuna sahip olan kişi güçlüydü. Gerçekle kazanmak zordu. Hiç yalansız politika yapılamazdı. Ama biz gerçeği örtbas etmenin en kısıtlı ölçüsüyle

yetinmeye çalışıyorduk. Milliyetçi tarafta ise hiçbir yalan yeterince büyük değildi. Evet, yalanın büyüklüğü, artık abartı ve hilenin anlaşılabilirlik sınırlarını aşması başarıyı kesinleştiriyordu. Onun fanatik yalanları başarı kazandı. Bizim yarı gerçeklerimiz ise kazanmadı.

Bir kitle toplantısına daha gittim, ama bu kez ona yenilmedim. Söylediğine göre Sovyet Yahudileri yüzünden 30 milyon insanın ölümüne işkence çektiğini dinledim. "Ve şimdi Rusya'da milyonlar bu yüzden acı çekip ölerken, Yahudi başkan Çiçerin ve onunla birlikte 200 Sovyet Yahudisi hızlı trenle Avrupa'da dolaşıp çıplak dansları seyrediyorlar." Saçmalık elle tutulur gibiydi. Çiçerin aileden soyluydu, saf Rus ırkındandı ve 'çıplak danslar'dan şimdiye dek hiç söz edilmemişti. 130 milyon Rus'un dörtte birinin işkence çekip ölmesi olanaksızdı. Buna rağmen ya da salt bu yüzden insanlar buna inanıyorlardı, çünkü onlar bir insanın bu kadar şeytanca, korkunç ve aptalca bir şeyi hayal edebileceğini düşünemiyorlardı.

Ama onlar mutlaka, II. Oswald Schwarz ya da A.H. gibi bir insanın yalanı söyleme azmiyle kendini körlüğe zorlayabileceğini de akıllarına getirmiyorlardı; oysa her ikisi de bunu yaptı ve her ikisi de benim doktor olarak irademin üstün gücü altında zor da olsa gözlerini açabildiler.

Ama artık tribünün üzerindeki adam üstünde hiçbir gücüm yoktu. Onun benim üzerimde bir gücü olmadığı için kendimi şanslı saymalıyım. Onun bakışlarını yakalayabilmek için sık sık en ön sırada oturuyordum. Ama bu olanaksızdı. Hiçbir şey görmüyordu.

Yahudilere karşı kör nefreti dönüp dolaşıp ortaya çıkıyordu, bu, onun ruhunun gizli çekirdeği. Gerçi onun isterik körlüğünü kalıcı olarak ve isterik uykusuzluğunu geçici olarak tedavi etmişim, ama Yahudilere duyduğu kini bir saniye için bile tedavi edemediğimi çok iyi biliyordum. Acaba Viyana'da serseri olarak geçirdiği güç döneminde bir Yahudi kadın, bir 'Judt' yüzünden mi acı çekmişti? Bu masumiyeti isteyerek mi olmuştu, yoksa buna zorunlu mu kalmıştı? Kendi soyundan, 'Alman kanından' hiçbir kadına kendini veremedi de, bu mu ona acı çektiriyor, onu uykusuz, sevgisiz, doyumsuz kılıyor ve ona bu fanatik gücü veriyordu? Bu küçük kıymıkları tırnakları-

nın altında saklamıştı da, bu yüzden mi böyle kanlı yumruklar indiriyordu? Kin şarkılarının ve fazilet fırtınalarının temelinde çoğu kez umutsuzluğa benzer bir şey yatıyordu. Kini, korkunç bir gücün kaynağıydı. Ne saygı, ne ılımlılık ve mantık, ne de sevgi durdurabiliyordu onu.

"Sovyet yıldızı, Yahudi yıldızıdır," dedi, "sinagogun simgesidir." Gerçekte Yahudi yıldızı altıgendir, çünkü iç içe geçmiş iki üçgenden oluşur, Sovyet yıldızıysa bir hamlede çizilen beşgendir. Eski bir ressam olarak bunu çok iyi biliyor olmalıydı. Ama buna rağmen yalan söyledi ve gerçeği söylediğine kendi de inandı. Böyle ufak şeylerle kendi gözünü de küçük ölçüde kamaştırıyordu, tıpkı büyük şeylerle kendi gözünü büyük ölçüde kamaştırdığı gibi. Ve her yalanıyla 'kanıtlanabilir olay'la ortaya çıkan katı bir doğruluk fanatiğinden çok daha fazla güç kazanıyordu. Ona inanıyorlardı, Rathenau'ya değil. "Yahudi yıldızı Wladiwostok'tan Batı'ya kadar, dünya egemenliğinin, Yahudi egemenliğinin, bu ırkın sembolüdür. Altın yıldız Yahudiler için parlak altını, çekiç ise Mason gücünü ifade eder. Orak da korkunç terörü!" Ekinin simgesi olan orak, biçilmiş otların yeşil tepeleri üzerinde pırıldayan bu küçük, hoş şey, korkunç terörün simgesi! Angelika buna inanıyor, ona güveniyordu. Mantık, uzun süredir ondan uzaktı. Karşımda köle olan bu kadın, yeni İncili'nin zerresine toz kondurmuyordu. Üstelik birçok da Güney Alman Yahudisi tanıyordu. Onlarla Kaiser'in kliniğinde hasta ya da Yahudi hastaların yakınları olarak konuştuğunda, kibarlıklarını, onurlarını, minnettarlıklarını hep överdi. Hatta Yahudi hastaların ya da yakınlarının ona verdiği birkaç parça takısı vardı ve bu takıları toplantılarda takıyordu.

Bunlar Angelika'nın eski refahının aşağı yukarı son kalıntılarıydı. Paranın değer kaybetmesiyle birlikte neredeyse bir dilenci kadar yoksullaşan onun gibi milyonlarcası vardı. Dizantteri ortalığı sarmıştı. Mark, artık üzerinde basılı olan kâğıdın değerini bile taşımıyordu. Her şey karmakarışık. Fransızlar banknot basımına el koymuş ve para tufanını çoğaltmışlardı.

Artık Weimar'ın otoritesi kalmamıştı. Güney Almanya Kuzey Almanya'dan ayrılmak istiyordu, daha doğrusu H.'nin korkunç bir şekilde geliştirdiği Milliyetçi Parti, Polonya'ya sa-

vaş açılması durumunda Weimar'a, yani sisteme destek verme-
yecekti, ama Güney'in Kuzey'e, Marksizmin göbeğine, illetli
proleter ülkesine savaş açılması için her hazırlığı yapıyordu.
Güney Almanya Birlikleri Kuzey'e boyun eğmiyorlardı, Bavye-
ra bankalarının altınlarının ve döviz rezervlerinin sınırı geçme-
sine izin verilmiyordu ve 1923 baharında Reich'in sağlam ve
hasta kısımları arasında son ayrılık adımları bıçak keskinliğiyle
atıldı. Alman Alman karşı mı? Önemsizdi bu. Bavyera'daki
yüksek kurumlar H. ile ittifak halindeydi. Onlar önce Alman,
sonra memur, diyordu H. Yani onlar memuriyet yeminini fa-
natik milliyetçi amaçlar uğruna bozacaklardı.

Birçokları bütün bunlara dehşet içinde bakıyorlardı. Her
şey çok karanlıktı. Hâlâ karşı çıkılabiliirdi. Yoksulluk kitleleri
uyuşturmuştu, selle yurtlarından koparılmışlar, ama bunun
içinde boğulmamışlardı. Henüz zehirlenmemişlerdi, şu anda
yalnızca gözleri körleşmişti.

Ben birçok toplantıda konuşmuştum. Mesleğimin bana bı-
raktığı her boş dakikayı iyi şeylere adıyordum. Yandaşlarımız
çoğalıyordu. Katılımlar artıyordu, Yahudiler de geliyordu. Eğer
Reich hükümeti daha enerjik, 'sistem' daha sistem dışı, daha ce-
sur ve ateşleyici olsaydı, çok daha fazla şeye ulaşılabilirdi.

Ama hükümet sağa ve sola karşı tarafsız olmak zorunda ol-
duğuna inanıyordu. Bu da savunucularını zayıflatıyor ve acıma-
sız, gözü doymayan düşmanlarını güçlendiriyordu. Düşmanları-
nı hiç tanımamıştı. Onları kendisi gibi görüyordu! Onların coş-
kulu vaatlerine güveniyor, onların 'şeref sözü'nü ciddiye alıyor-
du.

Böylece 1923 Kasımı'ndaki askeri darbe oldu. Reich Ordu-
su H.'nin düzenlediği isyanın kendi iyilikleri için yapıldığını
sandı, eski burjuva kesimi, parası ve gücüyle H.'nin arkasında
olan v. Kahr gibi memurlar, bunun eski, ama hâlâ sevilen krallı-
ğın tahtta kalabilmesi için bir karşı devrim olduğuna inandılar.
Ama H. yalnızca kendini düşünmüştü. Kimse buna inanmadı,
belki kendisi bile. İkinci bir mucize olmalıydı. Sıçramıştı, ama
çok alçağa. H.'nin güvendiği Bavyera Eyalet Polisi'nin tepkisi
sert oldu, H.'nin birliğinin başındaki Ludendorff cesaretle ken-
dini ateşe attı. Bir gece boyu ne yapacağını şaşırان bakanlar er-
tesi sabah yeniden aydınlık bir güne uyandılar.

Her şey kaybedilmiş görünüyordu. Bu kez de 'savaş hedefleri'ni doğru tahmin etmemiş olan Ludendorff'a kimse karşı koymadı. Bu büyük savaşı soylu bir biçimde kaybettiği ve Weimar'a ikinci kez ihanet ettiği için tüm Almanya ona sadık kalmalı ve minnettar olmalıydı.

Tıpkı Ludendorff gibi H. de eyalet polisinin kurşun yağmurundan bir mucize eseri yara almadan kurtuldu. Mucize onu her yerde izliyordu. Onu körken gören biri haline getirerek onda bir mucize yaratan ben değil miydim? Mahkemeye çıktı. Ona lütufta bulunuldu. Davadan neredeyse yargıçları alt ederek çıktı. Beş yıl hapis cezasına çarptırıldı. Altı ay sonra hapisten çıktığında şanssızdı, Almanya'nın durumu gerçekten de çok düzelmişti. Para yeniden değerlendirilmişti. Ruhr Bölgesi'nin işgali Briand ve Stresemann sayesinde kalkmıştı. İnsanlar kendilerine gelmişlerdi, çalışıyorlardı, umut ediyorlardı ve yavaş yavaş yeniden toparlanıyorlardı.

Vroni (annemin mirasından kalan küçük bir sermaye sayesinde) imalathanesine para bulmak zorunda olan geçkince bir küçük sigara imalatçısıyla evlenmişti; kanaatkâr ve çalışkan, neseli ve bira düşkünü biriyle. Adamın Vroni'nin evde bakmak zorunda olduğu kalabalık bir ailesi vardı. Üvey erkek kardeşim büyük bir makine fabrikasında frezeci olmuştu, kız kardeşim ise evde annesinin iyi konumlu, ama para kazanmayan hizmetçisi olma yolundaydı. Gerçi hâlâ biraz sıkıntı çekiyorlardı, ama her şey tanınmayacak kadar düzelmişti.

Angelika'dan ayrıldım. Artık ona güvenmiyordum. Onu 'sağlam ayakkabı' olarak görmüyordum, belki de o da beni öyle görmüyordu. Masum olan H.'ydi, ben değil. Rahatladım. Bu aşırı tutku bana iyi gelmemişti. O fazlasıyla sıcaktı ve ben onun yanında ılık bile değildim. Çevreden evi çekip çeviren, ama mesleğim yönünden hiçbir şekilde yanımda yer almayan yaşlıca bir kadını işe aldım.

Kaiser'i ender görüyordum, Helmut'u ise artık hiç görmüyordum. Bilinçli bir şekilde benden kaçıyor. Hâlâ H.'ye inanıyordu, hatta eskisinden daha fazla. H. onun için Alman tanrısının elçisiydi ve öyle kalacaktı, evet Alman İsa'sı olarak. Vroni

ve çocukları da çarmıhtaki İsa'dan daha çok eziyet çektiği için, acısını paylaştıkları bu adama tapınmayı sürdürüyorlardı. Gerçekteyse o, hapiste tamamen dinlenmiş ve oldukça kilo almıştı. Ama onlar buna inanmak istemiyorlar ve onun çektiği 'çile ve ıstırap'lar için acı gözyaşları döküyorlardı. Tanrı'nın ağzıyla konuştuğu Tanrısal konuşma yeteneği bir yana, Angelika gibi o da iffetli, 'sıksa' varlığını büyülemiş, yıllardır ağzına bir lokma et koymamış, kadınlardan uzak kalmış, altın yüzük takmamış, kendisi için bir şey istememişti ve sevgi ve şefkati minnetle karşılıyordu. İlk Hristiyanların ateşli inançları da böyleydi.

O zamanlar, 1924'te Viktoria'nın babası Doktor Kaiser ağır bir hastalığa yakalandı. Viktoria'yı görebilmek için son zamanlarda onu sık sık ziyaret ettim. Ondan kopamıyordum. Olgun bir erkek olarak ilk kez ona âşık olmuştum. Uzun bir ayrılıktan sonra ilk kez gittiğimde soğuk durdu. Ama zamanla içinde bir şeyler çözöldü ve babasının ölüm döşeginde ağlamaya başladığı zaman, bir keresinde annemin beni sıkıca tutmak için yaptığı gibi, her iki elimi birden tuttu. Bu, yıllardır beklediğim andı. O gençliğinin sınırındaydı, ben de öyle. Hâlâ çok güzeldi. Benimse birkaç beyaz saçım vardı. Annemin saçlarının da erken beyazladığını hatırladım. Babamın benden daha az beyaz saçı vardı. Heidi'siyle mutlu bir evlilik sürdürüyordu, sevinçle ve iç huzuruyla ikinci kez kendisi için bir ev kurmuştu. Çocukları yoktu. Babam çocukları sevdiği için (ve bu da onu sevecen yapıyordu) sık sık gayri meşru çocuklarının gelmesine izin veriyordu. Bunu bir lütuf olarak görüyorlardı.

Eski sevgilim onlarla dost olmuştu, yeni villada çatı katında bir odaya yerleşmek istiyordu. Sarışın Heidi'yle içtikleri su ayrı gitmiyordu. Hepsi, babam, Heidi ve Angelika, Viktoria'yla nişanımı kutlamak için tatlı-sert bir ifadeyle bana geldiler. Helmut'a da haber vermiştim, ama mektubuma karşılık vermedi.

Babası Katinka'yla yaşadığı İtalya'dan bana mektup yazdı. Huzur içinde olup olmadığı belli değildi. Ben bunu yüreктen istiyordum. Şimdi evimde bir süredir başlayan hoş bir huzurun kurulmasında, bana eskiden yardım eden herkese candan teşekkür borçluydum. Kaiser'i nasıl unutabilirdim? Partide saygı görüyordum. Partim kısıtlı da olsa ilerlemeler kaydediyordu. Çok az genç ve kadın geliyordu, onlara soğuk geliyorduk, onları ye-

terince pohpohlamıyorduk, belki de onlarla konuşmaktan, onları heyecanlandırmaktan, büyülemekten pek anlamıyorduk.

Karım sonunda mesleğimin yanı sıra politikada aktif olmam fikrine razı olmuştu. O da sevinçsiz uzun yıllardan sonra şimdi mutlu olmuştu, bebek bekliyordu ve benim gibi kendini kaderin eline bırakmıştı. Bazen neden çok daha önce birleşmediğimiz geliyordu aklıma. Ama bunlar yararsız düşüncelerdi. Niçin düşünüyordum? Çok işimiz vardı ve akşamları işlerimiz bittiğinde mutlu oluyorduk.

Reich'in durumu 1923'ten 1929'a kadar süren şaşırtıcı yükseliş döneminden sonra yavaş yavaş daha da kritik hale geliyordu. İşsizlik yavaş yavaş yerleşmişti ve önlenemeyecek şekilde artıyordu. Yeterli para rezervi olmadan, apansız başlatılan rasyonalizasyon intikam alıyordu. Vroni, kocasının yeni Amerikan sigara makineleri sayesinde birçok işçiye işten atmasına rağmen, alıcıların azlığından yakınıyordu (en iyi müşterileri işçilerdi). Oğlunu neden göstermeden makine fabrikasından atıkları için isyan ediyordu. "Marksistler! Yahudiler!" diye homurdanıyordu. Oğlu önce evde avarelik etmişti, ama sonra, belki idealist nedenler yüzünden, taptığı H.'ye bağlanmış, üniformalı, ama tümüyle yasal olmayan bir örgüte, SA'ya katılmıştı ve düzensiz ödenen bir maaş alıyordu. Bunun dışında (kuyusunu kazdığı devletten) işsizlik parası da aldığı için eve biraz para bile gönderebiliyordu. SA'lar çabucak büyük ilgi topladı. İşsizlik biraz daha hızla arttı, sigortalı hastalarda bunu fark ettim, onlarda yoksulluk, mutsuzluk büyüyordu, Mesih'i yeniden bekleyiş, Weimar'dan yakınma, memurlardan, parti kodamanlarından, milletvekillerinden, asalaklardan nefret, yürürlükteki adalet mekanizmasından, sistemden, hatta Tanrı'dan ümidi kesmek. Reichstag seçimleri her seferinde daha kısa aralıklarla gerçekleşti.

Kimse eski partilerden kararlı bir şey beklemiyordu. H.'nin milliyetçi devrimci partisi, diğer partilerin üzerinde tek parti olmak isteyen eski Yurtseverler Partisi gibi, 1923'teki çöküşünden sonra Anka kuşu gibi küllerinden yeniden dirilmişti, tüm ümitsizleri, gelecekte kuşku duyanları yavaş yavaş kendine çekiyordu.

Bu arada bir oğlum –Robert– ve üç yıl sonra bir kızım –Lise– oldu. Hepimiz mutluyduk. Kendimin ve Viktoria'nın böyle

bir mutluluk yeteneği olacağına hiçbir zaman inanmamıştım. şimdi bunun sonsuza dek, 'doğal son'a dek sũreceđine inanıyor-
duk.

Artık evi geşindirebilmek işin daha fazla şalışmak, daha fazla kişiyle uğraşmak zorundaydım ve politika artık benim işin eskisi kadar çok zamana mal olmamalıydı. Her şey çok pa-
halılanmıştı. Ama ũcretimi dũřũrmeli, zamanı çok kesin biçim-
de ayarlamalı, bazı şeylerden vazgeşmeli ve yeniden kuruşu bile
hesaplamalıydım. Bizim parti yerinde sayıyordu.

Sosyalistlerin sonraki seşimlerde bũyũk kaybı olmadı, ama H.'ninki gibi aşırı sağ partilerle komũnistler gibi aşırı sol parti-
ler, eziyet çeken, işsiz olan, bir kısmı hiş şalışmamış olan genç
seşmenlerden ve savaş, devrim ve enflasyon yũzũnden ortaya
çıkan, vatandaşlık haklarından yoksun kalan ve şimdi ayakları-
nın altındaki sağlam zeminin kalan parçasını da yitiren sınıf ta-
rafından korkunç rağbet gũrmũřlerdi. Her şey bataklıkta-
ki gi-
biydi.

Solda ve sağa ince bir dũzen ~~tabakası~~ altında anarşi hũ-
kũm sũrũyordu. Mantıklı dũřũnũldũđũnde, zavallı Alman Re-
ich'inin devamı işin parlamenter bir cumhuriyetten başka ya da
hanedanlık soyuna geri dũnũřten başka bir devlet şekli kalmı-
yordu. Yaşlı, onurlu Reich Başkanı geleneksel efendilerine sa-
dık kalmıştı (bunu gizlemiyordu), ama onların devrim olmadan
geri dũnũřũnũn olanaksız olduğunu anladı ve sisteme hizmet et-
ti. Ona saygı duyuluyordu. H. ise seviliyor ve nefret ediliyordu.
O, bu arada Kuzey Almanya'yı fethetmişti, işşi kitleleri onun
sũzũnũ dinliyorlardı; bazılarını sevgiyle, bazılarını nefretle,
kimseyi yorumsuz bırakmıyordu. Işsizler olřũsũz umutlarla
ona geliyorlardı, partisi şığ gibi bũyũdũ ve kısa sũrede 12'den
107'ye, sonra da 230 parlamento ũyesine yũkseldi. Kendisi bir
yabancıydı, Avusturya vatandaşıydı, ũyle de kaldı, tanımlana-
maz bir enerjiyle şalıştı, yalnızca bir şey işin, kendisi işin. Hiş-
bir onuru kabul etmiyordu. Bolivya'dan dũnen Yũzbařı R.'nin
yardımıyla ve komũnistlerden korkan ağır sanayiden gelen para
sayesinde, askeri ũrgũt kuran yarım milyonun ũzerindeki
SA'ya tartışmasız hũkmediyordu. Konuşuyordu, gũçlendikře
herkesi avucunun işine alan fanatik konuşma kuvveti daha da
artıyordu.

Bana da geldiler, önce benim yeni partiye girmem, sonra da en azından yüklü bir miktar ödemem dileğiyle. Her ikisinden de kaçındım. Bir akşam geç saatlerde, parti üniforması giymiş bir adam benimle konuşmak istedi. Ama odama girmedi ve dışarıda, bahçede yağın yağmurun altında bekledi. Bu Helmut'tu. Elini uzatmadı, kepine dokunmadı. Bana kısaca, 'hatırlı kişilerin' kontrolünde bir şeyler olacağını, kendisi de buna inanmadığı halde 'eski bir dost' olarak beni haberdar etmek zorunda olduğunu söyledi. ONUN (adını söylemedi, onun kim olduğunu herkes biliyordu) hakkındaki kâğıtları, dosyaları ve raporları saklamışım. Bütün bunları kendisine teslim etmeliymişim. Yok edileceklermiş. Dosyaları gizlediğim için bana bir zarar gelmeyecekmiş. Bunu da reddettim.

Uzun süredir bataklıkta gömülü duran kâğıtları küçük kuttan çıkardım ve küçük bir kasaya gizledim. Karım dışarıda ne konuştuğumu bilmek istiyordu. Ona kaçamak bir yanıt verdim. Gençliğinde günlüğünü Run alfabesiyle tahtaların üzerine yazan biri olarak, SIRRIMI kendime saklamak istiyordum. Kendimi tümüyle anneme teslim etmek istemediğim gibi tüm kalbimle sevdiğim karıma da teslim etmek istemiyordum. Gençliğimin kötü deneyimlerinden hiçbir şey öğrenmemiştim. O zamanlar annemin bana güvensizlik duymasına neden olmuş, bu güvensizlikle onun sevgisini yitirmiştim, bu çok çok masum sırrım da çok pahalıya patlamıştı.

H.'nin ateşleyeceği yeni bir devrime inanmıyordum. Bu bence çok anlamsızdı. Şuna kesinlikle emindim ki, devrim geniş halk kitlelerinin durumunu düzeltemezdi. H.'de yalnız üç nokta netti: Birincisi Mussolini gibi, her şeye hükmeden, kaba güce dayanan bir diktatör, kahverengi üniformalı bir halk imparatoru, bir önder düşüncesiydi. Braunau'dan¹ geldiği için kahverengiye en sevdiği renk olarak seçmiş ve bir milyon SA'ya kahverengi gömlek ve üniforma giydirmişti. İkincisi Almanya'nın rövanş savaşı için silahlanmasıydı. Fransız, İngiliz, Amerikan vb. müttefiklerin 1918'deki zaferi uğurlu gelmemişti, onlar tarafından yok olana kadar vurulan düşman, yani Almanya, çöküşüne

¹ Braun: Kahverengi, Braunau: Kahverengi düzlük. (Yay.)

rağmen birkaç yıl içinde belini adamakıllı doğrultmuştu, kurban edilen insanların, oluşturacağı yeni şehitlerle ve yakıp yıkmalarla yeni bir dünya savaşı ne gibi kalıcı sonuçlar getirebilirdi ki? Barışı sonradan düşünmektense savaştan önce düşünmek daha iyi değil miydi? H. öylesine doyumsuzdu ki, yalnızca tüm Avrupa'yı karıştırmakla kalmayıp dünyanın geri kalan kısmına da el atabilir miydi? Üçüncü nokta Yahudi düşmanlığıydı. Bu nefretin, halkın küçücük bir bölümü üzerinde giderilmesinin, galipleri mutlu etmeye yeteceğine inanmıyordum. Ama H. daha iyi hesaplıyordu. Yalanın, önü ardı düşünülmeden girilen düşmanlığın korkunç gücünü hesaba katıyordu ve sanki o olmadan da amacına ulaşabilse bile hep kaba kuvvetle ortaya çıkıyordu ve insanın üç temel özelliğini, hayvansılığını, zayıflıklarını ve korkaklığını temel alıyordu. Bu dürtüler belki de her insanın içinde vardı. Huzurlu zamanlarda mantık ve yasalar bunları bastırıyordu. Tehlikeli zamanlarda ise zincirden boşanıyor ve ipleri koparıyorlardı. Doktor, araştırmacı, soğukkanlı bir insan olan ben, savaşta RUHALTI'na kapılmış ve hayvanca davranmıştım. Eğer H. gibi biri milyonları kadavra uysallığıyla boyunduruğu altına alabiliyorsa artık sınır tanır mıydı? Acaba ölümden başka bir şeyden korkusu var mıydı?

Ama acaba biz, kitlenin ortalama, ölçülü insanları, birleştirmizde gerçekten güçsüz insanlar mıydık? Tıpkı sağcılar gibi aşırı solcular, kanlı bir diktatörlüğün, muhalefetsiz şiddetin yandaşları, bizimle, ılımlı partilerle hiçbir şekilde uyuşamıyordu. Solcular, aşırı sağcılarla birlikteydi. Komünistler H.'yi değil, tersine ılımlı sosyal demokrasiyi düşman olarak görüyorlardı. Reichstag dağıldı, tekrar seçildi ve komünistler H.'nin nas-yonal sosyalistleriyle ortak bir cephe kurdukları için tekrar dağıldı.

Reich başkanının yeniden seçimine sıra geldi. Yaşlı Marschall ılımlı partiler tarafından tekrar seçildi. Büyük bir çoğunluğa sahipti. Yani artık kurtulmuş muyduk? Sayıca üstün muydük? Ama yaşlı baba yüreği titrediğinde onurlu yaşlı adamın düz çizgide seyreden enerjisinin bükülebileceğini hesaba katmamıştık. Oğlu bir bıçaklama skandalına karışıp rezil oldu. Yalnızca en sağ partiler onu ve Marshall'ın ekibini kurtarabilirdi. Yalnızca aynı şekilde darbe yemiş olan A.H. kazananı kurtara-

bilirdi. Reich Başkanı önce baba, subay ve soyluydu, sonra da başkan ve görgü tanığı, partiler üstü en yüksek yargıçtı. Rezil olmaktan kaçındı. Pes etti. H., Reich Şansölyesi oldu. Ama anayasa hâlâ mevcuttu. Anayasal haklar kaldırılmamıştı.

H. de Alman Reichstag'ını ateşe verdirdi. O ve partisi için Reichstag binasının ne anlamı vardı? Hiçten bile daha az. Çünkü parlamentoyu her zaman küçümsemişti. Ama kitle için parlamenter yönetim biçiminin, özgürlüğün simgesiydi. Binayı alevler sararken, Reich'in yeni şansölyesi buna ek olarak yurttaşlara dehşet ve korku yaydı. Kendininkinden başka hiçbir özgürlüğü tanımayan o adam 'kendi yetkisinin gücüyle' kendini özgürlük savunucusu, parlamenter hakların koruyucusu, düzenin kollayıcısı olarak ortaya koydu. Bu devrimci, eski liberal gelenekten yanaydı. Söylediğine göre (belki kendi fantezilerine kendi de inanıyordu) tehlike aşırı solculardan, komünistlerden gelmişti.

Yani Reichstag'ı komünistler yakmıştı. Evet onlardı, bütün eskinin, iyinin ve barışçıl olanın yıkılmasını ve devrimi isteyen yalnızca onlardı. Onlar zararsız hale getirilmeliydiler. Almanya'nın yaşayabilmesi için onların ölmesi gerekiyordu. Öncelikle tüm özgürlüklerin kısıtlanmasını emretti. Artık toplantılar, konuşma özgürlüğü, basın özgürlüğü yoktu. Mektup ve telefon gizliliği de. Polisin sınırsız hakları vardı, ânında ateş edebilecekti. Zararsız lastik cop, yerini silaha bırakmıştı. Yargı yolu ortadan kalkmıştı.

Herkes bunun kısa bir kritik dönem boyunca süreceğini sanıyordu. Yahudilere karşı önlem yoktu. Hatta onlara, eğer sakin davranırlarsa eskisi gibi ticaret yapabilecekleri sözü bile veriliyordu. Yüzde birden daha az, böylesi minik bir azınlık ne yapabilirdi? Herkes gibi sustular, herkes gibi birbirlerine sarıldılar ve teröristler dışında, bütün ülke gibi titrediler. Yeni seçimler yapıldı. H., Reich Başkanı'na bir daha seçim yapılmayacağına ilişkin söz verdi. 1923'te generallere karşı yaptığı gibi, kinik masumiyetle sözünü tutmadı. Seçimde nasyonal sosyalistler çoğunluk sağlayamadı. Yalnızca çekimser olan, kötü yönlendirilen Alman nasyonalistlerin oylarıyla birlikte, tüm oyların yarısından yüzde bir fazlasını almış oldular. Führer şimdi Alman nasyonal sosyalistlere sonsuz iktidar sözü veriyordu. Birkaç ay

sonra Alman nasyonalistlerini dışladı. Böylece H.'nin küçük, ama hiçbir şeyden yılmayan azınlığı, ikiye bölünmüş büyük çoğunluğu hükmü altına aldı.

Bütün Almanların en Almanının sözünde durmayışına kızmaya kim cesaret edebilirdi ki? O her zaman söylediklerine inanıyordu. Ama yalnızca o sözü söylediği ya da hatırlayabildiği sürece. Ama hatırladıkları onu, o zavallıyı yanıltıyor ve kafasını karıştırıyordu. O, sağlıklı bir insanın, bir doktorun gözünde gerçekten zavallıydı. Halktan bir kadın olan annem hiçbir zaman doktor çağırmamıştı. En güç durumlarda bile adak adamıştı! Tanrı'nın Altötting'li annesinin, yani mucizeler yaratan kadının yolunda dinsel alaya katılmıştı.

Burada bir mucize gerçekleşmişti. Bu adam, işsiz güçsüz Viyanalı bir badanacı nasıl olmuştu da hiç mucizesiz Alman Reich'ının en güçlü adamı haline gelmişti? Yalan nerede bitiyor, mucize nerede başlıyordu? Kendisi de mucizeye inanıyordu, sesleri dinliyor, öngörüye minnet duyuyordu. Tanrı onunlamış, öyle bağıırıyordu ve Tanrı onunlaydı. 1918'de olduğu gibi bugün de. Benim sözlerim ürkütücü ve Tanrısal bir biçimde gerçekleşmişti: O kendine yardım etmişti, Tanrı da ona.

H. omzunda ince onbaşı şeridi ve gerçekliği kuşkulu sarı haç nişanı olan adam değildi artık, o devletteki en yüksek ve hemen hemen tek adamdı. Susabilirdi. Halk partileri gibi komünistler de yok edilmişti, kendisi dışında her şey! Ama bir Amerikan gazetesinden bir gazeteci getirtti ve ona aynen şöyle dedi: "Reichstag'da ve Berlin hükümet konağında yangın başladığı gece Almanya'nın her yerinden telefonla, radyolarla, telgrafla Bolşevik komplosu ve devrimi korkusuyla yükselen imdat çağlıklarını duyduğumda, ne pahasına olursa olsun, elimdeki bütün gücü ve bütün silahlı birlikleri devreye sokmaya karar verdim. İki saat sonra ortaya çıkan şeyler beni haklı çıkardı. Yalnızca Berlin'de kamu binalarına yapılan baskınlarda, buna üniversite, kütüphane ve birçok Berlin ilçe belediyesi dahil, ateşleme aletleri, fitiller, benzine bulanmış kundaklama amaçlı pamuklar ve patlayıcı maddeler bulundu. Eğer ben bu çok önemli anda düzen ve barış için Bolşeviklerin bütün Almanya'yı yakmalarına zamanında müdahale etmeseydim, kimbilir belki de yalnızca Reichstag ve saray değil, Almanya'daki bütün kamu binaları ve

bütün Batı bir kül yığınınına dönerdi. Gelecek mahkemelerde dünyanın gözleri açılacak, yakıcı maddelerin ele geçirildiği o gece olanlar yüzünden, ki bunlar araştırmanın selameti açısından şimdiye kadar açıklanmamıştır, bu komutlar, Bolşeviklerin dünya çapında yapacakları komployu kesin olarak ortaya koyacaktır." Ne çok söz, ne çok yalan, ne çok martaval, ne çok fan-tezi. Bütün dünyaya yayılan, öncelikle İngiltere ve Amerika'ya ayağa kaldıran 'Bolşevik dünya komplosu' hakkındaki bu açıklamalardan hiçbirisi gerçek değildi. Führer söylediklerini hiçbir zaman kanıtlayamadı, buna yeltenmedi bile.

Dünyanın bu yeni efendisini tanıyacak biri varsa, o da ben-dim. Güçlü olan o, güçsüz olan da ben olmama rağmen, benden korkması, çekinmesi gereken oydu. Ama kalbimin derinlikle-rinde tehlike beni kendine çekiyor, büyülüyor, cezbediyordu, eğer bile bile kendinin mahvına seyirci olmak trajikse ben de trajiktim. Ama bu yalnızca traji-komikti.

İktidarı ele geçirdikten hemen sonra jurnalciliğin balçık seli her yanı sardı. Babalar oğullarını, oğullar babalarını, karılar ko-calarını, yeni rejimden çıkar sağlamak ümidiyle ya da öç alma, kin ve alçak yaradılışları yüzünden jurnalliyorlardı. Alçak olan şimdi en yüksekteydi, Roma'daki Papa'nın beyaz ipek terlikleri ya da kraliyetten bir mareşalin kılıcının kabzası önünde eğil-mek istemeyenler şimdi, birçok kişinin Viyana kaldırımında-ki serseri olarak tanıdığı bir insanın ayaklarını huşu içinde öpü-yorlardı. Ama özellikle de bu adamın böyle düşük olması, kitle-nin bataklık benzeri, kaynayan tabanından gelmiş olması, onu halkın gözünde değerli kılıyordu, ona tapıyorlardı. Artık baş-langıçta kendini gösterdiği gibi gelecek olan İsa'nın Yunus'u de-ğildi, gelen bir kahramanı duyuran trampetçi değildi, o şimdi hem İsa'ydı, hem de savaş kahramanı. Mucizenin hiçlikten ikti-dara getirdiği kişinin önünde huşu içinde yerlere kadar eğiliyor-lardı.

Bu mucizenin kaynağını biliyordum. Çünkü kendine inan-cı Tanrısal mucize olarak ona ben vermiştim.

Bizim, yeni karımla benim, hiçbir zaman kılıçtan yana ol-mayacağımızı biliyordum, karım açık zihni ve insaniyetiyle hiç-

bir zaman o yanda olmamıştı zaten, birkaç ay boyunca kan içinde yüzmüş olan ben de artık başka bir işe –ki bunda başarısız da değildim– geri döndüğüm için. Çevrede seviliyordum, saklanmak çok tehlikeli olduğunda da, sahte Tanrı'nın kulları ilticayı benden yalnızca esirgememekle kalmadılar, isteyerek önerdiler. Açıkçası, zavallı tutuklulara yeraltı hücrelerinde ve toplama kamplarında uygulanan tüyler ürpertici vahşeti gerçekleştirenlerle, beni kurtarmak için hayatını ortaya koyanlar aynı türden insanlardı.

O zamanlar insanın korkunç, ama biraz da Tanrısal bir varlık olduğu ilk kez kafamda netleşmişti.

Her gün ikiden dörde kadar muayenehanesinde olan, vergilerini düzenli ödeyen, telefonu, küçük bir arabası olan beni 'aradıkları' söylentisi bize ulaştığında, bir isim benzerliğinin söz konusu olduğunu sandım. İki tane Oswald Schwarz vardı da, neden benim adıma taşıyan bir başkası daha olmasındı?

Kâğıtlarla ilgili önlem aldım. Bunu Danışman Kaiser'e 'iş evrakı' olarak kapalı zarfta yollamayı düşünmüştüm. O sayısız benzeri protokol toplamıştı, ama bir alay onbaşısıyla, A.H. ile ilgili olan yoktu bunların arasında. Sonra bu fikirden vazgeçtim. Yaşlıydı, ölebilirdi, karısı da ölümünden sonra kâğıtları ortadan kaldırırdı. Oysa bunlar kaybolmamalıydı.

Bunları dünyaya, en azından dış ülkelere açıklamayı düşündüm, bu üstün insanın, bu yarı-Tanrı'nın on beş yıl önce nasıl olduğunu, o zamanlar kendine bilime, tümüyle tarafsız bir görgü tanığına klinik olarak nasıl tanımladığını göstermeyi düşündüm. Hayır, buna cesaret edemezdim. Benim için çok da belirgin olmayan sonuçlarından korktuğum için değil, tıbbi meslek gizliliğine önem verdiğim için. Doktorluk onurunun yazılı olmayan kanunları beni böylece engelledi. O, onur falan bilmiyordu. Bense onursuz yaşayamazdım.

Karım gözyaşları içinde protokolleri yakmamı önerdi. Hayır, buna da karar veremiyordum. Onları elimde tutarak kendime cesaretimi kanıtlamak istiyordum. Bir kez daha, ama son kez değil. Kendimi topladım, kadınların ümitle sık sık sarıldıkları gözyaşlarına sarılan zavallı kadının gözlerini duygusalca sil-dim ve kâğıtları elde edebilmek, ama kendime yine de onları dert etmemek için küçük bir hileyle yetindim. Gönderen ola-

rak başka bir adla M. postanesine üçüncü bir ada postrestan gönderdim. Bu tür gönderilerde posta üç ay boyunca orada kalıyordu; sonra oraya gider, adresi değiştirir ve üç ay daha başka bir postanede kalmasını sağlardım. Çünkü bunları iki kez aynı postaneye göndermek çok tehlikeliydi. Posta memurları H.'nin fanatik yandaşlarıydı. Rahatlıkla telefon konuşmalarını dinliyor, mektup ve paketleri inceliyorlardı, onların meslek onuru sahibi olduğuna inanan ve maaşlarını ödeyen insanların jurnalcisi ve celladı olmaktan utanç duymuyorlardı.

Kâğıtlar evden gittiğinde karım derin bir nefes aldı. Aile pasaportunu yeniletmem, kendisi için ayrı bir pasaport çıkartmam ve biriktirdiğim paradan bir kısmını İsviçre'ye yatırmam için beni harekete geçirdi.

Bütün bunlar H.'nin iktidara geçmesinden sonraki ilk aylarda rahatça yapılabilirdi. Daha sonra, suskunluk, evet hatta kitlelerin alkışları altında korkunç köleliği yavaş yavaş yaydı, eski zaman despotlarının her türlü özgürlüğün önünü tıkamak amacıyla bu köleliği ölçsüzce artırırken, kimse bunun farkına varmadı.

Tam bu dönemde beni uyaran imzasız bir mektup geldi. İmzasız mektupları hiçbir zaman ciddiye almazdım ve bunun için özel nedenlerim vardı. Annemin ölümünden kısa bir süre sonra karım, benimle ilgili hiç umuda kapılmaması gerektiğini, benim anneme ölüm döşeginde bile Yahudi kızıyla evlenmeyeceğime söz verdiğimi yazan imzasız bir mektup almıştı. Sahibi olmayan bu haber şanssızlık eseri olarak zavallı karımın, sonunda babasının ölüm döşeginde benimle açıkça konuşana kadar, bana yıllar boyu soğuk, aksi tavırlar takınmasına, benden uzak kalmak için kendini zorlamasına neden olmuştu. Bu mektubu yazmış olabilecek tek kişi gelmişti aklıma, evliliğime engel olmak isteyen Angelika. Ama o şimdi derhal yurtdışına çıkmam için beni teşvik etmekten ne gibi bir çıkarı olabilirdi? Helmut'u düşündüm, ama Helmut dolaysız davranır ve başka bir yol seçerdi. Sonradan bize geldi, yaşamamı ona borçluyum. Sonradan öğrendiğime göre mektubu yazan, S.'deki din adamının bana yıllar önce anlattığı, bir kadının lohusa yatağının başucunda ellerini ovuşturarak oturan, bilimsellik dışı bir biçimde onu öldüren, savaş sırasındaki yeteneksiz doktordan başkası değilmiş.

Hâlâ aynı yerdeymiş, küçük bir kent olan T.'de; H.'nin fanatik bir yandaşı, yeni hiçbir şey öğrenmeyen, yeni yöntemleri bilmeyen, kendinden kuşku duymayan ve hastaları bana koştan bir doktor. Çoğunlukla onları geri çevirdim, ama sağlıklarından ve hayatlarından duydukları korku karşısında kendilerini tutamıyorlardı ve ben onların bana güvenmelerine engel olamıyordum. Gitmemi istiyordu. Bana karşı bir şeyler yapılabileceğini biliyordu, ama yasadışı bir şey yapamazdı. Zincirinden boşanmış tutkuların karmaşası içinde yasa falan yoktu artık. Özgürlük yoktu artık, devletin ve sanığın çıkarlarını eşit ölçüde temsil eden düzenli, hukuki prosedür, yansızlık, adalet, özgürlük yoktu.

Benim hakkımda düşündükleri doğrudur. Ama vicdanım rahattı ve tehlike beni cezbetmiş olmalıydı, tıpkı çocukken amaçsızca ve hedefsizce, tehlikeye atılmak, kötü bir şey yapmayı düşünmediğim aptal bir ata kaburgalarımı zedeletmek için Au-Kışlası'na daldığımda olduğu gibi, elimde ekmekle gitmiştim.

1933 yazında bir gün akşam geç vakit babam geldi ve benimle baş başa konuşmak zorunda olduğunu söyledi. Karımı sevmiyordu, çünkü ateşli bir nasyonal sosyalistti, onu bir Yahudi kadını olarak görüyordu, ama torunlarına karşı büyükbabalık duyguları taşıyordu. Karım da konuşma sırasında orada olmak istiyordu ve buna hakkı vardı. Ama babama karşı çıkmadım, yoksa gidebilirdi. Bunu istemiyordum, karımdan bizi yalnız bırakmasını rica ettim. Beni karartılmış ışıklar altında küçük arabamın durduğu köy yoluna götürdü, evimden T.'ye giden yolda göl kıyısı boyunca birkaç kez gidip geldik, T.'dekinden çok daha fazla tanıdığımın bulunduğu S. yoluna sapmaktan kaçındık.

Fazla konuşmadı. Bana yakında evin aranacağını, bir Yahudi kadınla olan evliliğimden, (uzun süre önce dağılan) Alman Barış Örgütü üyeliğimden, Demokratik Parti'deki liberal konuşmalarımdan dolayı suçlanacağımı söyledi. Ama civarda doktor olarak herkes tarafından seviliyormuşum, hatta partide benden yana olanlar varmış. Karısı ve özellikle Angelika benim için

mümkün olan her şeyi yapmışlar, rahat bırakıldığım için onlara ve dostum Helmut'a teşekkür borçluymuşum. Diğerleri, daha az şeyle suçlanmış olanlar, şimdi toplama kamplarındaymış.

H.'nin Reich Şansölyesi, parti Führer'i ve tüm Reich'in diktatörü olmasından bu yana ülkenin bütün bölgelerinde, eski fabrikalarda, terk edilmiş askeri barakalarda, boşalmış harap kalerelerde toplama kampları vardı. Böyle bir kalede bir seferinde Rathenau'nun katili iki genç intihar etmişti; bugün onlar ulusal kahramanlar olarak anılıyor ve mezarlarına, kutsal ulusal tapınak olarak çelenklerle gidiliyordu. Kamplar, 'partinin iktidara geçmesi'nden önce gözden düşmüş olanları halkın haklı öfkesinden korumak ve onların yaşamını kurtarmak gibi insancıl bir bahaneyle devlet zorunluluğu olarak sunuluyorlardı. Bu, hukuki prosedür olmadan, savcısız, isnatsız bir gözaltıydı; savaşlarda olağanüstü hal diye adlandırılan ve bir zamanlar Rosa Lüksemburg ile Karl Liebknecht'e karşı yapılan hareketin benzeriydi. Böyle bir kampa gönderilmek için mahkeme kararına gerek yoktu, polis buna yetiyordu. Suç isnadı olmadığı için savunma da yoktu. Kamplar tel örgüyle çevrelenmişti, tellere ânında öldüren yüksek akımı verilmişti. Dört bir yanları duvarlarla çevriliydi, makineli tüfeklerle korunuyordu, bir gözetleme kulesi kampın aralıksız gözlenmesini sağlıyordu. Dikenli tellerin ardında birkaç yüz kişiden on bin kişiye kadar, dünyayla tüm bağlarını koparmış çok sayıda insan yaşıyordu. Tutuklulara yapılanlar hakkında dehşet verici haberler fısıltıyla anlatılıyordu. Şimdiye kadar buna inanmak istememiştim. İyi bir nasyonal sosyalist olarak böyle bir kampa giden ve hatta zaman zaman orada yardımcı görevler üstlenen babama bunu sordum.

Bana yanıt vermedi, yalnızca elimi tuttu, hem de canımı acıtacak kadar sımsıkı ve sonunda bana, önemli olan bu değil, dedi. Arkadaşlarımla düşmanlarının başa geçmelerini bekleliydim. İsviçre'de kamptan daha iyi yaşanabilirmiş, bu onun mütevazı görüşüydü. Her olasılığa karşı elime, dünya savaşı sırasında biriktirmiş olduğu İsviçre paralarından bir demet banknot sıkıştırdı. "Artık Üçüncü Reich'ta paraya ihtiyacım yok," dedi. "Bir Yahudi karıyla evlenmiş olman yazık! Bu kaba kelimeyi bağışla, onun kişiliğine demiyorum, ırkı için söylüyorum, onun elinden bir şey gelmez. Niye anneni dinlemedin? Ama bu

noktada yobaz cadaloz –böyle konuştuğum için bana kızma, ama bana hayatı zehir etti, sana da– bu noktada sana doğru öğüt vermişti. Ama olan olmuş bir kere. Viktoria kendi türü içinde bir istisna. Belki de gayri meşrudur ve belki de birkaç damla temiz kan taşıyordur, o zaman da senin çocukların yarı Yahudi değil, yalnızca çeyrek Yahudi olurlar. Ne yapıyorsam –ve çok şey yapıp çok büyük riske giriyorum– salt senin için yapıyorum. Benim gösterişsiz tavrımı hep küçümsedin, görüyor musun, şimdi ben, Heidi ve Angelika doğru yerdeyiz. Mutluyuz, ama sizde her şey farklı görünüyor. Öğüdümü tut. Bugün arabarla İsviçre'ye dinlenmeye gidiyorsun. Buna hakkın var. Üçüncü Reich'ta herkesin özgürlüğü vardır, bunu biliyorsun. En iyisi hiç eve geri dönmemen. Yalnız gidersin, karın daha sonra gelir. Basel'de ya da İsviçre'de buluşursunuz, sana postrestan yazarım imzasız, nasıl olsa yazımı tanırırsın. Sana haber veririm. Çocukları bana bırak, Heidi onlara iyi bakar. Onlar zaten benim de kanımdan, onları düşünme. Bundan emin olabilirsin. Sonra bekle. Birkaç ay ya da yıl içinde ülke daha sakinleşir belki, eğer sakin davranır, gıkınızı çıkarmazsanız, işiniz de iyi giderse, kimse sizin kılınıza dokunamaz. Führer hakkında belgelerin varmış öyle mi? Buna inanamıyorum. Tehlikeli şeyleri elinde tutmayacak kadar akıllısındır, onları İsviçre'ye götürmek çılgınlık olur, kolumuzun ne kadar uzun olduğunu çok iyi biliyorsun."

Planında haksız olmadığını anlamıştım, buna rağmen ondan daha kurnaz olmak istiyordum. Eve döndük. Ama beni yalnız bırakmıyordu. İşinin fazla olmadığını ve durumu ağır olmayan hastalarımı hemen alabileceğini bildiğim, daha önce söz ettiğim T.'deki doktoru aradım. Kasayı son zamanlarda milliyetçi bir doktora vermek zorunda kalmıştım zaten. Daha ben anlatmadan kararımı biliyordu, kahverengiler hep bir aradaydı ve birbirlerinden gizlileri saklıları yoktu. Çok nazikti ve bana iyi tatiller diledi, çünkü ona dinlenmek için tatile çıkacağımı söylemiştim. Karım telefonun yanında duruyordu, babam da. Karım her şeyi ceset gibi solgun bir yüzle dinledi, ama kendini tuttu. Bu konuşma sırasında ezilen babamın yüzüne acı bir dille, benim ve çocuklarımla yararına olacaksa bugün kendini feda etmeye hazır olduğunu söyledi, hatta boşanmaya bile. Ama ço-

cuklardan vazgeçemezdi. Ona, asla kendisinden ayrılmayacağı-
mı söyledim, şimdi daha da istemiyordum ayrılığı. Babam sabır-
sızlanıyordu. Karım yalnızca iki ya da üç gün bekleyecekti, iki
nedenden dolayı. Ortakulak iltihabı vardı, çok çabuk ateşleni-
yordu ve bugün yolculuğa hazır değildi, ikinci olarak da sınırı
geçtiğimden emin olmalıydı.

Kendimi çok kötü hissediyordum. Uzun yıllardan beri his-
setmediğim EZİNTİ duygusu üzerime çökmüştü, ama karımın
hayat zorlaştıkça daha azimli olduğunu, ne kadar sakin olduğu-
nu, bu zor anlarda ne kadar da anneme benzediğini gördüm.
Onların ikisine de, babama ve karıma teslim oldum, Bern'deki
'Grauen Baeren' Oteli'ne inecektim ve o bana haber göndere-
cekti, ben de düzen, adalet, hukuk Almanya'ya geri dönene ka-
dar orada bir süre huzur içinde yaşayabilmemiz için oldukça
tedbirli davranacaktım.

M.'ye kadar babamla birlikte gittim, orada onu indirdim,
G. varoşlarına kadar gittim, ama sabah karşı bir kez daha kente
geri döndüm, postaneye gittim, kâğıtları aldım ve onları gayet
sakin arabanın tavanının içine yerleştirdim. Sınırdaki kâğıtlar ak-
lıma bile gelmedi, hafiflemiş olarak ve neşeyle derin bir soluk
alarak öğleye doğru sınırı geçtim ve Basel'e doğru yola çıktım.
Öğleden sonra paramı transfer ettiğim federal merkez bankası-
na gittim. Kendi adıma ve karım adına bir kasa kiraladım ve kâ-
ğıtları içine koydum. Sonra neşeyle 'Grauen Baeren' Oteli'ne
ineceğim Bern yolunu tuttum. Her şey o kadar çabuk olmuştu
ki, neredeyse aklım almıyordu. Burada her şey sakindi ve bana
sanki çok fazla acele etmişim, korkumu fazla abartmışım gibi
geldi, aslında gönül rahatlığıyla suçsuz ve lekesiz bir insan ola-
rak mesleğimi sürdürüp vatanımda kalabilirdim.

Bu özgür kentin sakin bölgesinin ve özgür İsviçre vatandaş-
larının ortasında gittikçe artan bir korkuyla evden gelecek ha-
berleri, özellikle karımın geleceğini bildiren telgrafını bekledim,
gelmedi. Çift kişilik bir oda ayırtmış ve güzel çiçeklerden bir
demet almıştım, ama içime kurt düşmüştü.

Daha ayaklarımın altındaki sağlam zemini yitirmeden önce
huzursuzdum, böylelikle kendimi ele vermiştim. Bir telgraf gel-

di. Asansörcü çocuk getirdi ve bahşış için elini uzattı. Telgrafa göz gezdirdim ve ezinti içinde okudum: "Karın vergi kaçırmaktan geçici olarak tutuklu, stop, vergi evrakları hiçbir yerde bulunamadı, stop, geri dön, tehlike yok. Çocuklar iyi, stop, selamlar *heil* H. Baban."

Sandalyeye çöktüm, çocuk bana su getirdi. Bu kara haberi tekrar okudum.

Bir şeylerin doğru olmadığını fark ettim. Babam karımı adıyla anardı ve vergi kaçırma nedeniyle tutuklanması öyle saçmaydı ki, hemen Gestapo'nun kâğıtları ele geçirmek için sınırı geçmemi istediği aklıma geldi. Ama hemen sevgili karımı kurtarmak için bir anlığına bile olsa tereddüt ettiğim için kendimi suçladım, sırtımdan bıçaklanmış gibiydim! Geri dönmeliydim. Hemen. Anında. Hiç düşünmeden. Hiçbir zaman, dedim kendi kendime, karımı ve çocuklarımı ortada bırakmamalıyım. Aceleyle toplandım ve otelden öyle çabuk ayrıldım ki, odayı boşalttığımı bildirmeyi, garajdaki arabamın hazırlanmasını ve gidişimi kapıcıya söylemeyi ihmal ettim.

Gerçekten biraz traji-komik bir durumla karşılaştım. Üstü açık bir taksiye binip hızla tren istasyonuna gittim. İstasyona yaklaştığımızda, karşıdan başka bir üstü açık taksinin aynı hızla geldiğini gördüm, karım içinde oturuyordu. İki araç birbirinin yanından geçerken bağırdım, el salladım. Ama kadın dönüp bakmadı. Sesimi tanımamış olabilir miydi? Bunun açıklaması çok basitti ve hemen aklıma geldi: Karımın duyma yetisi orta-kulak iltihabı yüzünden zayıflamıştı, ikincisi kulağına pamuk tıkalıydı, üçüncüsü de caddenin gürültüsü içinde sesimi alamamış olmalıydı. Açık zihnimin bana verebileceği en basit fikir, arabayı geri döndürüp hemen otele geri dönmek ve gördüğüm kadının gerçekten karım olup olmadığına bakmaktı. Güzel düşünceleri aklıma getirecek gücüm yoktu. İnançsız biri haline gelmişim ve bu önemli anda, bu benden intikamını alıyordu. Annem haklıydı.

Yoluma devam ettim, içimdeki kendi kendine teşhis koyan kuşkucu psikiyatristin konuşmasına izin verdim; bu psikiyatrist, burada karımı görmemin bir sanrı, uyanıkken görülen düş,

bir arzu olduğunu, karımın gizli polisin hapisanelerinden birinde olduğunu söylüyordu. Almanya'ya bir sonraki tren 12 dakika sonraydı. Bilet aldım, ama daha önce iyi bir şey olabileceğine inanmasam da otele telefon açtım. "Benimle görüşmek isteyen bir hanım geldi mi?" diye sordum. "Hayır, doktor bey, kimse gelmedi." Sonradan öğrendiğime göre, yalnızca talihsiz bir rastlantı ya da kör talih karımı da benim gibi yapmaya, yani çiçek almaya itmiş. Bu da onu birkaç dakika oyalamış. Ve böylece beni Almanya'ya geri götüren eksprese bindiğim anda o da otelin kapısına gelmiş.

M.'de bir arabaya binip eve geldim. Evim bomboştu, mühürlenmişti. İlk olarak babamı aradım. "Burada ne arıyorsun?" diye sapsarı bir yüzle bana bağırdı, Angelika da korkudan titriyordu. "Neden Bern'de kalmadınız?" diye fısıldadı. "Karım nerede?" diye sordum. Heidi "Gideli çok oldu," dedi. Çocuklarımı görmek istiyordum ve siyah üniformalı birkaç SS odaya girdiğinde, çocuklarımı bekliyordum. İki kadını kibarca selamladılar, bana doğru geldiler, beni ortalarına alıp adımı söylediler. Gittim ve beni öpmelerine izin verilmeyen çocuklarımla karşılaştım. SS'ler beni dev gibi yeni bir Mercedes'le Münih'e götürdüler. Daha önce hurda bir taksiyle bir saat on beş dakikada aldığım yolu şimdi otuz dakikadan biraz daha uzun bir zamanda almıştık.

Sorularıma yanıt vermediler. M.'de beni emniyet müdürlüğüne götürdüler, kâğıtlarımı, paramı, saatimi, pasaportumu, anahtarlarımı, kasaninkileri de, ayakkabı bağlarımı ve pantolon askımı aldıktan ve sanki içine çok önemli bir şey saklayabilirmişim gibi yarım pabuçlarımın tabanına kadar beni tepeden tırnağa yokladıktan sonra tek kişilik bir hücreye götürdüler. Anlatamayacağım bir gece geçirdim.

Bunu izleyen günleri yalnızca kısa kısa anlatabilirim. Eğer mutlaka yaşanmak zorundaysa, insanın bütün enerjisiyle belki gücünü toplayıp yaşayabileceği böylesi korkunç deneyimler vardır. Bütün dehşeti içinde, aynı olayı yeniden zihnimde canlandırarak halim yok, zaten kimse de bir başkasını buna zorlayamaz. En azından bugün bunu yapabilecek durumda değilim.

Daha sonraki günlerde ruhsal ıstıraplarla işkence başladı. Beni aralıksız, saatler boyu, neredeyse günler boyu sorguya çek-

tiler. Sorgulayanlar nöbet değıştirdi. Onlar devam edemediğinde yerlerine başkaları geçti, yalnızca ben yerimden kımlıdayamıyordum. Gerçeğı söyledim. Her şeyi itiraf ettim, kendimi yalnızca gerçeğe sadık kalan ifadelerle savundum. Ama onlar başka bir şey bekliyor gibiydi. Yıkılacağımı sanıyorlardı, ama hep kendime hâkim oldum.

1918 yılında seyyar askeri revirde neler olduğunu anlattım. Olgular hakkında stenografik yazılarımın olduğunu itiraf ettim. Ama resmi dosyaları yanıma almamıştım. Eğer kaybolmuşlarsa, başka biri, belki de savaş bakanlığından biri ya da kışkırtıcı olarak H. ile ilgilenen bir Reich Ordusu subayı bir kenara atmış olmalıydı. Beni dinliyor, yazıyor, yeni sorular soruyorlardı. Birkaç saatte bir dışarı çıkmama izin veriyorlardı. İhtiyaç giderme dürtüsü o kadar güçlüydü ki, boyun eğmek zorunda kalıyorlardı. Eğer bu ihtiyaç da olmasaydı üç dakika boyunca tuvalette sakın kalmamı bile bana çok göreceklerdi. Bu korkunç ıstırap on üç gün boyunca tekrarlandı durdu. Artık hiçbir şey yemiyordum, iskelet gibi kurumuştum. Uyumuyordum. Düşünmeyi bırakmıştım, bir hayvan olmuştum ve buna rağmen insan rolü yapmak zorundaydım. Sonra bir gün birdenbire sorgulamayı kestiler, beni diğerleriyle birlikte D.'deki bir toplama kampına gönderdiler ve bir tahta barakaya soktular.

İntiharını denemeye karar vermiştim. Artık karımın kurtulduğunu biliyordum ve bu, yaşamam için bir nedendi. Güvenlik içindeydi. Kendimi ikinci kez ele vermemek ve herhangi bir şekilde daha fazla acı çekmeden engelleri ortadan kaldırmak için elimden gelen her şeyi yapmalıydım. Belki onlar da buna karşı değillerdi. Başkalarından biliyordum. Pantolon askımı geri vermişlerdi, ayakkabılarımda ince, ama sağlam bağlar vardı, mendillerim vardı. İradesi güçlü bir insan kendini boğabilir, tabure ve pencere mandalı olmadan da kendini asabilirdi. Bunu için ışığa gerek yoktu. Yalnızca insan bunun için kesin kararlı olmalıydı, Spartalı olmalıydı.

Bu kampı anlatmayacağım, ötekiler gibiydi. Bahtsız kader arkadaşlarımdan hikâyelerine yalnızca bir kelimeyle, onların hikâyeleri de benimki gibiydi, diyeceğim. Yoksa bunun sonu gelmez. Gelir gelmez biri bana şöyle demişti: "Topla kendini arka-

daş!" Sanki beni önceden tanıyormuş gibi. Ama zaten hepimiz insandık, belki de Alman Özgürlük Derneği'nden tanıyordu, bunu ona söyleyemedim. Artık "Bir hiç uğruna intihar etmekten vazgeç! Kendine gel! Belki karını ve çocuklarını tekrar gö-rürsün! Onlar yaşıyor, onları tekrar göreceksin. Hiçbir şekilde sırrını açığa vurma! Dosyaları düşünme! Sırrını düşünme! Ken-dine gel! Dayan. Bir hiç uğruna intiharı düşünmekten vazgeç!.." diye düşünmekten başka bir şey yapabilme gücünü kaybetmiş-tim. Bu çok dar düşünce yolu bir kısırdöngü çiziyordu ve ger-çekten de artık başka hiçbir şey düşünemiyordum. Hiçbir şey duymuyor, hiçbir şey görmüyordum. Ranzaya çıkıyor ve kendi kendime yakınıyordum.

Sanıyorum, bu sayede her şeyi canlı tutabilmek için içgü-düsel olarak tek çareyi bulmuş, zihinsel ufkumu sınırlamıştım, ne düşünmem gerektiğini kendime telkin ediyordum, bir dok-torun üstün gücüne sahiptim, hatta diyebilirim ki kendi vakam-da başarılı olmuştum. Tutukluların yanında bir görgü tanığı olarak bulunuyordum. Ben, bana emrediyor ve bana itaat edi-yordum. Önümde bir felaket vardı. Ben kendimle barışık olma-lyıdım, çünkü her karşı çıkış beni ümitsizliğe sürüklerdi ve ümitsizlik de ölümün diğer adıydı.

Gece ağır ağır çöküyordu. Saat dokuz olduğunda benim ve birçoklarının yaşadığı ahşap barakalardaki hücreler sakın olaca-ğına daha da hareketleniyordu. "Topla kendini arkadaş!" diyor-dum kendime. Kilitlerin şingirtisini ve kumlarla örtülü yolun üstünde kaba çizmelerin gıcirtisini duyuyordum. Hücremin önünden geçip gitmişlerdi. Çocukluğumda Yahudi Kaiser'in uzun süre iğne yeri arayıp beni huylandırdığı zamanki ruh hali içindeydim, korkudan ağlayabilir ya da gıdıklanıp gülebilirdim. Ama şimdi gülmenin sırası değildi. Duvarlar tahmin ettiğimden de inceydi, burada bir şey olsa herkes duyardı. Dayak atan bir kişi değildi, daha fazlaydı. Sonradan öğrendim ki en fazla üç ki-şi oluyorlarmış. Aynı tempoyla ve koro halinde yapıyorlardı. Duyuyordum. Parmaklarımla kulağımı tıkadığımda daha da iyi duyuyordum. Ses gittikçe artıyordu, feryatların sonu yoktu. Yalnızca bir şeyi düşündüm: Buna son vermeliler, buna hemen

son vermeliler. En iyisi bize, bana gelmeleri idi! Eğer beni öldürürlerse kaderimdi bu. Arzularıma teslim olmamalıydım. Dayanmak istiyordum. Ama bu tüyler ürpertici şeyi bana, bedenime yapmalıydılar, kulağıma ve güm güm atan kalbime değil. Ama boğazıma kadar gelen tiksintiye, istem dışı titrememe, bağırsaklarımdaki sancıya, idrar tutamamaya karşı bütün gösterişsiz gücümle karşı koymama rağmen, bunu başaramıyordum. Bir köşede ihtiyacımı giderirken, yan taraftaki feryatlar zaptedilemeyen hayvani bir ulumaya dönüştü. Bu, sesler, Batı Cephesi'ndeki, kurşun yağmuru altında kimse yanlarına gidemediği için, dikenli tellerde çoğunlukla hafif yaraları yüzünden, korkunç derecede uzun süren acılar içinde ölen insanların acı dolu çığlıklarından daha tüyler ürperticiydi. "Hâlâ bitirmediler mi?" Bu, tek düşüncemdi. Daha önce beynimi zonklatan diğer düşünceler hemen yok olmuştu.

Bitirdiler. Belki de kurban daha fazla dayanamamıştı. Yalnızca boğuk sesler ve inlemeler duyuluyordu. Ama bu, az önceki tiz, beynin içini oyan feryatları duymaktan daha insanlıkdışıydı. Bir yumruk daha havada şakladı. Ama artık kurbanın ne bağırmaya, ne inlemeye gücü kalmıştı, sessizlik oldu, vuranlar sövüp saydılar ve öksürdüler, herhalde onunla işleri bitmişti. Sonra içeri geldiler, elinde bir fenerle bir adam önden yürüyordu. Her birinin elinde sığır sinirinden birer kamçı vardı, kalın kısmı avuçlarının içindeydi, ince kısmı da havada son daireleri çizerek deneniyordu. Yandaki hücreden adamın hareketlendiği duyuluyordu, tahta ranza altında çatırdadı, oraya buraya yuvarlanıp duruyordu. Şimdi sıra bana gelmişti. İlk önce beni sorgulayacaklarını, korkutup ağzımdan bir şeyler almaya çalışacaklarını sandım. Bunu yapmadıkları için, eğer böyle bir durumda sevinçli olmaktan söz edilebilirse, sevinçliydim.

Yüzlerinin insanlıktan uzak olduğunu söyleyemem. Çok bitkinlerdi, terlemişlerdi, ama odun yarmış gibilerdi. Aslında bu, onların işiydi. Kendileri de sıkı bir disiplin altındalardı. Eğer bundan kaçınırsalardı, onların başkalarına yaptıkları, kendilerine yapılırdı. Elinde fener olan bana: "Çabuk uzan!" dedi. Işığı duvarın önündeki kaba masanın üzerine koydu ve bir çeşit vahşi bir merakla beni süzdü. Yatmak istedim, ama içimde bir şeyler buna karşı çıkıyordu. En iyisi ayakta dövülmeli. Kendi-

mi yatağa, hastaların tesellisi bir yatağa uzanmaya zorlamak bana ne kadar güç geldi, korkunçtu. Uyku durumu, ölüm durumu, sevinç durumu, doğum durumu. İşlerini yapan bu insanlardan bana asla göstermeyecekleri lütfu dilenmemek için kendimi ne kadar zorladım. Bedensel acıya karşı duyulan korkunun insanlar üzerinde ne kadar korkunç bir gücü olduğunu şimdi anlamıştım. Kendini kasmak, mutlak bir biçimde ölümü küçümsemek geçerli değildi. Ölüm küçümsenebilirdi. İşkenceler küçümsenemezdi. Dosyaları karıştırıp fenerin ışığına yaklaştıırken cellat uşaklarından biri alayla, "O tam bir bilgin," dedi, "Siyon'lu bir doktor, Siyon'lu bir bilgin..." "Hadi çabuk ol, daha yatağa gitmeden önce yapacak çok işimiz var, daha bir sürüsü bizi bekliyor!"

Uzandım ve ellerimle sıkı sıkı kendimi tuttum. Soluğumu tutmak istiyordum. En azından bunu diliyordum. Özellikle üç kaburgamın kırıldığı yara yeri çok hassastı. Bu yere hemen ulaşamayacakları şekilde uzandım. Soluğumu tuttum. Ama daha insanlık dışı ilk vuruşta, hayvanca bağırdım, hiçbir şeyi tutamıyordum, soluğumu değil, hiçbir şeyi. Kaburgalarımı korumaya çalıştım. Ama sırtım dışında geri kalan her yerim kırbaçlandığında, ateş gibi, cehennem gibi, testereyle kesilmiş gibi, kızgın bıçak gibi gibi yandığında, kendimi öyle sağa sola attım ki, o âna kadar gözden kaçırdıkları yara yeri kırbaçlayanların tam karşısına geldi; üçü birden soluyarak tüm güçleriyle harmancının harman dövdüğü gibi hızla vuruyorlardı, bağırان onlardı, koro olarak tek ses halinde kükrüyorlardı: "Yaşasın Siyon'lu bilgin." "Si..." de vuruyorlardı, yani biri sağdan biri soldan, üçüncüsü de vurabildiği yerden vuruşunu patlatıyordu. Yüzümden ter, gözlerimden yaş, dudaklarımdan kan boşanıyordu. Ama bedenimin derisi kanamıyordu. Derimin hiçbir yerine asla zarar vermeyecek şekilde kurnazca vuruyorlardı. Yoruldukları zaman biraz daha güçsüz vurdular, ama kırbacı ters çevirdiler, ince kısmını ellerinde tutup kalın kısmıyla vurdular. Artık bedenimin üst kısmına değil, bacaklarıma da vuruyorlar, tabanlarıma kadar kırbaçlıyorlardı. Saymıyordum. Elinde feneri ve raporları tutan dördüncü adam akıllıların konuşma korosunun şairi, sayıyordu.

Olgun yaşlardaki bir insanın yüzün üzerinde böylesi vuruşlara dayanamadığını kitaplardan biliyordum. Ama insan bu vuruşlarla ölmeden önce bayılırdı. Ben bayılmadım. Belki de beni olabildiğince çok dövmek, ama hayatta kalmamı sağlama emri almışlardı.

Pek az şey düşünebilecek durumdaydım, kâğıtları düşündüm. Öfkeyle dişlerimi öyle sıktım ki gıcırdadılar, eğer beni dövmemiş olsalar, belki sonradan O'nun efendisi olurum diye düşündüm. *Her şeyi* başarmış olan O, en azından bendeki notları ele geçirmeyi başaramayacaktı.

Ama acı o kadar şiddetli yakıyordu ki, kustuğumu fark ettim, bu beni daha da güçsüzleştirmişti, birdenbire gözlerim kardı.

Ama bu ölüm değildi, uşaklar dışarı çıktılar ve bizi karanlıkta bıraktılar. Kapıya gittiklerini duymamıştım.

En azından şimdi soluk alabilirdim! "Hâlâ buna son vermiyorlar mı?" Çünkü acı hâlâ devam ediyordu, derim yanıyor, her yanımda titriyordu, ezilmiş olarak, ıslaklık içinde yatıyordum; kulaklarımı tıkadım, ama hâlâ kırbacın vızıldadığını, derimde şakladığını, kurbanların yardım çığlıklarını, kendini oradan oraya atan adamın altında gıcırdayan ranzayı, alayla "Muzaffer dünya devrimi!" diye bağırırken '...rimi'nde her seferinde kırbacın geldiğini duyuyordum. Böylece görevlerinde biraz değişiklik yaratıyorlardı. Buna hiç son vermiyorlardı. Onların kolları, kırbaçları ve bizim inlemelerimiz sırasında uyuyakalmışım. Uyudum. Deliksiz. Bahtsız kader arkadaşlarım, bu büyük bir olay, dediler. Belki de onlar emniyet müdürlüğünde 13 uykusuz gece geçirdiğimi bilmiyorlardı.

Ertesi gün barakada kırbaçlanmış bacaklarımın üzerinde sağa sola topallayıp, gece biraz kan kustuğum için daha iyi nefes almaya çalışırken bir gün önceki uşaklardan ikisini gördüm. Her gün gördüğümüz insanlar gibiydiler, doktor olarak S.'de tedavi ettiğim birçok insan gibi. Onların kişiliklerini, huylarını bilmiyordum, bence vahşet onların içinde gizlenmiş kalmıştı. Eğer onların Führer'i, idolü, ilahı, tatlı vahşî sahte Tanrısı günün birinde ortaya çıkmasaydı, hepsi birer küçük memur, fabrikada tornacı, balıkçı, orman işçisi, torf toplayıcı, çavuş olarak kalacaklardı. Kanlı canlı bir şeytan onları değiştirmişti, belki

bütün bunlardan sonra karılarına, çocuklarına ve biralarına geri döndüklerinde, kendileri de bunu artık algılayamıyorlardı. Onları vahşi diye nitelendirmek bir ruh hastasına vahşi demek kadar doğru değildi. Hayvanlara haksızlık yapılabilirdi. Belki cellat uşaklarına da. Belki de alçaklık duygusuna hiç kapılmamışlardı. Vicdanları yoktu, mantık da onlara bir şey yapamıyordu. Yalnızca içlerindeki en aşağılık şeyler açığa çıkarılmıştı. Sık sık dayak yedim, ama o ilk geceki EZİNTİ bir daha ortaya çıkmadı. Yeni sorgulamalar da başladı. Ölümüm istenmiyordu. Dünya savaşında, zorunlu olmadığım halde cephe savaşçısı olarak görev yapmış olmamı düşünüyorlardı. Hâlâ raporları sorup duruyorlardı, ama artık alay etmiyorlardı, bana vurdukları zaman da, bir, iki, üç kez hafifçe yapıyorlardı kısaca ve nesnellikle. Bu bir onurdu. Siyon'dan söz etmiyorlardı.

Kendimi çok kötü hissediyordum, ama direncim kırılmamıştı. Kötü muameleye ara verildi, beni bir hasta barakasına götürdüler, oysa durumları çok daha acınası olan başkaları büyük barakalarda kalıp her şeye katlandılar. Birkaç gün sonra kampa bir ziyaretçi geldi, bu, yüksek rütbeli SS kılığı içinde, yabancı gazetecilere kampı gezdirmekle görevli Helmut'tu. Bize yeni çamaşırlar verilmişti, yemek daha zengindi, tatildeki ölümler gibi görünmemeli, daha çok yeni Almanya'nın, Üçüncü Reich'in eğitim yöntemlerini, insancılığını kanıtlamalıydık. Helmut, yabancılara her şeyi gösterdi, elektrik santralını, 35 markın üzerinde bir faturayla sahiplerine lehimli çinko kaplar içinde küllerini göndermek için, içinde cesetlerin yakıldığı krematoryumu, örnek temizlikteki mutfığı gösterdi, onlara burada kötü muamele görmediklerini, yalnızca iyileşip bütün kalpleriyle Führer'i sevmeyi öğrenince buradan çıkmak istediklerini anlatan, tutuklulardan birkaç zavallı korkağı gösterdi. Helmut yanındakilerle birlikte hasta barakasına, bize de geldi. Sanki nereden yatığımı biliyormuş gibi hemen bana baktı. Ama kılı bile kıpırdamadı, yalnızca gazetecilerle konuşmak için eliyle belirsiz dairesel bir hareket yaptı: "İyice bakın, bizim gizleyecek bir şeyimiz yok. Zavallı Marksistleri, demokratları, Yahudi ve Katolikleri toplumun yararlı üyeleri haline getiriyoruz." Onlara kampın

düzenini, kırbaçları, bizleri yarım gün, bütün gün, yarım hafta boyunca ayakta hapsettikleri küçücük hücreleri göstermekten kaçınıyordu. Bir insanı ölümcül yalnızlık, pis kokulu sıcaklık içinde ışıksız, kendini bile öldüremeyecek durumda bırakmak, dizleri beton duvarlara sürtünerek yaralanana kadar ayakta durmak zorunda bırakmak, onu iyi bir Alman yapmak için en iyi yol değil miydi? Ama irade gücüm sayesinde, bana hayatı daha da acı hale getiren başkaldırmayı artık bırakmıştım. Kimsenin benden alamayacağı bu gücü sade bir cesaretle taşıyordum. İnsanın duyguları köreliyordu. Bu körelme de umuttan geri kalanı koruyordu ve bu da insanın örneğin pişmanlıktan kendini parçalamasını engelliyordu.

Yeniden büyük barakaya, yatağa, kırbaça, 15-17 saatlik zoraki yürüyüşe geri döneceğimi düşündüm. Ama bir şeyler değişmiş olmalıydı. Beklentilerimin aksine bir süre daha revirde alı-kondum ve dövülmedim, itiraf etmem için işkence yoluyla başkırıya uğramadım ve kâğıtlardan da söz edilmedi. Bir akşam, bizim kasabadan gelme bir SS geldi, beni kenara çekti ve benim iki yıl önce bir gencin, kendi oğlunun hayatını kurtardığımı söyledi (oğlunu hatırlamıyordum), o da bana teşekkür olarak önemli bir bilgi verecekti. Santral binasındaki büyük dinamo her ay bir kez elden geçirilir ve yağlanır mış. Beş dakika için ışıklar söndürülür ve dikenli tellerde elektrik akımı olmaz mış. Ama bu, beni en kolay şekilde buradan çıkarmak isteyen kamp komutanlığının bir hilesi olabilirdi. Birçok tutukluya gönül rahatlığıyla intihar öneriliyordu, hatta onlara ipler veriliyordu. Bense elektrik akımıyla, yani bir saniye içinde ve intihara karar verecek zaman olmadan, uzun uzun acı çekmeden, talihsiz bir rastlantı sonucu ölebilecektim. Ama öte yandan ailemin, Heidi'nin, Angelika'nın ve babamın benim serbest bırakılmamla ilgilenmeleri, çok para ödemiş olmaları da mümkündü, çünkü eğer büyük meblağlar söz konusuysa para parti için her zaman önemliydi. İçten içe buna inanamıyordum. Akşama kadar böyle tereddüt ettim. Ama sonra geleneksel dayak görevi, barakalarda yankılanan acı dolu çığlıklar başladı ve ben, en iyisi buna cesaret edeyim, dedim kendi kendime. Bütün önlemlere rağmen birden fazla tutuklu kurtulmayı başarmıştı. Hasta barakası diğerlerinden daha az gözetleniyordu, orada yatanlar mezara o

kadar yakınlardı ki, kendi başlarına yataktan kalkamazlardı. Aralarında en sağlıklı ve güçlüsü bendim, bu da karar vermemi kolaylaştırdı. Beni burada daha fazla tutamayacaklarını biliyordum. Saat sekizde nöbet değişiyordu. Saat altıya doğru ayağa kalktım, giyindim, yola koyuldum ve dikenli tellere doğru süzıldüm. Olay basitti. Komutanların odasıyla gözetleme kulesindeki ışık söndüğünde dikenli teller artık elektrik yüklü olmadılarından, o anda fırsat vardı. Karnımı sert çimenlere bastırarak saatlerce orada uzandım, ölümüne işkence çeken zavallı yaratıkların çığlıkları bu kış gecesinde susmuyordu. Komutanların odasındaki saat on biri vurduğunda ışıklar söndü. Hatta biraz daha erken sönmüş olabilir. Soğuğa ve heyecanıma rağmen biraz uymuşum, belki de o bir ânı kaçırmıştım. Ama dışarı çıkmak istiyordum. Telleri koparmak için sırtımı dönüp kendimi bütün gücümle dikenli tellere attım. Teller enseme, kulaklarımı ve ellerimi yırttı, ama ağırlığımla biraz açılmıştı, arasından geçilebilirdi. Elektrik verilmemişti. Yoksa elektrik çarpmasından yanarak ölmüş olurdum. Koyu karanlıktı, yolumu bulmak zorundaydım, kafamı dikenli tellerin arasından sokup gözlerimi ellerimle örtmeliydim. Acılara aldırmamalıyım. Her şeyi açık görüyordum. Kendimin görgü tanığıydım. Buna benzer, soğuk, berrak bir ilkbahar gecesinde Batı Cephesi'ndeki dikenli tellerin arasından geçtiğimi görüyor ve iç içe geçmiş sivri uçlu tellerin her yanıma takıldığını, beni kendilerine çekip tutmak istediklerini görüyordum. Artık kafam dışarıdaydı, ama devam etmek olanaksız gibi geliyordu bana. Her an yeniden elektrik verilebilirdi. Son bir gayretle tellerin arasından sıyrıldım. Ellerimi yere yapıştırarak omzumu ve bedenimi ileri doğru çektim. Şimdi dikenli tellerin öteki tarafındaydım, her yerim kanıyordu, ellerim, alnım, enseme ve ayak bileklerim.

En ağır kanama geçene dek beklemeliydim. Ama sonradan gözlerim kapanacak kadar güçsüz düştüğümü fark ettim. Tekrar karnımı otlara yaslayarak yere uzandım, birden ışıklar yandı. Giysimin parçaları hâlâ tellerde asılıydı. Serin bir rüzgâr esiyordu, yıldızlar parlıyordu, sanırım, bana başka yıldızlar parlıyor, kampın içindekinden başka bir hava soluyorum gibi geldi.

Doğrudum, büyük bir çabayla ilk adımımı attım, yavaş yavaş gücüm tekrar yerine geldi, dikkatle gölgede kalarak yürüdüm.

Bir devriye bana doğru geliyordu. Bir ağacın arkasına gizlendim. Nöbetçi beni görmedi, ısıklık çalıp sigarasından bir nefes çekerek gitti. Beni görmemesine hayret ettim. Biraz alışkın bir gözün aysız bir gecede bile bir insanı ayırt edebilmesi gerekirdi. Şimdi önümde en zor şey vardı. Tahta kazıklardan yapılmış kalın bir duvar kampın çevresini kuşatıyordu. Eskiden iyi bir jimnastikçiydim, sağlıklı bir insan olarak böyle bir engeli aşmak bana olanaksız görünmezdi. Ama şimdi çok güçsüzdüm, kalbim küt küt atıyor, ağzımdan kan geliyor ve iyice kaynamamış kaburgalarım her soluk alışta ağrıyordu. Şu anda durumum öncekinden çok daha kötüydü. Dikenli tellere yeniden elektrik verildiği için hasta barakasına geri dönemezdim. Duvar boyunca yürüdüm, sessizce ve aynı zamanda umutsuzca.

Bir kilometre sola, bir kilometre sağa doğru daire çizdim. Ansızın küçük bir kapı gördüm. Nöbetçiler için böyle giriş kapıları vardı. Ya kilitliyse ne işime yarardı ki? Ama Bern'deki inançsızlığım aklıma geldi. Biraz daha yaklaştım, kapıyı sarstım: Büyük bir mucize oldu –hayatımda ilk kez tam buna pek hazır olmadığım anda mucize kendini gösterdi– kapı açıldı, kampın dışına çıkmıştım. Kurtulmuş muydum? Henüz değil.

Kampın nerede olduğunu biliyordum. S.'ye beş saat uzaklıkta bile değildi. Ana yollardan gitmekten kaçınmam gerekirdi. Hatta daha iyisini yaptım, yalnızca geceleri yürüyüp gündüzleri gizlendim. Yoksa tehlike çok büyüktü, beni yakalarlarsa ya hemen tüfek dipçığıyle vurarak öldürürlerdi ya da diğer tutuklulara gözdağı vermek için kampta ölünceye kadar işkence ederlerdi.

Evime giden yolu o bir gece içinde almadım. Daha ikinci gün öğleden önce öyle bir açlık hissettim ki, huş ağacı kabuğu, kuru ot ve eğreltiotu kemirdim. Orada burada biraz kar vardı. Bununla yalnız susuzluk dindirilebiliyordu. Yine de gücümü korktuğum kadar çabuk yitirmedim. Sonunda gün ağarırken önümde bataklığı gördüm. Geldiğim ormanda ışığı hâlâ yanan küçük elektrik santrali bulunuyordu. Motor uğulduyordu. Yosun, benzin ve gaz kokuyordu. Makinistten bir parça ekmek ve bir örtü istemek için içeri girse miydim? Onun taş depo içinde

oraya buraya gittiğini duyuyordum, yeni pişmiş kahvenin güzel kokusu bana eziyet çektiriyordu. Ama kendimi tuttum ve yola devam ettim, gençliğimde bataklıkta gezerken katranlı karton ile örtülü barakalarını gördüğüm yoksul torf toplayıcılar H.'nin ilk ve coşkulu taraftarıydılar. Doktor olarak beni tanıyorlardı. Oradaki yaşlı bir kadına yardım etmiştim. Onlara doğru yola koyuldum. Kapıyı vurduğumda beni içeri aldılar, nereden geldiğimi anlamış olmalıydılar, çünkü nereye götürüldüğümü büyük bir olasılıkla herkes biliyordu. Ama başlangıçta hasta ziyaretine gelmişim gibi davrandılar ve benimle çok doğal konuştular.

Toplama kampından hiç de öyle mucizevi olmayan kurtuluşumun neyle ilgisi olduğunu çok sonra anladım. Torf toplayıcıların bu işle ilgileri yoktu. Doktorlarını unutmamışlardı, beni hâlâ sıcak olan kendi yataklarına yatırdıklarında, doyurduklarında, bana yerel giysiler giydirip, ertesi akşam S.'ye kadar bana eşlik ettiklerinde, sonsuza kadar kampa atılma tehlikesini göze almışlardı. Babama ve Angelika'ya görünüp onlardan biraz daha yardım istemeyi planlamıştım. Ama babamın evi karanlık ve ıssızdı. Çocuklarımı göremedim.

Torf toplayıcılar dışarıda beklediler, talihsizliğime çok şaşırmadılar, beni tekrar yanlarına aldılar, hâlâ bitkisiz olan bataklıkta küçük patikadan gittik, donmuş Ostersee Gölü'nü geçtik, kulübede torf ateşi başında oturduk, kahve içip yemek yedik ve her şeyi sakın kafayla konuştuk. Gece yola koyulduk, sıradağlar üzerinden Avusturya sınırına giden küçük patikalar da bana eşlik ettiler. Hayatlarını, özgürlüklerini riske sokabilirlerdi ve bunu istediler de. Onlara her şeyi anlatmıştım. Bana yardım ettiler, ama acımadılar. Verecek paraları pek yoktu. Elime geçenin hepsi bir gümüş marktı. 'Yaşlı kadın' için yaptığım yardıma karşı 'yıllardır' bana borçlu kaldıklarını (baba ile oğulun), bana şükran duyduklarını söylemeleri çok dokunaklıydı.

Reich sınırının öte yanındaki minik Avusturya köyünde postane yoktu. Bana belgelerimi sorabilecek olan bir Avusturyalı jandarmaya rastlama korkusu içinde yola devam ettim. Sonunda daha büyük bir köye geldim. Postaneye gittim, Bern'deki karıma telgraf çektim, gümüş markla ödedim. Ona nerede olduğumu bildirdim. Telgrafı yazdırmakta zorlanıyor,

kekeliyordum, işkenceler sesimi kısmış, kan kaybı, uzun yürüyüşler, açlık benden çok şey alıp götürmüştü. Artık kampta olmadığımı algılamam için uzun bir süreye ihtiyacım vardı. İki gün sonra karım geldi ve bir kuruş param olmadan, yırtık elbisesilerimle beni, para değil, insanlık namına aldıkları köyün hanından çıkardı. Herhalde kaçtığımı anlamışlardı, yüzümdeki ve ellerimdeki sıyrıkları ve yara izlerini görmüşlerdi. Bana elbise, palto, kaba, ama temiz bir gömlek vermişlerdi. İyi insanlardı. Ama benim için anlaşılmaz olan, H.'nin burada bile sevilmesiydi. Onun gelmesini bekliyor, onun egemenliği altında yaşamak istiyorlardı. Beni ve kaderimi görmüşlerdi. Buna rağmen H.'ye olan fanatik inançları yüzünden bunu göremiyorlardı. İnsanların ne kadar yola gelmez olduklarını anladığımda neredeyse umutsuzluğa kapıldım. Bu daha bir şey değildi, karıma da çok fazla güvenmişim ya da onda daha önce hiç olmayan şeyleri görmüştüm ve beni daha da acı bir haber bekliyordu.

Birkaç gün dinlendikten sonra İsviçre'ye gittik. Karımın M.'deki polisin benden aldığı ortak pasaportumuzu yanında getirdiği ortaya çıktı. Bütün anahtarlar ondaydı, hatta Basel'deki federal bankanın kasa anahtarları da. Oradan geçerken bankaya da gitmek istiyordum, ama karım önce eve, yani Bern'e gitmem gerektiğini söyledi. Çocuklarım orada beni bekliyormuş. Bu yalandı, oldukça da kötü bir yalan. Viktoria da benim gibi yalan söylemeyi beceremiyordu. Çocuklar babam ve Heidi'yle birlikte M.'deydi. Değerli bir doktorun çocukları ve 'Alman kani' taşıyan, çok sevilen bir ahşap eşya fabrikatörünün torunu olmalarına karşın yarı-Yahudi çocuklar olarak S.'de yaşamaları olanaksız hale getirilmişti. Büyük kentte gizlenmek daha kolaydı. Babam, Heidi ve Angelika özveride bulunuyorlardı. Bu yüzden, gittiğimde babamın villasını boş bulmuştum. Karım neden beni hemen Basel'den uzaklaştırmaya çalışıyordu? 'Baeren' Oteli'nin girişinde çocuklarla ilgili yalanını itiraf etmek zorunda kaldığında ona sordum. Güya Basel'de casuslar ve gizli Alman ajanları kol gezdiği ve Bern'de daha güvende olacağım içiniş.

Ama Basel'e gidip kâğıtları kasadan almak için yalnızca birkaç gün bekledim.

Karım bin bir bahaneyle beni engelledi. Acı çekiyordu, neredeyse bir yıl önce, İsviçre'ye yola çıktığımda, beklediği bebeği

doğuramamıştı. Bu üzücü olaya ufacak bir dokundurmada bile bulunulsa ağlamaya başladığından, neden gitmemem gerektiğini sormadım.

Onun benden gizlediği başka şeyler de vardı. Tanımadığım ve hoşlanmadığım insanlarla görüşüyordu, nereden geldiğini bilmediğim paralar alıyordu. Önce başka bir erkeğe bağlandığını düşündüm. Şimdiye dek birçok şeyi anlamış olan ben, bunu neden anlamamalıyım? Bir daha asla özgür olamayacağını düşünen bir ölüye dönmemiş miydim zaten? Eğer hayatının geri kalanını başka bir erkekle, belki de kendi kanından biriyle paylaşmak istiyorsa, ona engel olmaya hakkım var mıydı? Eğer bana böyle bir şey yapmışsa, onu bağışlayabilirdim, hatta elimden geldiği kadarıyla ona bu konuda yardımcı bile olabilirdim. Elimi ayağımı bağlayan bu durum içinde, bana bir yıl önce önerdiği şeyi, ondan ayrılmayı, şimdi ona önerebilecek duruma gelmiştim.

Ağladı, bu onun yanıt vermek için kullandığı tek yöntemiydi, bu haliyle de tıpkı anneme benziyordu. Sonunda anahtar demetinden kasanın anahtarını gizlice aldım, Basel'e gittim ve kasayı açtım. Kâğıtlar yoktu. Yalnızca biraz para ile gazetelerden kesilip birbirine tutturulmuş bir öbek kesik vardı, hangi olaylar hakkında ne tür kâğıtlar olduklarını bilmiyorum. Yağmalananın benim kasam olduğunu kesinleştirdikten sonra sarhoş gibi eve döndüm. Karım istasyonda beni bekliyordu. Bu kez ağlamadı. Bana gerçeği söyledi. Helmut onunla bağlantı kurmuştu. Beni yalnızca belgelerin ellerine geçmesine karşılık kurtarabileceklermiş ve kampta son yaşadıklarım önceden kararlaştırılmış bir oyunmuş. Elektrik kesintisi bilerek yapılmış, nöbetçi bilerek göz yummuş. İyi yapmamışlar mıydı? Kurtulmamış mıydım? "İlk kocamı kendi hatası yüzünden kaybettim," dedi itirazlarıma karşılık soğuk bir sesle, "ondan çocuğum yok ve bunun üstesinden gelebildim. Yaptığın şeye hakkın yoktu. Sen kötü olanı yaptın, ben de doğru olanı. Çocukları buraya ya da Paris'e getirebiliriz, böyle olduğu için mutlu olmalısın." Haklıydı, ama mutlu değildim.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İsviçre'den ayrılıp Paris'e gitmeye karar verdiğimizde 1934 yılının ilkbaharı gelmişti. Hasta bir adamdım. Gördüğüm eziyetlerden sonra iyileşememiştim, yüksek sesle konuştuğumda ya da hızlı hareket ettiğimde, göğsümdeki acılar dayanılmaz bir hal alıyordu. Viktoria bana iyi bakıyordu. Ama bu bana acı veriyordu. Aslında günler boyu çevremde hiç kimseyi görmek istemiyordum. Ona karşı sabırlı olmalıydım, çünkü o, beni hayata bağlayan tek insandı. Ama her ikimiz de aramızda çok şeyin yıkıldığını hissediyorduk. Çekingen biri olmuştum. Kimsenin gözünün içine bakamıyordum, insanlardan korkuyordum. Bütün insanlardan, hatta karımdan bile. Çok ağır bedensel işkence gören insanın cesaretini toplaması için uzun süreye ihtiyacı vardır. Konuşmadan önce her defasında korku dolu gözlerle çevreme bakıyordum. Hâlâ beni gizlice gözetlemelerinden mi korkuyordum? Ve en acısı da artık Viktoria'ya güvenmiyordum. İnsan, sevgi olmadan da başka biriyle yıllar boyu birlikte yaşayabilir. Bunu savaştan önceki yıllarda Angelika'da görmüştüm. Ama güvenmeden yaşayamazdı. Karım bunu fark etmiş olmalıydı. Ama beni anlayacağı yerde, o da bana güvenmiyordu. Kâğıtları Gestapo'ya göndererek, H.'ye karşı direnişimi boşuna bir deneme haline getirdiği için ona güvenmiyordum. H.'ye karşı elimde bir silahım vardı, belki çok minik bir silahtı, ama benim için epeyce büyük bir şeydi ve ben kamptaki işkencelere yalnızca bu düşünceyle, bütün vahşi gücüne karşı bu noktada onu alt ettiğim düşüncesiyle ve karıma duyduğum güven ve sevgiyle katlanabilmişim. Artık kâğıtlar onun elindeydi, karımsa benim değildi artık, çünkü sevgi yüzünden yaptığı ilk ihanetten sonra ikincisinin de geleceğine inanıyordum. O da bana güven-

memeye başladı, benim davranış biçimimi anlamadığı ve davranışlarımın arkasında Yahudi düşmanlığı gördüğü için. Merhum annemin vakitsiz Yahudi düşmanlığını, ameliyattan sonraki nankörlüğünü, kapı aralığından sarf ettiği kötü sözleri, ölüm döşeginde onunla evlenmeyeceğime dair bana ettirdiği yemini hatırlıyor ve bana hatırlatıyordu.

Bütün bunlar gerçektir. Ama A.H.'nin korkunç bir fırtına gibi ülkesinin üzerine yaydığı yalanlar, orada sarhoşluktan gözleri körleşmiş insanları mutlu etmişti; bizim uykusuz uzun gecelerde komşuları rahatsız etmemek için fısıltıyla söylediğimiz gerçeklerimiz, bizi mutsuz etmiş ve birbirimize daha çok yabancılaştırmıştı. H.'nin yalanları Kuzey Denizi'nden Bavyera Sıradağlarına kadar bütün Almanya'yı birleştirmiş, bütün sınırları yıkmıştı. Ve biz, Bern'deki daracık otel odamızda bizi birbirimize yaklaştıracak olan hiçbir şey bulamıyorduk.

Yaşadığı sürece anneme çatabilir ya da ondan uzaklaşıp Viktoria'nın tarafını tutabilirdim. Ama hayattan ayrıldıktan sonra benim için kutsal olmuştu. On iki yıldan beri Viktoria'nın kocasıydım, ama doğduğum günden beri annemin öğluydum.

Karım hâlâ güzeldi, olgun, biraz küstah bir güzellikti onunkisi, ama yaşlandığını görmedim. Ona yaklaşmak istiyordum, ama o hissettirmeden geri çekiliyordu, kendime dikkat etmem gerektiğini fısıldıyordu. Haklıydı, ben haksızdım, sırtım iyileşmeyen tek yerdi, ama bizim iki taş gibi yan yana durmamızdansa, ertesi sabah ağrılar içinde uyanmaya bin kere razıydım.

Bazen hoş gezintiler yapıp görkemli bir köprüye geliyorduk. Buradan bütün kent, güzel tepeler ve karla kaplı dorukları, özellikle Jungfrau sıradağları görünüyordu. Sıcacık karım bu kez koluma girdi ve beni yumuşacık, ipeksi yalnızca birkaç kır telin görüldüğü saçlarıyla hafifçe okşayarak kulağıma fısıldadı: "Seni o korkunç ülkeden ve kamptan çıkarttığım için bana teşekkür etmiyor musun? Sakın bunun kolay bir şey olduğunu düşünme! Helmut Yahudi kadınlardan nefret eder ve ben de uzun bir süre..." Kafamı salladım. Dostum olarak yapması gereken şeyi Helmut'tan istemek için gururumu ayaklar altına aldığı için ona teşekkür borçlu olduğumu bana hatırlatması beni öf-

kelendirdi. Bunun farkına vardı, kolunu kolumdan çekti, utanç ve öfkeden kıpkırmızı kesilerek taşı gediğinde koymaktan kendini alamadı: "Ahşap ranzanın üstünde ve kamçıların altında ol- saydın başka türlü konuşurdun! O zaman benden utanmazdın! Ama biliyorsun ki, evlenmeye seni ben zorlamadım. Yalnız da yaşayabilirdim, babam sana güvenmememi öğütlemişti."

Bu doğru değildi. Ama umursamadım. Artık hiçbir şey ummuyor ve hiçbir şeye sevinmiyordum. Gazetelerdeki korkunç haberleri, sanki Çince gibi bilmediğim bir dilden Japonca gibi bilmediğim bir başka dile çeviri yapan bir sözlüğü karıştırır gibi okuyordum. Bunlar kelimeler, sesler, vızıltılar, sesli harfler ve nefeslerdi. Ruhum orada değildi.

Çocuklarım bile bana yabancıydı. Keşke onları S.'de biraz- cık görebilmiş olsaydım! Mektupları geliyordu, açmıyor ve on- ları korku ve tutkuyla çekip alan ve on kez okuyan karıma bı- rakıyordum. Mektuplarda neler yazıyordu acaba? Dil çalışmala- rımı yeniden ele aldım, Paris'e gittiğimde biraz Fransızca konu- şabilmek istiyordum. Karım bu dili çok iyi biliyordu. Artık kendi aramızda Fransızca konuşuyorduk. Tıpkı yıllar önce An- gelika'yla olduğu gibi yabancı dildeki bu konuşmalar bizi şim- diye kadar olan her şeyden daha fazla birbirimize yabancılaştırı- yordu. Sessiz bir sevinç içinde bunun farkına vardım. Aşama kaydettim. Sevmeyi bıraktım ve akıcı konuşmaya başladım.

Mart sonunda Paris'e geldik ve Montmartre'da küçük bir otele yerleştik. Bu beni evde tutmadı. İlk haftalarda sabahın er- ken saatlerinden akşam geç saatlere kadar kendimi sokaklara at- tım. Ama hiçbir şey görmüyordum. HUZUR BULMAK dışın- da hiçbir şeyi gözüm görmüyordu. Ama öylesine korkunç kin doluyken, hep daha da yalnız kalmışken, her şey ellerimden ka- yıp gitmişken, hiçbir işim yokken nasıl huzur bulabilirdim? Ye- mesi içmesi temin edilse bile yetişkin bir insan için işi olmadan yaşamak çok daha zor. Artık iyice özgürleşen karım Basel'den kısıtlı bir miktar para getirmişti. Belli bir süreden sonra, para- nın bitmek üzere olduğunu gördüm ve karımla para hesabı yap- maya ne kadar karşı koysam da, buna rağmen ona hesap tutma- mızı önerdim. Karım gülümsedi, bütün güzel dişlerini gösterdi,

açık renkli yazlık elbisesinin göğsündeki, hâlâ nemli küçük me- nekşe buketini okşadı. Para konusunu dert etmez görünüyordu.

Ruh hali değişmişti. Bazen üç gün çocuklardan haber alma- dan, yakınmadan, korkuya kapılmadan durabiliyordu ve bunu benden daha iyi başarıyordu. İkimiz de yeni Reich'tan nefret ediyorduk. O, Yahudiler orada korkunç şeyler yaşadığı için nef- ret ediyordu, bense halkımı köpek gibi uysal kölelere dönüştür- düğü ve bu uşaklık duygusu içinde kendilerini iyi hissetmeleri- ne neden olduğu için Reich'tan nefret ediyordum. Temelde bu nefretimizde anlaşabiliirdik birbirimizde, yeniden yaşamı kolay- laştıracak, bizi koruyacak şeyler bulabiliirdik, ama her geçen gün birbirimize daha yabancı oluyorduk ve bazen karımın, Ya- hudi olmadığım için benden nefret etmeye ve evliliğinden piş- man olmaya başladığını düşünüyordum. Ben ona aynı şekilde karşılık vermedim. Soğuk, delici yeşil-mavi bakışlarını benimki- lerle karşılaştırmak istediğinde gözlerimi kaçırıyordum. Bir kez daha söylüyorum, yalnızca huzur istiyordum. Düzenli bir uğra- şım olmadan asla huzur bulamayacağımı anladım. Nereden baş- lamalıyım? Yeniden doktorluk yapmayı düşünebilirdim. Ama konukseverliğine minnettar olmam gereken ülkenin yasaları bunu yasaklıyordu, orali doktorlar birlik olup farklı uluslardan gelen göçmen doktorlara karşı bir yasa hazırlamışlardı. Hatta bizler araştırmalara bile katılamıyorduk. Ayrıcalıklı durumlar bir yana, daha önce ne olduğumuzu unutmak zorundaydık.

Belki şurada burada bir olanak bulunabilirdi. Ama şimdi bu mesleğe karşı isteksizdim. Kan görmek istemiyordum, toplama kampındaki işkence sahnelerini hatırlatan çıplak bedenler bana iğrenç geliyordu ve açıkça söyleyeyim, bütün insanlar ba- na iğrenç geliyordu.

Pasteur Enstitüsü'ne doktor arandığını öğrendim. Orada salt bilimsel sorunları çözümleyebilmek ya da yeni tedavi yön- temleri bulabilmek için büyük bilimsel araştırmalar, mikrobik iltihaplar, kobay deneyleri söz konusuydu. Enstitünün kapısına kadar gittim, burada deneyimli, insancıl bir hocanın yönetimi altında yeni bir yaşama amacı bulabileceğimi düşündüm. Ama kapıdan içeri girmeden önce, boğazıma kadar gelen eski tiksinti yeniden ortaya çıktı. Titremeye başladım, soluksuz kaldım, gözlerim karardı. Hepsi tiksintidendi. Zaaftan değil. Artık hiç-

bir hayvana bir şey yapamazdım, bilime hizmet ediyorsa ve insanın acıya karşı savaşında yeni bir ilaç ortaya çıkaracaksa, bir hayvanın acı çekmesinin ya da acı içinde ölmesinin hiçbir şey ifade etmemesini kavrayamıyordum. Artık insan hayatında, savaş öncesinde olduğu gibi en yüksek yaşama değerini görmüyordum. İnsan hayatı daha ucuzlamıştı. Buna değmezdi.

Bir akşam kendime, artık ben de ucuzladım dedim. Artık birkaç yıl daha yaşayıp yaşamamamın hiçbir anlamı yoktu. Pe ki bu yüzden kime karşı sessiz ama acı serzenişlerde bulunuyordum? Bir insana duyduğum son inancımı ve sadakatimi benden alan karıma. Akşamları iki odanın büyük olanında konuşmadan karşılıklı oturuyorduk. Bir satranç edinmişti ve görünürde sakince, peş peşe hamleler yapıyorduk. Ama bu oyunda bile, siyah-beyaz tahtanın üzerindeki bu sessiz birliktelikte bile, derinlerden bir şey çıkıyordu ve nefretle oynuyorduk, yenmek için hileler, hinlikler düşünüyorduk. Asla iyi birer oyuncu olmadık. Belki nefret dâhice oynamamızı sağlıyordu. Daha sonra da asık suratlarla, ateş püsküren gözlerle, kasılmış ellerimizde son taşlarını tutarak isteksizce bırakıyorduk oyunu, çünkü ikimiz de yenilgiyi tatmak, yenilmiş olarak yatağa girmek istemiyorduk. Huzuru burada da bulamıyordum.

Yaz aylarının ilk günlerinde sokakları, müzeleri ve kiliseleri dolaşmayı bıraktım. Boşunaydı, kampın elektrik verilmiş dikenli tellerinin ardında da aynı şekilde şaşkınca dolaşabiliyordum. Huzur arıyordum, ama müzelerin güzelliklerinde ve görkeminde bulamıyordum. Karımdan biraz uzaklaştım, artık birbirimizi öpmüyorduk, satranç oynamayı da bıraktık. Diğer göçmenlerle, toplum dışına itilmişlerle ilişkimi kesmeye çalışırken, zamanla olan ilişkimi de kesmiştim. Gazete okumayı bıraktım. Bedensel bir iş aradım ve güçlük buldum. İşim bir göçmen mutfağında tabak yıkamaktı. 'Prinzregenten von Bayern'in ferah, fayans döşeli bodrumu gibi değildi. Pis kokular, çoğu bayatlamış malzemeler, bozuk yağlar, adi kap kakaklar beni 'Prinzregenten von Bayern'den daha fazla tiksindirebilirdi. Ama konu bu değildi. Öğlenleri 12'den 3'e, akşamları 7'den 10'a kadar olan bu zor iş hoşuma gitmişti. Kazandığım birkaç franka seviniyordum, hırsla alıyor ve ne yaptığımı, ne kadar kazandığımı karımdan gizliyordum.

Birkaç hafta sonra bu işi bıraktım. Kader arkadaşlarımla yakınlığına dayanamıyordum. Almanya'yı unutmak istiyordum, her zaman hatırlatılmasını değil.

O zamanlar, 1934 yazında, Yüzbaşı R. ile birkaç yüz erkek, hatta kadınların da öldürüldüğü haberi geldi. Suçlama, mahkeme, tutanak olmadan.

R. her zaman güçlü bir adamdı. Zeki biriydi. Olayları iyi kavırıyordu. Yoksa 1925 yılında Bolivya Ordusu'nda eğitim subaylığından, 1934 yılında kendine ve böylece en yüksek Führer'e körü körüne hizmet eden üç milyon insanın lideri konumuna nasıl yükselebilirdi? Ama o H.'nin yapısını o kadar az biliyordu ki, ona kardeşi gibi güvendi. H.'ninki zaptedilemeyen bir öfkenin patlaması değildi. Önceden düşünülmüş ve plana uygun olarak sonuçlandırılmıştı. Enerji doluydu, ama soğuk, çıkarıcı ve üstündü. Sevmemişti. Hiç sevilmemişti. Bu yüzden ÜS-TÜN GÜÇ'ünü asla yitirmedi. Bir Spartalıydı o. Kan onun için sudan farksızdı.

Onun R.'de ve R.'nin çevresinde nelerden korkup nefret ettiği hiçbir zaman açıklık kazanmadı. Dünyada ikisi birden fazlaydı, tek başına yeri daha sağladı. H. yalnız olmalıydı. H. bir gece Yüzbaşı R.'ye gitmiş, onu uykusundan uyandırmış, tutuklamış; yüzüne tükürmüş, küfür etmiş, zincire vurmuştu. Onun ve genç arkadaşlarının üniformalarının rütbeleri kopartılmıştı. Führer, karargâh şefinin yaveri olan kontu meşhur kırbacıyla dövmüştü. R., benim kamptan çok iyi bildiğim, bir lütfaya layık görülmüştü: İntiharla yaşamına son vermeye. Kapıyı arkamızdan kilitlemeden önce bizim gibilere barakadaki ranzanın üzerine, sağlam bir çiviyle tutturulmuş bir 'asma ipi' fırlatılırdı. R. büyük bir askerdi, bu yüzden 'onurlu bir kurşun'la yaşamına son verebilirdi. Gülererek ona ağır bir tabanca vermişlerdi. R. döneminin en gözü pek adamıydı. Korkudan değil, aksine H.'ye duyduğu köpeksi sevgiden bunu reddetmişti. Kendi elleriyle ona ateş etmesi için H.'nin ayaklarına kapanmıştı. Ama H. bunu yapamazdı. O yufka yürekli bir insandı. Hiçbir zaman kan dökmemişti. R.'nin hücrelerinden çıktı ve birkaç SS'e gerekeni yapmalarını söyledi. Bu haberi soğukkanlılıkla okudum.

R.'yi tanıyordum. Onu hiçbir zaman sevmemiş, saygı da duymamıştım. Belki de onu korkutmuştum ve bana çekici gelen buydu, hem de nasıl.. O ve ben birbirimizle hemen hemen hiç konuşmamıştık. Ben onun için ne ifade ediyordum, o benim için ne ifade ediyordu? Ama H. onun için çok şey ifade ediyordu, H. onun için adeta yeryüzündeki Tanrı'ydı.

Ölenler yalnızca R. ve yandaşları değildi. Bir hafta sonra H. büyük bir mitingde 77 kişi saydı. 270 ya da 870 de olabilirdi. Sonunda 370'te karar kılındı. Bu yedili rakamlarla fazla uğraşıl-madı. Savaştan bu yana insan hayatı geçerlilikten kalkmıştı. Bunların içinde hafif suçlular, hatta tümüyle suçsuzlar bile ola-bilirdi, H. bunu itiraf ediyordu: "Bu eylemle hiç ilgisi olmayan bir kısım şiddet olayları normal mahkemelerde yargılanmaya sevk edilecek." Yalan. Hayal. Daha sonra da hiçbir zaman nor-mal mahkemenin böyle bir işlevi işitilmedi. Ölüm ölümdü. Üç milyon SA baş mı kaldırmıştı ve bu başkaldırıcıyı kırmak için mi 370 kişi kurban edilmişti? H. ülkenin kaderini elinde tutuyordu ve şöyle diyordu: "Ayaklanmalar hep aynı yasalarla bastırılır. Şu anda Alman ulusunun kaderinden sorumluyum ve bununla birlikte bu 24 saat içinde Alman halkının en yüksek yargı-cı benim." Peki ama sadıkların en sadığı R. ayaklanmacı mıydı? Var-lığının zevklerine, kendi bildiği biçimde, dingince kapılmamış mıydı, uykusundan uyandırılmamış mıydı? Başkaldıran biri o kadar derin uyur mu? Dostuna ihanet eden Yahuda kurtarıcıya o kadar bağlı olur muydu, ölümü onun elinden mi isterdi? Ama Alman halkının sahte Tanrısı bu suçlamayla yetinmemişti. H., kendine hizmet etmiş, kendinin güçlü başçavuş, diktatör yar-dımcısı yapmış olanlara, büyük otorite ve sorumluluk vermiş olduğu kişilere ihanet etmişti. Öfkeden köpürerek ahlakın el-den gitmesinden ve rüşvetten söz ederek bağırıyordu, onların yaşadıkları hayat çok kötüydü. Onlara komplocu, kışkırtıcı di-yordu, onları 'en yoksul yurttaşlarımızın kuruşlarıyla' elde et-tikleri lüksle suçluyordu, yıllardan beri bildiği halde onları eş-cinsellikle suçladı: "Erkekleri SA önderi olarak görmek istiyorum, gülünç maymunlar olarak değil!" Fransız büyükelçisini de işin içine karıştırdı. Adam bu yalan karşısında kendisini savu-nurken, H., sanki hiçbir şey olmamış gibi davrandı, kibarlık gösterdi ve bir daha asla bundan söz edilmedi. İnsanlar katledil-

di, bir kez olsun hukuksal işlemuygulanıyormuş görünümü verilmedi. Eski Reich Şansölyesi General von Schleicher katledildi. Belki de H.'nin savaş zamanındaki dosyalarının onda olduğundan korkulmuştu. Elinde hiçbir dosya olmayan karısı bile katledildi, on bir yıl önceki davranışının öcünü almak için eski Bavyera Başkanı yaşlı von Kahr katledildi, adları suçlu birinin adına benzediği için insanlar kışlanın duvarı önünde vuruluyorlardı.

Ama beni hiddetten kudurtan bu değildi. Çok yaşlı Reich Başkanı telgraf çekmişti: "Bana ulaşan haberlerden sizin kararlı atılımınız ve yürekli müdahalenizle bütün ihanet entrikalarını kökünden ezdiğinizi görüyorum. Burada size derin şükranlarımı ve takdirlerimi ifade ediyorum." Bir Protestan piskopos bütün Almanların bu kurtuluş için kilisede Tanrı'ya şükretmelerinin bir görev olduğunu söyledi. "Hepimiz dualarımızla ona destek olmalıyız ki Tanrı onu daha çok korusun ve ona büyük eseri için güç ve başarı ihsan etsin." Benim için en korkunç olanı da, onun, 'Alman kanı' taşıyan herkesin onun önünde titremesinden, şevkle kendini ona adamasından beri şimdi gerçekten ne kadar çok sevildiğini görmektir. O bütün Almanları birer Angelika yapmıştı. Kimse buna karşı çıkmadı. Bunu yapmaya hâlâ gücü olan birçok kişiden hiçbirisi bu tutsaklar ülkesinin havasını solumaktan kaçınıp göç etmedi. Almanya ölüm ve ihanet kokuyordu ve herkes bu pis kokuyu gül kokusu gibi içine çekiyordu. Birkaç gün eve gitmedim. Alman olduğum ve kanımı bir başka kanla değiştiremeyeceğim için karımdan utanıyordum. Ama sonra bu düşüncem yüzünden kendimden utandım. Bu, kanla mı ilgiliydi? Ben de mi ruhumla H.'nin kölesi olmuştum? Hiçbir zaman intihara o zamanki kadar yakın olmamıştım. Yalnızca, isteyerek ona yenildiğim düşüncesi beni bundan vazgeçirdi. Karımı, babamı ve çocuklarımı düşünmek değil.

Alman gazetelerinde yayımlanan toplu kıyım da ölenlerin listeleri tabii ki eksiksiz ve kesin değildi. Listeyi taradım ve bunların içinde H. v. Kaiser'in adını buldum. Telaşlanmadım. Ne kadar soğukkanlı olduğuma ben de şaşıtm. Mantığımı çalıştırıp yalnızca yıllardır İtalya'da yaşayan yaşlı Kaiser'in soyluluk

unvanı almış olduğunu, oğlunun bu 'v.'yi sürdürmeye hakkı olmadığını düşündüm. Ve 'H.' ne anlam taşıyordu? Hatta Helmut'un babasının yıllar önce alayla 'O. Schwarz' adını aldığı aklıma geldi. Hayatımı Helmut'a borçlu olduğumu çok iyi biliyordum. Ama minnettarlık benim için neydi? Böyle bir yaşam için minnet duyabilir miydim? Bu yaşam, kamptaki ve kaçışım-daki yaşamımdan daha boş, soğuk ve huzursuzdu.

Karım bu haberi büyük bir telaşla karşıladı. Ağladı, saçlarını yoldu, öyle yüksek sesle bağırdı ki ağzını kapatmak zorunda kaldım, çünkü küçük bir otelde gürültü ettiğimiz için şikâyet edilmek hoşuma gitmezdi. O kadar çirkin ve de Yahudi düşmanı da olsa karımın Helmut'a karşı daha derin duygular besleyebileceğini mi düşünmeliydim? Bu düşünce bile beni etkilemedi. Gıcırdayan koltukta kendini sağa sola fırlatan, feryat eden Viktoria'nın yanında bir görgü tanığı gibi durup çoraplarının yırtık olduğunu fark ettim. Son zamanlarda hiçbir zaman yapmadığı kadar tasarruf yapıyordu. Yalnızca konuyu değiştirmek için, gerçekten zor durumda olup olmadığımızı sordum. "Zor durumda," dedi, "evet, zor durumda." Sorun zaten işi bitik biz iki yaşlı insan değildik, sorun çocuklardı, onlar zor durumdaydı ve bunu bilmiyorlardı! Yeniden ağlamaya başlayacaktı, çıktım ve kapıyı sessizce arkamdan kapattım. Ertesi gün kendisini bağışlamamı istedi, pek yakında her şeyi anlayacaktım. Soran gözlerle ona baktım. Hiçbir şey söylemek istemiyordu, ne yalan söylemek istiyordu, ne de bütün gerçeği. İkimiz bir ayakkabıcıya gittik, birer tabureye oturduk, oldukça yıpranmış ayakkabılarımızı çıkardık (benimkiler de onunkilerden daha iyi durumda değildi) ve sıra bize gelene kadar sabırla bekledik. Bizden başka bir yığın yoksul insan bekliyordu, erkekler kısa çoraplarıyla, kadınlar da kabaca onarılmış, yıkanmaktan yıpranmış suni ipek çoraplarıyla, onarılan ayakkabılarını alana kadar bekliyorlardı, çantalarından cüzdanlarını çıkarıp, Fransız parasını sayıyorlardı, dudakları oynuyordu, paranın yetip yetmeyeceğini Almanca hesapladıklarını görüyordum.

Bekleyiş her ikimiz için de üç saatten az sürmedi. Ama biz göçmenler her yerde beklemeye alışmıştık, sokağa çıktığımızda karım bana, ayaklarının altında iyice sağlam deri tabanlar oldukça kendini çok daha cesur ve rahat hissettiğini söyledi. Ona

inaniyordum, çoktandır sürüklenir gibi olan, yaşlı Yahudi Kaiser'in ayağını sürüyerek yürüyüşünü hatırlatan yürüyüşü tekrar tüy gibi hafiflemişti ve tıpkı babamla ve benimle satranç oynamak için satranç tahtası ve şıkırdayan taşlarıyla basamaklardan yukarı sıçradığı genç kızlık günlerindeki gibi olmuştu. Evde saçlarını okşadım. Birden ürperip sıçradı. Oysa ben yavaşça, korkarak okşamıştım saçlarını. Ama bu abartılı şefkat onu heyecanlandırmış görünüyordu. Yavaş yavaş birbirimize yeniden yakınlaşmaya başlamıştık, evliliğimizin ilk günlerindeki gibi ya da S.'deki son zamanlardaki gibi birbirimizi yeniden sevebilmemiz bana olanaksız görünüyordu.

İki gün sonra Helmut bize geldi. Yaralanmıştı, nerede ve nasıl olduğunu söylemedi, sol elinde, yolculuktan iyice kirlenmiş bir sargı vardı, yaşlı ve çökmüş görünüyordu. Mahcup bir tavırla ikimizin de elini sıktı, ona en iyi sandalyemizi sunduk, biraz yemek hazırlattık. Yemek yiyip ellerini yıkarken onu seyrettik. Yıkanmayı öyle beceriksizce yapıyor, yaralı eliyle öylesine güçlük çekiyordu ki karım gülerек yanına gitti ve süngerle yüzünü, boynunu ve ellerini sildi. Hâlâ başından geçenleri anlatmıyordu. Almanya'dan nasıl kaçtığına ilişkin tek kelime etmedi. Ona listeden adını gösterdim. Omuz silkti, belki de aklı başka yerdeydi. Birkaç küçük madeni paradan başka hiç Fransız parası yoktu, ama yolculukta kullanabileceği birkaç yüz franklık yolculuk kredi mektubu vardı. Benden hemen bankaya gidip onun adına parayı tahsil etmemi rica etti, itiraz ettim, parayı bana ödemezlerdi. En azından bana geçerli bir kimlik vermemeliydi. "Sana mı?" diye sordu alayla. Karıma baktı, karım bana gitmem gerektiğini işaret etti. Kapıdan daha çıkmamıştım ki, karımın S.'den ayrıldığından beri ondan hiç duymadığım tutkulu bir tonla söylediği ilk sözleri duydum: "Ya Bobby?" (Robert) Helmut sandalyesini karıma biraz daha yaklaştırdı, halısız zeminde adımlarının gıcırtısını duydum, öyle hızlı konuşuyordu ki izleyemiyordum, izlemek de istemiyordum. Gittim, umduğumun tersine parayı ödediler. Bu parayla bir şişe kaliteli şarap ve çiçek alma lüksünü kendime tanıdım, onları karıma ve Helmut'a götürdüm. Pek önemsemediler. Satrancın başında gerginlik içinde karşılıklı oturuyorlardı. Hamlelerini izledim. Bazen daha güçlü, ama dikkatsiz bir oyuncu olan Helmut'a yar-

dım etmek geliyordu içimden, bazen de alışkanlıkla oynayan ve aslında hiç üstün olmayan karıma. Ama ben hep zayıf oynayana müdahale etmek, belki de gözlerimle öğüt vermek ve kaderi oynamak arzusunu (eskisinden daha güçlü) duyuyordum. Tutuklandığımdan beri hep kararlı bir şekilde zayıftan yana olmaya itiliyordum. Ama bu oyundan başka bir şey değildi, yalnızca oyundu. Kendime hâkim oldum ve her şeyi oluruna bıraktım.

Akşam Helmut benim odamda kaldı. Yanakları hâlâ sıcaktı ve nabızı hızlı atıyordu. Bana yarı şaka yarı ciddi, tek ve en eski dostu olarak kendini tedavi edip, yarasına bakıp, sargısını değiştirmek isteyip istemediğini sordu. Bu şaka mıydı, ciddi miydi? Şaka yapmış gibi davrandım ve ona, yabancı doktorların muzır faaliyetlerinin burada engellendiğini söyledim, ama ertesi sabah onu yoksulların parasız muayene edildiği ve her şeyin en modern biçimde yapıldığı bir Fransız kliniğine götürmek istediğini söyledim.

Karanlıkta soyunduk, ancak uykuya dalarken birbirimize iyi geceler demediğimizi fark ettim.

Aslında geldiği için Helmut'a müteşekkir olmam gerekirdi. Onun varlığı beni rahatlatıyordu. Eski günlerden, savaş öncesi günlerden bir şeyler onunla birlikte geri gelmişti ve ben bu gecelerde eskisinden daha iyi uyuyordum. Sırtım, yani kamçı izlerinin çizdiği yerler hâlâ yaralıydı. Yüzüstü yatarak uyumalıydım, o zaman da zor soluk alıyordum. Bu gece hem rahat soluk alıyordum, hem de sığır derisi kamçının yaraları acıımıyordu. Önünde ayağa kalktım, onun önünde yıkanmaktan, benim zavallı bedenime bakmasından utanıyordum. Sanki onun hayatında her şey çok mu iyi gitmişti? 30 haziranda yaşadıkları hakkındaydı. Karımın odasından onun yanına geri döndüğümde lavabonun başında duruyordu. Kapıyı vurmamıştım, çocukluk arkadaşları arasında buna ne gerek var, diye düşünmüştüm. Açılan kapının gıcirtısıyla yerinden sıçradı, ininde gezinen ürkmüş bir yırtıcı hayvan gibi içgüdüsel olarak fırladı ve yastığının altından kocaman bir otomatik tabanca çıkardı. Tabancayı yalnızca tek eliyle, sağ eliyle düzgün tutabiliyordu, sargılı sol elini kullanamıyordu. Ben güldüm, o ürktü. Kocaman silahlardan

korkmuyordum ama belki de solgun, çirkin yüzünün hayvansı, gerçekten şeytansı, saldırgan ifadesinden korkmuştum. Zorla gülmeye çalıştı ve sanki her şey şaka ve oyunmuş gibi davrandı. Kendimi zorlayarak ona doğru gittim, ağır silahı elinden aldım ve yeniden yastığın altına koydum. Orada biraz soğuk, sert, kaygan bir şey daha vardı: gümüş kabzalı küçücük bir revolver. Sanki otomatik tabanca yetmezmiş gibi. Giyinmesine yardım ettim ve sonra bugün özellikle öyle istediği için onu kendi haline bıraktım. Benim kliniğe kadar kendisine eşlik etmemi istemedi. Birbirimizi ancak akşamları görebiliyorduk. Kendine kalacak başka bir yer arayacağını sanıyordum, ama benden ayrılmak istemiyordu, peşindekilerden korktuğu için diye düşündüm, çünkü yüzündeki çekingenlik hâlâ geçmemişti. Karım da huzursuzdu, çocuklar yüzünden olduğunu biliyordum.

Masaya oturduk ve onlar para sorunu üzerine konuşmaya başladılar. İlk kez duyduğum adlar geçiyordu, bilmiyorum, belki de yardımlarıyla karımın çocuklardan haber aldığı aracılardı. Aslında bu anlamsızdı, çünkü bir göçmen kadının çocuklarıyla mektuplaşarak haberleşmesi yasak değildi. Ama karımın çocuklara buradan mektup gitmesinin onlara zarar vereceğinden korkması da olasıydı. Helmut hüznle güldü, beni o anda görmüş gibi bana doğru döndü, elini uzattı ve bana eski gençlik gülümsemesiyle, Roma'daki moruğa para dilenme mektubu yazalım mı, diye sordu. Daha dün birkaç yüz frank aldığını biliyordum. Bu sürede bu kadar parayı nereye harcamış olabilirdi? Ama hiçbir açıklama yapmadı, yüzü yeniden donuklaştı ve ifadesizleşti, onunla ve karımla birlikte babasına uzun bir mektup döşenirken de bir daha aydınlanmadı. Ben kısa yazılmasından yanaydım. Bu yaşlı adamı daha çok etkilerdi. Ama Helmut hoş sözler yerine sert deyimler (A.H.'nin konuştuğu gibi yazıyordu) döktürdü, karım da ondan yanaydı. Yanıt ancak birkaç hafta sonra geldi. Yaşlı adam para göndermeyi kabul etmemişti, ama oğlu güç durumunda kalırsa onun yanına almaya hazırdı (çünkü Katinka araya girmişti). (Peki neden hâlâ kendini Katin-ka'ya köle yapıyordu? Bu onu rahatlatıyor muydu?) Yalnızca mektubun sonunda benden de söz ediyordu, benim gibi bir insanın ona ihtiyacı yokmuş, ben hayatımı güç bela da olsa kazanabilirmişim, her güçlüğün altından kalabilirmişim ve ölmeden

önce, kış bastırmadan beni bir kez daha görebilmek için buraya gelecekmış.

Sözlerinden pek hoşlanmamıştım, ama hepsini kendime sakladım ve Helmut'la Viktoria, parasını mezara götüremeyecek olan yaşlı adamın pintiliğini çekiştirdiklerinde sessiz kaldım. Onu baba gibi görmüştüm. Eğer ölümü düşünüyorsa nedenini biliyordu. Onu kaybetme düşüncesi, günün birinde babamın öleceği korkusundan daha çok etkiliyordu beni. Kendi kanıma karşı böyle bir şey hissetmem belki de insanca değildi, ama karımın, babamın ve Heidi'nin eşliğinde getirtmek istediği çocuklarımdansa onun burada olmasını yeğliyordum. Durumumun tek iyi yanı, Helmut'un sürekli yanımda olmasından kurtulmamdı. Kendine başka bir oda aradı, savaşçı görünümlü ya da çok zarif beylerin ziyaretlerini kabul ettiği zamanlar odamdan çıkıp sokaklarda dolaşmak zorunda kalmam gerekmeyecekti artık.

O, sırlarını kendine sakladı, ben de benimkileri. Bir gün, daha önce söz konusu edilmiş bir şey hakkında konuşmaya geldi. Kurtuluşumu bir çeşit nankörlükle ödediğini anlattı. Gerçi kasada sakladığım raporlarımın her bölümünü, son sayfasına kadar Führer'le bağlantı kuran Gestapo'ya götürmüştü, ama Gestapo'da iyi karşılanmamıştı. En önemli bölüm, yani kadınlarla ilişkilerini gösteren bölüm eksikti. Gerçekten de P.'deki uzun görüşmemizde bugüne kadar dünyadan gizli kalan bazı şeyleri öğrenmiştim. Ama o zamanlar, 1918 yılında, tek kelime yazmamıştım.

Hâlâ her şeyi biliyordum. Bu çok çok önemli bir durum. Ama o sayfalarda bunu boşu boşuna arayacaklar. Bu sırrı da benden başka hiç kimsenin okuyamayacağı Run alfabesiyle yazmıştım. Koca adam buna inanamazdı ve sanırım şimdi beni yaşarken pençelerinin arasından kaçırdığı için pişmandır. Ama kendisini bir mucizeyle körlükten kurtaran bir insanı öldürmekten korkmuş da olabilirdi. Birçok insan gibi benim de yaşam ışığımı söndürürse ikinci bir mucize onu yeniden kör yapabilirdi belki de?

Paris, güzel, Tanrısal, muhteşem, hayat doluydu, eski ve heybetli olanla, modern ve gözü pek olan büyüğü bir biçimde birbirine karışıyordu. Ama bana göre miydi, bize göre miydi? Orada konuşulan dil bizim dilimiz değildi. Bu dili öğrencilik yıllarımdan beri biliyordum, ama hatasız konuşabilecek kadar kusursuz öğrenmeyi hiçbir zaman becerememiştim.

Dört milyonun içinde, burada göze batmadan dolaşabilmek bizim gibiler için asla mümkün değildi. Ama, onunla düşündüğümüz, umut ettiğimiz, korktuğumuz, hesap yaptığımız, hatırladığımız, düş gördüğümüz (zaten bütün yaşam ve bize kalan her şey bu değil miydi?) Alman dili ise yasaklanmış bir dildi, artık bize ait olmayan ve bize yabancı olması gereken bir şeydi. Hiç de öyle olmuyordu işte! Karım bunu kavrayamadı. Gene çocukları yanına alma düşüncesi aklındaydı. Bazen şarkı söylüyor, uçarcasına merdivenlerden yukarı çıkıyor, boynuma sarılıyor ve beni öpüyordu. Kocasını gibi değil de daha çok çocuğu gibi. Saçlarını okşuyordum ve içimin nasıl titrediğini görmesin diye kendimi elimi titretmemeye zorluyordum.

Geceleri onunla birlikte oluyordum. Ona göre bu çok doğaldı, beni ise ürpertiordu. Bunu onun için yapıyordum, onu kaybetmekten korktuğuma, onu özlediğime falan inansın diye böyle yapıyordum. Bu falanı, öyle hissettiğim için yazıyorum. Bu falana kendime bir kazanç yolu aramam da dahil. Yoksul göçmenler için hatırı sayılır bir miktar veren çeşitli komitelerin bulunduğunu biliyordum. Oraya karımı yolladım, oysa şu anda en iyi döneminde, en iyi durumunda bir kadın olan karımın yanında ben çok daha acınacak durumdaydım. Sadaka kabul etmek istemiyordum, ama buna mecburdum. Bu tüylerimi ürpertiordu. Gençliğimde von Kaiser'in yardımlarıyla geçinmiştim, ama o zamanlar her şeyi ödeyeceğimi umuyordum, bugünse bunu yapamazdım, çünkü her günü hayatımın son günümüş gibi yaşıyordum. Çocuklarımın gelmesinden bir süre önce kendimi topladım. Önümde çocukların gemiciklerini yüzdürdükleri minik havuzun önünde, artık biraz sonbahar kokan Lüksemburg Parkı'nda bir bankın üzerinde "Buna bir son ver," dedim kendi kendime, "buna bir son ver, bunun bir yolunu bulursun, karın komitenin ve belki de Helmut'un yardımıyla çocuklarla birlikte geçinip gider, yaşlı Kaiser sana çok fazla değer verdiği için, senden esirgemediğini karına verebilir. Tamam. Ama eğer yaşa-

mayaya devam etmek istiyorsan artık kendini bu kadar sıkma. Unut ya da geber! Ümitsizlik iyi. Yaşamaya devam etmek de iyi. Ama yaşamaya devam etmek ve ümitsizliğe kapılmak bir arada olmaz."

İyi niyetler. Kendimi Spartalı olarak göstermek her zaman hoşuma giderdi. Eve dönerken artık kendime o kadar acıımıyordum, bir göçmen mutfağında kader arkadaşlarımla alaylarıyla karşı karşıya kalmayı göze alarak iş dilenme cesareti bulmuştum, bana acıyıp –ilkbahardakinden çok daha kötü koşullarla–, yani günde birkaç franka değil, yalnızca boğaz tokluğuna iş verdiler. Evde bir şey söylemedim. Viktoria'dan utanıyordum. Ailem gelmişti. Üvey annem şimdi bana, beni önce 'Alman selamıyla' selamlamayı planlayan, ama sonra uzattığı elini aşağı bırakan yaşlı, ama yakışıklı görünen babam kadar uzak ve yakındı. Çocuklarım boynuma sarıldılar, sonra yanaklarını ve dudaklarını ovuşturdular, çünkü sakallıydım. Gülümsedim, çocukken ben de öyle yapardım.

Beni gerçekten etkileyen başka bir şeydi. Heidi kocaman bir somun köy ekmeği getirmişti. Onu küçük bir çocuk gibi elim alıp dokunduğumda, terk ettiğim vatanım aklıma düştü. Hemen ekmeği elimden bıraktım ve inleyerek, hıçkırarak, dişlerimi sıkarak, ellerim gözlerimde kendimi sokağa attım, ıssız küçük bir sokakta sakinleşinceye kadar bir o yana bir bu yana yürüdüm.

Ertesi gün aileme gezilecek yerleri gösterdim ve yemek vakti için özür diledim, önemli bir iş görüşmem vardı; aynı akşam bulaşık yıkamaya gittim. Heidi'yi kandırmıştım, ama babamı değil. Akşam geç saatte bitkin eve döndüğümde, babam beni çok iyi anladığını söyledi. Üçünü Reich'ta benim için fazla bir şey yapamazdı ama, buraya her ay otuz mark 'akıtabilirdi'. Her Alman, yurtdışındaki akrabalarına on mark gönderebiliyordu, yani, o, Heidi ve Angelika. Bu ancak karınca kararınca bir yardımdı. Müteşekkirdim, ama gözlerim kuru kaldı.

Karım çocuklara burada kalmak zorunda olduklarını henüz söylemek istemiyordu, yaşlılar gidene kadar beklemek istiyordu. Ama ben onların gerçeği hemen öğrenmek zorunda olduklarını söyleyerek direttim. Sanırım ancak doğuştan yalancı olunabiliyordu. Ben çok ender yalan söylemiştim ve her sefe-

rinde zararlı çıkmıştım, Tanrı yalanlarıma yardım etmiyordu. Karım mavi-yeşil gözleriyle biraz isteksizce baktı bana, ama sonra güldü ve odanın içinde ortalığı öyle velveleye verdi ki, yalnızca çocukları uyandırmakla kalmadı, pek narin komşularımızı da uyandırdı. Ertesi sabah oğlumu bir kenara çektim ve her şeyi söyledim. Yüzü kâğıt gibi oldu. Ondan bu görevi üstlenerek durumu kız kardeşine anlatmasını rica ettim. Bu onurlu görev onun işini kolaylaştırdı. Çocukların aklına böyle bir şey gelmemiştir. Bu kent onlara güzel gelmiyordu, kötü niyetli karşılaştırmalar yapıyorlardı, örneğin sokakların pisliği ya da metro, ekmek, su, evlerindeki farklı olan her şey onlara 'komik' geliyordu ve ben acı içinde onların kentlerini, benim için de artık çok yabancı olan vatanımı ne kadar çok sevdiklerini görüyordum.

Ailem gitti. Yolculuk eşyalarını, fırçalarını, taraklarını, bataniyelerini falan bize bıraktılar. Bu eşyaların bize ne kadar gerekli olduğunu hemen anlamışlardı. Buna karşılık çocuklar çok anlayışsızlardı. Hâlâ 'Alman selamı' veriyorlardı, otelin kapıcısı alaycı gülümsüyordu, sokakta bilerek yüksek sesle Almanca konuşuyorlardı. Karım onlara ekmek, süt vs. almayı becerebilsinler diye biraz Fransızca öğretmeye çabalıyordu. Hiçbir şey öğrenmek istemiyorlar, kulaklarını tıkıyorlar ve anlamsız şekilde birbirlerine bağırıp çağırıyorlardı.

Karım hiçbir zaman bu kadar aşırı ölçüde sabırlı olmamıştı. Onu bir kenara çektim, çocukları yalnız bıraktım, sakinleştiler, hatta karımdan özür dilediler ve çocuklar dolmakalemlerinin tepesini bembeyaz dişleriyle kemirerek birkaç kelime de yazdılar.

Çocuklar Latin harflerini yazamıyorlardı ya da mahsus öyle yapıyorlardı. Karım bir gün geçmesini bekledi ya da iki gün, üçüncü gün sabrı taşıtı. Bu olaylara karışmak istemiyordum, güçlükle kendimi tuttum, ama karımın daha zayıf olduğunu gördüm, bu iki küstah yumurcağa karşı onun yanında yer alamıyordum.

Ama keşke yalnızca küstah olsalardı! Onlar fazlasıyla iyi yetiştirilmişlerdi, hem de *babamın* düşünce tarzıyla. *Onun* ru-

hunun bu yarı Yahudi çocuklara bulaştığını, çocukların kendilerini dörtte üç Alman dörtte bir Yahudi hissettiklerini (belki de intikam için bu aptalca hesabı onlara öğreten Angelika'ydı) kendi Führer'lerini yere göğe koyamadıklarını, odanın içinde uygun adım yürüyerek *onun* marşlarını söylediklerini ve 'Alman kanı'nı övdüklerini gördüğümde öfkeden küplere biniyordum. Ama kendimi bu öfkeye kaptırmam gerekli miydi? Buna aslında herkesin benden çok hakkı vardı. Çünkü Yahudilikle ilgili her şeye karşı aşırı duyarlı olan Viktoria, çok değişmiş olarak yeniden kavuştuğu çocuklarının yarattığı ölçsüz hayal kırıklığı içinde kendinden geçip, cezalandırmak için onların üzerine atıldığında her şey mahvolabilirdi. Neyse ki öfkelendiğinde bile eli her zaman hafifti. Kendi hiçbir zaman dayak yememişti, Yahudi Kaiser terbiye yöntemi olarak dayaktan nefret ederdi. Sanıyorum ki karım da kasıtlı olarak canlarını acıtmak istemezdi. Ama şimdi kendinden geçmişti, gergin yüzü, ateş saçan bakışlarıyla, bir köşeye büzülecek ya da kaçacak yerde birbirine sarılıp korkunç çığlıklar atarak kendilerini korumaya çalışan küçüklerin üzerine atıldı. Birdenbire çocukların çığlığında, kırbaçlanırken çıkardığım kendi sesimi dehşetle tanıdım. Ben nedensiz yere vahşice dayak yemiştım, onları tehdit eden ise zararsız bir dayaktı, sonradan öğrendiğime göre, disiplinli yeni okullarında çok daha fazla eziyet veren acılara katlanmışlardı. Ve evet, şimdi utançla itiraf etmeliyim ki, kısa bir süre önce Lüksemburg'da gölün kıyısında yeniden cesaretimi toplayıp yanımdan akıp geçen Seine Nehri'nde hayatıma son vermediğime pişmandım.

Ama şimdi zorunlu olanı yaptım. Kendimi çocukların önüne attım, Viktoria'nın küçük ellerinden birkaç yumruk ve tokat yedim, katıla katıla güldüm. Karım tırnaklarıyla yüzümü çizmek isterken güldüm. Çocuklar bir ağızdan: "Bize yardım et! Bu Yahudi kadından hiçbir şey istemiyoruz! İmdat! İmdat!" diye bağırdıklarında güldüm. Karım anlamsız öfkesiyle kimin tarafını tuttuğumu gördüğünü, bir Yahudi düşmanı ile aynı çatı altında yaşamak istemediğini ve 'artık çocuklarını tanımadığını' çığlık çığlığa bağırırken güldüm. Rahmetli annemin sarf ettiği aynı sözleri hatırladığımda güldüm. Fransa'daki bir otel odasın-

da Alman savaşının nasıl 'gölünç' bir yola dönuştüğüne çok řa-
şıran çocuklara güldüm.

Ama oğlumu iyileştirmenin yolunu da biliyordum. "Sen cesur bir küçük erkeksin," diye sorar gibi ona doğru döndüm, tıpkı ölen büyükbabasının bir zamanlar benimle konuştuğu gi-
bi. Ama bu soruyu onu 'acılar ve ıstıraplara' karşı dayanıklı hale getirmek, onu Spartalı yapmak için değil, dünyayı değer-
lendirme yönteminin ışığı gözlerine dolsun, acıları değerlendire-
bilsin diye sormuştum. Kaba gücüyle savunmasız bir insana acı çektirerek, hayvandan beter duruma sokanları aşağılamaya bu-
gün başlamalıydı. Führrer'in bütün duygusallığı içinde köpekler-
e eziyet edilmemesi, sığırların bayılılmadan kesilmemesi için hayvan dostu yasalar çıkarttığını biliyordum, hayvanlara karşı insancılık. Bu, Robert'le Lise gibi milyonlarca çocuğun saf duygularını nasıl da etkilemişti. Delikanlıyı yan odaya aldım, kapıyı kilitledim ve soyundum. Ondan Helmut'tan utandığım gibi utanmıyordum. Üzerimde hiçbir şey bırakmadım. Tek söz söylemedim. Çoğu zaman tek söz etmeden insanlara daha çok etki edilebilirdi. Çok söz söyleyen öğretmenlerin çoğu düzenbazdır.

Yavaş yavaş dönerek ona sırtımı, kalçamı, bacaklarımı to-
puğuma kadar gösterdim. Elini tuttum ve hâlâ nemli, her heye-
canda kızarıp şişen kamçı izlerinin üzerinde gezdirdim. Ona, babana bunları yaptılar, demedim. Ona, baban yeterince..., de-
medim. Gözyaşlarına boğuldu. Ona, "Ağlamamalısın," dedim. "Ağlamak yasak!" şimdi elini yüzünü yıkamalı, annesinin ve kız kardeşinin yanına dönmeli ve görevini yapmalıydı. Öyle yaptı. Dörtte bir Yahudi kanı taşıyan, güçlü, yapılı delikanlı gi-
derken biraz sallanıyordu, ama tıpkı benim çocukluğumda ol-
duğum gibi, her zaman hareketli biriydi o. Annesinden özür di-
ledi. Kız kardeşini bir kenara çekti. O andan sonra daha iyi ter-
biye edildiler. Artık Alman selamı yoktu. Artık konuk oldukla-
rı bu güzel ülkeyle alay etmiyorlardı. Ama Latin harfleriyle yazmayı öğrenmeleri oldukça uzun bir zaman aldı.

Fransızca yazmayı çok geç öğrendiler ve anlayabildiğim ka-
darıyla hiçbir zaman hatasız yazamadılar. Ama kısa bir süre içinde akıcı konuşmaya başladılar. En iyi Lise konuşuyordu, sonra Bobby geliyordu, sonra karım, en son da ben. Ben en ge-

niş kelime dağarcığına, en ince ayrımlara, ama en kötü telaffuza sahiptim. Bunu düzeltmek için çok büyük çaba harcadım, ama asla başaramadım.

Çocukları yanımıza almakla çok büyük bir sorumluluk üstlenmiştik. Karımın ne kadar parası olduğunu ve en güçlü kaynağın, yani Helmut'un gönderdiklerinin suyunu çekip çekmediğini bilmiyordum. Bunu bilmek istiyordum, çünkü hâlâ ailenin reisi bendim. Eve geç geldiğim bir akşam karımdan benimle birlikte köşedeki küçük kafeye gelmesini rica ettim. Yataktan kalktı, üzerine bir şeyler geçirdi, kendisiyle aynı odada uyuyan Lise'in üzerini örttü ve çıktık. Daha merdivenlerde karıma para durumumuzu sordum. Merdiven uzundu, açıklama ise kısa. Hepsi 30 mark kadardı.

Frank düşmüştü, bu 30 markla Paris'te bu paranın vatanındaki değerinden daha çok şey alınabilirdi. Ama bir sadaka gibiydi. Karım sakince, ama her hecenin üzerine basarak "Peki sen neden çalışmıyorsun?" diye sorduğunda henüz otelin lobisine bile gelmemiştik. Doktor olarak çalışma izni almamın mümkün olmadığını, yasaların buna karşı olduğunu söyledim. "Başkaları bununla ilgilenmiyor ama," diye yanıtladı, "çocukları buraya getirttiğinin ve onların geleceğinin düşünülmesi gerektiğini anlasan iyi olur." "Peki ben ne yapmalıyım?" diye sordum. "Erkek olan sensin, bunu senin bilmen gerekir," dedi ve kolumu tuttu. "Hiçbir şey bilmiyorum." "Sana kaç kez öğüt verdim ve bunlar yanlış değildi. Sözümü dinleseydin, bugün memleketimizde olurduk, çocukların da başlarını sokacakları bir yuvaları olurdu." "Olan oldu artık," dedim, konuyu değiştirmek istiyordum, çünkü geçmiş i kurcalamaya dayanamıyordum.

Çok hoşuma gittiği halde kolunu kolumdan çekerken biraz yumuşayarak devam etti: "Kâğıtları kasadan salt senin için çıkardığımı söylemek istemiyorum. Aynı zamanda kendim ve çocuklar için yaptım bunu. Hatta her ne kadar kulağına tuhaf gelecek olsa bile, baban için. Ama sen haklısın, bu konuda konuşmanın yararı yok. Ben hayatım boyunca çok az hata yaptım, ama bunlar çok ağırdı. Asla Leon Lazarus'la evlenmemeliydim, asla o kadar uzun süre seni beklememeliydim." "Sen beni mi bekledin?" diye sordum. Sustu, sonra eski aydınlık gülüşüyle: "Çocuk gibisin!" dedi. Başımı salladım, ama güldüm de. "Üçü-

nüze de annelik yapmak zorundayım, ama bunu başaracağım. Rahmetli babamı da yönlendirmiş ve ona akıl hocalığı yapmıştım, bense bir adım bile atamazdı. Şimdi çocukları nasıl terbiyeli yetiştireceğimizi ve onların geleceğini düşünmek zorundayız. Kendini değiştiremez misin? Senin belini *orada* kırmış olamazlar. Her öğlen ve akşam nerelerde dolaşıyorsun? Başka bir kadına mı ihtiyacın var, daha genç, daha neşeli?" "Hayır Viktoria," dedim, "sen..." Devam etmedim, bu gerekli değildi. İçeceklerimiz gelene ve hesabı ödeyene kadar bekledim, sonra otele doğru yola çıktık, yolda karıma ilk kez, bulaşık yıkadığımı anlattım. Ama tepkisi beklediğimden çok farklıydı. Çılgın bir öfkeye kapıldı, kafasını bir evin duvarına vurdu, ağladı ve sakinleşemedi. Sonunda onun benimle birlikte yeniden, kapanmak üzere olan küçük kafeye gelmesini sağlamayı başardım. Sandalyeleri masaların üzerine kaldırıyorlardı, içeceklerimiz geldikten sonra hemen hesabı ödemek zorundaydık. "Niçin? Niçin?" diye hıçkırdı ve iki bardağı birbirine çarptı. "Bunlar için para veriyoruz, ama ekme bulamıyoruz." Şakaklarımı tuttu, kendine doğru öyle çekti ki, onun sıcak, uçucu soluğunu hissettim. "Sen şişko bir Fransız doktorun ekmeğini elinden almak istemediğin için bir Fransız bulaşıkçının bir lokma kuru ekmeğini elinden aldığını hiç mi aklına getirmedin? Hayır, hayır... hayır..." Şimdi tiz sesle aralıksız gülmeye başlamıştı. Geçmişteydi. Gittikçe hiddetleniyordu. Doktor olarak onu anlıyordum. Koca olarak anlamıyordum. Yeniden neşesini buldu. İki kadehi de sonuna kadar içti. Ben susamamıştım. Paranın miktarını söylemesi için onu sıkıştırdım. Gülmeye devam etti ve "Üç yüz bin altın frank," dedi. Bana açıkça söylemesi için ne yaptıysa boşuna. Sırrını kendine sakladı. Bense kendiminkini açığa vurmuştum.

Huzuru aramaktan vazgeçemedim, bunu bir zamanlar çok sevmiş olduğum karımda bulacağımı umut ettiğim de olmuştu. Hayır, onu *çok* değil, yalnızca sevmiştim. Ama o bu arada bulduğum bir parça huzuru da benden aldı, ortak mutsuzluğun insanları birbirine bağladığını değil, aksine birbirinden ayırdığını dehşete düşerek fark ettim. Onun ironisini ciddiyetinden ayırt edemiyordum, böylece her zaman ciddi şeylerden söz etmeye son verdik.

V. Kaiser'in 1934 yılı içinde geleceğini tahmin ediyordum. Gelmeyip, ondan haber alamadığımda bu bana acı verdi, çünkü onun eksikliğini hissediyordum ve öte yandan (tıpkı bugün bile bir şeyin her iki yönüne de hak vermeye çalıştığım gibi) yaşlı beyin sağlığının oldukça iyi olduğunu düşündüm, çünkü ölümünün yaklaştığını hissettiğinde beni aramayı kafasına koymuştu.

Çocuklarım yarı Almanca yarı Fransızca eğitim veren iyi bir okula gidiyorlardı. Kentte çocukları toplayan bir araba sabahları alıyor, akşamları eve bırakıyordu. Artık paranın nereden geldiğini sormuyordum. Zaman zaman küçük ek kazançlar elde ediyordum, yavaş yavaş, kelimesi kelimesine, olabildiğince doğru, tam ve titiz çeviriler yapıyordum. Odada çalışırken çocuklar çevremde gürültü yapıyor, kalın sözlükleri birbirlerine atıyorlardı ve ben komşuların hiç şikâyet etmemesine hayret ediyordum. Ama haşarlıkları burada, otelde çok hoş karşılanıyordu, herkes onlara bir şeyler veriyordu, şeker, sinema ya da sirk bileti ya da dostça gülümsüyorlardı. Beni ise ciddi ve soğuk karşılıyorlardı.

Ben orada olduğum süre içinde çocuklar da Viktoria gibi Almanya'dan söz etmiyorlardı. Kimbilir acaba ben yokken, vatanlarından konuşuyorlar mıydı? Çocuklar başlangıçta her şeyden önce benim tarafımı tutuyorlardı, ama onların 'yüzde yüz' bir Ari olarak beni sevmelerini sağlamak Angelika'nın işiydi. Ama bu durum da hemen değişti ve annelerine bağlandılar. Ben de onlara karşı fazlasıyla ölçülü ve uzaktım. Onları asla dövmedim ve pek seyrek sevip okşadım.

Bir gün üçü birden geldi ve Lise bana bir şeye karar verdiklerini açıkladı, aynı şeyi Bobby ve Viktoria da söyledi. İşimden başımı kaldırdım, hiçbir şeyin farkında değildim. Üçü bir ağızdan güldüler ve bana sırlarını açtılar. Karım Versailles yakınında saray gibi büyük bir villada ayda 350 frank karşılığında ev işleri yapması, çocuklarla birlikte orada ücretsiz kalması için bir öneri almıştı (Soylu Fransız tanıdıkları olan Helmut sayesinde). Ne şans! Resmi bir çalışma izni gerekmiyordu.

Kızım orada ev işlerini öğrenebilirdi. İlerisi için başka planları vardı. Harika sarı saçlarını annesinden almıştı. İyi gelişmiş çocuğuyla kendini süslemek isteyen karım kısa bir süre önce Li-

se'i iyi bir kuaföre götürmüş ve lise çağındaki hoş Fransız genç kızlarının yaptırdığı bir saç modeli yaptırtmıştı. Ertesi gün bu güzellik karşısında şaşırmıştım. Ama beni hiç etkilemedi. Uzun süredir bu üç insandan farklı bir dünyada yaşıyordum. Lise kuaförlük sanatından zevk alıyordu. En içten arzusu da bunu öğrenmekti. Çıraklığa gitmek için henüz çok küçüktü, ama çok geçmeden, onu başka çocuklarla yüksek bir basamağa oturmuş, kurbanının kafasını bacaklarının arasına sıkıştırmış, Viktoria'nın tarağı ve fırçasıyla bu sabırlı çocukların saçlarını bir kap-taki suyla ıslatarak nasıl lüleler yaptığını gördüm. Bana kimse bir şey sormadı. Benim oyum sayılmıyordu, haklılardı. Onları bundan neyle men edebilirdim ki?

Bobby başka türlü düşünüyordu. Garson olma düşüncesine kapılmıştı, ya kafeterya garsonu ya da en iyisi otel garsonu. Mutlaka kibar bir otele girip kusursuz fraklar, göz alıcı, kolalı Frenk gömlekleri içinde bakımlı elleriyle zarif garsonları görmüş olmalıydı, ama nerede, bilmiyorum, belki de kibar bir semtte oturan ve beni hiç davet etmemiş olan Helmut'ta görmüştü. Ama içten içe bu meslek seçimine karşıydım. Peki kırım buna gönül rahatlığıyla rıza göstermiş olabilir miydi? Buna inanamazdım. Ama bir akşam karımı yeniden bir kafeye götürmek istediğimde sıcak yatağından çıkmak istemedi ve tıpkı ölmüş babası gibi, susturmak için parmağını dudağına götürerek beni durdurdu. "Çocuklar modern, ne yapacaklarını biliyorlar. Şimdi sessiz ol! Onları uyandırma!"

Karımın işe başlama günü geldi. Üçünün eşyalarını toplamasına yardım ettim, ama onlara Versailles'a kadar eşlik etmedim. Daha sonra derin bir nefes alarak odamı düzenledim ve oğlumun yatağını koridora taşıdım. O andan başlayarak yalnız yaşayabilecek olmamı çok iyi karşıladım. Hâlâ huzur bulamamıştım, ama dinginliğe kavuşmuştum. Kendimi daha fazla kısıtladım. Düzenli olarak memleketten gelen 30 mark, göçmenler mutfağında yeterince yemek yiyebildiğim için ancak yetiyordu. Oradaki işime alışmıştım ve eskiden asla yapamadığım bir şeyi öğrenmiştim: İnsanların konuştuklarını duyuyordum, ama buna karşılık kendimi öyle bir güçle kilitlemiştim ki, artık bana susuyorlar ya da önümden bir otomobil geçiyor ya da gaz ocağı

tıslıyor gibi geliyordu. O'nun gibi kör olmamış, sağır olmuytum.

Karım bana iyi haberler verdi. İşi çok basit değildi ama çevre harikaydı, ailenin iki otomobili, üç banyosu vardı, 'bizim Lise' evin kızı 'küçük prenses'le dost olmuştu ve ona 'şekilli saç' yapmış, tabii bu arada kızın saçlarını biraz yolmuştu. Oğlumdan söz etmedi, ben de sormadım. Bedensel olarak biraz dinlenmeye başlamıştım, sırtımdaki kamçı izleri azalmış, rengi açılmıştı. Ama asla kaybolmadılar. Bazen Kaiser'in artık hiç gelmeyeceğini, gelse bile beni tanıyamayacağını düşünüyordum. Her ikisi de yanlış çıktı. 1936 yazında, bu kez yanında Katinka olmadan bize, Helmut'a ve bana geldi, hemen ölmeyi düşünmüyordu.

Danışman Dr. Gottfried von Kaiser gerçekten de bir mucideydi. Dimdik duran (gömlikle ten arasına yerleştirilen yapay bir bandaj sayesinde) hoş bir yaşlı adam, gür kar beyazı saçlar, aynı biçimde bir sakal, buna rağmen kömür karası kaşlar, ölçülü hareketlerle, bir İngiliz terzinin elinden çıkmışçasına kusursuzca giyinmiş, Tanrısal bir bulut gibi çevresini kuşatan hoş, biraz acı aromalı hoş kokulu parfümüyle vakur ve büyüleyici, zihninin dorukları yeni plan ve düşüncelerle dolu, bizim sevinçlerimizi hor görüp yakarılarımıza kayıtsız kalarak, her şeyin tadını çıkararak, her şeyi gözleyip her şeyi küçümseyerek öylece ikimizin ortasında duruyor ve sevgili oğlu Helmut'la sevgili öğrencisi beni gölgede bırakıyordu. Hâlâ dinçti. Epeydir kendini Katinka'ya bağlayan zincirlerinden kurtulmuştu, ondan hakkaniyetle söz ediyordu. Zaten Katinka da geçen yıllarla birlikte biraz daha güçlü olmuştu, konuşurken Katinka'dan kâh bebecik, kâh dobişko diye söz ediyordu. Katinka için yeni bir parfüm arıyordu ve benimle Helmut'u büyük, karbeyazı arabasına sürükledi, direksiyonda beyaz yazlık üniforması içinde kömür karası bir zenci vardı; en heyecan verici hoş kokuların parfüm fabrikalarından değil de terzihanelerden kaynaklandığı iddiasıyla bir terzihaneden diğerine gittik. Bir miktar satın aldıktan sonra Vendôme Meydanı'ndaki kuyumcu dükkânlarına gidildi ve 100 frankı servet sayan ben, on binlerce frank değerindeki

zümrüt, yakut ve siyah inci arasında seçim yapmak zorunda kaldım; bunu yaptım da, hem de gönül rahatlığıyla.

Ona dünya savaşları müzesinde 'tarihi-psikiyatrik çalışmaları' için bilgi toplayacağı Vincennes banliyösüne kadar eşlik ettim. Ordu emirlerini, gazete kesiklerini ve öteki belgeleri, bireysel ve kitlesel çılgınlığın simgelerini incelemek onu mutlu etti. Yaşlanmış ve bilgeleşmişti. Epeydir insanları iyileştirmeyi bırakmıştı. İnsanları varlıklarının özünde kavriyordu, eski tanıdıklarında yeni şeyler buluyordu ve öğrenmenin sonu yoktu. Anatomik beyin kesitleri yerine Avrupa yoluyla yirminci yüzyılın başlangıcının bir kesitini inceliyordu. Yazgının ya da rastlantının 1918'de ellerime teslim ettiği, zamanımızın en güçlü adamının öyküsüne küçük bir katkımın olmasını ne kadar da isterdim. Bu raporun bende olmaması gerekiyordu. Ellerim bir felakete neden olmuştu. Ölçsüz Tanrısallığım içinde bir körün görmesini sağlamış, ama ona düzenli uykuyu, yani ruhun özgürlüğünü vermemiştim. O uyumuyordu ve tıpkı P.'deki seyyar revirde olduğu gibi kimseyi de uyutmuyordu. Yalnız o zamanlar bir tek koğuşı ayağa kaldırmıştı, bugünse yeryüzünün bir bölümünü.

Hocam insanları gerçekten sarsan başarılı önderlerin hepsinin çılgın olduğunu benden çok daha açıkça kavramıştı. Onların nefreti güçsüz değildi, sonuç veriyordu. Onların yalanı kendi içinde boğulmuyordu, aksine inancın biçimlendirdiği gibi çevresindeki hayatı biçimlendiriyordu.

Kaiser artık hiçbir şeyi sevmeyecek ya da hiçbir şeyden nefret etmeyecek bir evredeydi. Rahattı, çünkü hiçbir şey onu ümitlendirmiyor ve korkutmuyordu. O yalnızca ölümden korkuyordu, yani ölümden değil de vereceği acılardan. İnsansı olan her şeyden kurtulduğundan beri, artık huzura kavuşmamış mıydı? Bu güzel akşamdan hoşnut değil miydi, sondan korkmuyor değil miydi?

Bahtsız yurdumuzun tüm tarihin gerçek bir aydın nesnelliğiyle kabullenmişti. Ben görgü tanığı olmak istemişim, o ise olmuştu. Çünkü sevmiyordu, yalnız bebecikleri değil kendini de tanımaya başladığından beri (hayatı boyunca bağlandığı tek kadındı o ve o kadının aşkı kölelik olarak ortaya çıkmıştı) Katin-ka'ya olan sevgisi çoktan bitmişti. Kaiser daha az feodal, ama

daha az acı veren ikinci bir La Rochefaucauld olarak çıktı karşıma; yeniden kazanılmış berraklığı içinde ölümsüzdü. Erişilebilecek bütün zevkleri tatmıştı, (adını asla ele vermediği, ancak iri 'mermer' gözlerini ve bedeninin sarhoş edici gizlerini övdüğü) yeni bir Katinka'nın önünde eğiliyordu; benim huzur ve adalet idealimin üstüne çıkmıştı, anarşik bir dünyada, tıpkı dünyanın kendisi gibi, kendini sert ve umursamaz göstermek cesaretini araştırmış, bunun tadını çıkardığını göstermiş, böylece barbarlara kendi kalesinin duvarlarını açmadan onların kaleyi dışarıdan yumruklamalarına izin vermişti.

Rahatlıkla elde edebileceği iki arzusu gerçekleşmiş olsaydı mutluluğu tam olacaktı. Her ikimizi de İtalya'ya yanına almayı planlamıştı. Bunu neden Helmut'ta başaramamıştı? Helmut'u Paris'e bağlayan 'dostları' mıydı? Buna inanamazdım. Bu tür insanlar her yerde vardı. Başka bir şey olmalıydı. Helmut'un ceketinde bir çeşit kaba bir rozet vardı. Gümüş takının içindeki minicik gamalı haçı fark edebilmek için çok dikkatli bakmak gerekiyordu. Yani Helmut Tanrısal babasının oğlu olmaktan çok peygamber H.'nin gençlerindendi. Helmut R.'nin kanı yüzünden H.'yi bağışlamıştı, H.'nin kendisini bağışlamasını ve muhteşem 3. Reich'a dönmesine izin vermesini bekliyordu. Ya ben? Bir şeylerin değişmesi gerektiğini hissediyordum. Ama o moruk sayesinde değil. Kaiser benim için geçmişi ifade ediyordu, muhteşem, dal budak salmış geçmişi. Ancak beni kurtaramamış, huzurumu sağlamamıştı.

Kaiser beni ziyarete geldiğinde İspanya, cumhuriyetçi hükümetle devrimci generaller arasındaki büyük savaşın içindeydi. Bu generallerin ordusu vardı, donanmanın büyük bir kısmı arkalarında, Almanya ve İtalya'nın koruması altındalardı. Halk kitleleri ve inananlar cumhuriyet yandaşırken, bunlar din adamlarından ve büyük toprak ağalarından yardım alıyorlardı. Savaş iki tarafın da korkunç sertliğiyle sürüyordu. Hükümetin uçakları yoktu, oysa isyancılar Almanya ve İtalya'dan istedikleri kadar uçak sağlayabiliyorlardı. Asiler insan sıkıntısı çekiyorlardı, bu yüzden Magriplileri ve siyah Berberileri bu Katolik ülkeye getirdiler, Protestan askerleri de eksik değildi. Bu isyancı

bölükler korkunç bir hızla Madrid önlerine ilerliyordu. Ülkenin başkenti hemen hemen her yandan kuşatılmıştı, kentin düşmesine ve cumhuriyetin çöküşüne sayılı günler kaldığı ortadaydı. Eylül başında sınır kenti İrun isyancıların eline geçti ve bunu, korkunç katliam, kundaklama, zincirinden boşalmış RUHALTI sahneleri izledi. Dünya savaşının felaketleri bunların yanında solda sıfır kaldı.

Helmut ve ben bir akşam Kaiser'le vedalaştık. Bizim onunla birlikte Roma'ya gitmemiz isteğini bir daha yinelemedi. Ağlamadı. Sanırım yaşlılar ya çok kolay ağarlardı ya da çok güç. O ikinci gruptandı. Yalnızca bir şey yaptı. Viski ve likör içerken birdenbire oturduğumuz harika mermer masanın üzerine eğildi ve bulunduğu taraftan tuhaf bir gürültü koptu. Gömleğinin altındaki, rahat hareketlere göre yapılmamış olan korsesi çatırdıyordu. Helmut babasına güldü. Ben öyle yapmadım. Ona kıyasla ikimiz de gençtik, bizim saçımız kırlaşmıştı, onunki bembeyaz olmuştu, bizden 26 yaş büyüktü. Birbirimizden ayrıldığımızda —o Roma'ya dönecekti— üçümüzün yeniden görüşmesi olasılığının olmayacağını konuştuk. İmalardan şunu kesin olarak anlamıştım ki, Helmut'un muzaffer generallerin yanında savaşmak için İspanya'ya gitmekten başka bir amacı yoktu. Canlı olarak yurduna dönüp dönmemesi kendisi için pek bir şey ifade etmiyordu, hayata hiçbir zaman o kadar değer vermemişti; yalnızca güçlülerin yanında savaşıp başarı ve şanla yurduna dönmek, kahramanca olmayan işler yaptıktan ve H.'nin adaletinden kaçtıktan sonra, H.'nin lütfunu yeniden kazanmak istiyordu. Helmut da benim gibi konuşmayı pek sevmiyordu. Hep kendi bildiği yolda yürüyordu. Kendi içinde çelişki nedir bilmiyordu ve ben de neredeyse üçümüzün içinde en mutlu kişinin o olduğuna inanıyordum.

Kaiser operanın yanındaki büyük bir otelde kalıyordu. Helmut'la birlikte Madeleine Bulvarı'na giderken çok iyi aydınlatılmış bir vitrinin önüne geldik. Ama bu vitrinde ne ayakkabı, ne ipek çamaşır ya da kürk, ne kitap ne de parfüm şişeleri vardı, vitrinde bir yığın büyütülmüş fotoğraflar vardı ve bunların üstünde İspanyol savaş sahnesinden son haberlerin verildiği ışıklı yazılar geçiyordu. Benim gibi Helmut da durdu. Kelime kelime ışıklı yazıları okuduk. Stratejik bir geri çekilmeden söz edildi-

ğinde Helmut'un zaten asık olan suratı karardı. Ama ışıklı yazıların son kelimesini okuduğunda, isyancıların değil de hükümet birliklerinin strateji uygulayarak geri çekilmeye başlamış olduklarını ve bu ışıklı yazıların cumhuriyetçi haberlere yer verdiğini öğrendiğinde yüzü nasıl da sevinçle aydınlandı. Oldukça rahatlamış görünüyordu, benimle olmak istiyordu, hatta benimle bir kafeye gidip birkaç saat oturmaya bile niyetliydi.

Asılı duran fotoğrafları inceledim. Ordu komutanlarının, büyük bir düzen içinde yürüyen halk milislerinin, açık bağırlı Avusturyalı dağ işçilerinin fotoğrafları beni ilgilendirmiyordu, yalnızca, dört-beş yaşlarında uçak bombasıyla parçalanmış ve kanlar içinde yatan zavallı bir çocuğun epeyce karanlıkta kalmış fotoğrafından gözlerimi ayıramıyordum.

"Bu kimin umurunda ki?" dedi dostum. O kadar kabalaştım, onu öyle kuvvetlice ittim ki, yola doğru sendeledi, neredyse bir otobüsün altında kalacaktı.

Korkunç bir heyecanla evime doğru yürüdüm ve artık bir daha Helmut'la ilgilenmedim.

Ama bu korkunçlukla birlikte içimde Tanrısal bir şey uyandı, bir ümit, bir ışık, bir hedef ve yaşamının son sevinci. Canlı bedenimin hâlâ hayatta olduğunu birden kavradım. Kaiser'den ve oğlundan daha hayat doluydum, bir şeyler yapmak, bir işe yaramak istiyordum, artık kendimi hırpalamak istemiyordum. "Ötekilere yardım et," dedim kendi kendime, "o zaman kendine de yardım etmiş olursun, Tanrı'yı bir yana bırak." Daha rahat soluk alıyordum, hızla ve zorlanmadan yürüdüm, Montmartre'a doğru dik sokakları on yaşındaki bir çocuk gibi rahatça tırmandım. Uyumadım, ama şimdiye kadar olduğu gibi huzursuzluk yüzünden uykusuz kalmamıştım, ertesi gün yapacağım şeyleri düşünebilmek ve yolumu kesin olarak belirlemek için, her zaman yaptığım gibi uyanık kalmak zorundaydım. Ertesi gün Kaiser'le bir randevum daha vardı. Ona erkenden, çok erkenden telefon ettim. Öğleden sonra vaktimin olmayışını bir türlü anlayamıyordu, ben de, Katinka'nın, oniks gözlü güzelin ve tarihsel psikiyatrik çalışmalarının, benim ona yüz yüze söylemek istediklerimden daha önemli oluşunu bir türlü anlayamıyordum. Benimle birlikte İspanya'ya gelmesi gerektiğini düşünüyordum. Oralarda güneyde mi ölürdü, yoksa ölüm onu Ro-

ma'daki parfümlü sarayının içinde mi yakalardı hiç aldırma-
dım. O da tereddüt etmedi. O Roma'ya gitti, oğlu da Burgos'a.

Ertesi gün iki konu hakkında karar vermek zorundaydım. Birincisi İspanya'daki hükümet birliklerine katılmam konusundaydı. Başvuran tek kişi ben değildim. Bugün bile birçokları güçsüzlerin yanında yer almanın en doğru şeyleri savunmak olduğunu düşünüyorlardı. Kelimenin tam anlamıyla beni örnek alıyorlardı. Ben yapılı, kaslı bir insanım, ancak kırılmış saçlarım beni olduğumdan daha yaşlı gösteriyordu. Eski bir cephe savaşçısıydım, deneyimli bir askeri doktordum, eski Alman Reich'inin başarı ödülleri-
ne sahiptim. Ama ne olmalıydım? Hangi alana hizmet etmeliydim? Cephe gerisinde doktor olarak mı, yoksa cephede hücum birliği komutanı olarak mı daha yararlı olur-
dum? Duygularımda tereddüt etmiyordum. Beni neyin çektiğini çok iyi biliyordum. Ama bunu kadere bıraktım, yani beni en iyi nerede kullanabileceklerine İspanyol büyükelçiliğindeki komisyon karar verecekti. Doktor olarak daha büyük hizmetlerde bulunabileceğime karar verildi. Yeterince askerleri vardı, ama doktorları eksikti. Bütün sivil halk silaha sarılmaya ve bunun için eğitilmeye hazır olduklarını göstermişti. Bu eğitim için birkaç haftaya, en fazla birkaç aya gerek vardı. Ama bir doktor bu kadar kısa sürede yetiştirilemezdi. Bu karardan memnun kalmıştım, adımları formun altına yazdım ve Pirenelerden geçecek ekibe nerede ve ne zaman katılacağımı öğrendim.

Konsoloslukta beni önceden tanıyan birkaç kişi vardı. Uzun konuşmalara meydan vermedim ve eşyalarımı toplamak üzere hemen eve gittim.

Karıma telefon açtım, hemen gelmelerini istedim. Ses tonumdan önemli bir şey olduğunu anladı ve olabildiğince az vakit kaybetmek için Paris'te değil, Versailles'da buluşmamızı istedi, Lise'le birlikte çalıştığı evdeki işini böylesine ciddiye alıyordu.

Versailles yolu üzerinde, Seine'in sol kıyısındaki küçük demiryolunda ikinci kararımı düşündüm. Karıma güvenmeli, ne yapacağımı, neyin beni böylesine sevindirdiğini, hatta çok mutlu ettiğini ona söylemeli miydim? Yoksa bunun üstünü hayırse-

verlik perdesiyle örtüp, hocamla 'yurtdışı'na gittiğimi mi söylemeliydim? Burada karar hakkı konsolosluktaki gibi elimden alınmıyordu. Bunu benim yapmam gerekiyordu. Kararımın, evliliğin benimle onun arasında kalan son kırıntılarını da yıkmamasından korkuyordum, Lazarus gibi hareket etmemi asla başışlamazdı. Her şeyi ölü gibi bembeyaz gergin bir yüzle dinledi, gözlerini yere eğdi, sessiz kaldı. Ben de çok fazla konuşmamıştım. Belki de söyleyiş tarzım biraz sert olmuştu. Ama içimdeki ni ifade etmekte ne kadar çok tereddüt edersem zararı o kadar fazla olacaktı.

Bir çeyrek saat boyunca Versailles Sarayı'nın bahçesinde hiç konuşmadan yan yana yürüdükten sonra bir banka oturduk ve konuşmaya başladık. Yola çıkmadan önce çocuklarımı görmek istiyordum. Lise'i görmek mümkündü, ikinci sınıf bir otelde 'asansörcü' olarak çalışan Bobby'yi görmek biraz daha zordu. Karım acı konuştu, Bobby'nin şanslı olduğunu, adını değiştirmesine gerek kalmadığını söyledi, çünkü bütün 'asansörcüler' Bobby diye çağrılıyormuş. Bu ironinin arkasında yatanı biliyordum, ama sanki ben de bunu bir şans olarak görmüş gibi davrandım. Gece vardiyasında çalışıyor ve akşama kadar uyuyormuş. Ama öğleden sonra yola çıkmak zorunda olduğum için onu erken uyandıracaktık. Bunun dışında üzerine oturan renkli üniforması içinde onu çekici buldum, hatta kız kardeşinden daha çekici. Bir süre beni görmemek zorunda kalacaklarını bir türlü kavrayamadılar. Annelerine baktılar, onu huzurlu ve dingin görünce, onlar da rahatladılar. İkisine de küçük hediyeler verdim, bunları kendi aralarında değiştirdiler, çünkü seçimi doğru yapamamıştım. Sonra karımla yalnız kaldım. Geçmişten ve gelecekte konuşmaktan kaçınıyordu. Yalnızca bir kez net, soğuk bir ifadeyle bana baktı ve belgeler konusunda ne kadar doğru bir iş yaptığının kanıtlandığını söyledi. Eğer onları feda etmeseymiş, hâlâ toplama kampında gömülü olacaktım. Şimdiyse son kez onurlu bir işte yararlı olabilirdim. Çatlamış, yıpranmış, kızarmış ellerini sıkıca ellerimin arasına alıp her şeyin iyi olacağını söyledim. Eğer kararımı kabul ederse sevinçle, böyle bir dönemde benim gibi bir insanın duyabileceği bir sevinçle, işime gidecektim. Bu iş bulaşık yıkamaktan daha iyiydi. Sözümü kesmek istediğinde, onu çok iyi anladığımı, çocukları

ona emanet ettiğimi –ama bu hiçbir zaman kesin bir güven kanıtı değildi–, hatta ona, eğer geri dönmeyecek olursam, üzerinde hak sahibi olacağı bütün notlarımı bırakacağımı söyledim. Bu bizi barıştırdı. Olabildiğince sık yazacağıma, maaşımı göndereceğime ve saygı, güven, şükran ve iki arkadaşın birbirine duyduğu sevgiyle her zaman onu düşüneceğime söz verdim. Belki Helmut İspanya’da karşı cephede karşıma çıkardı. Ama karım ve ben hiçbir zaman birbirimize düşman olmayacaktık. Böylece ben ona ve kendime sadık kaldım.

S O N

Ernst Weiss

GÖRGÜ TANIĞI

Ernst Weiss, 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış ve Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının acılarını yakından tanımış bir yazar. 1940 yılında Almanların Paris'e girmelerinin ardından intihar eden *Ernst Weiss*'in bu romanının, öteki başarılı romanlarıyla ortak özelliği, özyaşamöyküsel öğeler içermesi. Romanın başkışisi olan genç doktor, Birinci Dünya Savaşının sonlarına doğru, kendisine getirilen bir hastayı tedavi ediyor. Gaz zehirlenmesi sonucu görme kaybına uğradığını öne süren, aslında ruhsal bozukluk nedeniyle körleşen bu kişi, geleceğin diktatörü Adolf Hitler'dir. Başarılı bir tedavi uygulayan genç doktor, bilmeden geleceğin diktatörünün yolunu açmış olur. Ben-anlatıcı olarak kendi yaşamöyküsünü anlatan bu doktor, gerçekten romanın başkışisi midir, yoksa bir başka kişinin ürkütücü değişimini izleyen ve ona tanık olan bir *Görgü Tanığı* mıdır? Adolf Hitler'in minnet duyması gereken kişi midir, yoksa bütün Avrupa, hatta dünyanın yarısı gibi, onun kurbanı mıdır? Gerçeğe dayanan bir kurmacayla sunulan bu roman, Hitler yönetiminin, daha ilk yıllarda başlayan acımasız ve haksız uygulamalarını yaşamaya katlanamayan bir gencin gözüyle bir dönemi geniş bir görüş açısı içinde sunan çok başarılı bir çalışma.

ISBN 975-510-736-3

9 789755 107363 >

Kapakdaki resim: MATTHEW STRAUSS

KİTAP İR

1050000